bontempelli

1000260312024 86

«Spre deosebire de alți vizionari moderni, care cred că o trăsătură esențială a veacului nostru s-ar cuprinde în *desființarea stilului*, acest scriitor nu cedează nimic din elaborata armonie și din măsurata muzică a frazei sale. Bontempelli a apărat cu pasiune teritoriul artistic al veacului nostru, dar nu prin spectaculoase stridențe formale, ci printr-o operă care mărturisește că esența trăirii contemporane nu este incompatibilă cu cadențele cele mai nobile.»

EDGAR PAPU

biblioteca bpt pentru toți

ol. I–II lei 9

editura pentru literatură

537

bontempelli

biblioteca bpt pentru toți

fondată în 1895 bpt serie nouă

bontempelli

eva ultima

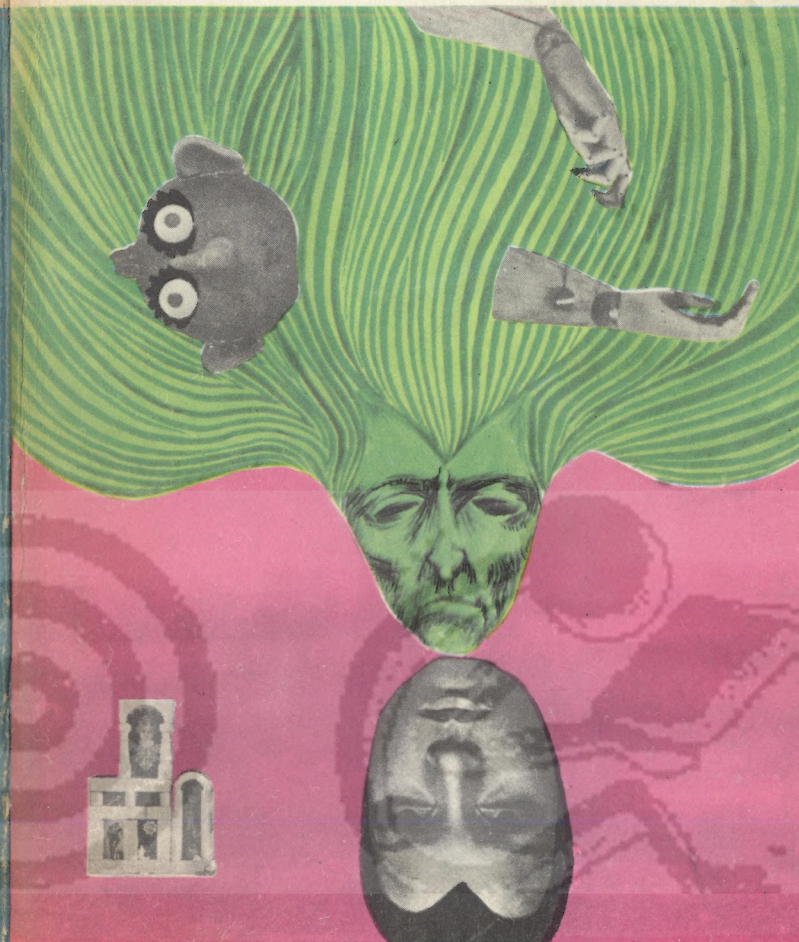

Ilustrația copertei: *Petre Vulcănescu*

massimo bontempelli

eva ultima

PROZĂ, I

TRADUCERE DE CONSTANȚA TĂNĂSESCU
PREFAȚĂ DE EDGAR PAPU

1969

EDITURA PENTRU LITERATURĂ

MASSIMO BONTEMPELLI ŞI INTUIŢIA ACTUALULUI

Secolul al XIX-lea s-a dovedit de o vitalitate fără precedent în crearea de stiluri, de curente şi de mari personalităţi literare. Propulsia unei vigori atît de neobişnuite a dilatat imens cuprinsul acestei perioade, făcîndu-ne să asistăm la o adevărată invazie a ei în veacul nostru. Chiar pînă astăzi îi mai putem urmări atîtea indicii, rămase încă vii şi active. Şi nu numai ultimele sale expresii, cum ar fi simbolismul sau naturalismul au năpădit noul secol — uneori sub varii deghizări — dar şi iniţiative mai îndepărtate din aria sa, ca realismul citadin şi cel rural, parnasianismul şi, în ultimă instanţă, însuşi romantismul, ascuns sub alte formule, au năzuit să ne stăpînească. Fără o anumită stavilă, ofensiva trecutului tindea să copleşească cu personalitatea veacului al XIX-lea întregul nostru veac.

Aşa se explică măsurile de apărare pe care şi le-a luat prezentul atacat, măsuri identificate în puzderia meterezelor avangardiste ce-au fost împlîntate îndeosebi ca posturi de înfruntare cu categoriile precedentului secol ce nu voia să moară. În anumite cazuri, mai mult decît o raţiune de existenţă în sine, ele au avut una polemică şi strategică, de sperietori monstruoase, în faţa cărora aroganţa trecutului să dea înapoi. Dincolo însă, de sîrma ghimpată a avangardei, un specific literar al veacului

nostru a putut să-şi consolideze poziţiile în virtutea unui echilibru estetic pe cît de stabil pe atît de adînc valabil. Printre scriitorii care, în umbra şi la adăpostul programelor radicale, de cea mai agresivă actualitate, au avut liniştea să mediteze şi să edifice structurile literare ale noii vremi, se numără şi Massimo Bontempelli. Aşa descifrăm noi sensul prieteniei şi chiar al atinenţei directe cu futurismul din partea unui scriitor care, nutrit din cea mai vie esenţă invenţivă a actualităţii, a creat totuşi adevărate modele de discurs literar şi de frazare clasică.

Fiu al Lombardiei, Massimo Bontempelli s-a născut în 1878 la Como, sub acele claritcăţi alpine care se insinuează şi în scrisul său cu o undă din misterioasa lor limpezime. A studiat cu seriozitate toate disciplinele umaniste, însuşindu-şi, printre altele, o temeinică cultură greacă şi latină, după care ajunge profesor în învăţămîntul mediu. Renunţă, însă, în curînd la această carieră şi se consacră exclusiv publicisticii. Colaborator şi fondator al cîtorva reviste de mare răsunet, corifeu al mişcării *Novecento*, autor încă din tinereţe al mai multor volume de proză, Bontempelli este ales în 1930 membru al Academiei Italiene. Faptul că el s-a mai distins şi ca un apreciat compozitor, se răsfrînge — cu aceeaşi evidenţă ca şi cultura clasică pe care şi-a însuşit-o — în muzicalitatea operei sale literare. Rărindu-şi scrisul către bătrîneţe, Bontempelli moare la o vîrstă înaintată în 1960. Din vasta sa operă notăm următoarele: *Povestiri vechi* (1904—1914), *Viaţa intensă* (1910), *Viaţa activă* (1921), *Călătorii şi descoperiri* (1922), *Eva ultimă* (1922), *Şahul dinaintea oglinzii* (1922), *Femeia visurilor mele* (1925), *Femeie în soare* (1928), *Viaţa şi moartea Adriei şi a copiilor ei* (1930), *Viaţa, moartea şi miracolele mele* (1931), *Familia fierarului* (1932), *Galeria sclavilor* (1934), *Oameni în timp* (1936), *Ocolul soarelui* (1941), *Iubitul credincios* (1953). Titlurile enumerate, însumînd

aproape exclusiv nuvele și romane, nu cuprind însă toate creațiile acestui scriitor atît de fecund, care a ilustrat și teatrul, îndeosebi prin comedia *Zeița noastră*.

Autorul comentariului de față, prin faptul că l-a văzut și l-a cunoscut personal pe Bontempelli, își permite să schițeze și un portret al scriitorului, ca o completare mai vie, de ordin intuitiv, la fișa biografică de mai sus, alcătuită aproape exclusiv din date și din titluri. Prima trăsătură care se desprindea din prezența acestui om de statură mijlocie, mai mult scundă, era *modestia gravă*, puțin distrată, a meditativului. Nu l-am surprins rîzînd, și nici măcar zîmbind. Nu avea nimic din acea prea generică și nediferențiată expansiune meridională, ei mai curînd ceva din delimitata gravitate a Romei antice, trăsătură acuzată și de profilul său latin. Totuși, expresia nu era nici aceea de extravertire, în sens de afișată demnitate civică, extravertire atît de vizibilă la romani. Grandoarea sa deținea o pondere exclusiv interioară. Omul dădea impresia de-a fi adînc apăsat, dar nu de tristețe, fiindcă nu apărea ca un întunecat lăuntric, ci de mulțimea ideilor, a gîndurilor, care, atunci cînd se încrucișează excesiv în conștiință, provoacă, prin presiunea lor, senzația unei dureri morale. Vorba sa era simplă, aproape zgîrcită, pe un ton mat și stins, fără căutare de efecte, cu un sens parcă al zădărniciei într-însa, ceea ce îl trăda pe omul care știe că nu poate exprima niciodată inefabila esență a frămîntărilor sale. Bontempelli nu se lupta cîtuși de puțin să-l capteze pe interlocutor, și totuși îl atrăgea irezistibil prin acea fascinație exercitată de sufletele curate, clare, precum și de acea sensibilitate vulnerabilă, dezarmată, de onest gînditor-artist, sensibilitate care constituie o continuă dramă latentă în periplul unui atare tip de existență umană.

Așa cum se prezenta, acest om a fost doctrinarul și apărătorul unui autentic aspect din patrimoniul artistic

și spiritual, pe care avea să și-l însușească veacul nostru. Formula sa, larg difuzată în toate comentariile și chiar numai în simplele aluzii despre el, poartă numele de *realism magic*. N-am crede că această formulă ar constitui o replică intenționată la vechiul *idealism magic* al lui Novalis deși este exclus ca, prin impunătoarea sa cultură, Bontempelli să nu fi cunoscut celebra deviză a romanticului german. Totuși, modul în care își gîndește acea idee, ce deschide una din perspectivele artistice ale veacului nostru, ar părea să releve o perfectă contraparte la vederile transcendente despre fantezie ale autorului lui *Heinrich von Ofterdingen*. Acesta din urmă se vedea în întregime absorbit într-o lume ideală, o lume a visului, a mitului, a basmului, unde căutarea îi era călăuzită de un *jenseits* — de un *dincolo* — ilustrat în simbolul *floarei albastre*. Pentru Bontempelli, fantasticul miraculos, văzut tot ca magie, își află, dimpotrivă, ponderea într-un *dincoace*, adică tot în imanența lumii *reale*, și anume în conținutul adînc a ceea ce ea cuprinde. *„Mirabilul și obișnuitul*, spune el în *Eva ultima, se confundă ușor în ochii aceluia care privește cu atenție în fundul lucrurilor."* Dar, cu toată această evidentă contraparte care separă evadarea *din lucruri* a idealismului magic de scrutarea *în lucruri* a realismului magic, nu credem că ne întîmpină aci decît o fortuită conicidență complimentară, iar nu o dirijată intenție separatoare din partea lui Bontempelli.

O asemenea intenție distinctivă și polemică se pare că ar fi existat cu adevărat, în formula sa, numai față de un alt fenomen, acela al realismului literar, așa cum a fost conceput în veacul trecut. Simțul pozitivist al *observației* exacte, cultivat de acel curent, urmează a fi depășit de Bontempelli prin pătrunderea în adîncuri — dincolo de ceea ce solicită obișnuința retinei — unde se descoperă totdeauna miracolul. Aci scriitorul contribuie cert la unul din aspectele prin care veacul nostru își

afirmă existența proprie în cadrul desfășurării milenare a concepțiilor și realizărilor artistice.

În lumina neașteptatelor căi de cunoaștere la care au ajuns științele în ultima vreme, această contribuție se arată cu mult mai profundă decît apare la prima vedere. Plecăm anume de la constatarea că încă de la primele începuturi, poezia și arta s-au situat totdeauna la nivelul general al cunoașterii din epocile în care se integrau. Raportată această idee și la coordonatele veacului al XX-lea, ea ne relevă rațiunea de inițiere a unui nou realism, care, la Bontempelli, este cel *magic*. Vrem adică să accentuăm că perpetuarea metodelor realiste din veacul trecut ar fi făcut să rezulte în literatură anumite limite care nu ne mai aparțin, creîndu-se, astfel, un decalaj nesatisfăcător față de exigențele dimensionale ale cunoașterii din vremea noastră.

Realismul literar din secolul al XIX-lea elaborează o investigație asupra naturii — în speță asupra celei umane — tot prin mijloace naturale și într-un context natural. Prin acest procedeu, el poate capta numai o porțiune limitată din realitate, fie ea și cu cea mai răbdătoare migală pătrunsă. Astfel înțeles, realismul adaugă doar un exces de *observație* la un mod naiv și arhaic de cunoaștere, prin care ne mulțumim exclusiv cu ceea ce vrea natura să ne livreze dintr-însa. Or, domeniul natural nu poate fi cunoscut integral, în toate dimensiunile sale, decît pe calea mijloacelor și a experimentelor artificiale, așa cum procedează știința de astăzi pentru cunoașterea, bunăoară a fundurilor de oceane, a stratosferei, a mecanismului fiziologic și a altor diverse cuceriri din ultima vreme. Nu s-ar putea, oare, imagina și pe plan literar asemenea mijloace artificiale pentru cunoașterea unor zone ignorate din natura umană, prin care să se depășească plafonul vechiului realism și, îndeobște, limitele unei mari părți din literatura trecutului? Inițiativa noilor căi s-ar dovedi poate cu atît mai

indicată, cu cît, văzute în lumina deschiderilor actuale asupra realității, amintitele limite apar de-a dreptul descurajante. Aci ne putem referi ilustrativ la redusul volum tematic, consemnat la noi de prof. Al. Dima[1], prin anumite statistici, desigur aproximative, dar nu mai puțin edificatoare, efectuate chiar de unii scriitori în decursul timpului. Astfel, în dramaturgie, pentru Carlo Gozzi, nu ar exista decît treizeci și șase de situații tragice, iar mai recent André Maurois identifică în roman doar douăsprezece teme de bază. Pe drept cuvînt, asemenea date ne îndeamnă la întrebarea dacă omul este, într-adevăr, atît de mărginit în capacitatea trăirilor și a diferitelor sale forme de reacții fundamentale. Am răspunde că acele aproximații statistice n-ar fi prea departe de adevăr în cazul cînd ființa umană se lasă cunoscută în contexte faptice *verosimile*, și cu mijloacele naturale ale unei investigații obișnuite. În sine, însă, omul cuprinde, neîndoios, cu mult mai mult decît atît. Este tocmai ceea ce a surprins și Bontempelli, pe care am dori să-l aducem în coordonatele unei ecuații și mai clare decît cea demonstrată pînă acum.

Vrem anume să precizăm disproporția flagrantă care există între volumul interior al *omului real* și acela al *situațiilor reale*, verosimile, naturale, în care el poate fi situat. Acestea din urmă sînt infinit mai reduse decît ipostazele pe care le comportă natura umană. În contextul situațiilor reale, omul se vede, deci, condamnat să rămînă, în cea mai mare parte, un necunoscut, exact așa cum și natura va zace, în substanțialitatea ei, ignorată, dacă ne mărginim numai la ceea ce ea singură ne încredințează dintr-însa. Domeniul natural va fi pătruns în toate fețele sale nevăzute, în toate adîncimile și frumusețile sale, nu prin oferta sa spontană, ci prin mijloacele artificiale ale tehnicii moderne. În acest caz,

---

[1] Al. Dima, *Principii de literatură comparată*, E.P.L. 1969, p. 181.

natura *văzută artistic*, în speță natura umană, concepută tot în dimensiunile ei integrale, nu și-ar putea oare crea, pentru o sondare adecvată a ei, vehicule echivalente cu acelea ale cunoașterii științifice? Întrebarea nu ni se pare de loc deplasată, dacă ne gîndim la resursele de ingeniozitate pe care, prin definiție, le deține arta. Una din aceste resurse poate fi descoperită chiar la Bontempelli.

Pentru el, mijloacele tehnice care îl scufundă, bunăoară, pe învățat în fundul oceanelor, se văd înlocuite — ca vehicule de scufundare — prin mijloacele imaginative ale ipotezelor *magice*. Omul nu poate fi în întregime cunoscut decît pus în condiții ireale, neverosimile, miraculoase, care aduc la lumină o parte însemnată dintr-însul, parte ce n-a putut să intre în manifestările sale limitate, dictate de cadrul situațiilor reale. Asemenea artificiului tehnic în cazul științei, nici artificiul magic în cazul artei nu se află cultivat pentru el însuși, ci numai ca simplu instrument în vederea adevăratului obiectiv, acela de cunoaștere a unei realități inedite, mai profunde decît zona experiențelor, pe care le consemnăm curent, după legile naturale, asimilate în fluxul cotidian al vieții. Denumirea de *realism* — numai că la un grad mai înalt, și cu un volum mai mare decît cel din veacul trecut — apare, deci, în totul îndreptățită.

Fiindcă, însă, mijloacele de detectare ale obiectului său sînt extrase din registrul imaginației fabuloase, el devine un *realism magic*. Totuși, ultimul termen al formulei își are și o altă justificare, poate mai importantă decît cea semnalată pînă acum. Vom folosi și aici o demonstrație prin analogie. Noi numim vremea noastră o eră tehnică, deși știm că acest atribut al ei are numai o funcție instrumentală, iar nu una finală. Fiindcă, însă, mai mult decît finalitatea în sine, instrumentul dominant pentru atingerea ei creează adesea și stilul și atmosfera unei epoci, nu ni se pare un abuz — în definirea

vremii ce o trăim —, adoptarea amintitei formule. Tot astfel și ideea de *magic* la Bontempelli, deși servește în esență numai ca instrument, într-atîta îi îmbibă opera cu coloritul și fluidul său sugestiv, încît îi determină întregul aer stilistic. Natura acestei simple sonde contaminează cu suflul ei și zona de realitate pe care o caută, ceea ce ne dirijează către accepția scriitorului despre *miracol*, privit ca o față mai adîncă a obișnuitului. Este o translație de la instrumentul cunoașterii la însuși obiectul cunoașterii. În această lumină termenii expresiei de *realism magic* apar adînc contopiți într-un tot indisolubil.

Toate cele amintite își găsesc o consecventă aplicare în realizările artistice ale scriitorului. Sub acest aspect, una din marile sale capodopere este romanul *Oameni în timp (Gente nel tempo)*. Printr-însul scriitorul își ilustrează excelent doctrina. În legătură cu analogia pe care am folosit-o mai sus, parcă însuși artificiul magic ar avea aci ceva mecanic, calculat pe o bază de exactitate numerică, asemenea artificiului tehnic, îndreptat către cunoașterea naturii. El acționează în continua revenire fatală a unui termen de cinci ani, cînd are loc invariabil, cu o precizie matematică, moartea cîte unui membru dintr-o familie aflată în plină disoluție vitală și morală. Într-o regulată ritmică a morții, o dată cu înaintarea ciclurilor, se împuținează treptat și personajele. Progresiv conștiente de apropiatul lor sfîrșit implacabil, mai rămîn în cele din urmă doar ultimele vlăstare, anume două surori legate întreolaltă printr-o afecțiune strînsă. Termenul fatal înaintează tot mai amenințător către una din ele, nu se știe către care. În acest context, starea lor înnebunită, oscilarea zguduitoare între vechea iubire reciprocă și instinctul disperat al salvării care o împinge pînă la inconștiența urei pe una dintr-însele, sacrificiul amar, disprețuitor, al celeilalte, anihilarea, ca existență virtuală a primei, sînt supuse unei

analize magistrale, unice, cu intens fior tragic. Omul este, deci, pus în fața unei situații neverosimile — de fapt, inexistente — aceea de a-și ști și a-și aștepta, cu ani înainte momentul exact al morții. Ba mai mult, această stare, în sine neobișnuită, se mai vede complicată și cu incertitudinea dacă momentul temut va însemna propriul sfîrșit, sau acela al unei ființe apropiate, cu care se intră într-o paradoxală și neputincioasă competiție pentru obținerea încă unui scurt fragment de viață. Dar numai prin această notă forțată, prin acest recurs la o ipoteză magică, năzuința exploratoare izbutește să pătrundă un aspect din *realitatea* naturii umane, care altfel, numai pe baza unei experiențe obișnuite și posibile, ar fi rămas necunoscut. Aci intervine ceea ce am numit contaminarea obiectului de la natura instrumentului care-l detectează. Se aduce la lumină, în acest roman, o serie de stări și de trăiri, categoric autentice. Și totuși, proiectarea de magie, prin care au fost descoperite, se răsfrînge puternic asupra lor. Sînt *reale*, și totuși cu ceva *de dincolo* într-însele, cu ceva negru, neînțeles, întrețesut cu o străină pînză fatidică. Magia s-a răsfrînt în realitate și a creat întreaga atmosferă de tresăriri stranii a acestui splendid roman.

Un alt exemplu reprezentativ ne pare a se identifica în romanul *Eva ultima*. De astă dată, scriitorul analizează oscilația între fuga temătoare de miracol și atracția irezistibilă către aventura neobinșuitului, conflict surprins în conștiința personajului feminin, al cărui nume simbolic se află prezentat în titlu. Am adăugat, la punctul de plecare tematic, și indiciile unei simbolici onomastice, fiindcă ele se află în cea mai strînsă conexiune. De la extremele, atît de difuzate în literatura de toată mîna, ale femeii pure și ale femeii depravate — amîndouă efectiv existente, însă deviate deopotrivă de la expresia tipică a genului — Bontempelli se oprește,

cu o intuiție din cele mai sigure, la chiar esența de feminitate a fiicelor Evei, și a *Evei* însăși. Este acea contopire tulbure, imperfect împlinită, între teama sufocantă de ceva, și dorința arzător refulată față de obiectul temut. Cel mai adesea învinge această din urmă pornire, nu direct, ci printr-o convertire a fricii în simplă pasivitate, care se lasă prinsă, fără rezistență, în lațul ocaziilor.

În cazul de față, obiectul temut și dorit este o zonă de insolit magic, în care Eva, ca sub imperiul unei narcoze, se introduce cu totul, și care o cuprinde în pâinjenișul ei. În fond, însă, ea este prea slabă sau prea mediocră ca să adere plenar la mediul vrăjit în care a fost captată. Această femeie deviază continuu de la — n-am știi cum să le numim — un fel de reguli ale miracolului. Departe de a fi pătrunsă de acea umilă fericire a uimirii, Eva forțează capricios neobișnuitul; nemulțumită, vrea mereu altceva de la el, fără să-și dea seama că, prin această comportare inadecvată, ea destramă, cu încetul, pînza vrajei, pînă cînd femeia eșuează, inconștient, într-o nedemnă și vulgară aventură erotică. Dezgustată de propria-i ființă, Eva fuge iarăși în lumea ei — și a noastră a tuturor — în lumea comună a contingențelor. Îi rămîne, însă, pentru toată viața regretul și nostalgia neîmplinirii. A avut un prilej neașteptat, unic — unic ca orice miracol — și fără să-l trăiască, a lăsat să-i scape un fir de existență, al cărui capăt pierdut nu-l va mai prinde niciodată. Și aci mijlocul de sondare a necunoscutelor din ființa noastră este tot un artificiu, dar printr-însul se luminează procesul unor reacții reale, care nu pot fi descoperite pe calea situațiilor naturale, ce exclud miraculosul, deci și raportarea strict psihologică la coordonatele lui. Aceste două exemple, pe care le-am schițat, se dovedesc suficiente pentru a demonstra perfecta consecvență dintre principiile sau postulatele lui Bontempelli și interpretarea lor artistică.

Trebuie totuşi să precizăm că, prin registrul tragicului sau numai al tristeţii provocate de o neîmplinire ce va greva tot cursul unei existenţe, exemplele de mai sus se abat întrucîtva de la climatul fundamental al artei sale. La noi, acest climat artistic a fost excelent demonstrat şi ilustrat de către Şerban Stati în studiul său *Massimo Bontempelli şi magia solară*, studiu inserat în volumul de eseuri *Amiaza fantastică*. Am putea spune că nici chiar bibliografia italiană asupra scriitorului nu cuprinde un ansamblu de observaţii atît de fine şi atît de ascuţit nuanţate. Şerban Stati îl raportează pe Bontempelli la un fantastic luminos, „de amiază", opus tenebrosului fantastic nordic, care, luat drept un absorbant şi devorator scop în sine, se vede lipsit de căile întoarcerii din neguri, pentru a atinge o zonă de *realitate* din natura umană. Autorul studiului surprinde această solaritate bontempelliană pe două căi. Una din ele este factura imagistică, aceea care îl revelă pe Bontempelli drept un mare pictor al luminii, închipuită adesea ca o substanţă în sine, iar nu ca un atribut al lucrurilor, aşa cum apare, de altfel, şi în unele viziuni picturale moderne. Printre altele, Şerban Stati analizează această trăsătură într-o operă, sub aspectul de faţă, culminantă, şi anume în *Copiii soarelui*. A doua cale prin care se exprimă solaritatea lui Bontempelli este aceea ce atrage continuu intervenţia lucidităţii satirice. Ea apare în cele mai multe opere ale sale, rupînd plasa magiei, ca o spărtură de senin pe un cer vag noros.

În legătură cu această trăsătură lucidă, am dori să denunţăm orice urmă de echivoc cu vestita „ironie romantică". Bontempelli n-a fost niciodată un spirit divizat lăuntric. El nu s-a lansat plenar pe orbita unei fantezii integrale, pentru ca apoi să o nege prin autoironie, după procedeul romanticilor germani, atît de adînc sfîşiaţi între ideal şi contingenţă. Bontempelli vădeşte o natură unitară şi armonioasă, care urmăreşte, în esenţă,

să cunoască realitatea profundă a lucrurilor. Scriitorul ştia că fantasmele luminoasei sale fantezii alcătuiesc o pură construcţie a minţii. Ele intervin în creaţia sa ca un oaspete util, de care se poate dispensa după ce i-a captat ecoul magic, pentru a-l proiecta asupra noii realităţi descoperite. Aci surprinde Şerban Stati o subtilă analogie cu fantasticul literaturii italiene din trecut, cu lumea de ficţiune a lui Ariosto, căreia i se imprimă, deopotrivă, o conştientă dirijare subiectivă, ce poate fi, după voie, spulberată prin luciditate ironică, sau recompusă alternant. Bontempelli, totuşi, nu trăieşte în lumea resemnat estetizantă a mediului renascentist. El nu urmăreşte adică să arate cît de frumoasă este iluzia, dar că ea este totuşi numai iluzie şi nimic altceva. Luciditatea sa nu cuprinde o senină decepţie, ci cel mai adesea o reală indignare împotriva obtuzităţii, a mărginirii, a incapacităţii umane de a trăi miracolul care sălăşluieşte adînc în lucruri, în faţa lor văzută numai de ochii minţii.

Ne apare nespus de ilustrativă, sub aspectul amintit, povestirea sa, *O sirenă la Paraggi*. Această naraţiune şi, împreună cu ea, *Ligea* de mai tîrziu a lui Lampedusa ne înfăţişează cele două capodopere ale literaturii italiene contemporane în legătură cu fiinţa mitică a *sirenei*. Ele se aseamănă întreolaltă mai mult prin simetricele deosebiri care le despart, ceea ce face ca una să devină complementul celeilalte, asemenea alternării opuse a două culori într-un model decorativ. Sirena lui Lampedusa, Ligea, îşi face prima apariţie în mod cu totul banal, putînd fi confundată cu o sportivă americană, care, probabil, obosită de înot, se agaţă de barca aceluia ce va relata întîmplarea. Numai cînd îşi dă drumul în luntre, povestitorul surprinde uluit jumătatea sa inferioară pisciformă. Fascinat încă dinainte de vechea lume mitică, el acceptă miracolul şi ţese o originală aventură de dragoste cu sirena, analizată psihologic în toate

expresiile ei gestuale, asemena unei ființe aievea. Este aci, în legătură cu mitul vizat, o putere atît de intensă a gîndului, a dorinței, încît ea se încheagă și se densifică pînă la materialitatea unei realități palpabile.

La Bontempelli contactul cu sirena nu se va mai stabili de către un ins cu totul deosebit — un halucinat de închipuirile antichității mediterane — ci de niște vilegiaturiști suficienți și mediocri, care fac plajă la mare. Acest început de simetrie inversă cu relatarea lui Lampedusa se desfășoară în continuare. Dacă la Bontempelli receptorii sînt obtuzi, în schimb, cadrul ce dă loc apariției mitice se arată de o plenitudine sugestivă, radical opusă înfățișării voit banale, cu care, în prima clipă, se arată Ligea din cealaltă narațiune. Este cu atît mai relevantă intensitatea fascinatorie a imaginii cu cît acea ființă nici nu se trădează direct ca o sirenă. Totul însă, o proiectează într-o aură neobișnuită, fantomatică, neliniștitoare. Apare ca un cap feminin imobil, ieșit din undele depărtate ale unei mări posomorîte, cap ce putea greu să fie distins de pe plajă într-o atmosferă șters cenușie, plină de penumbre instabile, ce jucau în lumina moartă, evanescentă, a talazurilor și a cerului. Această ființă *„privea în jur cu niște ochi mari, înspăimîntați, și nu se mișca de acolo"*. Cînd s-a apropiat vasul, de care nu fusese observată, și care avea, desigur, s-o zdrobească — fiindcă pe urmă ea nu s-a mai arătat— *„ochii ei mari deveniseră și mai uimiți..."* Este o sugestie de *altceva*, de altă lume cu alte categorii, pe care o emană această ființă, sugestie susținută prin propria sa forță, fără nici un apel la materialitatea detaliilor fabuloase; faptul ne prilejuiește încă o dată să constatăm cît de mare poet era Bontempelli. Urmîndu-și, însă, contradansul cu narațiunea celuilalt scriitor, sfîrșitul se lasă în jos, unde în *Ligea* se înalță culminant. Povestirea se încheie cu un formidabil grotesc, ca satiră împotriva mediocrității obtuze, creîndu-se, astfel, un

registru final cu totul opus acelei integrări în miracol, pe care am consemnat-o la Lampedusa. Acei mărginiţi filistini de pe plajă, uitînd imediat întîmplarea, vor fi încîntaţi că, după o lungă vreme de lipsă, li se va servi, în sfîrşit, peşte la restaurantele marilor hoteluri unde au tras. Printr-o subtilă, aproape imponderabilă ţesătură de deducţii sugestive, autorul ne face să înţelegem că acele porţii pescăreşti proveneau din jumătatea inferioară a sirenei ucise. Contrariu sensului desprins din capodopera lui Lampedusa, activează aci simbolul mediocrităţii mioape, apatice, digestive, care ucide şi devorează miracolul.

La el mai totdeauna *luciditatea* minţii îşi are un corespondent sensitiv în *lucirea* diurnă a imaginilor, pe aceeaşi gamă deschisă, luminoasă, atît a expresiei reflexive cît şi a tipului de închipuire magică. Ele se asociază adînc aderent în personalitatea sa atît de complexă, şi totuşi atît de unitară. Cu lumina fin alambicată a satirei se împletesc nuanţele în alb ale tablourilor sale, scăldate în atmosfera „de culoarea perlei", sau de „zori subacvatici". Din irizările, filtrările şi penumbrele proiectate pe acest alb al său se ţese adesea — cu un paradoxal dar abia bănuit subton de umor — cutremurul autentic al misterului, ca în climatul fatidic ce se condensează în jurul *Tricomantei* oarbe din primul capitol al *Evei ultima*. Într-însul nu poate fi disociat niciodată meditativul iscoditor şi profund de marele artist.

Această asociere strînsă de virtuţi, prin care străbate ecoul integral al concepţiei sale, îşi află cea mai largă aplicare în motivul *oglinzii*, pe care poate nici un alt scriitor pînă acum nu l-a folosit cu o atare profuziune de semnificaţii şi de game imagistice. Oglinda sau numai cristalul luciu de fereastră, pe care se pot suprapune imaginile unui *înlăuntru* şi ale unui *afară*, ca în *Femeia visurilor mele*, apar sub chipul unui stăruitor

leit-motiv în opera sa. Noi am explica faptul prin aceea că, dintre toate obiectele uzuale, cotidiene, ea este cea mai aptă unei reprezentări și interpretări *magice*. Oglinda cuprinde un contrast tulburător între suavitatea alintătoare, fluidă, impalpabilă a solicitărilor sale, și zidul dur, implacabil, care te oprește de la propriile ei chemări. De aceea, în apele sale s-a identificat adesea un receptacul care absoarbe concentrat tot sensul de iluzie, de vanitate, de inconsistență al vieții însăși, cu infinitele sale decalaje între visuri, țeluri, aspirații, dorințe, și obstacolele separatoare de atingerea lor, creînd acea incongruență a existenței care necontenit te invită și tot necontenit vrea să-ți interzică accesul către acea invitație. În cadrul acestei răsfrîngeri fundamentale de sensuri, Bontempelli atribuie oglinzii cele mai variate nuanțe. De la rolul de ecran al ultimei imagini, pe care viața o trimite vanității învinse și muribunde, ca în cazul Adriei (din *Viața și moartea Adriei și a copiilor ei*), pînă la rațiunea de depozit nesfîrșit al acestei vanități, ca în *Șahul în fața oglinzii*, ea constituie pentru scriitor un întreg univers, modulat, în existența lui, pe o întreagă serie de variante.

Dintre acestea nu lipsește nici privirea ei ca imagine a obstacolului și a neputinței, de care se izbește omul în dorul de a-și atinge cele mai inexorabile revendicări ale inimii. Personajul din romanul *Viața activă*, surprins a avea comportări din cele mai sfioase și rezervate în fața unei femei, de care, fără să mărturisească, simțim parcă printr-un fel de magnetism implicit, că era puternic atras, se vede pus deodată în fața unei oglinzi magice, de mărimea unui întreg perete. Această oglindă se afla investită cu ceva asemănător virtuții de hidromanție, atribuită odinioară îndeosebi suprafețelor lichide care, vrăjite, deveneau capabile să răsfrîngă imaginile semnificative ale viitorului și, o dată cu ele, chipul ființelor dorite. În luciul ei, personajul o vede pe acea fe-

meie, care îi solicita gîndurile cu o latentă dar vie ardoare. Ceea ce n-au îndrăznit direct cei doi parteneri, își declară acum într-o evocare de densă și tulburătoare poezie, comunicîndu-și mesajele afective, nu atît prin vorbe, cît mai cu seamă prin raza hipnotică a privirilor, cu care se pătrund. Într-un neașteptat elan de fericire, personajul se apropie să-și îmbrățișeze iubita, dar îl izbește puternic cristalul oglinzii, care îi opune un zid de netrecut către obiectul efuziunii sale. Dezamăgit și îndurerat, el sparge cleștarul mincinos, imagine a vieții însăși care ne înșală.

În sfîrșit, oglinda mai apare și ca proiectare vizuală a unei stări lăuntrice stranii, confuze, nedeterminate, care rezultă din scufundarea într-o atmosferă neobișnuită, de magie, ca în *Eva ultima*: *„Cristalul* (al oglinzii, n.n.) *i se tulbură în fața ochilor într-un aer alb și pulviscent"*. Ca și acea nuanță de perlă sau de auroră subacvatică, oglinda cuprinde — așa cum se poate constata cu amploare în universul dinlăuntrul ei, imaginat de copilul din *Șahul în fața oglinzii* — o variație de tonuri deschise, parcă de lactozități astrale sau de difuze filtrări solare, în care se încheagă atmosfera de miracol. Ea închipuie reflexul sumativ, sintetic, transfigurat, al întregii lumi create de Bontempelli.

În veacul nostru puterea cunoașterii a promovat pe planul *realului* cel mai îndrăzneț registru neverosimil al vechilor închipuiri fabuloase și utopice. Într-însul se confirmă, pentru prima dată, geniala idee a lui Pascal din *Infinitul* și anume că, oricît s-ar extinde puterea de *fantezie* a omului, ea va fi mereu depășită de nemăsuratele rezerve ale *realității*. Sub un asemenea unghi, surprindem că nu mai există deosebire de obiect între fantezie și realitate; în cel mai bun caz, prima ar însuma numai o parte redusă din sectorul încă nedescoperit al ultimei. Or, pe planul artei, această deosebire între cele două registre, *fantastic* și *real*, apare desființată. în cel mai pătrunzător

spirit al cunoașterii moderne, tocmai de *realismul magic* al lui Bontempelli, care nu vede în factorul *mirabil* decît doar o altă față, încă ignorată, a obișnuitului. De aceea, artificiul magic este *artificiu* numai ca metodă. În fond, însă așa cum am mai arătat, Bontempelli se lasă, pe drept cuvînt, fascinat de el ca de o cuceritoare realitate.

Cultivînd sensurile și atingînd nivelurile de cunoaștere cele mai actuale, Bontempelli rămîne un închinător al muzelor clasice și al modelelor lor de frumusețe. Spre deosebire de alți vizionari moderni, care cred că o trăsătură esențială a veacului nostru s-ar cuprind în *desființarea stilului*, acest scriitor nu cedează nimic din elaborata armonie și din măsurata muzică a frazei sale. Bontempelli a apărat cu pasiune teritoriul artistic al veacului nostru, dar nu prin spectaculoase stridențe formale, ci printr-o operă care mărturisește că esența trăirii contemporane nu este incompatibilă cu cadențele cele mai nobile.

EDGAR PAPU

TABEL CRONOLOGIC

Viața

1878 *12 mai.* La Como, oraș în nordul Italiei, situat pe malurile lacului cu același nume, vede lumina zilei Massimo Bontempelli.

După strălucite studii de drept, litere și filozofie — în cursul cărora se dedică, printre altele, și limbilor greacă și latină, însușindu-și o temeinică cultură clasică — devine, pentru o scurtă perioadă de timp, profesor de liceu.

Prima parte a activității sale literare — egloge,, sonete, ode — are un pronunțat caracter tradiționalist; după acest început, pe care de altfel l-a și renegat, devine unul dintre cei mai puțin conservatoriști scriitori italieni, receptiv la toate experiențele literare ale vremii; de menționat o scurtă apropiere de futuriști, mai mult din dorința de a rupe cu trecutul decît din afinitate cu ideile curentului respectiv.

1910 Părăsește învățămîntul; se stabilește la Florența, unde conduce revista *Fieramosca*.

1916 Îl găsim la Milano, unde lucrează, ca redactor, la revista *Secolo*.

1917—1918 Ia parte la operațiile militare din cursul primului război mondial, după care se mută la Roma.

1926 Întemeiază la Roma, împreună cu scriitorul Curzio Malaparte, revista *„900“ (Novecento)* care apare în caiete trimestriale, scrise în limba franceză. (Comitetul de redacție e alcătuit din mai mulți scriitori străini, dintre care J. Joyce și I. Ehrenburg; revista apare pînă în 1929; dintre colaboratori menționăm pe C. Alvaro, A. Moravia, M. Jacob, A. Malraux, A. Maurois, V. Woolf, R. M. Rilke, S. Zweig).

Noua formulă literară a lui Bontempelli — „realismul magic“ — este pe larg expusă în paginile acestei reviste.

1927—1928 Funcționează ca secretar al Sindicatului Național al Scriitorilor.

1930 Este ales membru al Academiei Italiene; ca orice „accademico d'Italia“ va primi în 1935 — în mod automat — și carnetul de membru al partidului fascist, ceea ce îi va aduce unele dureroase prejudicii după al doilea război mondial.

1938 În urma unui discurs ținut la Pescara în memoria lui Gabriele D'Annunzio, discurs care s-a dovedit a nu fi pe placul guvernului, este exclus, pentru un an de zile, din

activitatea ziaristică; se retrage, într-un fel de domiciliu supravegheat, la Veneția.

1939—1943 Deține, la revista săptămînală *Tempo*, o rubrică de informație artistico-literară intitulată „Colocvii cu cititorii"; de notat, printre altele, și cronicele sale muzicale.

1944 Întemeiază, împreună cu un grup de intelectuali, săptămînalul *Città*.
După ce ia sfîrșit cel de al doilea război mondial, Massimo Bontempelli devine membru al Partidului Comunist Italian; colaborează cu presa de stînga și ia parte activă la mișcarea cunoscută sub numele de „Lupta pentru pace".

1948 Este ales senator pe lista Frontului Popular. În ultimii ani ai vieții, cînd boala nu-i mai îngăduie să se dedice altor preocupări, începe să așeze în ordine alfabetică acea masă compactă de note, aforisme și însemnări pe care le adunase de-a lungul activității sale de scriitor, dînd formă unui *Ideario*, *„adică dicționar de idei diverse, care au rămas simple idei diverse, fără să fi slujit drept punct de plecare vreunui articol, eseu sau altceva"*, cum îl definește însuși Bontempelli.
(Fragmente din acest *Ideario* au apărut în nr. 5/1967 al revistei *La fiera letteraria.)*

1960 *23 iulie*. Massimo Bontempelli se săvîrșește din viață la Roma, lăsînd în urmă-i o bogată și multilaterală operă literară.

Consemnăm cu acest prilej și prodigioasa sa activitate ziaristică de-a lungul căreia a încercat, fără a face nici un fel de concesie preferințelor îndoielnice ale publicului cititor, să educe gustul literar al concetățenilor săi și să le insufle nobile sentimente morale.

Opera

„Cînd scrii nu te gîndi la cei ce te vor citi: gîndește te la cei ce te vor reciti."

(Sfatul pe care M. Bontempelli îl dă scriitorilor, credem că poate sluji drept motto întregii sale opere).

Poezie

1904 *Egloghe (Egloge).*

1905 *Verseggiando (Versificînd).*

1906 *Odi siciliane (Ode siciliene).*

1910 *Odi (Ode).*

1919 *Il purosangue — L'Ubriaco (Calul pursînge — Bețivul).*

Proză

1908 *Socrate moderno (Socrate modern).*

1910 *Amori (Iubiri).*

1912 *Sette Savi (Cei șapte înțelepți)* — o culegere de povestiri scrise între 1904—1912.

1920 *La Vita intensa (Viața intensă)* — o culegere de 10 povestiri apărute inițial în revista *Ardita* din Florența.

1921 *La vita operosa (Viața activă)* — o culegere de 9 povestiri scrise pentru revista I.I.I. *(Industrie Italiene Ilustrate)* și publicate inițial în paginile acesteia sub numele de *La vita degli affari.*

Atît *Viața activă* cît și *Viața intensă*, influențate, stilistic, de experiența unui futurism moderat, reflectă criza intelectualității italiene dezamăgite de urmările războiului ; de reținut verva polemică ce străbate ambele lucrări.
Viaggi e scoperte (Călătorii și descoperiri) — o culegere de 9 povestiri.

1922 *La scacchiera davanti allo specchio (Jocul de șah din fața oglinzii)* — prima poveste metafizică.

1923 *Eva ultima* — a doua poveste metafizică ; muzica e scrisă tot de Bontempelli.

Aceste două „povești metafizice" reflectă viziunea poetică a lui Bontempelli, pe care critica literară o consemnează sub denumirea de „realism magic".

1924 *La dona del Nadir (Femeia Nadirului).*

1926 Apar, în volumul intitulat *La donna dei miei sogni e altre storie d'oggi (Femeia visurilor mele și alte povestiri de astăzi),* cele 21 de povestiri scrise între 1923—1925 pentru cotidianul *Corriere della Sera.*

1928 Apar, în volumul intitulat *Donna nel Sole e altri idili ((Femeia în soare și alte idile)* cele 15 povestiri scrise între 1925—1927 pentru diferite cotidiene.

1929 *Il figlio di due madri (Fiul a două mame),* roman care a obținut Premio dei Trenta pe 1930.

1930 *Vita e morte di Adria e dei suoi figli (Viața și moartea Adriei și a fiilor săi* — roman.

1931 Apar, în volumul intitulat *Mia vita, morte e miracoli (Viața, moartea și miracolele mele)* cele 12 povestiri scrise între 1923—1929 pentru *Gazzetta del Popolo* și alte ziare.

1932 Apare în volum romanul *La famiglia del fabbro (Familia fierarului),* publicat de *Nuova antologia* în numerele din iunie-iulie 1931.

Apare, de asemenea, „522" — *Racconto di una giornato („522" — Povestirea unei zile).*

1934 Apare în volum *Galleria degli Schiavi (Galeria sclavilor),* o culegere de povestiri apărute în diferite reviste și cotidiene ; de menționat că cenzura fascistă interzisese publi-

carea povestirii *Salvato dalle acquo* în paginile unei reviste, considerînd că e o satiră la adresa guvernului.

1935 *Pezzi di mondo (Bucăţi de lume).*

1937 Apare în volum romanul *Gente nel tempo (Oameni în vreme),* publicat în 1936 de *Nuova Antologia* în numerele din iunie-august.

1941 *Giro del sole (Ocolul soarelui)* — volum de călătorii.

1945 Apar volumele *Notti (Nopţi)* şi *L'Acqua (Apa).*

1953 *L'Amante fedele (Amantul credincios),* volum de povestiri încununat cu Premiul Strega pe 1953.

Teatru

1905 *Costanza* (tragedie).

1916 *La piccola (Micuţa).*
La guardia alla luna — Rappresentazione *(Paza la lună* — Reprezentare).

1919 *Siepe a Nordovest* — Farsa in prosa e musica *(Barieră la nord-vest* — Farsă în proză şi muzică); muzica aparţine autorului.

1925 *Nostra Dea* — Commedia storica *(Zeiţa noastră* — Comedie istorică); muzica aparţine autorului.

1927 *Minuie la Candida* — Dramma (*Candida Minuie* — Dramă).

1932 *Valoria* — Commedia a coro e banda (*Valoria* — Comedie cu cor și fanfară); muzica aparține autorului.

1933 *Bassano, padre geloso* — Commedia seria (*Bassano, tată gelos* — Comedie cu subiect dramatic).

1934 *La fame* — Dramma (*Foamea* — Dramă).
Primi racconti (Cele dintîi povestiri).

1935 *Nembo* Rappresentazione (*Furtuna* — Reprezentație); muzica aparține autorului.

1942 *Cenerentola (Cenușăreasa).*

1947 *Venezia salvata (Veneția salvată).*

Eseistică

1917 *Meditazioni intorno alla guerra d'Italia e d'Europa (Meditații în legătură cu războiul Italiei și al Europei).*

1920—1922 *Il neosofista ed altri scritti (Neosofistul și alte scrieri).*

1931 *Novecentismo letterario (Secolul al XX-lea literar).*
Stato di grazia (Stare de har).

1938 *Pirandello, Leopardi, D'Annunzio. L'avventura novecentista (Aventura secolu lui al XX-lea).*

1939 *Arturo Martini.*

1941 *Verga, l'Aretino, Scarlatti, Verdi.*

1942 *Introduzione all'Apocalisse (Introducere la Apocalips).*

1946 *Dignità dell'uomo 1843—1946 (Demnitatea omului 1843—1946).*

1950 *Appassionata incompetenza (Pasionata incompetență).*

1958 *Passione incompiuta (Pasiune neîmplinită).*

Traduceri

Cîteva titluri din bogata activitate de tălmăcitor a lui Massimo Bontempelli:

1913 Stendhal, *Roșu și Negru.*

1916 P. L. Courier, *Scrieri de luptă.*

1917 J. Renard, *Povestiri din natură*
H. Taine, *Scrisori.*
Stendhal, *Despre dragoste.*

1927 T. Gauthier, *Căpitanul Fracasse.*

1928 Apuleius, *Transformările.*
A. Dumas, *Dama cu camelii*

1950 Molière, *Avarul.*

1952 H. de Montherlant, *Marele maestru de Santiago.*

1956 F. Mauriac, *Drumurile mării.*

C. T.

CELE DINTÎI POVESTIRI

Massimo Bontempelli

PRIMI RACCONTI

(1905—1914)

A. Mondadori, Milano, 1934

MASA DOAMNEI

Există combinații de cuvinte, simple combinații fonice uneori, lipsite aproape de rațiune și de sens, care-și au o soartă a lor foarte deosebită și inexplicabilă.

De pildă, profesorului primei clase gimnaziale de la Buriate Lombardo nu i se spunea decît „tînărul Duilio". Puțini oameni îi cunoscuseră numele de familie, și la scurtă vreme i-l uitaseră.

Era o moștenire de școală. La Facultatea de litere a Universității, unde intrase de la vîrsta de șaptsprezece ani, toți, profesori și studenți, ba chiar și prietenii lui intimi, îi spuneau așa.

— Mîine e întîi aprilie : îi facem o farsă tînărului Duilio ?

Iar profesorii :

— Ieri a venit la mine tînărul Duilio ca să-mi ceară planul lecțiilor.

Care formulă se răspîndi cu ușurință din aulele Academiei din Milano în cele ale Gimnaziului comunal din Buriate Lombardo, unde se duse, un

an după ce-şi luă licenţa, să predea ; şi, de-aici, în tot oraşul, unde venirea unui profesor nou înseamnă un eveniment. Şi se discută mult în legătură cu numele acestuia : Duilio.

— „Duilio" : ăsta nu-i nume de creştin, „Duilio" ; ăsta-i nume de vapor, observase marchizul Feroci.

— Cred că ăsta-i numele pe care l-a avut un general roman, observă un altul.

— Se pare, adăugă secretarul, că romanilor le plăcea să dea oamenilor nume de vapoare. Pe-un alt general roman îl chema, închipuiţi-vă, nici mai mult nici mai puţin decît Amilcare Barca.

Pe scurt, profesorul fusese la Universitate „tînărul Duilio", şi „tînărul Duilio" rămase şi de-a lungul carierei sale.

*

Cea dintîi grijă a tînărului Duilio, o dată ajuns la Buriate, fu să arunce praf în ochii lumii.

Îşi aduse, în primul rînd, de acasă, minunata-i pisică angora albă, imensă şi mătăsoasă. Îi punea zgardă şi cureluşă, şi-o lua cu el la plimbare, la masă, la şcoală, pretutindeni ; şi pisica se lăsa purtată cu docilitate. Cum de-o putuse obişnui cu un obicei atît de specific canin, nimeni n-avea de unde şti. Dar tînărul Duilio era, în toate, omul misterelor : mistere pline de interes şi de suavitate. În primele zece zile de şedere la Buriate făcuse deja două escapade pe lacul Como : două plimbări ra-

pide, de cîte o zi și două nopți fiecare, de unde se întorcea așa de distrat și cu ochii așa de pierduți și de plini de regrete, că se puteau face presupunerile cele mai tulburătoare. Și tînărul Duilio — lucru care se află numaidecît în oraș — primea în fiecare zi cîteva scrisori elegante și parfumate, o dată o cutie cu bomboane, altă dată niște fotografii, iar într-o zi, chiar și un buchet de gardenii, care-au umplut cu mireasma lor o săptămînă întreagă camera pe care-o luase cu chirie la doamna Luisetti.

Doamna Luisetti era o persoană foarte importantă pentru instrucția publică din Buriate Lombardo, deoarece ținea în pensiune profesorii holtei. La masă erau șase : ca, soțul ei Ottone Luisetti, funcționar la registratură, și patru profesori. Iar sufrageria era o frumoasă și veche încăpere, cu zugrăveala pălită de vreme și coșcovită, cu decorații de stuc, iar doi din pereți, împodobiți cu cîteva imense oglinzi livide, deasupra cărora era o fîșie dreptunghiulară de mătase verde care ajungea pînă-n mijlocul tavanului. O încăpere care-i plăcu foarte mult tînărului Duilio și care era într-o îngrozitoare lipsă de armonie cu mobilierul, insuficient și vulgar, și cu celelalte camere ale apartamentului conjugal. Unde se afla, dar separată, o cameră în plus, mică, ocupată un timp de predecesorul tînărului Duilio. Acum îi trecuse lui, care, cu pretenții estetice mai rafinate decît acesta, își făcu o datorie din a schimba ordinea mobilelor, din

a îndepărta demodatele cromolitografii și a le înlocui cu cîteva gravuri, a răspîndi fotografii pe toți pereții, fără a reuși să dea vechii camere un aspect mai elegant sau mai vesel.

Tînărul Duilio își propusese să cucerească, și în scurt timp, orașul. Dar era de douăzeci de zile la Buriate și n-o cucerise decît pe doamna Luisetti. Care îl îngrijea ca o mamă (avea vreo patruzeci de ani, era înaltă, uscățivă și vibrantă, cu o pereche de teribili ochelari cu hulube) : și-l copleșea cu îngrijirile în fiecare ceas, în fiecare minut aproape, dar pentru el devenea cam plicticoasă, ba chiar supărătoare uneori și tiranică ; și nu numai pentru el, dar pentru toți cei care se aflau în preajmă: de la soțul Ottone la slujnicuța Lucia, trecînd prin cei patru holtei încredințați îngrijirii ei culinare. În primul rînd, doamna cerea o punctualitate absolută : la ora douăsprezecee, nici un minut mai tîrziu, toată lumea trebuie să fie la masă. Cui întîrzia, o față glacială, aproape încruntată — primele dăți : apoi, bombăneli în surdină ; în cele din urmă, explozia. După-masă era obiceiul ca toată lumea să se întrețină o jumătate de ceas cu cei doi soți în așteptarea orei la care trebuia să plece Ottone la birou. Seara, același lucru : gata toți la ora opt ; cina, cu tărăgănelile ei inerente, se prelungea pînă la nouă. Apoi...

În prima seară Duilio se întrebase, și-i întrebase și pe conmesenii săi :

— Cum ne putem petrece seara în orașul ăsta ?

— Dacă domnia-voastră binevoiește să rămînă, or să vină numaidecît Fiore și Campi împreună cu doamnele, răspunsese Luisetti.

Colegii își țineau ochii fixați în farfurie. Bătrînul Selmi spuse :

— Da. Vezi bine.

La nouă, așadar, din aceea primă seară, veniră Fiore și Campi împreună cu respectivele doamne. Fiore era profesor de franceză, Campi directorul internatului : corpul didactic în păr. De îndată ce se schimbară saluturile de rigoare, toată lumea se așeză în jurul mesei, fără nici o invitație specială, ca și cum s-ar fi grăbit să îndeplinească un ritual obișnuit și important ; iar doamna comandă :

— Ottone, fișele.

Ottone se repezi la dulapul din perete, care ținea loc de bufet, și se întoarse cu o cutioară de jetoane și zece farfurioare de cositor cu emblema tonicului Bisleri : „Vreți să vă recăpătați sănătatea ?" și scena idilică dintre cele două animale după cură.

Fură distribuite farfurioarele și jetoanele, cîte douăzeci de fiecare. În clipa aceea, doamna scoase din sertarul mesei celei mari un teanc de cărți de joc. Care, constituind o chestiune mai delicată, se aflau sub directa și speciala ei supraveghere ; pentru jetoane ajungea Ottone Luisetti, funcționar la registratură.

Și începu un îngrozitor și apatic „șapte și jumătate", cu miza de la unu la cinci centime : monoton, interminabil, întrerupt numai de bombănelile

doamnei cînd, urmărită de ghinion timp de zece partide consecutive, pierdu două monezi de cîte cinci centime, sau de strigătele de bucurie ale preablondei doamne Campi atunci cînd lua cîte-un pot dublu — și asta deoarece juca la miză destul de mare, pînă la șase centime. Tînărul Duilio ura din suflet tot ceea ce era meschin. După o jumătate de oră, simți că nu mai poate. Rezistă totuși. În seara următoare, lucrurile se desfășurară după același tipic, în a treia, tot așa. Ar fi fost de ajuns să nu se așeze la masa de joc. Dar, imediat după fructe, cînd se ridica să plece, doamna devenea deosebit de insinuantă :

— Nu rămîneți, domnule Duilio ? Numai un sfert de oră... Știți, camera ar fi tare goală fără dumneavoastră.

Și el ceda. Ceilalți stăteau cu privirile ațintite în farfurie : cel mai curajos dintre ei era bătrînul Selmi, care rostea :

— Da, vezi bine.

După un sfert de ceas, tînărul Duilio își spunea : „E ultima seară, jur !“

În cea de-a patra seară, izbucni furtuna. Se simțea ceva în aer încă de la început ; discuții în contradictoriu ; o mică neînțelegere ce izbucni pe neașteptate între Fiore, care pretindea să i se plătească trei centime, și directorul Campi, care ținea banca, și care asigura că nu trebuie să-i plătească decît două. Dar i se puse capăt numaidecît.

Către ora nouă și jumătate, se întîmplă ceva mai grav. Tînărul Duilio miză pe cartea sa cinci jetoane, absolut la întîmplare, fără să se uite la ea și fără să mai ceară vreuna. Doamna Luisetti, care ținea banca, crezu că are carte bună, chiar cea mai bună, pe șapte : și atunci luă de jos o carte, apoi alta, și încă una, ca să-l ajungă, pînă cînd trecu termenul legiuit. Se pregătea tocmai să plătească cele cinci jetoane, resemnată de ghinionul avut, cînd Duilio își dădu cărțile pe față. Nu avea nici un șapte, ci un as !

— Dar asta-i o cursă !

— Cum o cursă ?

— Ați mizat cinci centime pe-un as și n-ați mai luat nici o carte ! Aveam tot dreptul să cred c-aveți un șapte.

— Oricine poate miza suma pe care-o crede de cuviință pe orice carte dorește.

— Dar asta-i o indelicatețe, o înșelătorie!

— Doamnă, liniștiți-vă... Înțelegeți : jur că nici nu m-am uitat ce carte am. Am fost...

— Aha, nici nu v-ați uitat la carte ! Aha, nici nu v-ați uitat la carte ! Și jucați fără să știți ce carte aveți ! Știți că asta-i o nerușinare fără pereche ? Că-i o insultă personală, că-i o mojicie fără seamăn ?

— Vă rog, doamnă...

— Potolește-te, Maria, nu e cazul — începu s-o roage, tremurînd, blîndul Ottone.

Profesorii se uitară, cu toţii, în farfurioarele din faţa lor. Bătrînul Selmi rosti :

— Da, vezi bine...

— Să mă calmez, asta-i bună ! Dacă nu vreţi să jucaţi, nu jucaţi, nu vă obligă nimeni !

— Nu prea aveam impresia...

— Iată ce înseamnă să fii politicoasă cu... cu...

Tînărului Duilio, care nu-şi pierduse cumpătul, i-ar fi făcut plăcere să audă epitetul. Dar, datorită unei convulsii, cuvîntul rămase în gîtul doamnei Luisetti. Se lăsă moale pe speteaza scaunului ; spuse, cu un firişor de voce :

— Oţetul, Ottone...

Doamnele Fiore şi Campi se repeziră în ajutorul ei, iar cînd trecură pe lîngă vinovat îi aruncară cîte-o privire feroce : tînărul Duilio se ridică, uimit, jignit de efectul, cu totul de neprevăzut, al unei simple clipe de neatenţie. Toţi ceilalţi se uitau în farfurioarele din faţa lor, chiar şi bătrînul Selmi, de data aceasta. El, Duilio, ar fi vrut să alerge, să dea o mînă de ajutor ; se simţea însă jenat, încurcat.

Blîndul Ottone, apropiindu-se de el, încercă să-l liniştească şoptindu-i :

— Nu-ţi fie teamă, nu-i nimic.

Şi adevărul e că în cinci minute se terminase totul. Doamnele se întoarseră la locurile lor. Tînărul Duilio observă că e singurul care mai stătea în picioare şi se aşeză şi el, în faţa farfurioarei de

aluminiu şi a jetoanelor. Profesorii îşi reînălţară capul. El însă nu ştia ce trebuie să facă.

Atunci doamna Luisetti luă teancul de cărţi şi împărţi, la rînd, fiecăruia cîte o carte ; o luă apoi de la capăt pentru miză, şi, ajungînd la tînărul Duilio, îl întrebă, arborînd cel mai frumos surîs :

— Doriţi vreo carte, domnule Duilio ?

*

Şi tînărul Duilio jucă în fiecare seară resemnat, jucă dintr-o mare dorinţă de pace şi datorită unei anumite politeţi înăscute care nu-i îngăduia să-şi impună în vreun fel voinţa, oricît de îndreptăţit ar fi fost. Cîteva zile mai tîrziu însă, într-o duminică, pacea fu cît pe-aci să fie tulburată de-o mai mare şi mai gravă furtună.

Datorită poeticelor sale plimbări pe lacul Como, profesorul nu petrecuse încă nici o duminică în oraş. Acuma însă, escapadele sale misterioase fură, tot atît de misterios, întrerupte ; şi cea dintîi duminică buriatesă a tînărului Duilio căzu la acel opt noiembrie, dată memorabilă în analele mesei doamnei.

Tînărului Duilio îi cam plăcea să doarmă, şi dimineaţa, cînd trebuia să se scoale pentru a se duce la şcoală, încerca un adevărat chin. Sîmbătă seara închise bine toate obloanele, aşa ca să nu poată pătrunde nici un firicel de lumină. Savura, în gînd, somnul de a doua zi dimineaţă, ba chiar şi acea îndelungată, zăbavnică şi aşa de dulce reverie care

urmează ceasului sculării zilnice, cînd odaia e toţ cufundată în întuneric, cu toate că soarele, afară, luminează imens şi strălucitor. Închise, aşadar, şi controlă bine toate obloanele, îl puse apoi pe Ramses în fotoliu. Ramses era frumosul lui motan de angora, alb şi enorm. Motanul cu zgardă şi curea nu obţinuse succesul scontat în oraşul acela de mitocani, aşa că Duilio nici nu se mai ocupă, în cele din urmă, de el şi-l lăsă în plata Domnului. Ramses însă dispreţuia aristocratic acoperişurile şi pisicile cenuşii sau roşcate de prin împrejurimi. Noaptea dormea în fotoliu ; apoi, dimineaţa, în timp ce stăpînul, grăbit, se îmbrăca pentru şcoală, sărea pe patul desfăcut şi se cuibărea la căldură, lîngă pernă, şi-şi continua somnu-i divin.

În dimineaţa aceea de duminică, opt noiembrie, divinul somn al lui Ramses şi-al lui Duilio fu întrerupt pe neaşteptate de-o ciocănitură, apoi de-o izbitură puternică în uşă. Se treziră brusc, în întuneric ; Duilio întrebă, cu o voce slabă :

— Cine-i ? şi adormi din nou.

— Eu ! Nu te-ai sculat încă ?

— Ce ? Cum ?... Intră !

Uşa se deschise şi dă buzna un şuvoi impertinent de lumină, care-i orbeşte ; apoi Duilio şi Ramsese îşi recapătă vederea şi recunosc umbra ostilă a doamnei Luisetti, uimită şi indignată din cap pînă-n picioare, neagră şi vibrantă pe fondul de lumină.

— Cum se poate ? Nu ştii cît e ceasul ?

— Ahhh... bună dimineața ! ehh... iertați-mă : ați spus ceva ?

— Trezește-te ! Nu știi că-i ora 10 ?

— Ahhh...

Și tînărul Duilio se lasă pe pernă, se întoarce pe partea cealaltă, adoarme din nou. Ramses se alătură și el protestelor sărind în pat.

— Domnule Duilio, domnule Duilio ! E ora 10 și n-ai înțeles ?

Și doamna pornește spre fereastră și o deschide. Un torent de soare, de data asta, care irumpe chiar în capul stăruitorului tînăr ; și o dată cu soarele, o cascadă de zgomote, voci de copii, scîrțiit de care, strigătele vînzătorilor ambulanți. Cele vreo zece persoane care puteau fi în momentul acela pe stradă ajunseră pînă la o sută în urechile nefericitului Duilio, care se trezește acum de-a binelea, se întinde, se ridică în capul oaselor trăgîndu-și, pudic, cearșaful pînă la gît, și se uită, înspăimîntat și zbîrlit, la preacruda doamnă.

— Așa mai merge ! Și-acuma îmbracă-te, dar repede ! La zece și jumătate vin și ceilalți, nu-i lăsa să te aștepte. De fapt sînt în întîrziere și eu, nici nu m-am îmbrăcat încă.

Și porni în fugă.

Cine poate să mai priceapă ceva ? Nu-i voie să dormi, așadar, în casa asta ? Și nevinovatul Duilio se întinde iarăși ; se întoarce, căutînd să se ferească de lumină ; își trage cearșaful pînă peste ochi, ar vrea să recupereze dulcele lui somn pierdut. Lu-

mina însă pare că năvăleşte din toate colţurile, că pătrunde prin toţi pereţii, şi că vine să-i caute cu tot dinadinsul pupilele îndurerate, chiar şi prin pernă, unde-şi înfundă faţa ; cele zece persoane de pe stradă au devenit o mie, ţipetele copiilor se împletesc, carele par că-şi învîrt roţile în veşnicie, strigătele vînzătorilor rănesc urechile. Imposibil să-ţi imaginezi c-ai putea adormi din nou, în asemenea condiţii. Exasperat, tînărul Duilio sare din aşternut hotărît să închidă fereastra, uşa, obloanele, şi să regăsească minunata întunecime care să-i readucă voluptăţile pierdute.

Dar cum se dădu jos din pat, se opri, se aşeză în fotoliul lui Ramses, şi-şi spuse că nu mai era nimic de făcut, deoarece somnul fugise în mod iremediabil.

— La zece şi jumătate vin şi ceilalţi ?

Şi de ce ? Poate c-or fi pus la cale vreo plimbare ieri seară, în timp ce jucam, şi eu, distrat cum sînt, să nu fi auzit nimic ? Altceva n-are ce să fie, De altfel, ideea nici nu-i rea : să-ţi cunoşti puţin oraşul în care stai nu-i niciodată fără folos ; am să scot din asta şi o poezie. Ramses, azi te iau şi pe tine.

Ramses, mai puţin sensibil decît stăpînul său, adormise din nou, ca şi cum n-ar fi existat niciodată nici doamna Luisetti, nici vînzătorii ambulanţi, care, de altfel, i se păreau chiar şi lui Duilio mai puţin zgomotoşi decît înainte. Se îmbrăcă repede de tot, puse cureaua bietului animal, adormit

încă și plin de îndărătnicie, și cobori în sufragerie, unde cei trei colegi ai săi îl așteptau. Se pregătea tocmai să-i întrebe ce-i cu sculatul acela matinal și cu întîlnirea, cînd intră, bine strînsă într-o haină de culoarea tutunului și cu pălărie verde, doamna Luisetti. Văzîndu-l pe Ramses, izbucni :

— Cum ? Vrei să mergi cu motanul ? Dar ce-ți mai trece prin minte — iartă-mă, te rog — domnule Duilio ?

— Și de ce nu ?

— Vrei să mergi cu motanul la biserică ?

— La biserică !?

— De altfel s-a și auzit prima bătaie : s-o pornim.

Și doamna se îndreptă spre ieșire.

Uimit la culme, tînărul Duilio se uită la cei patru colegi ai săi. Aceștia se uitau, la rîndul lor, la picturile de pe pereți și la apele verzui ale oglinzilor, ca și cum nu le-ar mai fi văzut niciodată pînă atunci. Numai bătrînul Selmi rosti, surîzînd cu blîndețe :

— Da, vezi bine.

— Adevărul e, doamnă, că nu aveam nici o intenție, că nu intră în obiceiurile mele să...

— Ah, nu vrei să mergi la biserică ? Scumpul meu domn Duilio...

— Principiile mele...

— Domnule, ești liber să faci ceea ce-ți place, dar, ca o prietenă adevărată ce-ți sînt, te avertizez că în orașul acesa nu e prudent...

— Dar, doamnă...

— Hai, domnule Duilio... de cînd am onoarea să adăpostesc în casa mea pe domnii profesori, am luat obiceiul să mergem totdeauna împreună... așa că, vezi, m-ai supăra nespus de mult, și pe mine și pe Ottone, nu-i așa, Ottone ? Hai, fii băiat drăguț : ai fost așa de delicat cu noi întotdeauna... am să-ți povestesc, după aceea... știi, în orășelul nostru !...

Tînărul Duilio își dădu seama că doamna cîștigase bătălia și de data aceasta. Abătut și fără să rostească un singur cuvînt, scoase zgarda lui Ramses și porni împreună cu ceilalți. Doamna înainte, între soțul docil și Alceste Marini, tînărul director ; el, în urmă, cu Calvi și bătrînul, împăciuitorul Selmi. Pe drum, Calvi începu să-i explice : și el ar fi preferat să nu meargă la biserică, fiindcă avea și el principii : era republican-socialist. Era însă vorba de-o formulă cu totul personală ; nu găsea că-i momentul să se lege de nici un partid, să facă profesiuni publice de credință politică, pînă nu-și va fi cîștigat o anumită maturitate... și o ocazie sigură... Poate c-o să se înscrie, și încă repede de tot, în partid, și atunci... Pentru moment însă, considera că-i mai cuminte să respecte formele consacrate de obișnuință. Și de foarte multă vreme se statornicise obiceiul ca profesorii de la gimnaziul comunal să ia parte în fiecare duminică la slujba religioasă.

— Și așa, în grup, cu doamna ?

— Întocmai: asta anulează valoarea oricărei profesiuni de credință în ceea ce privește religia; societatea obișnuită.

— Și Marini, cu ideile lui?

Marini, în timpul discuțiilor prietenești de după-masă, se declarase anarhist: îl citea pe Stirner[1]. În clipa aceea însă, văzîndu-l cu aerul lui de autentic cavaler, alături de doamna, și pe calea sacrificiului catolic, tînărului Duilio i se păru oarecum comic.

— Marini e director și e mult mai obligat decît ceilalți. Nu-ți dai seama că frații călugări i-ar retrage pe cei zece elevi care-i trimit la liceul nostru?

Tînărul Duilio nu era prea convins, ajunseseră însă la biserică. Își croiră drum printre nenumăratele și urît mirositoarele miresme care se înghesuiseră lîngă ușă. Interiorul bisericii era pe jumătate ocupat de niște pălărioare viu colorate și din belșug împodobite cu pene; și se mai vedeau venind și altele. Doamna intră printre șirurile de bănci și se așeză în genunchi. Cei cinci bărbați rămaseră deoparte, în grup, alături de-un pilastru. Începu îndoitul sacrificiu: cel simbolic, pe altar; și cel real, al lui Duilio, care se simțea oarecum jignit, în demnitatea lui de estet liber și aristocratic, de acea comuniune publică de viață și de obi-

[1] Max Stirner (pseudonimul lui Kaspar Schmidt) (1806—1856), filozof german, hegelian de stînga, teoretician al individualismului extremist și al anarhismului. Concepțiile lui au fost criticate de Marx și Engels în *Ideologia germană*.

ceiuri cu grupul Luisetti. Ca să se distreze puţin, începu să caute cu privirea, de jur împrejur, feciorelnicele frumuseţi provinciale : Marini îi şoptea numele şi virtuţile fiecăreia. Unele răspunseră privirii lui imediat.

— Sărăcuţa ! Ar merita să-i închin o baladă !

Căci tînărul Duilio era poet şi voia să compună un volum de balade în stilul secolelor XIII şi XV, şi era veşnic şi pretutindeni în căutare de subiecte. Le-ar fi dedicat răgazurile paşnicei sale şederi la Buriate Lombardo. Pentru moment era însă sechestrat de societatea doamnei Luisetti, de la şase şi jumătate de doamna Luisetti, ba chiar, îşi dădea abia acuma seama, şi de pioşenia doamnei Luisetti. Se întoarseră acasă prin nişte vesele portice de pene deschise la culoare, cu toate că era noiembrie, de-a lungul unui rîu de foşnete mătăsoase şi galeşe ocheade. Ottone porni înainte, ca să cumpere salamul destinat prînzului ; iar Duilio se simţea complet străin de toate astea şi umilit, întocmai ca Ramses cînd era silit să se dea jos din pat şi i se punea zgarda.

*

Tînărul Duilio era un filozof şi un estet atît de profund, încît reuşea să confere tuturor necesităţilor impuse de viaţă o aparenţă cît mai plăcută, şi aşa, din acea tiranică servitute, pe care tovarăşii

lui de muncă o suportau ca pe-o necesitate politică, iar el îngăduise să-i fie impusă dintr-un întreg lanț de slăbiciuni, putu să-și încropească o teorie ; și-și imagină că el singur voise să se țină departe de meschina viață socială a tîrgușorului aceluia pentru a se dedica cu trup și suflet studiului și muncii. Începu deci *Baladele de dragoste* cu o *Baladă celei de departe*, pe care cobori să i-o citească doamnei Luisetti în timp ce ea călca, în sală, cămășile lui Ottone. Și avu parte de toate laudele și încurajările din lume.

Surveni însă o criză, și încă după foarte puțină vreme, care-i răpi Egeria.

Așa cum se obișnuise cu acel șapte și jumătate seara, tot așa a doua duminică urmă, fără să se lase rugat, întreaga societate la biserică ; îl însoți apoi pe Ottone la băcănie pentru șunca festivă ; și iarăși, după-prînz, profitînd de vremea frumoasă, se duse cu tovarășii la cafenea ca să joace o partidă de popice, în timp ce soții priveau bînd cîte-un pahar de *marsala*, pe care-aveau să le plătească cei care pierdeau. Pierdu, așa cum i se și cade unui poet ; cei doi soți porniră spre casă, iar profesorii căpătară două ore de libertate, înainte de masă. Bătrînul Selmi, căruia-i era groază de umezeală, se retrase. Tînărul Duilio, Marini și Calvi se îndreptară, ca să guste ceasul asfințitului, spre anumite dulci cărări ce treceau printre pajiști ; văzură

apusul aprinzîndu-şi vîlvătaia dincolo de plopii înalţi ce mărgineau orizontul, savurară toată melancolia umbrelor aşternute, cele dintîi, pe cîmpie. Cei trei tineri redeveniră pentru cîtva timp studenţi, se simţiră împinşi spre nenumărate confidenţe privind scurtul lor trecut, atinseră din zbor strălucirea mult visatului viitor, vorbiră despre respectivele lor convingeri cu o mare risipă de paradoxuri şi o siguranţă de neclintit. Umbrele se lungeau tot mai mult, iar ei se întoarseră spre oraş. Nu era decît şapte, sau puţin peste. La marginea pajiştii se afla un han micuţ, curat şi solitar. Marini întrebă :

— Îţi place vinul alb, sec ?

— Divin !

— Înăuntru găseşti un vin alb delicios şi o şi mai delicioasă vrăjitoare brună. Intrăm ?

Tînărului Duilio îi plăceau la nebunie hanurile de ţară la ceasul asfinţitului. Îmbrăţişă propunerea cu entuziasm : intrară. Dar minunea cea brună era foarte ocupată, lîngă vatră, cu un fel de logodnic, sub supravegherea mamei, dolofană şi mînjită de grăsime ; din care pricină, mări peste măsură de mult doza de vin alb sec, mîngîindu-se astfel de lipsa convorbirii cu tînăra. Discuţiile deveniră mai îndrăzneţe, paharele se ciocniră cu mai multă vigoare, iar sticlele de-o jumătate goale continuară să se alinieze pe masa de lemn dat la rindea, sub lumina nesigură a lămpii cu gaz. Tînărul

Duilio recita în întregime poezia *Cupa* din apendicele la Vergiliu :

Copa Surisca, caput graia redimita mitella,
crispum sub crotalo docta movere latus[1]...

şi-apoi o versiune modernă proprie, în terţine, care începea astfel :

În bucle şi-a prins flori, că ştie
Hangiţa Marta, cu sîni dezgoliţi,
Din prag pe călători să îi îmbie.

Versuri care suscitară cel mai sincer entuziasm. Atunci închinară din nou pentru Marta, gingaşa brună, şi cerură o ultimă jumătate. Ultima, deoarece directorul descoperi că-i tîrziu şi atrase atenţia şi celor doi tovarăşi :

— E opt fără cinci, să mergem, ca să nu-i facem să ne aştepte.

Ieşiră, prieteni ca şi cum ar fi trăit laolaltă zece ani, veseli ca şi cum n-ar fi fost profesori la liceul comunal din Buriata Lombardo ; şi ieşind, îl rugară pe Duilio să le repete terţinele, şi mergeau declamînd în cor versurile în care Marta, cîrciumăreasa, făcea elogiul vinului :

Aspru-ngheţat-limpid şi-alb-împurpurat,
Înveselind şi cerul gurii şi mirosul.

---

[1] *Cîrciumăriţă Surisca, împodobeşte-ţi creştetul cu panglică grecească / şi mişcă-ţi şoldul tău dibaci în ritm de crotal...* (Lat.).

Şi recunoşteau că sînt puţin cam făcuţi, cuprinşi de-o beţie simpatică şi veselă care creştea, pe dinăuntru, văzînd cu ochii ; numai că, pe măsură ce se apropiau de casă, deveneau tot mai puţin locvaci, îşi dădeau seama că sînt în întîrziere, simţeau, în fundul sufletului, o nedeslușită teamă de primirea pe care avea să le-o facă teribila doamnă.

— Ce-o să spună soacra ? întrebă Calvi.

Epitetul, neaşteptat, avu un succes nemaipomenit. Ajunseseră însă, şi redeveniseră muţi.

Intrară, plini de pocăinţă în ceea ce priveşte ţinuta, dar cu o mare veselie în ochii strălucitori şi în obrajii aprinşi. Îi găsiră pe cei doi soţi şi pe Selmi. Doamna, serioasă şi tăcută, se aşeză la masă. Calvi se hazardă, cu timiditate :

— Am întîrziat puţin...

Dar nu răspunse nimeni. Selmi doar, stînd la locul lui obişnuit şi surîzînd, spuse cu blîndeţe :

— Da, vezi bine.

În vreme ce doamna, tot întunecată şi mută, punea supa în farfurii, tînărul Duilio avu nefericita idee de-a încerca să ia totul în glumă :

— Dac-aţi şti, doamnă, unde-am fost...

Tăcere.

— ...aţi fi geloasă ! V-am trădat ! Nu-i aşa, Marini ?

— Şi încă într-un mod ruşinos ! răspunse Marini.

Tăcere. Se auzi, timp de cîteva minute, clinchetul lingurilor. Numai că tînărul Duilio nu se mai putea abține : începu să declame :

est vappa cado nuper defusa picato,
est crepitans rauco murmure rivus acquae.[1]

Iar ceilalți doi, ca și cum s-ar fi molipsit, în cor, crescendo :

Aspru-nghețat și-alb-împurpurat,
Înveselind și cerul gurii și mirosul.

Corului îi răspunse un fel de ecou, plin de mirare, al comesenilor, al paharelor, al farfuriilor, al oglinzilor verzui, neobișnuite cu asemenea ieșiri. După care soacra îi privi cu teribilii ei ochelari, scandînd :

— Au înnebunit ?

Tînărul Duilio nu aprecie cum se cuvine primejdia spre care se îndrepta ; albul cel sec continua să lucreze :

— Un alb sec, doamnă :

„*un alb sec și o brună gingașă...*" Dumnezeule, ce vers minunat !

— *Cupa Surisca*, explică Marini.

Calvi însă trebuie să-și fi pierdut complet capul, deoarece adăugă :

— Dar fără soacră !

Atunci toți trei, Calvi, Marini și tînărul Duilio, beți morți, începură să răcnească :

---

[1] *avem vin trezit, scos din butoiul smolit de curînd, / avem și un riu cu unde răspîndind un murmur înăbușit.* (Lat.)

— Trăiască soacra ! trăiască soacra !

La care doamna izbucni mînioasă, cu toate că nu-i prea venea să creadă :

— Sînteţi beţi de-a binelea !

Iar nebunul de Duilio :

— Bine că v-aţi dat seama !

Urmă o scenă indescriptibilă. Doamna rămase o clipă ca şi cum ar fi lovit-o damblaua, fără să vorbească, fără să respire. În tăcerea neaşteptată care urmă, creierul directorului Marini se deceţoşă primul, şi dintr-o dată ; căută o ieşire, un cuvînt salvator, dar nu găsi nimic. Între timp, doamna găsise, ea, cuvîntul.

— Beţivilor ! striga, orbită de mînie, beţivilor ! Neruşinaţilor ! La masa mea ! Profesorii de la liceul din Buriate Lombardo, de la liceul meu !

Tînărul Duilio, mai beat ca niciodată, izbucni într-un hohot de rîs.

Atunci doamna se ridică, tremurînd toată de indignare : se ridică şi Ottone, cu gînd s-o calmeze şi, la nevoie, să-i dea ajutorul necesar ; se ridicară toţi ; tocmai atunci, Lucia, slujnica, intra cu un platou plin cu peşte prăjit, care mai sfîrîia încă. Se opri în prag, înmărmurită de zarva aceea neobişnuită. Ramses, de care uitase absolut toată lumea, simţind mirosul de peşte prăjit, porni spre ea în goana mare, miorlăind cît îl ţinea gura ; slujnica începu să ţipe ; doamna, după trei sau patru strigăte răguşite şi şovăielnice, reuşi să articuleze :

— Dumneata, dumneata... afară... afară cu toţii, nu vreau să mai văd pe nimeni ; afară, dumneata afară, mîine, imediat ; nu vreau să te mai văd în casa asta cinstită ; vor să mă distrugă cu purtarea lor de oameni depravaţi ; vor să-mi distrugă liceul, afară, afară, Ottone, aah...

Atunci Duilio, care se îmbătase mai tare ca toţi :

— Ottone, ajut-o pe soacră !

— Ah ! oh ! pune mîna pe el, dă-i !

Ottone îşi spuse c-ar fi bine să se înfurie : puse mîna pe-o sticlă şi, învîrtind-o pe deasupra capului ca şi cum ar fi vrut s-o arunce, începu să strige la Duilio :

— Ticăloşule !

Insulta avu darul să-l trezească, dintr-o dată, pe tînăr. Vinul se revărsă, tot datorită unui act necugetat, în capul şi în mînecile lui Ottone, care se înfurie cu adevărat ; şi începu să strige :

— Canaliile...

Doamna, însă, scoase un alt ţipăt şi se lăsă moale pe scaun, plîngîndu-se :

— Oh, ah, inima...

Ochelarii îi căzură în farfurie şi leşină. Marini şi Selmi se repeziră în ajutorul ei ; Ottone continua să ocărască, stropind cu vin peste tot ; Calvi şi nefericitul de Duilio stăteau ca prostiţi, fără să găsească un singur cuvînt sau un gest plin de demnitate, iar pe prag, Ramses, singurul în deplinătatea tuturor facultăţilor, devora, în mijlocul cioburilor. peştele prăjit pe care Lucia, slujnica, îl

scăpase din mînă cînd începuse s-alerge, înnebunită, strigînd după ajutor.

*

Marini și Calvi, a doua zi dimineața, își cerură scuze. În timp ce tînărul Duilio prinse mingea din zbor, spunîndu-și că ocazie mai bună pentru a-și recăpăta libertatea, nici nu se putea concepe. Fără să mai dea ochi cu vreunul din cei doi soți, le transmise prin Marini că părăsea și camera și masa, și chiar îi ziua aceea își transportă în altă parte cărțile, fotografiile, pe Ramses și însemnările pentru *Baladele de dragoste*.

RĂZBUNAREA FLAUTULUI

„Calea vieţii" e departe de-a fi un minunat drum drept şi bine bătut, cu bornele şi cu gardurile lui, sau cu arborii aceia stufoşi care fac umbră, şi cu pietrele kilometrice care-ţi spun ce distanţă ai parcurs şi cît ţi-a mai rămas încă, înzestrat cu hărţi topografice şi itinerarii care-ţi arată cu precizie pe unde să treci şi unde să te duci. În ceea ce priveşte calea vieţii (lăsînd la o parte faptul că cineva se află acolo, întocmai ca acel Christofer Sly[1] în patul domnului celui necunoscut, fără să ştie cine l-a pus), pentru aceasta nu există hărţi topografice care să-ţi poată spune de-unde vii şi încotro ai pornit : la un moment dat erau, dar s-a dovedit a fi greşite toate. Nu e nici măcar o şosea comunală. E o potecă inegală, cînd netedă şi bine pietruită, cînd numai bolovani, desfundată ca vai de lume, plină de cotituri neaşteptate, de meandre şi de răspîntii care te fac să-ţi pierzi în

[1] Personaj din prologul la *Scorpia îmblînzită*, de Shakespeare.

orice clipă direcția : e de ajuns o clipă de neatenție, și iată c-ai intrat pe altă potecă, așa, fără să fi băgat de seamă ceva, furat, cine știe, de linia blîndă a vreunei cotituri sau momit de cununa bogată a cine știe cărui copac, sau de-un petic de cer mai albastru pe care ți s-a părut că-l zărești în depărtare. Și tu îți închipui că sui spre munte, și iată, dincolo de perdeaua aceea de arbori, nisipul și-un țărm marin. Și-ți place, și-o pornești într-acolo, printre agave și măslini : și, încet-încet, povîrșnișul te poartă iar în sus, te face să te abați din nou din drum, lăsîndu-te lîngă cine știe ce prăpastie, printre tufe de mărăcini veninoși și bălării. Așa, cînd e vorba de „calea vieții" nu știi unde vei ajunge în clipa următoare mai mult decît știi cît vei mai merge încă înainte de a-ți îngădui un răstimp de odihnă — așa se întîmplă uneori că un cărbunar devine ministru, un poet, birjar și o cocoțică, ducesă ; și i se întîmplă lui Giocondo Devestri, profesor de literatură, să-și sfîrșească viața ca flautist într-o mică orchestră de cafenea din provincie.

Giocondo Devestri era la vîrsta aceea pe care la douăzeci de ani o socotim senilă, iar la șaizeci ne amintim de ea ca de-o culme a virilității ; avea patruzeci și cinci de ani bătuți pe muchie, și de douăzeci de ani preda cele două gramatici, istoria și geografia în primele trei clase ale gimnaziului din San Silvestro, capitala districtului ; un an prima clasă, un an a doua, și un an a treia. Apoi o lua

de la capăt. Şi aşa de douăzeci de ani, cînd porni pe cărarea care avea să-l ducă pe o cu totul altă cale, ca să-şi găsească ţinta în viaţă.

Viaţa pe care-o ducea la San Silvestro era mai metodică chiar şi decît aceea a lui Kant la Königsberg ; şi dacă îndeletnicirile-i zilnice erau pe de-a întregul măsurate pe cadranul orologiului, aproape sigur că se afla şi în posesia unui cadran anual, dacă nu chiar al unuia de trei ani. Cînd avea clasa întîi, preda analiza gramaticală şi logică, dictînd-o din anumite caiete pe care învăţase el însuşi, la douăzeci şi cinci de ani, în şaptezeci şi cinci, cînd îl numiseră profesor, ca urmare a faptului că tatăl său — un luptător de-al lui Garibaldi, care-şi pierduse un picior la Aspromonte — murise ; apoi gramatica latină după un „Nou Donato" de Durando. Într-a doua, traducea viaţa lui Pausanius, şi o începea întodeauna la 15 ianuarie, după vacanţa de Crăciun. Într-a treia, la fiecare trei ani, o dată cu prima zi din martie, ataca prozodia, iar de la întîi aprilie, începea să traducă episodul cu Rhea Silvia din *Fastele* lui Ovidiu. Cataloagele lui erau impecabile ; disciplina în clasă desăvîrşită. În douăzeci de ani nu lipsise niciodată. Era un profesor exemplar. Directorul, domnul Battei, era mult mai mulţumit de el decît de toţi ceilalţi.

Giocondo era necăsătorit şi solitar ; avea totuşi micile lui manii, ca toţi becherii şi ca toate fetele

bătrîne. Două mici manii nevinovate : colîviile cu păsări și dulapul cu colecția.

Avea patru canari, un sticlete, un florinte, o pitulice și un cardinal cu moțul de văpaie. Se scula în fiecare dimineață la ora 5 ca să rînduiască prin colivii, să le curețe, să schimbe apa, să pună meiul pentru florinte, boabele de dracilă și de cînepă pentru cardinal, oasele de sepie ca să-și poată ascuți ciocurile, și jumătățile de ouă tari cînd cloceau canarii, să pregătească și să atîrne săculețele cu tărîțe jilave, în care se aflau viermișorii pentru pitulice. Și se făcea șapte și jumătate. Mînca, apoi pleca la școală.

Dulapului îi dedica apoi cele mai frumoase ore ale după-amiezii.

În dulap își păstra o colecție variată și curioasă.

Specialitatea lui scolastică era disciplina. În privința asta era inflexibil și trecea drept un maestru. Și cum observase că piatra de poticnire a disciplinei e neatenția și că aceasta izvorăște în primul rînd și mai cu seamă din obiectele introduse în clasă, acele obiecte care n-au nici o legătură nici cu școala și nici cu lecțiile, sechestrase întotdeauna și cu toată cruzimea orice obiect extrașcolar surprins la elevii săi ; tot : colecții de timbre, bricege, acel număr infinit de obiecte cu care instabila fantezie a adolescenților le umple buzunarele, ca după aceea, sub bancă, în vreme ce profesorul își scoate sufletul explicînd lecția, fac deliciul colegilor și devin cu mare ușurință obiect de comerț

și de schimb. Dar el descoperea orice lucru cu o privire expertă și fulminantă, și-apoi îl sechestra, îl îngropa în propriile-i buzunare în fața școlarului zguduit de plîns. Și ducea totul acasă, și nu înapoia niciodată nimic. Era un sistem.

Nu că s-ar fi folosit vreodată de acele obiecte. Era mai mult decît scrupulos, și s-ar fi acuzat de-o greșeală dintre cele mai grave dac-ar fi considerat acele obiecte ca fiind ale sale proprii, scriind cu una din penițele sechestrate sau ascuțind cu una din lame creioanele sale roșii și albastre. Numai că nu dădea nimic înapoi. Bricege, cărți, timbre exotice, medalii, poze, piepteni, oglinjoare, totul își găsea lăcașul din urmă în imensul dulap cu rafturi din camera sa. Și strîngea așa de douăzeci de ani : dulapul devenise un fel de colecție pedagogică. Cînd începuse să-l deranjeze oarecum acel talmeș-balmeș, golise și curățise dulapul, după care pornise să-și aranjeze colecția în mod sistematic. Existau unele categorii de obiecte bine determinate : cu anii se adăugaseră altele. Era cutia cea mare cu timbre, cea cu obiecte ascuțite, un cufăraș pentru cărți, o pungă pentru piepteni, oglinjoare, periuțe. La fiecare nouă achiziție, făcea un pachețel, scria pe el un număr și-l punea la locul cuvenit. Avea un catalog, cu numărul, denumirea obiectului, ziua și împrejurarea în care operase sechestrul. *Cutia III num. 22 : douăzeci și cinci de timbre străine de la elevul cutare (ani 11), marți 7 noiembrie 1892, în timp ce-l explicam pe Cor-*

neliu. În fiecare zi, în orele libere ale după-amiezii, deschidea unul sau altul dintre pachetele, cerceta cu luare-aminte o întreagă categorie, confrunta totul cu ceea ce era scris în catalog, corectînd orice inadvertență, după care închidea, satisfăcut, dulapul.

Era singur pe lume, nu-i plăceau nici bărbații, nici femeile, și nu se ducea la cafenea : era singur pe lume, cu cele opt păsărele al lui și cu dulapul.

*

Avea, așadar, patruzeci și cinci de ani de viață, și douăzeci de învățămînt la Gimnaziul din San Silvestro. Într-o zi — pe vremea primelor ploi ale lui noiembrie — făcu o nouă achiziție.

Era într-a doua gimnazială și-l explica pe *possum*. La un moment dat, se întrerupse :

— Garbieri, ce-i obiectul acela ?

Cel interpelat se ridică, înmărmurit :

— Nimic !

— Cum nimic ? Adă-l aici !

— E o cutie, domnule profesor.

— Exact ; adă cutia aceea aici !

Copilul începu să se smiorcăie.

— Iertați-mă... de data asta... instrumentul e-al tatei... îl duceam acasă...

— Garbieri, adă aici instrumentul acela.

— Iertați-mă... tata are să mă bată... un flaut...

— Garbieri, adă aici flautul acela.

Fu neînduplecat. Băiatul îi înmînă cutia, printre

suspine, gîndindu-se la ghionţii paterni. Giocondo îşi sfîrşi lecţia, rigid şi netulburat ; apoi porni spre casă purtînd, sub pelerină, cutia neagră şi plată.

Acasă, după ce mîncă, rămase multă vreme pe gînduri.

Avea dreptul să păstreze un obiect aşa de important ? Nu era vorba de-un timbru, ci de-o cutie cu un flaut. S-o dea înapoi ? Ar fi însemnat să se abată de la tradiţia riguros păstrată timp de douăzeci de ani, ar fi însemnat o primă ştirbire adusă imensei sale autorităţi, o primă ştirbire adusă eroicului edificiu, vechi de douăzeci de ani, a proverbialei discipline a şcolii sale.

S-o pună, pur şi simplu, la colecţie ?

Era un caz nou. Nu putea sta cu timbrele, nici cu ţigările, nici cu obiectele ascuţite, nici în valijoara cu piepteni şi oglinjoare, nici printre medaliile şi imaginile sacre şi profane. Ar fi, dacă ar intra vreodată în colecţia sa, un număr nou, o foaie nouă din catalogul său : „Instrumente de suflat".

Dar cum de-i trecuse prin cap flautistului aceluia să-şi încredinţeze instrumentul unui copil ? Iar dacă acesta s-ar fi mărginit să-l ţină ascuns, în bancă, printre cărţile de şcoală ! Nici gînd însă : îl luase în mînă, colegii şi începuseră să-şi întindă gîtul ; se pregătea, dimpotrivă, să deschidă cutia.

„Instrumente de suflat !"

Deschise cutia.

Erau trei bucăţi de flaut, aşezate comod pe căptuşeala decolorată. Profesorul nu îndrăzni să le

deranjeze. Cu greu ar fi cutezat să atingă îmbulzeala aceea de clape lucitoare, ce rămîneau rigide, strînse în lungile lor cochilii. Și era cît se poate de vădit, datorită curățeniei desăvîrșite a pieselor, cu cîtă dragoste trebuie să-și fi îngrijit tatăl lui Garbieri instrumentul.

Închise cutia la loc, rămase pentru cîtva timp cu totul nedumerit. Înserarea îl cuprinse meditînd.

A doua zi dimineața, observă că Garbieri avea ochii roșii și umflați și o vînătaie pe obraz. Și i se păru, la plecare, c-ar vrea să se apropie de el, că e gata-gata să iasă din bancă : dar nu se întîmplă nimic.

Acasă, după prînz, Giocondo își reluă meditația întreruptă.

Dacă ar fi venit domnul Garbieri în persoană ca să-și ceară flautul, poate că profesorul ar fi cedat. Dar nu i-a cerut nimeni nimic. Poate c-ar fi fost de datoria lui, așa, pur și simplu, să-i înapoieze elevului cutia sechestrată și să-i spună... să-i spună ce ? Să-i spună : Am greșit ; și leacul ? Frumos exemplu, după douăzeci de ani de disciplină inflexibilă, de autoritate proverbială !

Dar cum de-i trecuse domnului Garbieri prin cap să încredințeze instrumentul unui copil ?

Domnul Garbieri era grefier la judecătorie : ceea ce nu-i era de ajuns ca să-și întrețină familia. Așa că încerca să mai cîștige cîte ceva cîntînd la flaut : cînd venea opereta în turneu și avea nevoie de-o mică orchestră ; la cîte-o petrecere de la

subprefectură ; cîteva lecții. Să-l încredințeze unui copil ! Și să nu vină să-l ceară înapoi ; și să-l pună pe el, profesor exemplar, într-o asemenea încurcătură !

Deschise cutia și extrase c-o infinită precauție cele trei bucăți. Descoperi imediat sistemul de-a le asambla, și se trezi în mînă cu acel frumos instrument recompus în întregime, strălucitor, bine proporționat, sugestiv în mecanismul lui complex de clape : unele lungi, aproape cît o treime din tot instrumentul, altele scurte, sprijinindu-se de celelalte ; unele așezate într-un sens, altele în celălalt, iar una singură, foarte mică, transversală : și toate cu frumoasele lor pîrghii gata să cedeze la cea mai mică presiune. Și în toată luminozitatea aceea metalică șase găuri negre care se deschideau de-a lungul lemnului, părînd să dezvăluie ceva din misterul aflat acolo înăuntru, sufletul sonor al flautului.

Își apropie buzele de gura instrumentului. Suflă cu putere, apoi încet de tot ; încercă să acopere, prost însă, cu degetele-i lipsite de experiență, cele șase găuri întunecate. Dar nu reuși să scoată nici cel mai slab sunet. Mister. Mai încercă de două sau trei ori, zadarnic însă. Desfăcu flautul și puse cele trei părți la locul lor. Începu apoi să măsoare camera în lung și-n lat, pînă cînd îl surprinse înserarea și ora cinei.

A doua zi dimineață tot mai spera că va veni cineva să-i ceară socoteală de obiectul pe care-l

sechestrase, dar nu se prezentă nimeni. Domnul Garbieri, evident, n-avea atîta îndrăzneală; fiul său avea nevoie de note mari ca să i se scadă taxele şcolare şi se temea să nu-şi atragă dizgraţia profesorului printr-o cerere atît de necugetată : şi pentru moment nu venise în turneu nici o operetă, şi nici sezon de baluri nu era.

După o săptămînă de aşteptare şi de zbucium, Giocondo rămase convins că domnul Garbieri n-avea să-şi mai ceară flautul. Poate după examene.

Şi în spiritul lui mediocru şi solitar, pe care nu-l încercase nicicînd vreo pasiune, se înfiripă un fel de obsesie bizară, otrăvitoare, invincibilă.

Se scula şi acum în fiecare dimineaţă la ora cinci, ca de obicei, îşi rînduia ca de obicei coliviile, şi-apoi mînca. După care pornea, la oră fixă, spre şcoală, şi-şi începea lecţia fără să se gîndească la nimic altceva, sever şi tăcut.

Către ora zece însă, pe cînd se pregătea să treacă de la lecţia de italiană la cea de latină, cum făcuse într-una, timp de douăzeci de ani, către ora zece, înmugurea în el o nelinişte vagă, o dorinţă fără nume, care prindea în scurtă vreme formă şi se impunea spiritului său fără cruţare : gîndul că instrumentul acela minunat, flautul, e în camera lui, dormind mut de-atîtea zile în cutia cea plată, şi că-l aştepta. Şi o nerăbdare de a-l revedea, de-a reuni cele trei membre misterioase, de-a încerca din nou să scoată un sunet, un ton. Şi se simţea

din nou distrat şi nu mai asculta cu atenţia obişnuită lecţiile elevilor săi, uimiţi peste măsură, care-şi dădeau seama de grabnica schimbare a sufletului aceluia rigid la suflul celei dintîi pasiuni din viaţă. Fiindcă era vorba de o pasiune. I se părea că flautul îl aşteaptă cu adevărat, acolo, pe căptuşeala-i decolorată, în casa ordonată şi tăcută. Era o nerăbdare bolnăvicioasă de-a termina, de-a alerga acasă, de-a fi isprăvit masa, de-a rămîne singur cu aceea fiinţă mută şi insensibilă, care ar fi trebuit totuşi să cedeze într-o zi, să se dezgheţe, să scoată un ton şi să-şi dezvăluie sufletul ferm şi ascuns.

Şi Giocondo sufla, sufla cu statornicie, îşi risipea întreaga-i pasiune în deschizătura acea perfidă, tortura fără întrerupere clapele : dar sufletul ocult al instrumentului se încăpăţîna să rămînă închis şi mut. Apoi, cu venirea nopţii şi a somnului, revenea şi odihna. Şi primele ore ale dimineţii treceau în linişte, între pregătitul mîncării pentru păsările şi curăţitul coliviilor ; lecţia începea rigidă şi netulburată, dar, către ora zece, pe cînd se pregătea pentru lecţia de latină, se ivea din nou aceea neliniişte stranie, bruscă dorinţă, şi-apoi nerăbdarea, şi goana nebună, şi colocviul monstruos dintre om şi şerpişorul cel negru şi complicat, alcătuit din găurele şi clape. Şi Giocondo sufla.

Şi iată că la un moment dat miracolul se înfăptui.

Era într-o seară. Obosit, iritat, neliniştit, Giocondo era gata să se dea încă o dată bătut, cînd, îndepărtînd puţin gura flautului de buze, în cel din urmă suflu, anemic de tot, se iscă un sunet, un sunet micuţ, ca un geamăt uşor, ca geamătul îndepărtat al unui suflet obosit care cheamă sau răspunde din fără de margini singurătăţi de durere. Sări în picioare ca nebun : ţinu flautul cu toată delicateţea sub buze, aşa cum îl învăţase întîmplarea ; suflă din nou ; şi vocea-i răspunse ; suflă mai tare, şi iată că vocea suna mai aproape şi mai limpede. În clipa aceea, toate clopotele sunară de vecernie. Căzu epuizat, inert, pe scaun : şi rămase multă vreme aşa, într-o imensă stare de prostaţie fizică, dar cu spiritul aproape calm şi aproape satisfăcut.

A doua zi dimineaţa, păsărelele avură de ce se minuna zărind cu cîtă grabă şi cît de superficial erau servite, şi zadarnic bătu cît putu mai tare din aripi afectuoasa pitulice, lăsîndu-se pe podeaua coliviei şi vîrîndu-se printre gratii pentru a-şi saluta şi chema stăpînul. După ce-şi îndeplini îndatoririle zilnice, rapid şi neglijent însă, profesorul alergă la flaut, îl articulă, dar nu îndrăzni să sufle în el. Rămase într-o sfioasă contemplare pînă la ora plecării la şcoală. Ajunse cu întîrziere, pentru prima dată în douăzeci de ani ; fu distrat şi apatic, şi nici nu băgă de seamă cum trec din mînă în mînă timbrele de curînd sosite din republica Equador, iar la ora zece continuă să vor-

bească despre literatura italiană, fără să-şi aducă aminte că trebuie să predea altă materie. Elevii îşi dădeau bine seama de schimbare : pricepeau că profesorul lor era pe cale să se transforme în mod esenţial, şi făceau felurite ipoteze aluzive şi picante.

*

Pasiunea e un spiriduş diafan cu mii de aripi ; e o otravă lentă şi invizibilă, care pluteşte întîi nesigură prin aer în jurul bietei creaturi omeneşti, după care se-apropie ; intră apoi prin toţi porii, atacă venele şi nervii, pătrunde pe nesimţite, trezeşte felurite nelinişti şi zdruncină, tîrîndu-se, arterele, nimiceşte, încetul cu încetul, toate şovăielile, pînă ajunge la stînca inimii şi acolo simte că-i la adăpost, iată, a învins orice ruşine şi stăpîneşte în mod necontestat, şi cu brutalitate, ştiind că nu-i cu putinţă nici revolta, nici leacul.

Cînd timp de cinci, opt, zece zile profesorul Giocondo Devestri îşi manifestă prima-i frenezie muzicală şi nearmonioasă scoţînd de mii şi mii de ori, în lungile şi solitarele lui după-amiezi, aceea unică notă atît de greu cucerită, o convingere de neclintit puse stăpînire pe el : trebuia să înveţe să cînte la instrumentul pe care destinul îl trimisese singurătăţii şi vieţii lui, acum spre asfinţit. Chiar şi în privinţa aceasta calea convingerii fu zăbavnică şi anevoioasă, în schimb fu sigură de victorie. Trebuia, trebuia să înveţe.

Şi deoarece, întodeauna foarte econom, nevoile lui zilnice îi reclamau destul de puţini bani, îşi spuse că n-ar fi fost o catastrofă pentru bugetul lui cîteva luni de lecţii de muzică. Ar fi învăţat în felul acesta să cînte zece note, douăzeci de note, dacă nu chiar arii întregi la flautul său.

Se informă, cu multă discreţie, pe ascuns, fără să-i vorbească nimănui limpede de ceea ce-şi pusese în gînd.

Sfinţi din ceruri ! În San Salvatore, ca şi în toate orăşelele vecine, nu era decît un singur flautist şi un singur profesor de flaut : grefierul Garbieri de la pretură ; Garbieri tatăl, stăpînul deposedat al flautului.

Era un destin răzbunător ? Era o voinţă ascunsă şi supremă care i se impunea, care-i bara, dură şi neaşteptată, drumul pasiunii, cea dintîi, unica pasiune a vieţii sale modeste ?

Cînd fu absolut sigur că nu mai era nici unul, că nu mai era, într-adevăr, nici un profesor de flaut în afară de grefierul Garbieri, Giocondo căzu într-o stare de depresiune aşa de adîncă, încît fu nevoit să stea în pat trei zile : primele trei absenţe din cariera lui exemplară. Şi trebui să vină bătrîna stăpînă a casei, pe care, de obicei, n-o vedea aproape niciodată, ca să-i aducă de mîncare şi să îngrijească, cu destulă superficialitate, cele opt păsărele înfricoşate.

După trei zile, hotărîrea era luată în mod irevocabil. Se sculă din pat și porni să-l caute pe Garbieri, acasă la el.

Cînd auzi despre ce-i vorba, Garbieri nu arătă nici cea mai mică mirare. Spuse doar atît :

— Foarte bine. Flaut aveți ?

— Da.

— Marca Boëhm ?

Giocondo habar n-avea ; mormăi :

— Un flaut cam vechi, ce-i drept e drept...

— N-are nici o importanță, vedem noi. Pentru început e bun și ăsta. Atunci mîine, parc-așa ați spus ? O să vin eu la dumneavoastră. La patru e bine ?

— E bine. Și... pentru deranj ?

— Să lăsăm deocamdată ; avem timp destul pentru asta. De altfel, puteți întreba : Pentru dumneavoastră, să spunem o liră pentru fiecare lecție ; vă convine ?

Prețul era mai mult decît modest. Garbieri întrebă din nou, în timp ce Giocondo se pregătea să-și ia rămas bun :

— Sînteți, mi se pare, profesorul fiului meu ?

— Exact.

— Cum merge ?

— Așa... puțin cam distrat, uneori.

— Trece clasa ? Credeți c-o să treacă ?

— Să sperăm... dacă-și dă silința...

— Am să-i spun. E foarte inteligent, ați băgat de seamă ? Puțin cam neastîmpărat, dar înțelege totul așa de bine !

A doua zi, Garbieri fu punctual. Nu dădu nici un semn c-ar recunoaște instrumentul, și din clipa aceea dispăru orice scrupul și orice altă preocupare din sufletul profesorului. Se dădu cu toată ardoarea studiului. Lua cîte o lecție la două zile și exersa tot timpul. Se înverșuna asupra clapelor acelora complicate cu degetele-i rigide și lipsite de experiență. Și sufla, sufla toată ziua, să-și scuipe plămînii nu alta. Seara era sfîrșit ; și dormea greu de tot, pînă dimineața tîrziu. Nu se mai îngrijea de colivii decît atîta cît era strict necesar. După vreo douăzeci de zile, profesorul consideră că are o poziție destul de corectă și trecu să-l învețe prima gamă. Giocondo încercă o adevărată bucurie. Și studie timp de trei zile, cu cea mai mare ardoare. Simțea cum îi obosesc plămînii ; nu se mai scula din pat decît la ora cînd trebuia să plece la școală. Cînd știu gama lui do major, pitulicea, de care nu se mai ocupase de-atîta vreme, muri. O găsi dimineața, în fundul coliviei, c-o aripă întinsă, cu viermișorii, puși de trei zile, neatinși. Aruncă micuțul cadavru și curăți colivia, care rămase goală. După care începu să învețe gama lui la minor. Între timp, la școală lucrurile mergeau din ce în ce mai rău. Obosit, nervos, obsedat de ideea lui fixă, nu mai avea nici un chef să predea : punea pe cîte-un elev să citească lec-

ția de gramatică, iar el se gîndea la flaut și la progresele neașteptate pe care le făcea în domeniul artei. În bănci, comerțul de peniițe și de timbre era în floare. Dar el nu observa nimic : auzea citindu-se, dar nu pricepea. Se gîndea la pozițiile cele mai grele ale degetelor, la cele mai îndrăznețe emisiuni ale vocii. Garbieri îl punea să pronunțe ușor de tot silaba *du*, suflînd, pentru anumite note mai joase ; apoi silaba *tu*, urcînd gama : *du-tu*, pentru altele, cu buzele strînse. Și nu era mulțumit niciodată de felul cum deschidea gura și nici de cel în care sufla, Giocondo era disperat. Și adesea, la școală, în vreme ce elevul citea, cu vocea-i monotonă, o pagină de literatură sau de gramatică, Giocondo se surprindea silabisind, cu buzele strînse :

— *Du-tu-du-tu...*

Și ridica tonul, pînă cînd observa figura înmărmurită a vreunui școlar, și-atunci se mărginea s-asculte. Și chiar și pe stradă, alergînd înfășurat în vechea lui pelerină neagră și cu nasul în vînt :

— *Du-tu-du-tu-du-tu...*

Iar dacă-l saluta cîte cineva, el nu vedea pe nimeni și nu răspundea nimănui. Cînd începu să facă exerciții duble, veni rîndul silabelor *do-gu*. Și-atunci, la școală, în vreme ce elevul citea, el începea să silabisească încet :

— *Do-gu-do-gu...*

Pînă acasă, unde se arunca asupra flautului și începea să exerseze, neobosit.

În vremea asta, muriseră sticletele şi florintele. Aruncă micuţele cadavre şi curăţi coliviile, care rămaseră goale !

*

Cînd se termină anul şcolar, profesorul Devestri, care plătise întotdeauna, cu punctualitate, lecţiile lui Garbieri tatăl, promovă pe fiu la toate materiile şi începu să ia lecţii în fiecare zi. Pentru vîrsta lui făcea adevărate minuni : Garbieri îl asigura că nu mai avusese niciodată un elev aşa de sîrguincios.

În octombrie, executa corect toate gamele, intervalele de terţă, şi unele studii de tril ; iar teribilul exerciţiu dublu de limbă, acel *do-gu,* îi reuşea piano şi bine modulat. Muriseră cardinalul şi doi dintre cei patru canari.

Cînd reîncepu şcoala, la jumătatea lui octombrie, Giocondo îl întrebă plin de sfială pe maestru dacă n-ar putea începe să cînte unele mici canţonete. Maestrul îl amînă, şi-l făcu să suspine vreo două săptămîni, apoi îi aduse o adaptare (reducţie) uşoară a cunoscutei *Santa Lucia.* Giocondo era în al noulea cer de bucurie. O învăţă numaidecît, învăţă o melodie din *Lucrezia Borgia* şi o mazurcă. Se bucura de ele ca un copil, căută să le cînte din ce în ce mai bine, le repeta tot timpul. Vecinii de apartament începură să-i facă scene pe scară. Nici nu-i băga în seamă. La sfîrşitul primului trimestru, directorul trimise după el, şi-i reproşă starea de

plîns în care se afla clasa : nici un progres, nici o singură lucrare corectă, iar disciplina lăsa foarte mult de dorit... Profesorul îl ascultă cu ochii pierduţi în gol. Nu răspunse nimic. Apoi ieşi, fluierînd printre dinţi corul din *Nabucodonosor*, şi fugi repede acasă, ca să-l cînte la flaut. Cîteva zile mai tîrziu, veni şi bătrîna proprietăreasă, povestindu-i despre nemulţumirile vecinilor de apartament. Îi răspunse sec :

— Foarte bine. În cincisprezece zile mă mut. Puteţi dispune de cameră.

Luă cu chirie, pentru cîteva lire pe lună, un soi de mansardă izolată unde n-avea să deranjeze deoît pisicile de pe acoperişuri. Îşi aduse acolo puţinele sale lucruri personale şi flautul. Uită chiar şi colivia cu cei doi canari care supravieţuiseră şi care rămaseră drept moştenire bătrînei proprietărese împreună cu colecţia, părăsită, şi cu catalogul, prăfuit acum, de curiozităţi.

În locuinţa cea nouă nu se îngrijea nimeni nici de el, nici de hainele lui. După cîteva săptămîni, ajunsese în asemenea hal de delăsare, că directorul trimise iarăşi să-l cheme, şi-i aduse, cu mult mai puţine menajamente, aceleaşi critici, deplîngînd, în plus, şi în cuvinte pline de asprime, neglijenţa vestimentară şi chiar cea a persoanei sale. Şi cum Giocondo asculta toate astea distrat, privind în gol, fără să răspundă şi fără să se dezvinovăţească, Battei se înfurie şi-i spuse de-a dreptul că devenise ridicol cu flautul şi cu melodioarele lui.

Giocondo sări de pe scaun dintr-un salt : în ochi i se aprinse un sclipăt de ură cumplită, dar se stinse numaidecît. După care își puse pălăria în cap și plecă. Nu mai puse piciorul în școală. Era la sfîrșitul lui martie : se duse să-și ia leafa, ultima din viața lui de profesor de liceu. Lăsă altora sarcina să se descurce cu Ministerul, nu voi să-și dea demisia — așa cum se obișnuiește în asemenea cazuri — nu-l mai văzu nimeni, nu răspunse nimănui : se îndrepta spre libertatea neîntinată și independentă a artei.

Micii ștrengari se țineau după el pe stradă, fluierîndu-i ariile favorite. Pe Giocondo însă nu-l deranjau cu nimic. Începu să dea de fundul bietelor lui economii, atacate de mai multă vreme. La sfîrșitul lui mai, îi datora lui Garbieri lecțiile pe două luni. Garbieri nu-i ceru nici un ban, dar nici de venit nu mai veni. Cea din urmă bucată pe care-l învățase pe elevul său era din *Carnavalul din Veneția.*

Giocondo își repeta în fiecare zi tot repertoriul, și sfîrșea cu *Carnavalul din Veneția.* Cînd se întuneca, se îndrepta spre cîrciuma cea mai apropiată pentru unica sa masă, o cină de cîțiva gologani. Zăbovea apoi un ceas la aer, pe-o bancă de pe-o stradă lăturalnică, ținînd tot timpul sub braț cutia plată a flautului. Ștrengarii alergau grupuri-grupuri, fluierau în cor *Carnavalul din Veneția,* aruncau în el cu cotoare de varză și de mere. El îi lăsa în pace : se uita în praful de pe stradă, apoi se scu-

tura, strîngea cutia sub braț, și, încet, adus de spate, tîrîndu-și picioarele, se întorcea în mansarda lui.

Într-o zi, băgă de seamă că nu-i mai rămăsese decît cincisprezece lire. Cincispreze lire, flautul, și arta.

— În seara aceea stătu mai mult ca de obicei pe bancă, rămase și mai nepăsător ca de obicei la batjocurile celor ce-l persecutau. Cînd porni spre casă, era mai puțin adus de spate și mai puțin lent în mișcări decît în alte seri. Luase o hotărîre.

A doua zi dimineața, își scutură bine hainele, își înnodă lavaliera cu oarecare grijă, își luă flautul și cele cincisprezece lire și ieși. Se duse să-și ia un bilet pentru orașul cel mai apropiat. Mai fusese o dată acolo, cu trei ani în urmă, și-și amintea bine de el.

Ajunse, străbătu două sau trei străzi, și găsi locul numaidecît. O anumită cafenea unde erau expuse, în niște rame aurite și nenorocite, două fotografii janice — un clovn și o cîntăreață de mîna a șaptea — și prăvălia purta firma orgolioasă de „Café-chantant" ; îl căută pe patron. Îl întrebă dacă n-avea nevoie de cineva care să cînte la flaut.

— Avem un pian : și ne-ajunge.

— Nici măcar pentru cîtva timp ?

— Dumnezeule...

După cîteva minute de tăcere jenată, patronul, căruia ideea începea să-i surîdă, luă un aer arogant :

— Nu e de loc cazul, înțelegeți ? Și-apoi : rețeta e slabă de tot, chiar foarte slabă.

— Nu doriți s-auziți ceva ?

Giocondo nu așteptă răspunsul : deschise cutia, îmbucă cele trei piese și porni să cînte *Carnavalul din Veneția.*

Alergară s-asculte o slujnicuță ciufulită și urduroasă și un chelner murdar. Cînd termină bucata, patronul spuse :

— Nu-i rău de loc. Numai că nu e de loc cazul.

— Nici măcar pentru foarte puțină vreme ?

— Dumnezeule... dacă ții așa de mult... O săptămînă de probă. La prînz și seara ai să mănînci aici. De acord ?

Giocondo se gîndi un moment.

— Și... de dormit ?

Patronul îl conduse sus, unde se afla scena micului teatru. Intrară între culise. Peste tot miros de farduri vechi, de pudră proastă și de lenjerie murdară.

Giocondo își dădu imediat seama că se gîndise, pentru o clipă, la canarii lui de altădată. Văzu apoi, agățată de-o coloană, o pălărie de damă cu o păsărică galbenă.

Patronul îl strigă :

— Uite : acolo, în colțul acela, am putea pune un pătuț.

— Foarte bine.

— Asta înseamnă că facem o simplă încercare, timp de-o săptămînă... Numai că rețeta e slabă,

am mai spus. Chiar foarte slabă. Numele dumitale ?

Era vineri. Patronul cafenelei puse o inscripție, sub portretele clovnului și al divei :

Proprietarul

aduce la cunoștina respectabilei sale clientele că de mâine sîmbătă micii orchestre a acestui „Café-chantant" i se va adăuga un flaut, pentru care s-a încheiat un contract anume cu ilustrul flautist

Prof. Giocondo De Vestri

Și așa s-a făcut că Giocondo Devestri, profesor de literatură, ajuns dincolo de mijlocul drumului vieții, porni pe altă cărare și deveni flautist în mica orchestră a unui *caffé-concert* din provincie.

CĂLDURA ȘI FRIGUL

Prima dragoste a vieții mele s-a născut sub auspiciile unui termometru : un rezervor cu mercur i-a ținut loc de leagăn, iar numele lui Réamur și De la Drôme i-au condus primii pași. Locul de naștere i-a fost San Satiro, comuna cu temperatura cea mai scăzută din provincia dei Marsi.

San Satiro dei Marsi e un orășel îndepărtat, pierdut într-una din văioagele șirului acelui de munți austeri ai Apeninului Central. Dintr-o parte, se vede Gran Sasso, aproape de tot, amenințător, ca și cum i-ar atîrna deasupra capului. Dintr-alta, foarte departe, Maiella, cu toată întinderea ei de zăpadă : zăpadă care în faptul dimineții și pe înserat e trandafirie ca un cer de aprilie.

Despre San Satiro dei Marsi nu se pomenește mai niciodată prin cărți și nici nu se află notat pe hărțile obișnuite, cu toate că întrunește, în mic, toate elementele vieții civile : o primărie cu primarul ei, un consiliu și zece consilieri : există și o pretură, patru jandarmi, un preot și un servi-

ciu cadastral. Pe timpul acela eram (acuma nu mai sînt) funcționar la cadastru ; picasem la San Satiro într-o misiune, care-avea să dureze vreo șase luni, sau ceva mai mult de șase. Am ajuns pe la jumătatea lui octombrie, anotimp așa de dulce pe țărmurile mele marine, și-am avut senzația că mă aflu în plină iarnă. Dar birtașul la care trăsesem, un bărbat bălan, trandafiriu ca și neaua de pe Maiella, mă liniști cu vocea lui sonoră :

— Nici urmă de frig, domnișorule, dar cînd o veni, să vă țineți. O s-avem o iarnă, cum n-am avut prea multe pe-aici, ascultați-mă pe mine.

Părea că prinsese drag de mine înfloritoarea mea gazdă. Deoarece nu numai că mîncam la birtul lui, „Soarele", dar mă și instalasem acolo, într-o cămăruță frumoasă de la primul etaj, cu o terasă micuță ce da spre strada principală, Corso din San Satiro de Marsi.

O altă persoană care se interesa tot timpul de temperatură și aștepta, cu un soi de ciudată neliniște, gerul și zăpada, era grefierul, don Cesare Passacantando, care lucra la pretură : cea dintîi persoană pe care am cunoscut-o la San Satiro, și care-a rămas cel mai bun prieten al meu în cele șase luni de ședere în acea Antenoră.

Unul din indivizii cei mai bizari pe care i-am cunoscut vreodată : amintirea lui m-a întovărășit și mă va întovărăși, sînt sigur, întotdeauna, de-a lungul nenumăratelor și feluritelor adversități ale vieții mele rătăcitoare. Un omuleț care dîrdîia tot

timpul de frig, cu o bărbuţă rară, doi ochi ascuţiţi şi fără odihnă, un veston scurt şi cenuşiu încheiat pînă sub bărbie şi o pălărie imensă, ca o căpăţînă de zahăr. Mînca şi el, pe vremea aceea, la birtul „Soarelui". Intrasem în vorbă şi-apoi ne aşezaserăm la aceeaşi masă : şi-mi ţinea de urît cu vorbăria lui intermitentă, lucru rar la un abruzzez de la munte. După lungi răstimpuri de tăcere, începea să vorbească despre fel de fel de lucruri, cu o nedomolită volubilitate, fără să aibă o idee precisă despre ceea ce vorbea : se oprea apoi fără veste, ochii lui mici, de nevăstuică, rătăceau puţin în gol, ca şi cum ar fi urmărit, cine ştie ? vreo amintire, un vis, sau vreun raţionament subtil, după care se fixau hotărîţi asupra unui obiect oarecare : şi după o îndelungată pauză, pe care o respectam cu religiozitate, se pornea să vorbească despre meteorologie.

Şi-atunci nu se mai oprea. Căci asta era o fixaţie bolnăvicioasă, o adevărată manie, crîncenă şi atotstăpînitoare. N-am izbutit niciodată să aflu unde, în tinereţea lui, avusese ocazia să frecventeze vreun institut de meteorologie. Capul îi era însă plin de termometre, barometre, psicrometre şi nu mai ştiu cîte alte instrumente de felul acesta. Era de părere că indicele cel mai sigur în privinţa gradului de civilizaţie al unui oraş era faptul de-a poseda sau nu o staţie de meteorologie, ca şi bogăţia mai mare sau mai mică de informaţii pe care-o putea furniza zilnic aceasta în legătură cu

frigul şi cu căldura pe care trebuia să le suporte cetăţenii. Şi deoarece i se părea că San Satiro, aşa mic cum era, reuşise să se înalţe pe cele mai înalte culmi ale civilizaţiei, visul lui de bun cetăţean era să-l vadă, într-un an sau doi, înarmat cu un autentic observator care să poată afişa, la anumite ore din zi, starea exactă a timpului. Ţinea aşa de mult la ideea asta a lui, *don* Cesare Passacantando, că n-ar fi cu neputinţă ca, dacă mai trăieşte încă, să-şi văzut visul cu ochii, căci au trecut foarte mulţi ani de-atunci. Între timp, reuşise, şi nu era o nimica toată, să facă în aşa fel, încît să fie trecută în bugetul comunei suma de douăzeci de lire pentru achiziţionarea şi întreţinerea unui termometru, pe care-l pusese — potrivit tuturor cerinţelor ştiinţifice, mă asigura el — pe-o anumită terasă din vîrful casei sale. Primăria îi făgăduia şi un barometru, într-un timp nu prea îndepărtat. Pînă atunci, *don* Cesare trebuia să înceapă, o dată cu venirea primelor zile din noiembrie, afişarea unui buletin cotidian, ceva mai sumar, cu indicarea temperaturii şi a direcţiei vîntului. Primăria avea să-i cedeze un colţişor din afişier.

— Şi va fi prima comună din Marsica, cu o populaţie sub două mii de locuitori, care are, hai să zicem, un început de observator.

Nu ştiam nimic despre el, în afară de faptul că lucra în administraţia justiţiei regale. Bănuiam că-i un holtei din aceia singuratici, lipsiţi de familie şi de dragoste, şi-i iertam nevinovata-i ma-

nie. Începuse să mă cam plictisească, cu toate astea mă simţii tare singur, în hanul acela puţin frecventat, în ziua în care nu-l văzui apărînd la ora obişnuită. Nu veni nici în ziua următoare. Atunci îl întrebai pe birtaş dacă ştie ceva de *don* Cesare.

— S-a întors *donna* Concetta, răspunse.

— Şi cine-i *donna* Concetta ?

— Nu ştiţi, domnişorule ? Nevasta lui *don* Cesare.

Rămăsei cu gura căscată. Era însurat, ba avea şi cinci copii. Toate astea mi le spuse birtaşul, în timp ce clătina din cap şi se uita la mine surîzînd cu înţeles : eu nu pricepeam nimic, iar el nu voi să mai adauge altceva.

Mi-era dor să-l văd. Şi deoarece nu mi se-ntîmplase să dau de el pe una din puţinele străzi din San Satiro, unde toată lumea se întîlneşte de cîte douăzeci de ori pe zi, peste două zile, într-o sîmbătă, luai hotărîrea să mă duc la el. Birtaşul îmi arătă casa.

Veni să-mi deschidă chiar el, *don* Cesare, după ce mă lăsă să aştept puţin, cu un aer cam speriat, cu vestonul lui cenuşiu descheiat şi pus anapoda, ca şi cum l-ar fi îmbrăcat chiar atunci. Îşi luă repede de pe nas nişte ochelari uriaşi, pe care nu-l mai văzusem niciodată purtîndu-i, şi şi-i strecură în buzunar, ca şi cum ar fi vrut să-i ascundă de mine, apoi mă salută cu toată modestia şi mă pofti să stau, în vreme ce din camera alăturată se auzea, împreună cu scîncetul unui copil, o voce aspră :

— Cine-i ?

— Un domn, răspunse timid *don* Cesare.

— Bine-nțeles, doar n-o să fie un cîine ! răspunse vocea aceea aspră, apropiindu-se. Și mă așteptam să văd lîngă mine o fioroasă siluetă de menajeră ; dar ușa se deschise și apăru o foarte frumoasă femeie, brună, tînără, care se opri în prag și începu să mă cerceteze. Îmbrăcămintea-i uzată și neglijentă și părul în neorînduială păreau să dea un farmec și mai mare frumuseții ei robuste. Minunea aceea de femeie continuă să mă mai privească cîteva minute, iar eu susțineam examenul într-o atitudine de modestă reculegere, în vreme ce *don* Cesare, intimidat la culme, murmura niște cuvinte de neînțeles. Iar de dincolo, scîncetul copilului continua fără întrerupere.

Ea își schimbă atitudinea într-o clipă. Își strînse cu un gest de-o mare rapiditate hainele care aproape cădeau de pe ea, și așa, ținîndu-le strînse în jurul coapselor, tot în prag, îmi surîse cu o grație deosebită și vocea i se îndulci cînd îmi spuse :

— Bună ziua, domnișorule. Crezusem că-i unul dintr-aceia.

Nu-mi explică nimeni cine erau „aceia". Văzui însă cu toată limpezimea că examenul se terminase cu bine și că-i făcusem o impresie bună. Și mi-o dovedi retrăgîndu-se în altă cameră și revenind numaidecît cu un scaun capitonat pe care mă pofti să stau, părîndu-i-se, probabil, că nici unul din cele patru scaune de paie care se aflau în

anticameră nu erau demne de un asemenea vizitator.

Văzînd primirea aceasta, *don* Cesare se înseninä cu totul şi-mi spuse :

— Cred că astăzi nu avem mai mult de trei centigrade peste zero.

Nevasta i-o luă înainte :

— Mai termină cu asta, *don* Ce' ; ce l-ar interesa pe domnişorul asemenea lucruri ?

Dar cum eu îi dădeam toate asigurările că mă interesa grozav, şi, mai mult decît atîta, gustam în cel mai înalt grad tovărăşia şi conversaţia lui *don* Cesare, care fusese un vecin de masă aşa de simpatic timp de cîteva zile, ea se calmă şi-şi privi bărbatul cu oarecare respect.

Iar el, consolat, porni din nou la drum :

— Dragul meu *don* Luigi, facem progrese, facem progrese. Dacă lucrurile merg cum trebuie, marţi începem : la Santi, ştiţi. N-am însă barometru şi nici maşinărie dintr-aceea care măsoară umiditatea, ştiţi, psicrometru, ce Dumnezeu ! Temperatura numai şi vînturile ; pînă şi vînturile, *don Lui'* ! Fac începutul la Santi, înţelegeţi ? Şi chiar şi-aşa, rezultatele vor fi cît se poate de bune. Ştiţi însă ce mult mi-ar place să găsesc poziţiile ? Scumpul meu *don* Luigi : mergem acuma să v-arăt toate astea ?

Deşi nu înţelegeam mare lucru din ceea ce spunea, îl aprobam cu tot entuziasmul, uitîndu-mă din cînd în cînd cu coada ochiului la frumoasa fe-

meie care stătea liniştită pe scaun, puţin mai departe de noi, şi-mi împlîntase în spate ochii aceia ai ei mari şi negri, pe care nu şi-i mai mutase de-acolo. Acum, mă intimida ea pe mine puţin. Cînd însă bărbatul se opri, privind-o cu un aer îndoielnic, *donna* Concetta clătină din cap şi protestă :

— Nici gînd de-aşa ceva ! Vrei să te duci cu dumnealui sus pe terasă, să treci prin camere, prin toată dezordinea din casă tocmai astăzi ? Domnişorule, doriţi un lichior ?

N-avui timp să refuz, deoarece se făcuse nevăzută. Atunci el îmi şopti, cu un fel de admiraţie temătoare, trăgînd cu coada ochiului spre uşă :

— Vedeţi dumneavoastră, femeia asta, lăsînd la o parte faptul că e cam îndărătnică din fire, e o adevărată comoară.

Comoara cea îndărătnică tocmai intra în cameră, aducînd, cu mii de precauţii, un păhărel plin ochi cu un fel de băutură galbenă, fără tavă sau alte accesorii inutile : mi-l oferi uitîndu-mi-se triumfătoare în ochi :

— Beţi, domnişorule, şi-o să vedeţi ce bun e !

Băui totul dintr-o dată, uitîndu-mă şi eu la ea, îndestulîndu-mi ochii cu dulceaţa gîtului ei fraged şi alb, pentru a nu vedea îndoielnica curăţenie a paharului şi pentru a nu simţi aroma dezgustătoare a amestecului aceluia perfid. *Don* Cesare, strălucind de fericire, îmi luă păhăruţul din mînă. Concetta, tot continuînd să mă contemple, uitase

să stea jos, şi pînă şi soţul, abia atingînd marginea scaunului său, cu paharul gol în mînă, începu să mă privească admirativ.

După cîteva minute de religioasă tăcere, mă ridicai şi-mi luai rămas bun, cu toate protestele celor doi soţi, dîndu-le toate asigurările că voi reveni a doua zi.

— Şi atunci, făgădui *donna* Concetta, casa va fi mai aranjată, e duminică doar, şi-o să vi-o arăt.

— Şi observatorul, adăugă *don* Cesare.

Amintirea acelei frumoase femei brune chinui nespus de mult noaptea mea singuratică. A doua zi mă prezentai la ora cuvenită. *Don* Cesare era în faţa uşii şi mă aştepta cu vestonul lui scurt şi cenuşiu bine periat, încheiat pînă sub bărbie. Iar în spatele lui, bruna Concetta, mai seducătoare chiar decît în visele mele, se uita la mine surîzînd, dar fără să spună nimic. În braţe avea un copil mic ; acela pe care, în mod absolut sigur, îl auzisem plîngînd cu o zi înainte. Era gata pregătit şi mă aştepta, de asemenea, chiar şi inevitabilul păhăruţ cu lichior. Îl înghiţii la repezeală, cu protestele de rigoare, bineînţeles, şi după îndeplinirea acelui anevoios rit ispăşitor, îmi urmai gazdele în vederea vizitării căminului conjugal.

Mă obligară să trec prin toate camerele. După anticameră, care, observai imediat, ţinea loc şi de salon şi de sufragerie, venea camera în care trona patul nupţial, apoi aceea a copiilor, care, din feri-

cire, fuseseră trimiși cu toții la o prietenă, și pe urmă bucătăria.

— Veniți, domnișorule : azi toată casa e curată și rînduită, ieri mă făcea de rîs.

Lăudai fiecare lucru în parte. În sinea mea, însă, căutam să-mi închipui cum trebuie să fi arătat casa în celelalte zile, cînd nu era curată și rînduită : cîte coji de fructe și de legume or fi fost pe jos, unde și-or fi avînd locul obișnuit hainele și șalurile acelea care acuma stăteau, frumos așezate una peste alta, pe masă, unde putea fi văzută, în celelalte zile, oala de noapte care ieșea acuma, provocatoare, de sub dulapul în care se păstra pîinea și alimentele, în bucătărie. Și mi-aș mai fi pus și alte întrebări dacă n-aș fi fost ocupat, mai mult decît cu orice alt lucru, cu lacoma contemplare, ah ! mult prea lacomă, a stăpînei. Era cu adevărat seducătoare : coapsele pline și zvelte, fragede și puternice : talia împlinită, superb evazată, sus, și pieptul potrivit și viguros. Un sîn de-o albeață strălucitoare, eram sigur, judecînd după gît, descoperit cu generozitate și nemaipomenit de alb. Ținîndu-și copilașul în brațe, mergea și se mișca dinainte-mi, iar eu vedeam cum stofa, subțire, se întindea și lăsa să se zărească, printr-o mică despicătură, o infimă porțiune de piele spre scoica umbroasă a subțiorii. Fui nevoit să mă rezem, o clipă, de-un stîlp : nu știu din ce pricină, mi-o închipuisem pe *donna* Concetta în camizol, cu brațele ridicate ca să-și aranjeze părul : un val un-

duitor de păr negru care-ar fi căzut în cascade pe gît, pe spate, pe sînii tremurători atunci cînd ar fi stat întinsă pe pat. Dumnezeule! tocmai atunci se întîmplă să mă uit la fericitul soț, care mergea lîngă mine, deși puțin mai în urmă, foarte grăbit și prevenitor: pierdut în gînduri, amărît. O compătimii, în gînd, pe falnica femeie. Compătimire de scurtă durată. Adusei laudele cuvenite celor cîteva borcane de conserve de roșii, așezate, sus de tot, pe-o etajeră din camera nupțială, alături de-o efigie, în ceară, a Madonnei din Loreto, cu fața neagră și veșmîntul țeapăn, în formă de clopot, festonat cu galben și albastru.

— De unde sînteți, *donna* Concetta? Am impresia că n-aveți accentul oamenilor de pe-aici.

— Nu, nu, îmi spuse, ca și cum ar fi vrut să mă liniștească: eu sînt napolitană, napolitană din Maddaloni.

Și stătea acolo, în fața ochilor mei, în toată gloria ei triumfătoare, tipul acela de frumusețe senină, vie dezmințire a tuturor legilor igieniștilor care nu se naște și nu ajunge pînă la noi decît pe străzile înecate în gunoaie și pe pragurile murdare și alunecoase a acelor tîrgușoare meridionale și a porturilor maritime. Și avea un surîs plin de mîndrie cînd pronunță numele orășelului natal: *Don* Cesare ne conduse într-o galerie de lemn și apoi, pe o scăriță, la observatorul său meteorologic. Mergea el înainte, de data asta, iar între mine și el mergea femeia. O vedeam cum urcă scările, și-o

rugam, o rugam cu toată fervoarea pe Madonna din Loreto, și asta la fiecare treaptă, ca să-și lase presfintele sale mîini asupra capului meu.

Madonna din Loreto mă ascultă și mă însoți pînă sus fără să mi se întîmple nici o nenorocire. Acolo era o terasă expusă tuturor vînturilor; într-un colț, ingeniosul *don* Cesare închipuise un fel de adăpost — după toate regulile științei — cum repeta tot timpul. Și în adăpost plasase termometrul municipal. Era, într-adevăr, păstrat cu cea mai mare grijă, curat, strălucitor; părea din cu totul alt loc și de-o esență complet diferită de obiectele pe care le văzusem pînă atunci. Mai era și un taburet, iar pe el o călimară și cîteva foi de hîrtie. Îmi explică totul pe larg. Nu pricepeam mai nimic : doar, din cînd în cînd, dacă mă frapa cîte-o observație mai îndrăzneață sau mai ciudată.

— Am calculat că aici întăuntru temperatura e mai ridicată cu un grad și jumătate, numai că instrumentul trebuie să stea înăuntru, ca să fie la adăpost. Așa că, în notațiile mele, scad întotdeauna un grad și jumătate.

Era de-o nemaipomenită dezinvoltură și bună credință. Adăugă :

— Azi, de pildă...

Șovăi o clipă, ca și cum s-ar fi rușinat de ceva. Apoi, întorcîndu-se spre *donna* Concetta :

— Vezi cîte grade sînt...

Donna Concetta se uită :

— Patru și jumătate deasupra lui zero.

— Nu se poate !?!

Mai şovăi un moment : apoi, învingîndu-şi ruşinea aceea a cărei cauză n-o înţelesesem, scoase o pereche de ochelari prelungi şi şi-i puse pe nas ; pe urmă o altă pereche, mari, rotunzi, uşor colorăţi în albastru ; îi recunoscui pe cei care, cu o zi înainte, şi-i ascunsese, în mare grabă cînd mă văzuse.

Spuse :

— Vreau să văd chiar eu.

Soţia surîdea. El se convinse.

— E adevărat, şi dumitale, *don* Luigi, îţi pot spune : nu mai văd aproape de loc, mai ales de aproape. Îmi trebuie perechea asta pentru miopie, cum se spune, şi-apoi ăştilalţi, pentru ochi, pe care m-am dus să-i arăt la Sulmona, şi-acolo aşa mi-au spus să fac. Nu mai văd aproape de loc. Mă ajută însă *donna* Concetta.

Între timp se convinsese că erau patru grade şi jumătate, pusese ochelarii la loc şi ne scotea afară din adăpost.

— Înţelegeţi, continuă, mie puţin mi-ar păsa, dar *donnei* Concetta i-e ruşine să aibă un soţ aproape orb, şi de-aceea nu vrea să spun nimănui nimic : dumneata însă eşti un prieten adevărat. Şi pentru că îmi stă tare prost cu ochelari.

Îl liniştii în privinţa discreţiei mele, prefăcîndu-mă în acelaşi timp că mă interesez, plin de simpatie, de acel defect al său :

— Şi cu scrisul cum faceţi, *don* Cesare ?

— Scrie Concetta. Taburelul acela din adăpost e pentru ea. Vedeţi : cînd o să-ncep să fac buletinul, are să-l scrie ea. Şi-o să vedeţi atunci ce scris frumos are !

— Nu, *don* Cesare : eu mă gîndeam acolo, la pretură, cînd au loc dezbateri... înseamnă că vede toată lumea că purtaţi ochelari.

După o nouă, şi mai temeinică chiar clipă de şovăială, îmi explică :

— Iubitul meu *don* Luigi, dumitale, care eşti un prieten de nădejde, pot să-ţi spun. Nu mi-i pun : cînd are loc vreo audienţă, plimb condeiul pe hîrtie şi mă fac că scriu ; îmi întipăresc totul în minte şi cînd vin acasă îi spun Concettei mele, şi ea scrie procesul verbal şi tot ce mai trebuie.

Între timp, *donna* Concetta lui băgase de seamă că nu ne prea venea la îndemînă să stăm de vorbă pe terasa aceea bătută de vînturi, şi ne propuse să coborîm. El vru să-mi mai arate şi o morişcă fixată în vîrful unei prăjini, deasupra adăpostului.

— Vedeţi : acolo e nordul ; şi iată-le şi pe celelalte patru ; după aceea vîntul de nord-est, crivăţul, cel dinspre Libia, sirocul. Pînă şi despre acestea va sta scris în buletin, în fiecare zi. Gîndiţi-vă că-i cea dintîi, cea dintîi din comunele din Marsica, sub două mii de locuitori, care are un buletin atmosferic !

Şi, peste măsură de mulţumit, porni înaintea noastră. Concettina era în spatele meu de data

asta, iar eu îi auzeam foşnetul rochiei, mai sugestiv, mai aţîţător chiar decît propria-i înfăţişare.

Concetta puse copilul, adormit, pe pat şi-apoi ne întorserăm să stăm în anticameră : eu pe scaunul cel capitonat, bineînţeles. Conversaţia începu să lîncezească repede de tot, şi mă ridicai să-mi iau rămas bun. Dar, în timp ce mă saluta, *don* Cesare se lumină dintr-o dată la faţă, ca şi cum l-ar fi străfulgerat pe neaşteptate cine ştie ce idee genială. Şovăi puţin, privindu-şi soţia care-mi surîdea : după care propuse, triumfător, sigur că n-are să fie refuzat.

— *Don* Lui', ce-ar fi ca mîine să veniţi şi să luaţi masa cu noi ?

Şi, înspăimîntat de propria lui îndrăzneală, se uită, bănuitor, la nevastă-sa. Dar ea începu să strige, bucuroasă :

— Da, da, veniţi, *don* Luigi ! Ce fericire, Dumnezeule ! Veniţi mîine să mîncaţi cu noi ?

Ideea mă umplu de uimire, şi-mi plăcu. Găsii totuşi oportun să opun oarecare rezistenţă :

— Nu, nu, vedeţi, ar fi prea mare deranjul !

— Nici un deranj, *don* Lui' : unde-i pentru doi, ajunge şi pentru trei, aşa, fără nici o pretenţie, doar să mai stăm puţin împreună.

— Adică, dumneavoastră, *don* Lui' o s-aduceţi şunca, adăugă Concetta.

— Am s-aduc şi prăjiturile, răspunsei.

Don Cesare rămase încremenit. Concettina își împreună mîinile și se uită și la el și la mine cu o uimire plină de admirație :

— Isuse Hristoase : prăjituri !

— Nu se poate, se amestecă Cesare : asta ar fi, cu adevărat, prea mare deranj pentru dumneavoastră.

Îl întrerupsei :

— Am o idee, *don* Cesare : după cum ați spus, e vorba să stăm puțin împreună : dac-ați veni dumneavoastră la birt ?

— Ce-ați spus ?

— Da ; în loc să vin eu aici, veniți dumneavoastră amîndoi la birtul „Soarelui", să mîncați cu mine. Așa e mai comod și pentru dumneavoastră, în privința copiilor.

— Credeți ?

— La birt, la birt ! începu să strige Concetta. Da, Cesare, să ne ducem la birt !

Don Cesare nu mai pricepea nimic. Îi înlăturai orice fel de șovăială, spunînd :

— Bun ; ne-am înțeles deci : mîine la douăsprezece fix vin aici să vă iau, și vai de cel care lipsește !

— *Don* Lui', spuse *donna* Concetta, dumneavoastră nu vă poate refuza nimeni nimic.

Dormii prost și în noaptea aceea. A doua zi dimineața, dădui birtașului ordinele cuvenite. La douăsprezece, sub portalul lui *don* Cesare găsii,

pe lîngă cei doi soți, și un băiețaș de vreo opt ani cu o mutră de idiot.

— Știți, *don* Luigi, noi n-am vrut, dar a-nceput să răcnească așa de tare, c-a trebuit să-l luăm cu noi. Pe ceilalți i-am trimis la nașa.

— Ah...

— N-aveți de ce vă speria, *don* Lui', continuă Concetta : o să-i dăm și lui cîte puțin din porția noastră, așa că n-o s-aveți nici o cheltuială în plus.

— Ce vă trece prin cap, Dumnezeule ! E cel mai mare ?

Între timp, porniserăm : eu vroiam ca doamna să meargă la mijloc, dar cei doi soți mă siliră să merg eu la mijloc : iar băiatul, în urma noastră.

— Da, răspunse Concetta, are opt ani.

— Și mai aveți unul mic de tot, după cîte știu.

— Mai avem patru, patru, *don* Luigi, spuse soțul întunecîndu-se la față.

— Ar fi trebuit să fie șase, preciză soția : dar pe-a doua ne-a luat-o Sfînta Fecioară pe cînd avea cîteva luni.

— Frumos, n-am ce zice ! Nu v-ați pierdut timpul degeaba !

Tutungioaica din colț, bărbierul, ușierul de la primărie, care se întorcea de la piață cu tîrguielile primarului, ieșiseră cu toții afară și se opriseră să ne vadă trecînd. *Don* Cesare nu vedea pe nimeni : Concettei nu-i păsa de nimeni : eu, intimidat și mîndru de-a fi văzut — eu, un străin proaspăt venit pe meleagurile acelea — în tovă-

răşia frumoasei Concetta. Ajunserăm, astfel, la han. Înainte de-a intra, Concetta îmi arătă o fereastră de la casa de-alături, fereastră aşezată chiar în dreptul balconaşului de la camera mea.

— Uitaţi-l, acolo la geam, pe *don* Pasqualino care ne salută. Dacă nu i-ar fi teamă de frig, ar deschide fereastra.

Şi asupra acestei interesante observaţii intrarăm. Văzînd şi copilul, hangiul voi să pună şi-al patrulea tacîm, dar Concetta se opuse cu îndîrjire. Cei doi soţi ţinură, chiar şi aici, să mă aşeze la mijloc, aşa că, dintr-o simplă necesitate de ritual, iată-ne obligaţi să stăm toţi trei de aceeaşi parte a mesei, şi, întrucîtva, înghesuiţi. Băiatul stătea în faţa noastră. Concetta era îmbrăcată în violet, cu mitene cenuşii de aţă, iar la cordon o cataramă de metal cu nişte dungi roşii şi albastre ; *don* Cesare îşi pusese obişnuitul lui veston cenuşiu, scurt, încheiat pînă sub bărbie. Începu masa, în exclamaţiile şi comentariile fără de sfîrşit ale doamnei, în timp ce soţul mînca într-o desăvîrşită tăcere, neaducînd nici pe departe cu vorbăreţul comesean pe care-l avusesem cu o săptămînă în urmă.

— Pe dumneavoastră nu vă poate refuza nimeni, spunea doamna, ori de cîte ori îi oferam cîte ceva. Şi-mi zîmbea, întorcîndu-se spre mine cu amabilitate.

La un moment dat, uşa se deschise cu violenţă şi intră un copil mucos — părea să aibă şase ani — şi porni strigînd către masa noastră. Şi-n vreme

ce eu, crezînd că-i un ştrengar de pe uliţă, mă pregăteam să-i fac vînt afară, Concetta, consternată şi mînioasă la culme, oprindu-se la mijlocul observaţiilor în legătură cu puiul cu sos vînătoresc, strigă :

— Armandi', mucosule, du-te numaidecît acasă!

Copilul începu să zbiere :

— Nu vreau să mai stau la naşa ! Nu vreau să mai stau la naşa.

Şi-o ţinea aşa într-una. *Don* Cesare stătea cu mîna ridicată, gata să intre în acţiune, neştiind încă ce trebuie să facă atîta timp cît nu primise încă ordinele superioare ale doamnei. Aceasta însă puse imediat capăt neînţelegerii, poruncind soţului : „Stai liniştit !" şi luînd intrusul pe genunchi.

— Vedeţi, ăsta-i al doilea, *don* Lui' : iar dacă Sfînta Fecioară n-ar fi luat fetiţa la ea, ar fi fost al treilea.

Mica vijelie trecuse peste gîndurile care-l absorbeau pe *don* Cesare fără a reuşi să-l distragă pentru multă vreme. Acum surîdea din cînd în cînd, dar nu-mi dădeam seama de ce. Spuse doar atît :

— La ora trei vom avea cu cel puţin două centigrade şi jumătate mai mult ca azi-dimineaţă.

— Apropo, întrebai, cînd o să începeţi afişarea buletinului ?

— Mîine, chiar mîine, *don* Luigi. De asta nu prea sînt eu în apele mele. Ştiţi doar ce va să zică aşteptarea, aşteptarea asta înfrigurată. Am dis-

cutat cu primarul chiar și în dimineața asta : o să-l punem sub porticul cel mare, chiar lîngă anunțurile de căsătorie. N-ai uitat, Concettina, de foile acelea liniate ?

— Mai termină o dată : ce-l poate interesa pe dumnealui asemenea lucruri ?

Cu toate astea, foarte mîndră de funcția ei de secretară, îmi povesti că trebuia să pregătească niște foi cu trei coloane, potrivit indicațiilor pe care i le dăduse soțul. Profitai atunci de ocazie pentru a mă face util și-i făgăduii că-i voi aduce de la serviciul cadastrului cîteva formulare cu pătrățele și cu liniile gata tipărite, mici și mari, care mi se păreau cît se poate de potrivite pentru scrierea buletinului.

Făgăduială care păru să aibă ca rezultat creșterea nemăsurată a admirației pe care mi-o arătau cei doi soți. Concettina abia dacă rosti una din obișnuitele ei formule : „Dar e prea mare deranjul“, apoi se răzgîndi și spuse : „V-am mai spus, *don* Lui' : pe dumneavoastră nu vă poate refuza nimeni !“ care părea a fi fraza ei favorită și mă măgulea nespus de mult. Între timp, cei doi băieți, îndopați cu dulciuri și fructe, adormiseră : unul în brațele Concettei ; celălalt, cel mai mare, alunecase sub masă și-și sprijinea capul de marginea scaunului. Tocmai cînd ajunsese la cafea, ușa se deschise și-l auzii pe *don* Cesare exclamînd :

— Oh, uite-l pe *don* Pasqualino ! și-n aceeași clipă, doamna îmi dădu o zdravănă lovitură cu cotul.

Mi-adusei vag aminte că-mi vorbise de el cu puțin înainte de-a intra în birt, dar n-aveam impresia că-l mai văzusem vreodată. Era foarte înalt, și grumazul, robust, împreună cu capu-i rotund și fața-i durdulie făceau un contrast cît se poate de straniu cu trupul său lung și slab. Purta un pantalon larg, cafeniu, care-i ajungea pînă-n călcîie. Se îndreptă spre *don* Cesare, fără să ne dea nouă, celorlalți, nici cea mai mică atenție.

— Așadar, a rămas pentru mîine ? A rămas pentru mîine ?

Ochii lui *don* Cesare scînteiară :

— Da, sigur că da. Și-apoi, în toate diminețile.

— Minunat, minunat, scumpul nostru *don* Cesare. Așa se obișnuiește în lumea civilizată. Ai avut o inițiativă nemaipomenită, și San Satiro va trebui să te pună în rîndul celor mai străluciți și mai capabili cetățeni ai săi.

Don Cesare se făcu ghem, întîi, apoi se destinse și-și recăpătă toată vigoarea sub ploaia aceea binefăcătoare de superlative. Ploaia continuă :

— E un lucru foarte necesar, folositor cum nu se mai poate. Unu încearcă să-și dea seama dacă e cald sau e frig numai așa, cu ajutorul corpului, dar de cele mai multe ori se înșeală, deoarece senzațiile pe care ți le dă corpul sînt înșelătoare și de scurtă durată : fiindcă unuia i se pare că-i cald

și se îmbracă mai subțire, iar cînd iese, i se face frig, și viceversa, lucruri care se întîmplă foarte des. E nevoie de ordine în toate. Bună ziua, *donna* Concetta.

— Bună ziua, *Don* Luigi, vă prezint pe *don* Pasqualino.

— Cavalerul Pasquale Mastropaoli, completă acesta; după care îmi întinse mîna.

— Încîntat.

— Foarte fericit de-a vă face preapreţioasa cunoştinţă îndeaproape, deoarece de departe vă zăresc tot timpul, adică din faţa dumneavoastră, unde am onoarea să fie aşezată fereastra camerei mele.

— Oh, da.

— De altfel să vă şi vorbesc. Dacă vă mai amintiţi, ieri, cînd ieşeam de la bărbier, aţi fost atît de amabil să-mi oferiţi un chibrit, căci le terminasem chiar atunci.

— Da, da, parcă-mi amintesc.

— Înţeleg, înţeleg foarte bine : ieri aveam... ia să vedem... aveam paltonul cenuşiu, mai scurt ca acesta, şi pălăria cea moale, de asta nu m-aţi mai recunoscut astăzi.

— Acuma-mi amintesc foarte bine, şi sper...

El se şi întorsese însă spre tovarăşul lui întru aceeaşi manie.

— Abia acuma va trebui să insişti pe lîngă primărie...

Nu știam încă dacă *donna* Concetta băgase de seamă că, de cîteva minute, genunchiul meu îl apăsa pe-al ei. Și aveam mare grijă să nu mi-l mișc de-acolo ; se putea întîmpla să nu fi băgat de seamă, și simțind că-mi îndepărtez piciorul ar fi putut crede... Dumnezeule, căldura genunchiului aceluia, a gambei aceleia nervoase și robuste, văpaia vie care ajungea pînă la mine trecînd prin stofă ! Acuma nu mai vorbea, se amuza înțepînd, cu o scobitoare, o coajă de portocală. Ceilalți tăceau și ei, iar *don* Pasqualino fuma : *don* Cesare nu, căci fumatul îi irita ochii.

Începui să fumez și eu, îngreuiat puțin de mîncărurile consistente pe care le înghițisem, plictisit puțin de cei doi maniaci, și, în același timp, excitat la culme de atingerea piciorului Concettei. Aș fi vrut să plec, dar nu știam cum să fac să mă smulg de-acolo ; și-i simțeam gamba din ce în ce mai bine ; ba chiar și puțin din coapsa rotundă. În timp ce *don* Cesare, și celălalt, și oglinda din față, și sala întreagă, iată că-și pierdeau consistența, se estompau ; iar eu nu știam prea bine unde mă aflu și nici pentru ce : vedeam gîtul acela alb, linia sinuoasă a sînului.

La un moment dat, băiatul cel mare alunecă și căzu sub masă, lovindu-se cu capul de dușumea. Se trezi înfricoșat și porni să țipe, trezindu-ne și pe noi din amorțeala care ne cuprinsese. Mama se ridică, îl puse pe cel mic jos, îl trase pe celălalt de sub masă, și spuse cu oarecare bruschețe :

— E timpul să plecăm.

Mă simţii cît se poate de mulţumit auzind cuvintele acelea eliberatoare. Ieşirăm cu toţii şi-i conduserăm pe cei doi soţi pînă acasă ; apoi *don* Pasqualino se întoarse cu mine pînă la uşa birtului. Părea făcut anume pentru a-l suplini pe *don* Cesare. Spunea :

— Azi-dimineaţă, de pildă, nu mi s-a părut că-i aşa de frig : am ieşit cu paltonul de ieri, acela cenuşiu ; apoi *don* Cesare mi-a împărtăşit că sînt două şi jumătate, şi-atunci am alergat acasă să mă schimb. Pe mine mă interesează foarte mult lucrurile astea : e nevoie de ordine în toate.

— Aveţi dreptate.

— Şi-acuma gata, umezeala asta nu-mi place de loc, aşa că mă retrag. Vedeţi, preastimatul meu *don* Luigi, intru aici, iar fereastra mea e cea de colo, în faţa ferestrei dumneavoastră, cum am avut onoarea să vă spun.

Intrai şi eu, dar, înainte de-a mă urca în cameră, mă oprii la tejghea şi comandai o ceaşcă de cafea. Birtaşul mă întrebă :

— Pînă şi caraghiosul acela vă cunoaşte, *don Lui'* ?

— Cavalerul ? Sigur. Cu ce se ocupă ?

— Nu se ocupă cu nimic, ferice de el. Nu-l interesează decît timpul, şi dacă timpul se schimbă de patru ori pe zi, se schimbă şi el de patru ori, fiindcă i-e tare frică să nu răcească. Are bani berechet şi n-are ce face, asta-i, *don* Luigi.

— Ah... Și e foarte bun prieten cu *don* Cesare Passacantando, nu-i așa ?

— Are-atîția prieteni *don* Cesare... aici birtașul se opri, cu ibricul în mînă, pregătindu-se să toarne cafeaua și zîmbindu-mi într-un mod misterios. Are foarte mulți prieteni *don* Cesare, dar *don* Pasqualino, vedeți, între toți prietenii lui *don* Cesare, are, ca să spun așa, o situație specială. Și începu să verse licoarea neagră și fierbinte.

Încercai atunci un sentiment de bruscă și irațională gelozie. Ce voia să spună birtașul ? Că *don* Pasqualino era amantul Concettei, bineînțeles. Mă prefăcui însă că nu înțeleg. Simțeam un fel de nelămurită stare de enervare, cu neputință de învins. Cerui o explicație.

— Ce înțelegi printr-o situație specială ?

— Bine, dumneavoastră, care sînteți un om așa de discret, vă pot spune...

— Spune-mi, atunci !

— Spun că are o situație specială pentru că, dintre toți prietenii lui *don* Cesare, înțelegeți, *don* Pasqualino e singurul... e singurul, ce mai, căruia *donna* Concetta i-a spus nu.

*

Dacă în cele două nopți precedente visasem tot timpul șoldurile *donnei* Concetta, care urcau scara observatorului, în a treia noapte visai fără întrerupere fraza aceea plină de răutate a birtașului : „singurul căruia *donna* Concetta i-a spus nu". În

mijlocul unor imagini stranii, de care nu reuşeam să-mi amintesc absolut nimic în clipele de semitrezie care le întrerupea, se înfiripa şi prindea contur acea frază, căpăta o formă precisă, ceva ce, dincolo de vis, nu mai ştiam ce semnificaţie are, dar apoi, cînd reîncepeam să visez, îmi dădeam seama că e un lucru definitiv, viu : o fiinţă care sărea pe pat şi se strîmba la mine. Pe urmă, tocmai cînd mă aşteptam mai puţin, pe patul meu sări altceva, şi începu să facă tumbe şi să pornească împreună cu cealaltă, într-o stranie horă infernală : şi acest lucru nou, această fiinţă nouă, oh, o recunoşteam cît se poate de bine : era o altă frază, aceea pe care Concettina mi-o spusese de-atîtea ori în puţinele ore cît stătusem împreună : „Pe dumneavoastră nu vă poate refuza nimeni cu nimic..." Apoi dansul scădea în intensitate, se istovea, se transforma în ceva nelămurit, din care rămîneau doar cîteva şuviţe de fum, cîteva pîlpîiri — ca şi cum ar fi fost vorba de un nou şi iraţional sentiment de gelozie ; fără obiect, gelozia aceasta, la început ; dar, după aceea, iată, căpătă un obiect : era *don* Pasqualino, cavalerul din faţa ferestrei mele, bărbatul acela norocos, singurul, printre amicii lui Cesare Passacantando, singurul, Dumnezeule, căruia Concettina îi spusese nu, ceea ce îi conferea o adevărată superioritate asupra celorlalţi, prezenta o raritate, avea o „situaţie specială", cum se exprimase birtaşul. Şi, visînd aşa cu ochii deschişi şi gîndindu-mă la toate

astea, trecu şi noaptea, pînă ce, către ziuă, mă cuprinse un somn ca de plumb. Mă sculai zdrobit de oboseală, într-o voluptoasă şi plină de chinuri excitare. Coborîi să-mi iau cafeaua cu lapte înainte de-a pleca la serviciu, şi mă pusei la taclale cu birtaşul. Simţeam un fel de frenezie bolnăvicoasă şi chinuitoare care mă îndemna să-l fac să vorbească de Concetta, laolaltă cu o ciudată jenă atunci cînd încercam să aducă discuţia pe făgaşul acesta. Şi, deşi mă chinuiam din răsputeri, nu izbuteam să ajung acolo unde voiam. Toate întîmplările din San Satiro dei Marsi îşi găseau locul în conversaţia noastră : neînţelegerile dintre primar şi ceilalţi, ultimele alegeri, imposibilitatea de-a găsi o slujnică cinstită, biata nevastă a bărbierului care murise la naştere, totul trecea pe dinaintea ochilor noştri, trecea chiar şi ora la care trebuia să fiu la serviciu. Din fericire, trecu tocmai atunci, prin faţa ferestrei, *don* Pasqualino în persoană, cu gulerul ridicat, şi intră.

— Am intrat un moment ca să vă salut, stimatul meu amic. Două grade, astăzi : o jumătate mai puţin ca ieri. Mi-am trimis servitorul la primărie să vadă. Măreaţă şi minunată iniţiativă a preaiubitului nostru Cesare, şi cît se poate de utilă. Două grade. Nu e încă vremea de blană, dar mi-am ridicat gulerul. Deoarece e nevoie de ordine în toate. Bună ziua, preaonoratul meu *don* Luigi. Cu bine, birtaş. Bună ziua.

Nu avea nevoie de răspuns norocosul bărbat. Plecă numaidecît, dar eu nu lăsai să-mi scape ocazia. Mă întorsei către birtaş :

— Ciudat tip, cu adevărat ciudat, acest *don* Pasqualino. Simpatic !... De el mi-ai spus parcă, dacă nu mă-nşel, că e... că e foarte bogat, nu-i aşa ?

— Bani are cu siguranţă.

— Şi că e foarte, cum să zic, foarte preocupat de sănătatea lui : că i-e tare teamă de frig.

— Da, da.

— Mi l-a prezentat ieri *don* Cesare Passacantando. El e, nu-i aşa, acela despre care mi-ai spus că e cel mai bun prieten al lui *don* Cesare ?... Nu ?

Toate manevrele astea ale mele îl duseră, în sfîrşit, pe birtaş acolo unde voiam.

— E acela despre care vă spuneam, dar e un secret, *don* Luígi, că are o situaţie specială printre prietenii lui *don* Cesare...

— Oh, ai dreptate. Straşnică poveste.

Birtaşul, văzînd că mă interesează aşa de mult, începu să dea pe faţă şi alte lucruri :

— Şi ştiţi cum s-a întîmplat ? S-a întîmplat că el voia, voia din tot sufletul ; şi pînă la urmă, *donna* Concetta, care-i foarte bună la inimă, spuse şi ea da, într-o zi cînd se aflau ei singuri, spuse că vrea şi ea. Numai că-i spuse să-şi scoată vestonul, căci avea un veston gros, dintr-un postav aspru, şi ea spunea c-o înţeapă la mîini şi la gît şi că-i zgîndără nervii ; el însă nu voia să şi-l scoată, fiindcă-i era frică să nu răcească ; şi ea „scoate-l",

şi el „nu" ; şi se încăpăţînară şi unul şi altul, şi ea se înfurie aşa de tare, că nu mai vru să ştie de nimic, şi aşa se întîmplă că *don* Pasqualino se bucură de situaţia şi consideraţia asta specială, aşa cum v-am spus, printre prietenii lui *don* Cesare.

— Ah, straşnică poveste ! Şi el, din cauza vestonului, a renunţat... Da, straşnică ! Şi... sînt mulţi, prietenii lui *don* Cesare ?... adică ceilalţi ?...

Birtaşul se uită la mine, ca şi cum ar fi vrut să chibzuiască bine înainte de-a răspunde : şi chibzui atîta, că mă pregăteam tocmai să repet întrebarea ; cînd întoarse repede capul, strigînd :

— Vin !

Şi mă părăsi pe nepusă masă, fără ca eu să fi putut auzi apelul acela neaşteptat care mi-l răpea tocmai cînd ajunsesem la punctul cel mai important al cercetării mele.

După-masă, socotii c-ar trebui să trec pe la *don* Cesare pentru ceea ce se numeşte o vizită de digestie şi ca să-i duc registrele pe care i le promisesem. Ştiam că la ora două pleacă de-acasă, pornii spre el la ora două punct. Intrai să mai stau puţin de vorbă cu tutungioaica din colţ, din colţul pe care-l formează piaţa cu strada dell'Immacolata, strada lui *don* Cesare. Aşa că de la fereastra debitului se vedea foarte bine, puţin dintr-o parte însă, poarta casei sale. Şi nu ştiu prin ce întîmplare, zăbovii, acolo înăuntru, uitîndu-mă din cînd în cînd la poarta aceea, pînă ce îl văzui ieşind pe *don* Cesare, pirpiriu tare în vestonul lui scurt şi cenuşiu,

cu privirea aceea distrată de maniac; și nu știu nici datorită cărui îndemn îmi veni să mă dau puțin înapoi, și asta chiar în clipa cînd trecea prin fața vitrinei debitului, ca și cum n-aș fi vrut să mă întîlnesc cu el sau să fiu văzut de el, deși aveam de gînd să mă duc să-l caut acasă. Contradicții proprii sufletului omenesc. Adevărul este că, de îndată ce trecu, ieșii din debit și mă îndreptai spre casa lui. Trebuie, într-adevăr, să fi fost foarte distrat în ziua aceea, fiindcă acei puțini pași fură de-ajuns, se pare, pentru a uita că-l văzusem plecînd; și e așa de adevărat totul, că, atunci cînd *donna* Concetta veni să-mi deschidă o întrebai:

— *Don* Cesare e-acasă?

— Oh, dar pe cine văd! *Don* Luigi al nostru! *Don* Ce' nu-i acasă.

— Oh... atunci...

— Intrați, intrați, *don* Lui'; vi-e frică de mine?

Eu și intrasem între timp, închizînd ușa cu multă grijă în urma mea. Răspunsei:

— Da, *donna* Concetta; mi-e frică de ochii dumitale.

Rîse puțin; apoi spuse:

— Ce? am ochii așa de urîți că vi-e frică de ei?

— Dragă *donna* Concetta, sînt minunat de frumoși; și minunat de frumoasă ești toată, frumoasă ca soarele: iar la soare trebuie să te uiți de departe, că altfel te arde.

— Văd c-aveţi chef de glumă, *don* Lui', de vorbiţi aşa de frumos, dar eu nu ştiu să vă răspund, *don* Lui' : dac-aş putea să vă răspund...

Tocmai atunci se auzi urletul bebeluşului, de dincolo ; şi eu rămăsei singur. O auzeam pe Concetta umblînd de colo-colo prin camera vecină, şi cîntînd încetişor ca să-l adoarmă. Mă aşezai pe scaunul meu obişnuit, cel capitonat. Şi rămăsei în aşteptare, contemplînd frumoasele mele registre cu linii de tipar, de pe care tăiasem indicaţiile privitoare la cadastru. După puţin, bebeluşul tăcu ; tăcu apoi şi mama, şi se întoarse împingîndu-l din spate pe băiatul cel mai mare, acela nătîng.

— Trebuie să te duci la prăvălie la Luisella, ştii unde, acolo lîngă pod ; şi să-mi cumperi de doi bani bumbăcel roşu, şi spune-i Luisellei c-am să-i plătesc eu ; şi du-te apoi la naşa şi joacă-te cu frăţiorii tăi, dar ai grijă să vii acasă imediat ce-auzi sunînd Ave-Maria, ai înţeles ?

Înţelesese, şi porni în goana mare. *Donna* Concetta se întoarse spre mine ; eu ardeam de nerăbdare să reiau conversaţia de-acolo de unde o întrerupsesem :

— Pînă una alta, *donna* Concetta, nici n-ai avut timp să-mi spui ce-ai vrea să-mi răspunzi.

— Despre ce vorbeam ? Nu-mi aduc aminte.

— S-o lăsăm atunci. Uite registrele pe care ţi le-am promis.

— Oh ! ce bun sînteţi ! Nici nu ştiţi cît de mult are să se bucure Cesare !

Se aplecă să cerceteze dosarele pe care le pusesem pe măsuță, în fața mea, și simții, pentru o clipă, umărul ei atingîndu-mi obrazul. Deodată, spuse :

— Ați zis ceva, *don* Lui' ?

Nu spusesem nimic, absolut nimic : nici nu deschisesem gura măcar. Poate că era puțin tulburată însă ; fiindcă eu descoperisem tocmai că stofa mînecii era foarte subțire, și că dedesubt nu mai era nimic, nici-o altă stofă, ci numai brațul, vîrtos, și delicios de călduț. Și mă convingeam, în același timp, că de la umăr la cot era exact aceeași distanță ca de la cot la umăr. Cine știe, poate că de asta mă întrebase. — Ați zis ceva ? — Dar numai după cîteva minute, ea mă întrebă iarăși, cu cea mai mare nevinovăție :

— Dumnezeule, dar ce faceți acolo, *don* Lui' ?

Eu nu știam prea bine ce fac. Știam însă că nu poartă brasieră ; atunci, cel puțin, n-avea. Și răspunsei :

— Nu fac nimic, iubita mea *donna* Concettina, nimic, și zi, îți plac registrele ?

— Oh, glumiți, *don* Lui' ; văd că glumiți, și nu faceți bine ceea ce faceți, *don* Lui' !

— Nu, Concetta, nu ; îți jur că sînt cît se poate de serios.

— Nu, nu, Dumnezeule ; asta nu se poate... gîndiți-vă numai, gîndiți-vă puțin...

Se întrerupse, deoarece gura ei întîlni o piedică, o piedică serioasă într-a mea, și asta dură cîtva

timp, foarte mult timp, sau foarte puţin, nu-mi dădeam bine seama. Cînd buzele mele se despărţiră de-ale ei, nu mai putură să-şi continue mustrarea : rămaseră mute, ba mai mult, pline de uimire şi fremătînd ; ale mele urcară ceva mai sus, fără să se deslipească de catifeaua obrazului însă ; ajunseră la ureche şi acolo-i şoptiră ceva încet de tot, foarte încet.

— Nu mai spuneţi nimic, *don* Lui', nu mai spuneţi nimic.

Ascultai imediat, nu-i mai spusei nimic, absolut nimic, Alunecasem de pe scaun, în genunchi, jos, nici nu ştiu bine cum ; şi îmbrăţişam ceva, nu ştiu ce anume, mîinile mele pipăiau ceva frumos şi bine rotunjit, ajunseseră la ceva ascuns bine de tot ; mi-aduc aminte că după asta m-am sculat, iar ea se afla în braţele mele, dar povara era dulce şi-mi insufla o forţă şi-o ardoare nemărginită ; drumul pînă-n camera cealaltă fu scurt, şi atunci cînd, în camera aceea, se pomeni pe marginea patului, avea obrazul în flăcări şi vorbea cu un glas aşa de scăzut, că nu-mi dădeam seama dacă rîdea sau gemea ; căci rîdeam şi eu, gemeam şi eu ; nu mai spuse apoi nimic şi începu deodată să mă strîngă în braţe şi ea, cu toată puterea ; şi un suflu de patimă trecu repede peste noi, şi-apoi ne lăsă muţi, lipsiţi de orice vlagă, gîfîind. Rămaserăm multă vreme aşa, pînă-mi căpătai toată luciditatea şi băgai de seamă că mă aflu într-o poziţie foarte inco-

modă, chiar și în ceea ce-o privea ; dar nu îndrăznea să spună nimic. Vorbii eu, îi șoptii :

— Concettina, draga mea Concettina.

Mă ridicai încet-încet, încercînd să-mi revin. Mă uitai la ea, și-i șopti din nou :

— Concettina, draga mea Concettina.

Fața ei începu să prindă viață, din albă deveni trandafirie, buzele și ochii, într-un fel de extaz pînă atunci, i se rotunjiră într-o mișcare plină de dulceață, și-apoi de mulțumire, după care porni, dintr-o dată, să rîdă, să rîdă ca o nebună ; după puțin se liniști și-mi spuse :

— Răule, am spus-o întotdeauna că dumitale nu-ți poate refuza nimeni nimic !... Dar nu te-ai purtat cum trebuie, *don* Lui'.

*

Admiratorul cel mai înflăcărat al operei grefierului era, bineînțeles, *don* Pasqualino. Anunțul cu datele respective era expus acuma cu regularitate în afișierul primăriei, în fiecare dimineață, începînd din ziua aceea de marți, dată memorabilă pentru îndrăzneața mea cucerire ; și arăta foarte bine printre anunțurile matrimoniale și decese. *Don* Pasqualino trimitea imediat servitorul să ia notă în vederea alegerii vestonului și-a paltonului cu care trebuia să se îmbrace. Îl vedeam în fiecare dimineață, în dosul geamurilor bine închise, de la fereastra din față, înfășurat în halatul de casă, și de fiecare dată venea să șteargă geamul aburit

şi-mi făcea de-acolo cîte-un semn de prietenie şi aştepta întoarcerea băiatului cu veştile atmosferice copiate cu cea mai mare grijă pe o hîrtiuţă. *Don* Pasqualino nu era însă singurul om pe care să-l intereseze revelaţiile termometrului municipal. Căldura şi frigul au fost şi vor fi întotdeauna baza conversaţiei şi a comentariilor preferate de întreaga omenire ; iar acuma era vorba de nişte date pozitive, de numere, la San Satiro dei Marsi puteau vorbi toţi, de la primar la gropar, despre grade şi puncte cardinale şi puteau, absolut toţi, face confruntări şi cita statistici ; în timp ce în atîtea alte biete oraşe de pe glob erai nevoit să te mulţumeşti cu obişnuitele fraze :

— Frumoasă zi azi !

— Da, dar puţin mai friguroasă ca ieri.

— Cred că mîine-o să plouă... ; şi aşa mai departe, într-un cadru foarte redus de presupuneri destul de nesigure.

La şapte şi jumătate, ora de afişare, aşteptau întotdeauna zece sau doisprezece oameni, cei mai curioşi şi mai pricepuţi, ca *don* Cesare să apară cu bucăţica lui de hîrtie, ca să poată face primele comentarii ; de-acolo veştile ajungeau la negustorii din imediata apropiere a primăriei, care aşteptau în pragul prăvăliilor, la cetăţenii mai puţin matinali, care se iveau la ferestre pe jumătate dezbrăcaţi, ca să afle, şi-n tot orăşelul. Singurul om care se arăta indiferent la căldură şi la frig, la uscăciune şi la umezeală, la zefir sau la scirocco, era tocmai

acela care luase inițiativa, umilul și gloriosul *don* Cezare : care venea foarte punctual, grăbit întotdeauna, cu mîna stîngă în buzunar și cu neprețuita fițuică în dreapta ; întotdeauna fără palton, întotdeauna cu vestonul lui cenușiu, scurt, singurul cu care l-am văzut îmbrăcat tot timpul. Cesare Passacantando lucra pentru umanitate în chip dezinteresat, ca orice om mare ; și toată lumea se bucura de roadele muncii lui, absolut toată, în afară de mine, pentru puțină vreme, atunci la început. Apoi chiar și eu, cu toate că numai după cîteva zile de la inaugurarea buletinului începuse să-mi fie lehamite de-atîta vorbărie, chiar și eu începui să-mi dau seama de binefăcătoarea lui măreție, cu toate că într-un mod și pentru motive cu totul deosebite de acelea care înfierbîntau capetele concetățenilor lui *don* Cesare.

Buletinele zilnice ale situației atmosferice din San Satiro erau numerotate în mod progresiv și așa numărăm și eu zilele norocoasei mele aventuri; adevărul e că fiecăreia dintre ele îi corespundea o întîlnire de dragoste. Deoarece în fiecare zi, după vizita din ziua aceea dintîi (erau mai bine de două săptămîni deatunci) mă înarmam cu un consistent teanc de formulare și mă duceam la Concetta. Formularele, care trebuiau să țină loc de paravan în cazul puțin probabil că *don* Cesare ar fi fost acasă la o oră atît de nepotrivită, nu-și găsiră utilitatea decît după al douăzecilea buletin și a douăzecea oră de voluptate. Concetta veni să-mi deschidă și-mi

făcu un semn mut de avertisment și de recomandație, arătînd cu capul spre ușa celei de-a doua camere. Atunci eu, răspunzînd la salutul ei exagerat de politicos, spusei cu voce tare :

— Oh, *donna* Concetta, de cînd nu v-am mai văzut ! M-am gîndit că poate-ați terminat foile acelea și v-am adus altele.

Don Cesare mă auzise și ieși din cameră, salutîndu-mă și mulțumindu-mi din inimă.

— *Don* Cesare, nu voiam să vă deranjez acasă și m-am dus să vă caut la pretură, dar nu erați.

— E-adevărat, pretorul a fost nevoit să plece la Sulmona și ne-a dat liber. Nici nu știu dacă se întoarce mîine, sau va lipsi două sau trei zile. Dar ce drăguț ai fost, *don* Luigi ! De ce nu iei loc ? Primele foi sînt, într-adevăr, pe sfîrșite, și mi-ar fi venit tare greu să vă mai cer, cu toate că-mi sînt de mare folos. Dar care-i părerea dumneavoastră, ia spuneți, care-i?

Se avîntă într-unul din obișnuitele lui discursuri și începu să-mi descrie de-a fir-a-păr observatorul ideal pe care l-ar fi putut avea San Satiro dacă primăria ar fi vrut să i-l procure... Nu mai știu care și nici cîte instrumente-mi numi și-mi descrise, fiindcă în timpul acesta mă uitam la Concetta, care simula o perfectă indiferență, chiar mult prea perfectă, și pe care n-o dorisem niciodată ca în ziua aceea de zadarnică dorință.

— Dar ce an ciudat ! continua, preocupat de veșnica lui manie, *don* Cesare. Totul făcea să se

prevadă, cu mult înainte, o iarnă dintre cele mai friguroase, şi noi n-am coborît nici pînă la zero : de trei zile am rămas la două grade deasupra şi nici n-aş putea spune dacă trebuie să crească sau să coboare. E ora trei însă, cînd iau temperatura pentru a doua oară. De data asta am s-o iau chiar eu : de obicei, dimineaţa, o ia Concetta, care-a învăţat totul la perfecţie. Aţi văzut ce frumos scrie buletinele ? Nu vreţi să veniţi sus cu noi ?

Ezitai un moment; mi se păru însă că, în spatele lui *don* Cesare, Concettina îmi face semn că nu ; din care pricină răspunsei :

— Îmi pare rău, dar am o întîlnire ; şi mă sculai de pe scaun.

— Scuzaţi-ne atunci. Hai, Concettina, să nu se facă prea tîrziu. Mîine dimineaţă poate c-are să se ducă numai Concetta, altfel ar trebui s-amîn cercetarea termometrului cu cel puţin o jumătate de oră, fiindcă, chiar la şapte şi jumătate, trebuie să fiu de faţă la sosirea cursei să văd dacă nu vine pretorul, ştiţi doar cît e de capricios. Aşa c-o să amîn puţin afişarea : vă previn deci, mîine, pînă după opt şi jumătate, nu se va anunţa nimic.

Lucrul acesta nu mă interesa prea mult, aşa credeam atunci cel puţin. Eram foarte amărît de dezamăgirea zilei aceleia şi de nesiguranţa celei următoare. *Don* Cesare, fără să mai adauge nimic altceva, alergă sus ; Concettina mă întovărăşi pînă pe palier, şi-acolo îmi şopti repede de tot :

— Mîine dimineață du-te și vezi buletinul ; dacă e deasupra lui zero, vino la ora obișnuită ; dacă e sub zero, nu te-arăta sub nici un motiv.

Coborîi scările, revenindu-mi cu greu din mirarea și admirația în care mă aruncaseră ideea aceea nemaipomenit de ingenioasă. Nu așteptam însă prea mult de la ea. Să aibă *don* Cesare atîta încredere în ochii soției sale ? Nu s-ar fi putut întîmpla ca tocmai în dimineața aceea, înainte de-a scrie Concetta numerele, să-și pună pe nas cele două perechi de ochelari și să le controleze ? Și-atunci, adio certitudine pentru mine. Cu toate astea, dacă *donna* Concetta hotărîse așa, înseamnă că ea era sigură și eu trebuia să mă las condus orbește. Avui însă o noapte destul de agitată. A doua zi dimineața, era un soare minunat, ca și cum ar fi făcut-o dinadins, vremea era mai blîndă ca de obicei. La opt și jumătate alergai la primărie. Mîna Concettei scrisese unu sub zero. Altă zi pierdută. Eram cît se poate de tulburat. Între timp, obișnuiții fișierului începură să comenteze în fel și chip.

— Ca să vezi : dacă m-aș fi luat după prima impresie, aș fi fost convins că azi e mai cald.

— Și-n loc de asta, am scăzut, deodată, cu trei grade.

— Trebuie să fi fost vreo furtună prin apropiere.

— Curios ! După toate semnele o să-nceapă sirocul.

Sosi și *don* Pasqualino, pentru prima dată cu blană, rostind :

— Ce noroc pe noi cu *don* Cesare ! Am spus asta întotdeauna. Dacă m-aş fi încrezut în propria mea piele, mi-aş fi pus paltonul cenuşiu, iar cînd a venit servitorul cu unu sub zero nici nu mi-a venit să cred. Abia acum îmi dau seama că e puţin mai frig ca ieri. Închipuiţi-vă ce-ar fi fost dacă nu mi-aş fi pus blana ! E nevoie de ordine în toate.

Ridicolul întîmplării mă făcu să uit puţin de deziluzia provocată de această nouă întîlnire ratată.

De-acum înainte însă, nu mai puteam conta pe obişnuinţa cotidiană dinainte, deoarece pretorul, care nu prea avea mare lucru de făcut pe timp de iarnă în tîrguşorul acela liniştit şi depunea mari eforturi să poată atinge în fiecare an cifra de o sută de sentinţe absolut necesare, lipsea adesea, chiar de mai multe ori pe săptămînă, şi atunci colaboratorii lui căpătau sau îşi luau un pic de vacanţă ; grefierul, nu mai e nevoie să spun, profita de asta ca să se exileze în micul adăpost de pe terasa casei sale. Din fericire însă, cercetarea termometrului o lăsa întotdeauna, dimineaţa, în grija soţiei, aşa că înţelegerea dintre noi nu deşteptă niciodată nici cea mai mică bănuială. În ceea ce priveşte educaţia fizică şi morală a locuitorilor din Sàtiro, rezultatele fură excelente, căci se obişnuiseră să nu mai aibă încredere în mărturia simţurilor şi să nu se mai plîngă de frig sau de căldură înainte de-a avea cunoştinţă de cifra oficială a gradelor. Într-adevăr, contradicţia dintre simţuri şi ştiinţă ameninţa să devină uneori mult prea gravă,

deoarece, cum orice lucru care evoluează se și complică, așa s-a întîmplat și cu sistemul nostru de corespondență, care fu supus unei continue perfecționări. Mai puțin de două grade sub zero, sau de la două la zero, sau de la zero la două și ceva, sau mai mult de două erau cele patru semne principale ale alfabetului nostru ocult și corespundeau cu patru diverse posibilități privind felul în care și-ar fi putut petrece după amiaza *don* Cesare.

Deoarece e nevoie de ordine în toate, potrivit uneia din frazele favorite ale lui *don* Pasqualino. Pînă și el își modificase și-și restrînsese la o metodă plină de rigiditate preocuparea lui de-a se apăra împotriva frigului, preocupare ce alcătuia îndeletnicirea lui principală și care nu avusese niciodată, pînă atunci, un fundament științific. Acuma *don* Pasqualino își punea blana, pelerina cea neagră cu guler mare, rotund, paltonul cel cafeniu și lung, sau cel cenușiu și mai scurt, sărind și el din două în două grade. Îmi descrisese și comentase metoda aceasta a lui pe care-o studiase cu cea mai mare grijă și o perfecționase. Metodă care mă amuză la început, dar care-mi fu de un mare folos mai tîrziu, pentru că mă scutea de alergătura aceea zilnică la primărie. De la fereastra mea vedeam totul : pe *don* Pasqualino așteptînd în dosul geamului, apoi pe servitor care se întorcea cu bilețelul oracolului. După cinci minute, ieșea din casă : dacă era cu haina de blană, știam că mă pot duce la

Concetta în toată siguranța, imediat după-prînz; dacă-și punea pelerina cu guler mare, rotund, nu trebuia să mă duc decît la trei; paltonul cel cafeniu și lung mă îndemna să trec prin fața ferestrelor ei, dar cu toată prudența, și să aștept semnalul cuvenit; cel cenușiu, în sfîrșit, îmi recomanda pentru ziua aceea răbdare, în speranța că a doua zi lucrurile se vor îndrepta.

*

Și așa se întîmplă că San Satiro, nobil și stăvechi tîrgușor din provincia dei Marsi, căpătă primul său observator, iar viața mea prima ei dragoste. Și unul și cealaltă au avut același punct de plecare și și-au găsit sfîrșitul, nefericit, aproape tot în același punct. Dacă San Satiro a mai avut după aceea alte puncte meteorologice mai bine utilate nu știu, deoarece, plecînd de-acolo la 1 aprilie al aceluiași an, n-am mai avut nici o veste de felul acesta. Știu însă că viața mea rătăcitoare a mai cunoscut și alte iubiri, dar nici una așa de plină de farmec ca aceea.

Cu venirea iernii, cele două sisteme, bine armonizate între ele, acela al cavalerului Pasqualino și al meu, fură îmbogățite cu noi adausuri. Anumitele sale feluri de a-și aranja gulerul și de a-și înfășura gîtul cu fulare de diferite tipuri corespundeau noilor necesități privitoare la corespondența mea secretă cu Concetta.

Dar într-o dimineață — pe la sfîrșitul lui ianuarie — stăteam, ca de obicei, eu pe balcon și *don*

Pasqualino, înfăşurat în pelerină şi cu bereta pe cap, la fereastră, aşteptîndu-şi servitorul. Ştergea din cînd în cînd geamul cu batista ca să-mi poată face cîte un mic semn amical. După puţin, îl văzui pe servitor venind în goana mare şi precipitîndu-se pe poarta de la intrare. Figura lui don Pasqualino dispăru şi geamurile se aburiră numaidecît. Şi, cu toate că aşteptai o bună bucată de timp, nu-l văzui ieşind ca în celelalte zile. Cuprins de nerăbdare, ieşii eu. Era frig şi se simţea apropierea zăpezii. Pornii către primărie. Îmi croii drum printre mulţimea de curioşi, în număr mai mare ca de obicei, poate vreo douăzeci. Nu înţelegeam nimic din cele cîteva fraze pe care le auzisem.

— Ce s-o fi întîmplat ?

— S-a întors pînă şi Nicolino, dar nu l-a putut vedea.

— La urma urmei, i-e rău sau ce are ?

— Du-te dumneata, *don* Vincenzo.

Reuşii să mă apropii de afişier. Între anunţurile de căsătorii şi de decese se putea vedea obişnuitul buletin, dar fără nici o cifră ; şi pe toată suprafaţa lui, diagonal, în caracterele mari ale scrisului întrucîtva pueril, al Concettei, un singur cuvînt : *Suspendat.*

Ce însemnau toate astea ? Cuvîntul mă privea pe mine sau pe locuitorii din San Satiro ? Venea, cu adevărat, din partea observatorului, sau era un neînţeles avertisment de-al doamnei mele ? Aflase poate *don* Cesare ceva ?

Și iată-l venind și pe *don* Pasqualino, în haină de blană, cu gulerul complet ridicat și cu un fular de lînă peste gură și peste urechi. Mergea cu pași mari și cu un aer preocupat, urmat de servitorul său, nerăbdător să vadă cu ochii lui ceea ce nu voise cu nici un preț să creadă. Văzu, și toți ceilalți se strînseră în jurul lui.

— Vincenzo și Nicolino au fost pînă la *don* Cesare acasă. Au bătut cît au putut de tare, dar nu le-a deschis nimeni, cu toate că și băieții, și cel mic de tot, urlau care mai de care.

— Nu uitați că anunțul era aici înainte de ora șapte, l-a văzut Rosina. Trebuie să fi venit să-l fi pus cu noaptea-n cap, cînd nu era pe-aici nimeni.

— Nu-i nici la pretură ?

— Nu, e închisă ; pretorul e la Sulmona.

— Mă duc eu. Mie o să-mi deschidă, spuse, hotărît, *don* Pasqualino.

Între timp, rîndurile se îngroșau cu vecinii mai puțin matinali, care așteptaseră zadarnic, după cum le era obiceiul, ca vestea să ajungă sub ferestrele lor. *Don* Pasqualino se întoarse foarte curînd, jignit de moarte.

— Nu l-am găsit.

— Nu v-a deschis nici măcar dumneavoastră.

— Nu l-am găsit, v-am spus doar, repetă *don* Pasqualino, nevrînd să-și mărturisească insuccesul. Și plecă, mai posomorît ca niciodată, cu servitorul după el, spre casă.

— Nu încercați și dumneavoastră ? îmi propuse cineva.

— Eu ? Nu, nu sîntem în raporturi prea strînse, răspunsei.

Mă priviră toți, cu un aer plin de subînțelesuri, dar nu îndrăzniră să-mi răspundă nimic.

În ziua aceea nimeni nu-l văzu nici pe *don* Cesare nici pe vreun membru al familiei.

Noaptea începu să ningă de-a binelea.

În dimineața următoare, în afișier se afla tot anunțul pus c-o zi înainte, cuprinzînd misteriosul cuvînt : *Suspendat*. Cu autobuzul de șapte și jumătate sosi pretorul. Era un om ursuz, care nu avea nici un prieten prin partea locului. Porni spre casă. Nimeni nu îndrăzni să se apropie de el, își spuseră însă că după puțin avea să se ducă la pretură ; *don* Cesare va fi obligat să se arate atunci și el, sau să dea vreun semn de viață. Cei mai zeloși rămăseseră pe loc să-l aștepte. Zăpada continua să cadă, compactă și viscolită.

În cele din urmă, după un sfert de oră de așteptare, apăru în capul străzii dell' Immacolata. Pornii să-i ies în întîmpinare, dar mă opri, chiar de la început, un fel de compasiune amestecată c-o undă de veselie. Nu-mi aduc aminte să fi văzut vreodată o figură atît de jalnică. Mai pricăjit, mai absorbit, mai nenorocit ca niciodată ; pălăria lui, în formă de căpățînă de zahăr era trasă pînă peste ochi ; borurile, imense, păreau să-l înghită cu totul, slab și prăpădit cum era ; și, pentru prima dată, cu

un pardesiu : dar descheiat, pus peste obișnuitu-i veston cenușiu, era un pardesiu scurt și strîmt, de culoarea alunei, de-o nuanță luminoasă, luminoasă, un pardesiu extrem de primăvăratic, care, sub zăpada aceea viscolită, îi dădea un aer mult mai comic și mai jalnic decît dacă nu ar fi avut nimic. În vremea asta, curioșii îl înconjurară din toate părțile, eu stînd în spatele altora, cerîndu-i, cu toată solicitudinea, vești.

— Nu-i nimic, absolut nimic, răspunse, simulînd cît se poate de prost o atitudine plină de indiferență. O mică stricăciune la... la termometru... E în reparație, acum e în reparație...

În vremea asta, dădu cu ochii de mine și-mi făcu un semn plin de încredere și amărăciune, iar eu mă apropiai de el salutîndu-l. Mă luă de braț ; îl urmai. Ceilalți, încet-încet, se împrăștiară. Ajunserăm, fără să scoatem un cuvînt, pînă la ușa, împodobită cu stemă, a preturii. Ne oprirăm, și el îmi spuse :

— Iubitul meu *don* Luigi, ce nenorocire !

— Dar ce s-a întîmplat ?

— S-a întîmplat că... Dar nu pot spune, *don* Lui', mă doare prea tare... simt că mi s-a pus un nod... aici, în gît... În mod iremediabil ! Nu mai merge nici în sus nici în jos, *don* Luigi ; nici în sus nici în jos. Iar Concettina e foc și pară, findc-am spus că-i din vina ei, și chiar așa și e, că nu trebuia să se suie acolo cu mititelul. Dar de ce n-ai mai venit pe la noi, *don* Lui' ? N-ai vrea să te duci

și să stai puțin de vorbă cu ea, *don* Lui', s-o mai liniștești puțin ?

Primii în mare grabă.

— Iar acuma iartă-mă, *don* Lui'. Eu intru, ca nu cumva să-nceapă să strige la mine mizerabilul ăsta de pretor ; dar dacă pot, mă întorc imediat. Și-n timpul ăsta, te rog, *don* Lui'...

— Fii fără nici o grijă, *don* Cesare ; și nu-ți mai pierde cumpătul ; stai liniștit, stai atîta timp cît e nevoie, căci acasă am să mă duc eu, mă duc chiar în clipa asta.

Și astfel, înarmat cu învoirea maritală, alergai spre casa femeii iubite, fără să mă mai gîndesc la stricăciunea termometrului și la comica deznădejde a bărbatului, ci înfiorat la gîndul îmbrățișărilor Concettei. O găsii însă în mijlocul celor cinci fii ai săi și îngrozitor de prost dispusă.

— Dar ce s-a întîmplat, Concettina, ce-i cu tine?

— Ce-i cu mine, întrebi ? Nu ți-a spus nimic *don* Cesare ?

— Nu ; adică da, mi-a spus că s-a stricat termometrul, și înțeleg...

— Nu înțelegi nimic : și ce-mi pasă mie de termometru ? Hai, șterge-o de-aici, mucosule !

Îi dădu una peste față băiețelului care i se agăța de fustă, și el fugi în altă cameră. Îl urmară și ceilalți, temîndu-se să nu li se întîmple același lucru, și acolo începură s-alerge și să strige ca niște diavoli, dar Concetta părea să nu observe nimic.

— Și nu se poate repara de loc ?

— Ce ?

— Soțul tău spune că nu mai merge nici în sus nici în jos. Și dacă nu se repară, nu mai poți scrie cifrele pe buletin, și-atunci cum o să facem ca să ne întîlnim ?

— Și tu o faci pe idiotul cu blestematul acela de termometru ? Nu mai merge de douăzeci de zile, de-atunci de cînd a dat mititelul cu pumnul în el și l-a spart, dar eu scriam înainte ; abia aseară a băgat *don* Ce' de seamă, și eu i-am spus că l-am spart abia atunci ; acuma însă nu-mi mai pasă de nimic ; înțelegi, de nimic, de aboslut nimic, fiindcă s-a-ntîmplat ceva mult mai rău, iar tu ești un derbedeu, ai înțeles ? Și nu vreau să te mai văd niciodată, niciodată !

— Dar ce s-a întîmplat, pentru Dumnezeu ?

— S-a întîmplat c-am rămas grea, înțelegi ce-i aia ?

— Cum, cum se poate ? Ai...

— Grea, grea, gravidă. Știi ce-nseamnă asta ?

— Imposibil !

— Sigur : și-o spui tocmai tu !

— Și-apoi de ce te amărăști atîta ? Ești măritată.

— Taci din gură, taci din gură, că simt cum mă mănîncă palmele. Sînt sătulă, înțelegi ? Sătulă, sătulă pînă peste cap ; de șase ani de zile... că abia termin cu unu, și n-am nici trei luni de liniște și iar... Și asta numai din vina ta, înțelegi, numai și numai dintr-a ta.

— Ascultă, Concettina, hai să stăm puţin de vorbă, să ne gîndim un pic.

— Nu ne mai gîndim de loc ! Pleacă, pleacă de-aici, nu vreau să te mai văd niciodată, niciodată ; sînteţi cu toţii o şleahtă de derbedei spurcaţi, n-aveţi nici un pic de respect, dar nici un pic, pentru o biată femeie care v-arată cît de cît puţină simpatie ; şi vă puteţi duce dracului cu toţii, nici nu-mi pasă măcar...

— Stai, stai puţin ; nu mi-ai spus niciodată... că nu ţi-ar face plăcere... altfel...

Şi aici izbucni într-un hohot de plîns, o criză disperată de hohote de plîns ; se lăsă pe-un scaun ; mă întrerupsei şi mă aplecai spre ea s-o iau în braţe şi s-o liniştesc. În clipa aceea, auzii întorcîndu-se cheia în broasca uşii de la intrare, şi abia avui timp să-mi iau o mutră indiferentă şi să mă aşez pe un scaun, uitîndu-mă la *donna* Concetta cu un aer plin de compătimire. *Don* Cesare intră, nenorocit şi tremurînd tot în pardesiul lui de culoare deschisă.

— Uite-o, uită-te la ea, te rog, începu să se bîlbîie, cum se frămîntă şi plînge pentru blestematul acela de termometru. Hai, hai, linişteşte-te acuma : nu ţi-am spus să nu-ţi mai faci griji pentru asta ? Că n-o să te îmbolnăveşti acuma, mai ales acuma...

Se întoarse spre mine, spunîndu-mi cu glas scăzut :

— Ştiţi, e însărcinată din nou. Şi tocmai acuma a dat peste noi şi nenorocirea asta cu termometrul. Nu v-a spus cum s-a întîmplat ?

— Da, mi-a spus... mititelul...

— Nici nu ştiu cum să mă descurc cu Primăria... observatorul meu, Dumnezeule. Observatorul meu, care începuse să meargă aşa de bine ! Şi-acuma n-a mai rămas decît morişca de vînt ! Ceea ce e prea puţin pentru un observator meteorologic serios !

— Da, ai dreptate... e cam puţin.

Rămaserăm cîtva timp tăcuţi. Între timp, Concetta se sculase de pe scaun, dar era tot încruntată. Îşi fixase căutătura în pămînt şi tăcea cu încăpăţînare.

Şi simţii dintr-o dată, înţelesei limpede de tot că între noi se terminase cu adevărat totul, că în cele trei luni pe care le mai aveam de petrecut la San Satiro, dragostea ei nu va mai însemna pentru mine decît o amintire. Prăbuşirea acelei nemaipomenite acţiuni întreprinse de *don* Cesare Passacantando, tristul sfîrşit al încîntătoarei mele aventuri, prindeau în faţa ochilor mei o formă aproape vizibilă, legate împreună de un destin neştiut, aşa cum le fuseseră legate şi începuturile.

Tăceam, în continuare, cu toţii, apoi, pe neaşteptate, Concetta făcu un salt, ne căzu în spate ca o tigresă şi, împingîndu-ne cu putere, începu să strige :

— Afară, afară amîndoi, nu vreau să vă mai văd pe nici unul !

Ne pomenirăm pe palier şi uşa se trînti cu violenţă în spatele nostru. *Don* Cesare încercă să bîlbîie nu ştiu ce cuvinte de scuză, dar nu-l lăsai să termine.

— Nu-i nimica, *don* Cesare, nu-i nimica. Aşa sînt femeile. Hai să mergem, prietene. Hai să mergem ; hai la cafenea să ne mai liniştim şi noi puţin... Nu, nu, nu-i o invitaţie de formă. Simt, într-adevăr, nevoia să stau puţin de vorbă cu dumneata.

Afară, pe strada pustie, zăpada cădea fără întrerupere. Cînd să intrăm în cafenea, începu din nou :

— Trebuie să ne ierţi, *don* Luigi, ştii, cu nenorocirea asta pe capul nostru, şi-apoi în starea în care se află...

Intrarăm, şi comandai două pahare de coniac. Adăugă, urmărindu-şi un anumit gînd :

— De altfel nu mai înţeleg nimic : iau toate precauţiunile posibile, şi ea rămîne însărcinată în fiecare an !

O CLIPĂ DE NEATENȚIE

Cea din urmă dragoste a vieții mele s-a născut sub rele auspicii și m-a dus la căsătorie. Dar a fost cea din urmă. După aceea nici n-am vrut să mai aud de femei, de nici o femeie, nici chiar de nevasta mea.

În octombrie 1899, soarta m-a silit să locuiesc o bună bucată de timp la San Silvestro, capitală de raion în sudul Lombardiei. Primul lucru pe care l-am făcut, o dată ajuns și stabilit pe meleagurile acelea, a fost să le spun tuturor, răspicat, că pe mine mă cheamă Luigi Cànova, și nu Luigi Canòva ; ceea ce n-a fost ușor de loc. Al doilea, să-mi găsesc o prietenă, ceea ce a fost ceva mai ușor. Era blondă, o chema Clelia, și era soția legitimă a inginerului Bertoli, care locuia în strada Felice Cavallotti. Cînd am ajuns la San Silvestro, străzii i se mai spunea încă via dello Strombo, după numele unui rîuleț care curge pe la picioarele zidurilor nordice ale orașului. Cam pe vremea aceea veniseră însă la putere democrații, și prima lor

acțiune fu de-a schimba numele străzii, pentru a demonstra că cel mai important oraș din regiune, San Silvestro, știe să-și deschidă inima în fața noilor idealuri.

Amănunte inutile, e drept, dar nu-mi displace să-mi amîn puțin povestirea nenorocirilor mele.

Devenii, așadar, nu după multă vreme și nici cu prea mare greutate, amantul Cleliei Bertoli.

În primele luni, întîlnirile noastre erau scurte-scurte și rare-rare, mai mult în treacăt, și cu mii de precauții ; dar, pe nesimțite, devenirăm mai îndrăzneți. Clelia îmi dăduse două chei, cea de la intrarea casei, și cea de la apartament, aflat la etajul întîi. Soțul lipsea adesea, cîte douăzeci și patru de ore, ba chiar și mai mult, din pricina lucrărilor sale ; și atunci eu, tîrziu seara, ocrotit de întuneric și de perfecta pustietate a străzilor, intram în casă și ajungeam pînă-n camera iubitei, cu care așteptam, plini de voie bună, venirea aurorei.

Cu cei doi soți locuia și o bătrînă servitoare, cît și o soră de-a doamnei, Ersilia, mai mare decît Clelia, în vîrstă de vreo 35—36 de ani. Nu-mi arătase niciodată vreo simpatie deosebită. Fuseserăm nevoiți să-i mărturisim absolut totul, și Clelia mă asigura că puteam avea toată încrederea. O vedeam rar. Și totul mergea minunat. Cînd soțul trebuia să-și petreacă noaptea departe de casă, pleca, în mod obișnuit, cu trenul de douăzeci și unu. Eu eram înștiințat de asta după felul în care erau

trase, numai pe jumătate, storurile de la dormitor. Treceam pe-acolo în fiecare seară. Cheile le aveam totdeauna gata pregătite în buzunar, pe un inel amîndouă, iar dacă semnalul mi-era favorabil, mai zăboveam puţin prin preajmă, pînă ce străzile se goleau cu totul, şi-atunci intram. Îndrăzneala şi dragostea creşteau mereu, căci nu întîlnisem niciodată vreo piedică şi nici vreun motiv de îngrijorare. Inginerul Bertoli avea o încredere oarbă în soţia lui, iar mie îmi arăta o oarecare simpatie şi-mi împărtăşea necazurile în ceea ce privea afacerile, ca şi planurile-i măreţe.

Cauza nenorocirii mele am fost eu însumi. Caz unic poate în analele iubirii umane. Nici o vecină, nici un bărbat invidios, nici un fel de bîrfă nu mi-a pus vreodată beţe în roţile carului meu triumfal. Eu însumi am fost propriul meu asasin, cu blestemata, inimaginabila, incredibila mea neatenţie.

Puţin cam distrat am fost întotdeauna, dar niciodată în asemenea măsură. Absorbit tot timpul de dragostea mea mistuitoare — şi fericit totodată — căutînd veşnic noi şi noi mijloace de-a înmulţi întîlnirile sau de-a putea primi cel puţin cîte-o scrisoare în zilele în care n-o puteam vedea, preocupat de-a reînvia, iarăşi şi iarăşi, în imaginaţie amintirea ceasurilor, mult prea scurte, de dulce intimitate, viaţa mea se desfăşura în mod mecanic fără ca eu să-mi pot da vreodată seama în mod precis de ceea ce fac. Obişnuinţa mă ajuta să-mi îndeplinesc îndatoririle fără ca lipsa mea de atenţie

să mă silească să comit greşeli grave. Cea dintîi fu şi cea de pe urmă, şi fu îngrozitoare.

În serile în care nu vedeam storurile trase potrivit înţelegerii, treceam pe la „Cafeneaua Umberto", în piaţă, să-mi omor timpul vreo oră înainte de-a mă duce la culcare. Unde venea adesea şi inginerul Bertoli, cu care făceam cîteva partide de *scapa*, aşa că seara trecea destul de agreabil.

În seara aceea — ultima, pot spune, din viaţa mea, din viaţa mea cea adevărată — mă întîlnisem cu el la cafenea. Şi-am stat pînă seara tîrziu, jucînd : eu, deşi avusesem nişte cărţi minunate, pierdusem, spre marea bucurie a eminentului bărbat care nu putea înţelege anumite combinaţii de-ale mele, de-a dreptul absurde, şi-mi repeta tot timpul:

— Într-adevăr, sînteţi teribil de distrat cînd jucaţi !

Ieşirăm şi făcurăm de trei sau patru ori turul pieţei. Vorbea tocmai, în mod destul de confuz dar cu mare însufleţire, de unul din proiectele primăriei, care căzuse în mod iremediabil. Eu, mi-aduc foarte bine aminte de asta, calculam în gînd în ce zi a lunii îmi văzusem pentru ultima oară prietena, soţia lui legitimă ; şi cu mîna în buzunarul paltonului pipăiam cheile, numărînd pe degete zilele care trecuseră de-atunci.

Între timp, băgai de seamă că inginerul e pe punctul de-a încheia :

— Și așa, pentru o mizerabilă economie de 28.000 de lire nu se face podul de fier, și numai Dumnezeu știe cînd se va face.

Și spunînd toate astea, se opri. Mă oprii și eu, și-mi dădui seama că intrasem pe strada Cavallotti și că ne oprisem înaintea porții sale, pe care-o cunoșteam așa de bine. Mîna mea, în buzunarul paltonului, își înălța tocmai arătătorul. Numai că eu, deranjat din pricina opririi, nu-mi mai aminteam dacă arătătorul voia să însemne „șapte" sau „douăsprezece". De șapte sau de douăsprezece zile n-o mai văzusem pe Clelia ? Trebuia să iau socoteala de la început. Între timp, inginerul își luă rămas bun de la mine. Fui nevoit să las cheile, să-mi întrerup numărătoarea și să-mi scot mîna din buzunar ca să i-o pot întinde. Nu-i întîlnii însă mîna, pentru că începuse să se scotocească prin toate buzunarele. Și mormăia :

— Unde Dumnezeu oi fi lăsat-o ?

— Ați pierdut ceva, domnule inginer ?

— Cheia, fir-ar să fie : cheia de la casă. Și-i miezul nopții aproape ; cum să fac să le trezesc ?

— Cheia ? Poftim, domnule inginer.

Scosei cheile, o introdusei pe cea mai mare în broască, expeditiv ca întotdeauna, deschisei ușa și-o dădui puțin în lături. Scoteam tocmai cheia din broască, cînd, dintr-o dată, ca un trăsnet, ca o lovitură de măciucă, luai cunoștință de ceea ce făceam, și mă oprii, înnebunit, năucit, cu cheia pe

jumătate scoasă din broască, ușa întredeschisă, trupul pe jumătate înăuntru și pe jumătate afară, fără să rostesc un cuvînt, fără să fac o mișcare, cu capul golit de orice gînd ; și nici el, în spatele meu, nu vorbea și nici nu se mișca. Bineînțeles că și el era cuprins de-o mare uimire. Nu îndrăzneam să mă întorc. Cîtă vreme dură oprirea aceasta a tuturor facultăților noastre vitale ? Nu știu. Cîteva secunde poate. Mie mi se păru o oră, și chiar acum mi se mai pare așa, cînd mi-aduc aminte. Nu știu nici măcar cine-a vorbit sau a făcut cea dintîi mișcare. Știu că la un moment dat mă întorsesem, cu cheile în mînă, țeapăn pe prag, în fața lui, care se uita la mine și-mi spunea, bîlbîindu-se :

— Iertați-mă, iertați-mă... dar cum se face... cum... cheia mea ?

Eu mă sileam să-mi recapăt prezența de spirit : nu toată, bineînțeles, fiindcă mă bîlbîiam și eu cînd i-am răspuns :

— Încercam... incercam... dacă cine știe... dacă, din întîmplare, a mea...

Mă întrerupse cu un glas ce devenise pe neașteptate aspru și repezit :

— Nu, nu, iertați-mă : s-o văd.

Și-mi smulse cheile. Mîna-mi căzu, și rămase inertă. Inginerul devenise acum sarcastic :

— Da, da, spuse uitîndu-se la ele : asta-i pentru ușa imobilului, și asta, întocmai ca și-a mea, pentru apartament. Da, da, întocmai !

După altă pauză, într-o neașteptată izbucnire, răcnind :

— Cum se face c-aveți în buzunar cheile casei mele ?

Vocea, tunătoare, mă înspăimîntă. Încercai să șoptesc :

— Vedeți...

Și el trebuie să se fi speriat însă de propria-i voce, deoarece reveni la tonul dinainte :

— Nemaipomenită întîmplare, spunea. Se potrivesc de minune, nu ?... Numai Dumnezeu știe însă dacă se potrivesc amîndouă !... Nu vreți să mergem sus... s-o încercăm și pe cealaltă ?

— Nu, nu, domnule inginer : nu-i nevoie.

— Ajunge ; nu mi-ați răspuns încă la întrebare.

Și continuă, strîngîndu-mă în cleștele unui raționament de-o nemaipomenită luciditate și-a unei foarte rapide analize a situației :

— Tăceți, văd. Nu, nu : trebuie să-mi răspundeți. Iată, deci, cheile casei mele. Și le purtați în buzunar. La ce vă folosesc ? Să ne gîndim. Ca să veniți să mă vedeți pe mine nu, nu-i așa ? Nu.

Eu continuam să dau din cap în semn afirmativ.

— Mai departe. Ca să veniți... la cine ? La bătrîna mea servitoare ? N-aș crede. Mai departe. La cumnată-mea Ersilia, nu.

— La...

— Nu, nu-i așa ? Și atunci... atunci...

În fața ochilor mei fulgerase o rază de salvare.

— Iertați-mă, iertați-mă : permiteți-mi să vă spun...

— Spuneți, pentru numele lui Dumnezeu.

— ...să vă spun... Dar nu, nu : nu pot !

— Cred și eu că nu puteți : trebuie totuși să-mi spuneți, ce Dumnezeu ! Trebuie să mărturisiți totul, dacă nu, atenție, eu... eu...

— Jurați însă, domnule inginer, că nu veți spune... că nu veți spune nimănui...

— Nerușinatule !

— Iertați-mă, iertați-mă, domnule inginer. Da, da, vă mărturisesc...

— Lașule !

— ...vă mărturisesc c-am fost... că sînt... că sînt amantul...

— Dumnezeule !

— ...amantul... cumnatei dumneavoastră !...

Tăcui, îmi plecai fruntea și-mi lăsai brațele în jos.

Trăsnetul părea să-l fi lovit acuma pe el. Urmă altă pauză, în care timp reuși să-mi revin cu totul. Înțelesei că, pentru moment, eram salvat. În privința viitorului, mă gîndeam, Dumnezeu cu mare mila lui.

După o bună bucată de timp, inginerul dădu din cap : fața lui, pe care-o zăream în lumina tulbure a felinarelor, se îmblînzi ; mă luă apoi la braț mă scoase afară și merserăm așa, la braț, cînd în susul, cînd în josul străzii, pe trotuarul din fața casei. Eu nu aveam nici cea mai mică inițiativă,

eram complet apatic, aşteptam desfăşurarea evenimentelor.

— Ersilia ! exclamă în cele din urmă. Mărturisesc că mă miră... că mă miră foarte mult... din partea dumneavoastră... şi chiar şi dintr-a ei. Ersilia !

Tăcu din nou : apoi, cu o neaşteptată hotărîre :

— Domnule Canòva, îmi spuse...

— Cànova.

— În clipa de faţă nu mai are nici un fel de importanţă. Domnule Cànova, nu mi se pare potrivit nici locul şi nici ora pentru a discuta asemenea lucruri. Uite ce e : eu sînt un om prudent. Mîine dimineaţă la unsprezece şi jumătate vă rog să veniţi... nu, nu... nu pot veni eu la dumneavoastră ?

— Bineînţeles, domnule inginer... voi fi mai mult decît onorat !

— Rămîne atunci pentru ora unsprezece la dumneavoastră. Nu uitaţi. Bună seara !

Şi-mi înapoie cheile, de care uitasem cu desăvîrşire.

*

Nici nu închisei ochii în noaptea aceea, cum era şi de aşteptat. A doua zi dimineaţă, nu ştiu pentru ce, simţii că trebuie să mă îmbrac cu mai multă grijă ca de obicei, mă bărbierii bine de tot, îmi luai un aer de oarecare solemnitate şi începui să aştept. În cel fel avea să se revolze ciudata situaţie în care mă aflam ? N-aveam nici cea mai

mică idee. Ori de cîte ori mă gîndeam la cele petrecute cu o seară înainte, mă felicitam singur de prezența de spirit cu care izbutisem să mă salvez; starea aceasta de mulțumire ținu însă destul de puțin. Dar dacă Clelia va fi spus altceva? Nu se va fi trădat, chiar de la primele cuvinte ale soțului? În clipele acelea mi se părea că n-o mai iubesc de loc, că n-o iubisem de fapt niciodată, și blestemam ceasul în care mă vîrîsem în asemenea încurcătură, blestemam toate ceasurile de fericire ale dragostei noastre, care, acum, mi se păreau insipide și goale. Cum se vor termina toate astea?

Și tot zbătîndu-mă în această dilemă, veni ora unsprezece, și veni și el, inginerul, foarte punctual. Intră cu o înfățișare de nepătruns, la început aproape gravă. Eu mă arătam cît mai calm cu putință, dar înăuntrul meu tremuram. Se așeză în fața mea, și cîteva momente mă țintui cu privirea; după care fața lui se destinse încetul cu încetul, se îmblînzi, redeveni prietenoasă ca de obicei, și-mi zîmbi. Zîmbii și eu, fără să știu de ce. Îmi spuse:

— Ai făcut-o de oaie... ah, băiete, băiete. Îmi dai voie, nu, să-ți spun așa?

Începui să mă bîlbîi:

— Sigur, sigur.

Continuă:

— De ce nu mi-ai spus nimic, chiar de la început? Și, mai ales, de ce era nevoie de toate lu-

crurile astea ?... Aşa ?... Ascară luasem hotărîrea să nu-i spun nimic neveste-mi şi să vorbesc dimineaţa direct cu Ersilia. Dar nevastă-mea era trează cînd am intrat, fiinde-a trebuit să sun : şi m-a cunoscut după faţă că nu eram în apele mele, şi-a stăruit atîta, c-a trebuit să-i spun. Şi cred c-am fost puţin cam violent. Dac-ai fi văzut cum a rămas cînd i-am spus fără nici un fel de introducere : „Ştii, Clelia ? Domnul Canòva..."

— Iertaţi-mă, Cànova !

— „...domnul Cànova e amantul Ersiliei". S-a ridicat pe perne, m-a fixat un pic cu nişte ochi cît toate zilele, s-a vîrît apoi iar în aşternut, cu faţa în mîini. La început am crezut că plînge ; pe urmă n-am mai auzit nimic, stătea aproape nemişcată. Nu-mi închipuisem c-avea s-o impresioneze aşa de mult. Mi-am dat însă numaidecît seama că ştia tot ; şi era înnebunită, înţelegi ? înnebunită văzînd că descoperisem totul dintr-o dată, şi-n acelaşi timp şi rolul, ce mai, nu prea frumos, pe care-l jucase şi ea. Nu scotea nici un cuvînt. Eu am început atunci să-i povestesc totul despre întîmplarea de-aseară, despre povestea cu cheile şi despre mărturisirea pe care-ai fost nevoit s-o faci. Şi, ca să nu mai lungim vorba, încetul cu încetul s-a calmat şi ea, mai cu seamă că eu, om practic cum sînt, vedeam partea cea bună a lucrurilor şi luasem hotărîrea să aranjez totul cum s-ar fi putut mai bine. I-am spus şi de întîlnirea pe care o fixasem în dimineaţa asta aici,

la dumneata acasă. Nu m-a lăsat să vorbesc cu Ersilia. M-a forțat să-i promit c-o las să vorbească ea, Clelia, cu soră-sa; și cred c-a avut dreptate. În clipa asta, cînd noi discutăm aici despre ele, ele discută la mine-acasă despre noi... sau, mai curînd... despre dumneata.

Și se uită la mine zîmbind, mai blînd și mai binevoitor ca niciodată. Eu tăceam, ceea ce era, în fond, cel mai bun lucru pe care-l aveam de făcut în momentul acela.

— Și-acum, de la bărbat la bărbat, iubitul meu prieten. N-are nici un sens să mai vorbim de ceea ce a fost. Nu te vei mira dacă, în clipa asta, te întreb, așa ca între prieteni și oameni de onoare cum sîntem și unul și altul, ce intenții ai...

— Sigur, sigur...

*

Acesta-i sfîrșitul celei din urmă povești de dragoste din viața mea, care m-a dus la căsătorie. Asta-i pricina pentru care a fost cea din urmă. După Clelia, n-am mai vrut să știu nimic de femei, de nici o femeie, nici despre nevastă-mea chiar, doamna Ersilia Cànova.

COLECŢIONARUL

Baronul Raimondo della Valle, din stirpea conţilor d'Aura, era, la paisprezece ani, în clasa întîia gimnazială şi făcea colecţie de timbre, imitîndu-şi colegii de clasă şi fiind în veşnică rivalitate cu ei.

Îi întrecu foarte repede pe absolut toţi, deoarece mama sa, văduvă, şi unchiul, extrem de bogaţi amîndoi, se iuau la întrecere în a-i cumpăra exemplarele cele mai scumpe şi mai rare, spunîndu-şi că era vorba de-o pasiune nevinovată şi instructivă.

Aşa că după trei ani, Raimondo se găsi în posesia uneia dintre cele mai complete colecţii filatelice din lume, iar numele lui era deseori pomenit în periodicele de specialitate. Şi fiindcă era tot în clasa întîi gimnazială, mama şi unchiul socotiră că e timpul să-l retragă de la şcoală. Fiu unic şi nepot unic, pe stăruitorul şi nobilu-i cap aveau să se strîngă averi imense ; inutil deci să-l surmeneze cu fel de fel de studii destinate burgheziei şi claselor de jos.

La şaptesprezece ani, părăsi, aşadar, şcoala. Şi, avînd în vedere că colecţia de timbre era aproape completă, începu să strîngă fluturi. Acţiunea era ceva mai dificilă şi mai delicată ; dar Raimondo se bucură şi de data aceasta de ajutorul eficace al rudelor sale, care găsiră că o asemenea preocupare părea genială, onestă şi nu mai puţin instructivă ca cealaltă. Într-adevăr, Raimondo se şi afundase într-o geografie inedită şi rară, ştia numele a nenumărate ţări îndepărtate şi prea puţin cunoscute. Iar acum, pe măsură ce noua colecţie prinsese să-i împodobească încăperile cu splendide vitrine şi tablouri divers colorate, mintea lui se popula cu nume şi amănunte entomologice. Dar şi colecţia de fluturi deveni, în scurt timp, una dintre cele mai complete şi bine puse la punct colecţii de genul acesta ; şi Raimondo porni să colecţioneze ex-libris. Care colecţie îl duse la a patra : cărţi legate artistic, indiferent de secol şi ţară.

Nu neglija, între timp, nici colecţiile minore. Se ocupa personal numai de cele mai importante, secretarii primiseră instrucţiunile de rigoare pentru cele mai obişnuite : cutii de chibrituri, evantaie, vase de flori, abajururi, măşti.

Şi tot ocupîndu-se de lucrurile astea, Raimondo, baron della Valle, din stirpea conţilor d'Aura, împlinise douăzeci şi trei de ani, cînd îşi pierdu mama ; doi ani mai tîrziu, îi muri şi unchiul — încercă marea durere de a nu-i fi putut închide ochii, fiindcă tocmai atunci se afla în Olanda, în căutare

de lămpi şi candele. Se întoarse în Italia ca să-şi primească moştenirea şi-şi orîndui, în scurtă vreme, toate afacerile. Şi se pomeni singur pe lume, în posesia unei sănătăţi de fier, a unei libertăţi infinite şi-a nenumărate milioane.

*

Mintea lui era fixată, acum, în mod definitiv asupra acelei vocaţii de neînvins, secondată de marea lui bogăţie şi de-o voinţă plină de tenacitate. Oricîte colecţii ar fi imaginat, pe toate le ducea la bun sfîrşit, ajutat de o întreagă serie de experţi : deoarece el nu se mai ocupa de cîte-o colecţie luată în mod izolat, ci numai de ansamblul acestora, care-şi asumase importanţa colecţiei prin excelenţă : Colecţia Colecţiilor. Şi voia ca şi aceasta să fie cît mai completă.

Raimondo cumpărase şi pregătise pentru aceasta un imens palat. El conducea şi supraveghea organizarea colecţiei în general : pentru fiecare secţie în parte numise un intendent. Şi exista în palat un apartament plin tot de vitrine strălucitoare şi constelat de aripile multicolore ale fluturilor ; un altul, tapisat sever cu dulapuri, conţinea toate albumele de timbre, iar între un dulap şi altul, pe pereţi, se puteau vedea hărţile geofilatelice, care trebuiau să ţină loc şi de indice ; un etaj întreg era ocupat de vase de flori, iar pereţii scînteiau de bogăţia evantaielor. Un hambar, care fusese transformat într-un fel de stup uriaş, păstra în ce-

lulele lui fără de număr cutii de chibrituri de pe tot globul. Și așa mai departe. În spatele palatului se afla o grădină foarte mare, cultivată, în răzoare dispuse după anumite reguli, cu toate speciile de trandafiri ; deoarece nu era o grădină, ci o colecție de trandafiri. În fundul grădinii, grajdurile fuseseră transformate într-o arhivă de fișiere. Raimondo supraveghea absolut orice : intendenții aveau grijă să completeze cît mai mult colecțiile care cădeau în sarcina lor ; el studia colecțiile cele noi, cuprinzînd obiecte din ce în ce mai rare și mai greu de găsit.

Prietenii spuneau că asta-i o manie, dar nu era. Mania include exclusivitatea, împiedică orice altă preocupare și orice bucurie, otrăvește viața. Raimondo, în schimb, se bucura, cu înțelepciune și cumpătare, de toate plăcerile vieții, îi plăcea societatea veselă, cu prieteni și prietene, diurne și nocturne. Poetul, omul politic, alergătorul nu sînt întotdeauna și în mod necesar niște maniaci ; își au ocupația lor principală, printre altele. Tot așa și Raimondo, care împlinise trezeci de ani.

Și la punctul acesta arta lui, care nu era manie, deveni cauza unei orientări complet noi în viața lui, pînă la moarte.

*

Raimondo nădăjduia să spiritualizeze din ce în ce mai mult tipul colecțiilor sale ; și așa cum trecuse de la vulgarul timbru la ex-libris sau la flu-

ture, iar de la fluturele mort la floarea cea vie, căuta să se înalţe tot mai sus, de la elementul material la cel spiritual. Căci simţea, simţea în mod cît se poate de limpede nevoia unui lucru complet nou şi rar în sensul acesta, dar nu găsise încă.

Descoperirea se datora întîmplării, aşa cum survine în toate lucrurile mari ale lumii.

Într-o zi, Raimondo deschise un volum din colecţia de legături, în scopul de-a cerceta starea cusăturii din interior. Era o carte pe care n-o deschisese niciodată pînă atunci. O ediţie din secolul al XVII-lea, de Comino, cu o legătură autentică de Viviano di Varese, în piele neagră cu literele imprimate cu ajutorul focului ; conţinea viaţa unui condotier care trăise cu un secol mai înainte.

Ochii lui Raimondo căzură, la începutul unei pagini, pe următorul paragraf : „— foarte ; cu toate acestea avu patru fii, unul natural şi trei legitimi, deşi se spunea că unul din aceştia trei era adulterin, fiul unei slujnice. Era, aşadar..." Ajungînd însă aici, baronul Raimondo îşi întrerupse lectura.

*

O idee neaşteptată şi măreaţă îi fulgeră prin minte. Străvechiul autor catalogase, aşadar, în pasajul acela, fiii condotierului : natural, legitim, adulterin... Ori, unde există catalog, poate fi şi colecţie.

lulele lui fără de număr cutii de chibrituri de pe tot globul. Și așa mai departe. În spatele palatului se afla o grădină foarte mare, cultivată, în răzoare dispuse după anumite reguli, cu toate speciile de trandafiri ; deoarece nu era o grădină, ci o colecție de trandafiri. În fundul grădinii, grajdurile fuseseră transformate într-o arhivă de fișiere. Raimondo supraveghea absolut orice : intendenții aveau grijă să completeze cît mai mult colecțiile care cădeau în sarcina lor ; el studia colecțiile cele noi, cuprinzînd obiecte din ce în ce mai rare și mai greu de găsit.

Prietenii spuneau că asta-i o manie, dar nu era. Mania include exclusivitatea, împiedică orice altă preocupare și orice bucurie, otrăvește viața. Raimondo, în schimb, se bucura, cu înțelepciune și cumpătare, de toate plăcerile vieții, îi plăcea societatea veselă, cu prieteni și prietene, diurne și nocturne. Poetul, omul politic, alergătorul nu sînt întotdeauna și în mod necesar niște maniaci ; își au ocupația lor principală, printre altele. Tot așa și Raimondo, care împlinise trezeci de ani.

Și la punctul acesta arta lui, care nu era manie, deveni cauza unei orientări complet noi în viața lui, pînă la moarte.

*

Raimondo nădăjduia să spiritualizeze din ce în ce mai mult tipul colecțiilor sale ; și așa cum trecuse de la vulgarul timbru la ex-libris sau la flu-

ture, iar de la fluturele mort la floarea cea vie, căuta să se înalţe tot mai sus, de la elementul material la cel spiritual. Căci simţea, simţea în mod cît se poate de limpede nevoia unui lucru complet nou şi rar în sensul acesta, dar nu găsise încă.

Descoperirea se datora întîmplării, aşa cum survine în toate lucrurile mari ale lumii.

Într-o zi, Raimondo deschise un volum din colecţia de legături, în scopul de-a cerceta starea cusăturii din interior. Era o carte pe care n-o deschisese niciodată pînă atunci. O ediţie din secolul al XVII-lea, de Comino, cu o legătură autentică de Viviano di Varese, în piele neagră cu literele imprimate cu ajutorul focului ; conţinea viaţa unui condotier care trăise cu un secol mai înainte.

Ochii lui Raimondo căzură, la începutul unei pagini, pe următorul paragraf : „— foarte ; cu toate acestea avu patru fii, unul natural şi trei legitimi, deşi se spunea că unul din aceştia trei era adulterin, fiul unei slujnice. Era, aşadar..." Ajungînd însă aici, baronul Raimondo îşi întrerupse lectura.

*

O idee neaşteptată şi măreaţă îi fulgeră prin minte. Străvechiul autor catalogase, aşadar, în pasajul acela, fiii condotierului : natural, legitim, adulterin... Ori, unde există catalog, poate fi şi colecţie.

alături de numărul unu, care alerga plin de voioşie pe pajişte, veni pe lume *numărul 3 : adulterin*. Raimond completă atunci a treia foaie a catalogului secret.

*

Din colecţie nu mai lipseau decît două specii : cel puţin aşa credea el, încă, pe vremea aceea.

Ca să-şi procure însă acele două specii era un lucru greu, un lucru gingaş, obositor. Şi nu o dată se îndoi Raimondo de propria-i persoană, de propria-i idee, de viitorul acestei supreme colecţii. În răstimp, avusese fel de fel de neplăceri familiale : anumite zvonuri răuvoitoare în legătură cu frumoasa grădinăriţă exilată la ţară, scrisori anonime, scene urîte cu soţia. Mai mult decît orice însă, cu toate neînţelegerile externe şi publice ale vieţii lui de familie, îl chinuia acel veşnic dezacord lăuntric : adăugarea la colecţie a celei de-a patra varietăţi. Şi iată că în adîncul conştiinţei sale nu se mai afla nici un fel de dezacord : ci numai preocuparea de-a descoperi mijlocul pentru a-şi putea atinge scopul. Nu avea, din nenorocire, surori. Dar destinul avu grijă să remedieze oarecum situaţia. Cumnata sa, sora mai mare a soţiei, era căsătorită cu un bărbat matur şi morocănos şi lumea vorbea destul de mult pe socoteala ei. Raimondo se apropie de ea, începu să-i facă puţină curte, îi dădu să citească *Forse che si forse che no* [1], o zã-

[1] *Poate că da, poate că nu,* roman de G. D'Annunzio, apărut în 1910.

păci, o urmări zi și noapte, o seduse și căpătă fiul *numărul 4 : incestuos.* O cumnată e ceva mai puțin decît o soră ; viața însă e totdeauna mai prejos decît arta, și trebuie să ne mulțumim cu ceea ce ne oferă. Patru.

Nu-i mai lipsea decît unul singur : Raimondo continua să creadă că nu-i mai lipsește decît unul.

Nu mai avu nici un scrupul. Învinse greutățile cu viclenie, cu perseverență și cu bani. Patima lui devenise mai puternică decît orice simț de omenie ; nu mai rămăsese în el decît Colecționarul. Își părăsi pentru cîteva luni soția, sub pretextul unei călătorii prin Europa. O lăsă însă înconjurată de-o societate excelentă, feminină și masculină, și de cîțiva spioni foarte iscusiți ; primi informații dese și precise ; într-o zi, din cea de-a patra lună a călătoriei sale, o telegramă triumfătoare îi aduse vestea mult așteptată : fusese înștiințat că acasă se întîmplase un lucru iremediabil. Și-n vreme ce soția, în cele dintîi zile ale îngrozitoarei certitudini, se lăsa pradă deznădejdii și începea să se gîndească la unele remedii extreme, baronul se întoarse pe neașteptate. La început, baroneasa își închipui, înfricoșată, că soțul, aflînd de păcatul comis, venise s-o pedepsească. Soțul însă păru străin de orice bănuială, se prefăcu a fi foarte apropiat. Baroneasa se liniști, iar el își recăpătă, de asemenea, liniștea ; și după numărul necesar de luni continuă să fie liniștit, avînd toată certitu-

dinea că al doilea fiu al soției sale nu era al lui. Există lucruri care nu se pot povesti cu ușurință și despre care se scrie cu oarecare jenă ; el însă, în acea zi norocoasă, nu se jenă să scrie în carnețelul secret : — *numărul 5 : putativ*. Și se bucură nespus, deoarece-și închipuia că suprema și anevoioasa colecție era completă.

*

Colecția nu era completă.

În sinea lui Raimondo se simțea fericit.

Urmărea, de aproape și de departe, creșterea celor cinci feciori. Și visa la ziua în care, într-un oarecare scop sau sub cine știe ce pretext, pe care va trebui să-l găsească, îi va putea vedea adunați laolaltă și trăind lîngă el. Într-o bună zi însă, o nouă întîmplare, complet neașteptată, o nouă lectură, îi dezvălui pe neașteptate că ultima sa colecție, unică în lume, avea o lacună.

I se întîmplă să citească cîteva versuri din cartea a VI-a din *Eneida*, în traducerea lui Annibal Caro :

Vezi pe-acel tînăr ce stă sprijinit pe-o lance și ține,
După ursita lui, locul din preajma luminii ; întîiul
Amestecat și cu sînge italic, 'nălța-se-va-n aer.
Silviu e, nume alban, un copil după moarte-ți, pe care,
Rod tîrzielnic al tău cel în vîrstă, Lavinia soața-ți
Îl va-ngriji în pădure ; el rege și regilor tată,
Începătură-i de neam ce-o domni ca stăpîn
ALBA LONGA

[1] Traducere, S. Murărașu.

I se făcu părul măciucă. Nu se gîndise la așa ceva niciodată. Reciti pasajul :

Silviu e, nume alban, un copil după moarte-ți, pe care...

Există, așadar, o a șasea modalitate, un al șaselea tip, o specie pe care colecția sa n-o poseda încă : a șasea verietate de fiu. Ca s-o aibă însă...

Tot ceea ce făcuse pînă atunci era, așadar, inutil ? Pierduse șapte ani de zile pentru a-și completa colecția, care devenise unicul scop al vieții sale : biruise orice alt sentiment, orice scrupul, orice simț de demnitate și de omenie, numai ca opera aceasta să fie completă și desăvîrșită. Și nu era completă.

Trebuia s-o completeze, și asta cu orice preț. Căci era în puterea lui s-o facă, și nici nu era greu : trebuia să biruie și acest din urmă sentiment, cel mai profund și mai elementar : era nevoie de sacrificiul suprem.

Gîndul, răscolitor, îl chinuia și-l absorbea tot mai mult. Trecură cîteva luni. Rodnica baroneasă se pregătea tocmai să aducă pe lume un nou vlăstar. Iar Raimondo se convingea tot mai mult de necesitatea absolută de a aduce ultimul sacrificiu patimii sale, vocației, geniului. Lunile treceau : termenul se apropia. Raimondo era sigur de el acum și, în gînd, hotărîse totul. Sosiră cele din urmă zile. Într-o dimineață, pe baroneasă o apucară durerile : se urcă în pat ; chemară moașa.

Raimondo își sărută nevasta pe frunte și se duse să se încuie în camera de alături. Auzea, de din-

colo, cele mai neînsemnate zgomote. Gemetele sfîșietoare ale baronesei, pașii femeilor care pregăteau cele necesare. Și el pregătise, de altfel, ceea ce-i trebuia. Se așezase la o măsuță, cu acel catalog secret în față, din care cea de-a șasea filă era încă albă. Stătea cu urechile ciulite. Era sigur de sine și liniștit. Aștepta momentul, pentru a fi sigur că nașterea va decurge în mod normal. Acesta era motivul care-l determinase să nu facă zgomot, pentru a nu risca s-o tulbure în vreun fel.

*

Iată : iată momentul ; o clipă mai tîrziu ar fi prea tîrziu. Auzi, de dincolo, începutul unui strigăt mai profund, strigătul acela care precede eliberarea. Scrise în mare viteză pe foaie — *Numărul 6 : postum ;* și-și vîrî pumnalul în inimă.

„OPERA“ DE ADIO A UNUI FABRICANT DE NUVELE

Era în ziua de cinci noiembrie a anului 19 ** ; şi de cîteva zile blajina căldură a toamnei cedase primelor îngheţuri ale iernii iminente. Un anemic soare matinal intra, prin crăpăturile obloanelor prost închise, in cămăruţa în care locuiam...

Ce plăcere să poţi începe aşa ! Dar eu nu mi-am putut îngădui niciodată asemenea lux, fiindcă asta era maniera scriitorilor de modă veche, în vreme ce eu sînt, sau mai curînd am fost, un prozator modern şi am fost nevoit să recurg întotdeauna la începuturi impresioniste, care au venit la modă o dată cu noile timpuri.

Deoarece aici nu e vorba, din fericire, de o nuvelă, ci de o amintire personală, destinată, pe deasupra, să rămînă pe veci inedită, îmi pot îngădui, în sfîrşit, să încep : Era în ziua de cinci noiembrie a anului 19 ** etc.

Soarele de care am vorbit mai sus mă trezi pe jumătate : o puternică bătaie în uşă mă trezi cu

totul. Uşa se deschise, şi proprietăreasa intră în cameră.

— Domnule, azi începe o nouă lună. Am venit pentru bani...

— Da, dar alaltăieri v-am plătit pentru trei luni...

— Da, pentru trei luni din urmă. V-am avertizat de altfel că, pentru a nu se mai repeta asemenea lucruri, de-acum înainte vă pun condiţia de-a plăti cu anticipaţie.

— Da, numai că acuma...

— Aţi acceptat condiţia. Vă mai amîn pînă mîine dimineaţă la aceeaşi oră. Dacă mîine dimineaţă la ora asta — e zece, dacă nu ştiţi încă — nu veţi avea cele cincisprezece lire, voi fi nevoită să vă rog a elibera numaidecît camera, deoarece am mai multe cereri.

Proprietăreasa plecă, iar eu mai rămăsei cîtva timp în aşternut, gîndindu-mă ce să fac. Cu cîteva zile înainte, îmi adunasem, printr-un efort eroic, toate resursele, şi încropisem suma de 75 de lire. Patruzeci şi cinci teribilei mele proprietărese pentru cele trei luni, douăzeci şi cinci drept acont o birtaşului, un om mult mai binevoitor, iar din celelalte cinci, o ultimă şi mizeră rămăşiţă se mai putea vedea pe măsuţa mea de noapte, alături de-o cutie cu chibrituri.

Trebuia să scriu o nuvelă.

Fiindcă de doi ani de zile unul din mijloacele mele de trai era furnizat de arta narativă. *Mercu-*

rio, un cotidian comercial, binedispunea în fiecare duminică familiile abonaţilor săi cu o nuvelă pe trei coloane, şi nuvelele acelea erau, de foarte multe ori, opera mea. Mi le plăteau cu cincisprezece lire. Dar de cîteva săptămîni nu mai avusesem nici un fel de inspiraţie.

Trebuia s-o regăsesc, şi să scriu o nuvelă. Seara aş fi dus-o la ziar, iar a doua zi dimineaţă mi-aş fi plătit proprietăreasa. Şi-ar fi fost o nouă lună cîştigată în contul viitorului.

Mă îmbrăcai.

Mă aşezai la masă şi începui să caut un subiect. Nu-mi venea în minte nici unul. Trecui în revistă toate nuvelele mele mai vechi. Scrisesem în total vreo patruzeci cu subiect erotic şi mediu aristocratic. Mă întorsesem apoi la amintirile mele personale, mai precis, la mediul în care trăisem înainte de-a începe s-o fac pe scriitorul, adică la vremea cînd eram ucenic la un îmbălsămător de păsări ; îmi petrecusem lîngă el trei ani din adolescenţă, după care îl părăsisem în căutarea altor meserii. În ultima vreme însă, deoarece găsisem oarecare siguranţă copiind roluri pentru o trupă de actori, vîna mea nuvelistică stătuse în repaus.

Acum însă rolurile se terminaseră şi luna începuse. Iar mie nu-mi venea în minte nimic.

*

Mi-adusei atunci aminte de un sfat pe care-l citisem în cartea nu mai ştiu cărui autor : „în artă

toate subiectele sînt bune cu condiția ca ele să fie trăite. Ca să găsești un subiect n-ai decît să te uiți în jur, să cobori în stradă, să faci o plimbare prin piața orașului tău." Mă uitai în jur, dar nu văzui decît patul, nefăcut încă, un dulap cu ușa scoasă din țîțîni, apa murdară din lighean, străvechea mea valiză din pînză roșcată și, afară, o mulțime de acoperișuri învăpăiate de razele soarelui care urca pe cer. Din unele acoperișuri ieșeau trîmbe de fum ; fereastra cîte unei mansarde scînteia. Mi se păru că nu-i de ajuns. Coborîi în stradă și începui să umblu. Cînd ajunsei la capăt și vrui să cotesc, cu gînd de-a ajunge în vreo piață, după sfatul mentorului meu, fui oprit de un grup de persoane care vociferau, barînd trecerea cu desăvîrșire.

Inima-mi tresări de speranță. Mă amestecai în mulțime. Deoarece se rupsese un fir de la tramvai, primul vagon se oprise, probabil, brusc, iar după el se opriseră alte șapte sau opt, galbene și negre, cu platformele tixite de călători care priveau și înjurau de mama focului. Masa curioșilor devenea din ce în ce mai compactă. Unul începuse să strige că s-a întîmplat o nenorocire. Din cele patru puncte ale răscrucii veneau trăsuri, automobile și, cum era natural, trebuiau să se oprească și ele. O mulțime de curioși apăruseră în ușile bodegilor și pe la ferestre.

În punctul acela al orașului, viața se oprise ; și din pricina asta era atîta zgomot și mișcare acolo.

Paradoxul pe care-l conținea observația aceasta îmi plăcu. Pornii să mă gîndesc la complicațiile care puteau lua naștere dintr-o întîmplare atît de modernă. O doamnă din înalta societate iubește un tînăr sărac și plin de talent — așa ca mine, de pildă — și pornește, în automobil, bineînțeles, spre locul de întîlnire. Incidentul acela specific străzii o silește să se oprească, ea începe cu imprecațiile împotriva fatalității și a serviciului tramvaielor, cauza întregii nenorociri. Dar tocmai în vagonul acela care s-a oprit primul se află amantul. Iar vocea care clama nenorocirea rostise adevărul ; firul, căzînd, electrocutase un tînăr. Tînărul acesta era el. Ideea îmi plăcu. Încercai să-mi fac loc mai în față, în speranța de-a vedea scena și în realitate. Mi-ar fi plăcut ca victima să nu-și fi dat definitiv sufletul, căci aveam nevoie să văd toate contorsiunile trupului aceluia torturat de descărcarea electrică pentru a-l putea descrie cum trebuie. Numai că în timpul acestor reflecții ale mele, serviciul de tramvaie remediase răul și circulația pietonilor ca și a vechiculelor începea, încetul cu încetul, să intre în normal. Rămăsei perplex. Trebuia, așadar, să renunț la descrierea omului pe jumătate electrocutat, care-mi păruse a fi, în clipa aceea, punctul cel mai nou și mai interesant al povestirii mele ? Și-n vreme ce, meditînd la toate acestea, mă lăsam purtat, în mod mecanic, de ultimul val de oameni, simții punîndu-mi-se pe spate o mînă, și o voce mă strigă.

Era chiar unul din actorii trupei pentru care copiasem anumite roluri lacrimogene. Cine știe, poate că mai aveau ceva de lucru pentru mine? Mă luă la braț, cu o familiaritate care-mi făcu mare plăcere în clipa aceea. E drept că nu făcea parte din numele de vază ale trupei: ci unul distribuit de obicei în roluri lipsite de importanță. Începu să-mi povestească, plin de volubilitate, fel de fel de lucruri, al căror sens reușeam să-l prind numai cu foarte mare greutate. De fapt, nici despre direcția în care-o pornisem nu aveam o idee prea clară. Mă conducea el, cu duioșie aproape, vorbindu-mi tot timpul și ținîndu-mă de braț. La un moment dat însă, băgai de seamă că ajunseserăm în fața unui birt: birtul unde-mi luam în mod obișnuit masa. Se întrerupse și mă întrebă:

— Te duceai să mănînci poate? Mă inviți?

— Sigur.

Mînca și vorbea: în cele din urmă reușii să plasez și eu cîteva cuvinte.

— Trupa voastră n-are în studiu nici-o piesă nouă? Știi, pentru roluri.

— Cum? N-ai aflat încă? Dar pe ce lume trăiești? Nu mai fac parte din trupa aceea păcătoasă.

Și începu să-mi înșire o poveste încurcată cu felurite intrigi legate de teatru, în urma cărora fusese concediat. Încheie:

— Așa că dumneata, care lucrezi în presă, dac-ai putea să mă ajuți...

Eu, fără să-mi dau seama însă, trebuie să fi schiţat un gest atît de deznădăjduit, că se ridică aproape imediat, mulţumindu-mi cu efuziune. Eu mai zăbovii un pic, ca să-l rog pe birtaş să treacă în contul meu şi masa actorului, şi ca să mă gîndesc ce-i de făcut.

Trebuia să pornesc din nou în căutarea nuvelei.

Îmi păru tare rău că nu ascultasem cu mai multă atenţie ceea ce-mi povestise actorul. Poate că m-aş fi putut inspira din întîmplarea aceea fără cap şi fără coadă. Dar mi-era absolut cu neputinţă s-o reconstitui ; trebuia să mă întorc la sfatul mentorului, să privesc în jur, să mă plimb pe stradă.

În jur nu mai era aproape nimeni. Doar la o masă, două persoane mai zăboveau la o parolă : una cu o înfăţişare foarte umilă, cealaltă cu o voce foarte imperioasă. Am ascultat un moment cu atenţie : mi-am dat în scurtă vreme seama, din ceea ce spuneau, că era vorba de un profesor de liceu şi de un voiajor comercial : două categorii de oameni pe care amatorii de nuvele nu le simpatizează în mod deosebit. Am ieşit.

*

Ajunsei într-o piaţă unde erau două mari clădiri, una în faţa celeilalte : o fabrică pentru prelucrarea mecanică a lemnului, şi serviciul local al direcţiei căilor ferate ale statului.

Atenţia îmi fu numaidecît atrasă de ceva. Un adevărat val de omenire care, ajungînd la capătul

străzii ce dădea în piață se împărțea în două : muncitori de la fabrica de prelucrare a lemnului se îndreptau spre palatul din stînga, cei care se dedicaseră practicii administrative, spre cel din dreapta. Deslușii numaidecît caracteristicile principale și diferențiatoare ale indivizilor din cele două șiruri. Mă amuză apoi, întorcînd spatele pieței, și avînd sub ochi numai strada, să recunosc diferențele acelea atunci cînd oamenii din cele două grupe mergeau încă de-a valma. Avui impresia c-am dat de-o minunată sursă de umor. Îmi imaginai un om în vîrstă, cu salopetă și șapcă, care s-ar îndrepta spre mine alături de-un tinerel în surtuc și cu pălărie tare. Omul în vîrstă e verde încă, puternic, are un aer satisfăcut ; celălalt e slab și timid ; cînd, ajungînd în piață, se salută și se despart. Cel dintîi e tatăl, celălalt e fiul, pe care ambiția paternă a vrut să-l îndrume spre un destin mai nobil. Și pe urmă ? În timp ce mă chinuiam să născocesc urmarea, mi se păru, pe neașteptate, că sursa mea de umor exala o duhoare oribilă — ceva între o compoziție de școală și un fragment de literatură de propagandă. Mă întorsei și mersei o oră întreagă la întîmplare, fără să văd sau să mă gîndesc la ceva care să mi se pară demn de-a fi notat.

În unul din punctele cele mai centrale ale orașului, îmi atrase atenția o firmă luminoasă. Dacă firma n-ar fi fost de ajuns, sunetul nazal al unui gramofon ar fi atras atenția chiar și a celor mai

îndepărtați trecători. Intrai în sala mare, pătrată și luminoasă a fonografelor publice.

N-am văzut nimic mai macabru și mai profund instructiv decît șirul acela de oameni tăcuți, înșiruindu-se de-a lungul celor trei pereți albi, stînd fiecare într-un fotoliu în fața peretelui gol. Cîte unul îi surîde peretelui aceluia; altul se strîmbă la el; sau se încruntă: sau rămîne impasibil, cu toate că pe fața lui se vede limpede o anumită tensiune interioară, un anumit efort. Toți oamenii aceia tăcuți, așezați în sala cea mută și goală încearcă o emoție lăuntrică, o emoție pe de-a întregul sonoră: sunetul care ajunge la urechile fiecăruia, a fiecăruia în parte, nu și a celorlalți, de la casca pe care și-a fixat-o cu multă gingășie la ureche, după ce a ales cu grijă numărul unei bucăți preferate. Nu e decît o pereche, doi logodnici, care fac alegerea împreună fiindcă vor să asculte aceeași melodie, și, în timp ce ascultă, se uită unul la altul, poate că la părțile cele mai patetice ale romanței. Mai e și un obișnuit de-al casei care, descoperind un alt obișnuit în celălalt capăt al sălii, se întoarce un moment să-l salute, cu o voce cît mai scăzută cu putință, și să-i dea un sfat prietenesc.

— Cere numărul 54, e ceva nou: Caruso în *Iris*.

Cîte unul, mai nepăsător, nu alege, lasă totul pe seama întîmplării.

Și iată că tăcerea umple din nou sala, și fiecare își încordează atenția la maximum. Cred că încă-

perea aceea stupidă e o foarte desăvîrşită şi amară imagine a vieţii, în răstimpul căreia fiecare om aude doar un singur glas, cunoaşte doar o singură lume, propriu-i glas, lumea sa lăuntrică; aceea pe care a ştiut s-o işte înlăuntrul său, sau care i-a fost sugerată, sau a acceptat-o datorită întîmplării, dar care acuma e numai a sa, căci oricîte eforturi ar face omul ca să comunice, ca să se facă cunoscut altui om, e de prisos. Întreaga societate umană e o sală plină de nişte burghezi cumsecade, preocupat fiecare să-şi asculte propriul său fonograf. Se amăgeşte că ia parte la viaţa comună, şi se minunează sau se înfurie cînd, în timp ce el aude un glas plin de bucurie, faţa vecinului vădeşte o mare tristeţe; cînd, în timp ce el se simte mulţumit, vecinul bombăne: aşa, nu mai poate merge. Chiar şi cei doi logodnici, care-şi zîmbesc crezîndu-se uniţi în aceeaşi impresie, aud un glas diferit. Şi poate că nici n-au pus mecanismul în funcţiune în aceeaşi clipă, şi în vreme ce unul se entuziasmează auzind trilul, celălalt aşteaptă cu sufletul la gură prelunga notă finală. Nu-şi vor putea da seama de asta decît la sfîrşit: unul va fi terminat, pe cînd celălalt va mai avea de aşteptat un pic. Răbdare.

Se putea extrage de-acolo materialul necesar pentru o nuvelă nouă şi sentimentală. Între timp însă, îmi dădusem seama că sînt ridicol, aşa cum stăteam în picioare, uitîndu-mă la ceilalţi. Văzui un fotoliu liber, luai loc şi introdusei cei doi bă-

nuți. După romanța *Elixirul dragostei* pusei alți doi bănuți și auzii *Adio*. Și tot așa, de alte patru ori, în mod mecanic aproape. După a șasea bucată, toate economiile mele se mistuiseră, și ieșii de acolo complet idiot. Mă întîlnii cu un prieten care trebuia să plece la ora două noaptea din pricina unei aventuri sentimentale. Așa că puse stăpînire pe mine, mă luă cu el la masă, apoi la un caffé-concert, povestindu-mi tot timpul cele mai mici amănunte ale aventurii. Era fericit că are un auditor așa de blajin. În cele din urmă, îl condusei pînă la gară și-mi oferi pînă și biletul de peron. Dar, cum în sala de așteptare se întîlni cu misterioasa persoană cu care trebuia să plece, mă părăsi. În sală nu se afla nimeni. Mă întinsei pe-o canapea, obosit mort cum eram după o zi așa de zbuciumată, și adormii numaidecît.

*

A doua zi dimineața, avui parte de-o deșteptare oarecum bruscă, de-ale cărei amănunte nu-mi amintesc. Ieșii din gară făcîndu-mi următorul calcul : Casa mea se află în celălalt capăt al orașului : înainte de-a ajunge, îmi voi fi găsit și eu subiectul nuvelei.

Pe parcurs, văzui guvernante care ieșiseră la plimbare cu copiii, soldați care se întorceau de la instrucție, nenumărați oameni care mergeau cu pas grăbit, alții alene, ici-colo cîte un cîine, cai doar cîțiva, automobile nenumărate ; de fapt nimic

interesant. Cînd mai aveam puţin pînă acasă, începui să mă gîndesc cu mare groază la proprietăreasă şi la discuţia care mă aştepta.

„Dacă se poartă ca şi ieri, de data asta îi răspund cu cîteva rime. Numai să nu iasă afară bădăranul acela care trăieşte cu ea şi-o exploatează cu-atîta neruşinare. Asta-i pricina pentru care, la drept vorbind, am pentru ea mai curînd un sentiment de milă decît unul de mînie. Lumea spune că are o fetiţă la internat ; o ţine din munca ei, după ce soţul a părăsit-o şi a plecat în America. De asta-i aşa de ahtiată după bani. Şi poate că mitocanul acela se poartă aşa de rău cu ea din cauza fetiţei. Dacă mă provoacă, îl dau pe mîna poliţiei. Chiar sub mine stă un ofiţer de la Siguranţă. Numai că atunci cînd e acasă spune că nu-i decît un simplu particular, şi chiar de-ar vedea cu ochii lui comiţindu-se o crimă pe propriu-i palier, s-ar spăla pe mîini. Straşnică ambianţă ca să-ţi duci zilele ! Ca s-o studiezi însă, ar fi interesant. Cum de nu m-am gîndit niciodată la asta ? Combinînd totul cu cele două modiste de la etajul trei, şi cu întoarcerea pe nepusă masă a fetiţei, deoarece călugăriţele descoperiseră pe neaşteptate adevărul în privinţa familiei, ar ieşi o nuvelă densă şi lungă pentru numărul special pe care îl scoate *Mercurio* de Crăciun : zece coloane. Douăzeci de lire în loc de cincisprezece. Îmi avansaseră cinci lire ca să mă distrez un pic."

Și tot gîndindu-mă așa, trecusem de ușa de la intrare și ajunsesem, încet-încet, pînă la etajul întîi. Fantezia mea începu, brusc, să lucreze cu o mare rapiditate ; trama nuvelei pe care o întrezărisem îmi apărea acum limpede. La etajul doi mă aflam în posesia intregii distribuții. Iar în timp ce mă urcam de la al doilea la al treilea, născocii și sfîrșitul : un sfîrșit îndrăzneț, nou, de-un efect nemaipomenit. La etajul trei văzui ieșind pe una din cele două modiste, și-mi spusei că începutul povestirii putea să debuteze întocmai : un scriitor care urcă și o modistă care coboară. La etajul patru, totul, dar absolut totul, se afla gata pregătit în mintea mea, nu mai aveam decît să mă așez și să scriu. Urcai dintr-un salt ultimele trepte și iată-mă în fața ușii mele.

În fața ușii se afla valiza mea din pînză de culoare roșcată. Și, prinsă pe ușă cu două pioneze, o carte de vizită :

Tacchini Palmiro
— contabil —

Totul cît se poate de elocvent ; mă oprii totuși un moment, din pricina loviturii aceleia neașteptate și a schimbării atît de bruște pe care-o luaseră gîndurile mele.

Între timp, trecu un chiriaș de pe coridorul din fund, pe care-l cunoșteam din vedere. Îl întrebai :

— Scuzați, cît e ceasul ?

— Unsprezece și jumătate.

— Mulţumesc.

Coborîi iarăşi, cu valiza. Eram liniştit : îmi dădusem numaidecît seama că situaţia nu era, de fapt, prea disperată. N-aveam decît să caut o altă cameră, una dintr-acelea pe care nu trebuie să le plăteşti cu anticipaţie. Cîştigam astfel o lună de zile şi, pentru moment, nu mă silea nimeni să scriu nuvele : o adevărată eliberare.

De fapt, n-am mai scris nuvele niciodată, fiindcă în cursul lunii aceleia viaţa mea a pornit pe făgaşul unui destin mai luminos.

EVA ULTIMA

MASSIMO BONTEMPELLI: EVA ULTIMA'
Din volumul: *DUE FAVOLE METAFISICHE*
(1921—1922)
A. Mondadori, Milano, 1940

EVA ULTIMA

CAPITOLUL ÎNTÎI

APROPIEREA

Întîmplările pe care mă pregătesc să le aştern pe hîrtie sînt simple, cred însă că, luate în totalitatea lor, ar putea alcătui o povestire aptă de-a fi istorisită sau chiar şi ascultată cu plăcere ; merg chiar pînă acolo, încît nădăduiesc că alţii vor şti să tragă şi unele învăţături, al căror sens mie-mi scapă. Aşa simple cum mi se par, şi cum sînt, altora li s-ar putea părea, dimpotrivă, stranii, dacă nu chiar imposibile, aşa de mare e neîncrederea oamenilor ; eu le-am aflat direct de la sursă şi le-am şi verificat, într-o oarecare măsură, deoarece am locuit cîtva timp pe meleagurile unde s-au petrecut. Simţeam nevoia să aştern totul pe hîrtie înainte ca propriile-mi aduceri-aminte să pălească, sau ca fantezia să le transforme.

Am impresia că, pentru a înţelege cît mai bine veridicitatea acestei povestiri, cunoaşterea ţinutului îşi poate avea utilitatea ei. Din care pricină, cititorii care cunosc podişul Duiblar, scena povestirii mele, una din regiunile cele mai variate şi

mai surprinzătoare din Europa, vor da dovadă de cea mai mare atenţie. Adevărul e că, din pricina lipsei mijloacelor de comunicaţie, ţinutul e puţin cercetat de turişti sau de amatorii de vilegiatură. Chiar şi cine a fost pe aici, dacă n-a bătut podişul în lung şi-n lat, s-ar putea să nu fi trecut prin satul Hramazé, care se află în partea extremă a zonei răsăritene a podişului şi nu poate fi zărit de pe şoselele principale, apărat cum e de vastele şi romanticele lui tufişuri de mărăcini. În fiecare an se prăznuieşte la Hramazé, între 4 şi 7 mai, din timpuri imemoriale, sărbătoarea satului, cu bîlci, căluşei, roata norocului, trageri la ţintă, prezicătoare, dansuri şi tot ceea ce se mai obişnuieşte în asemenea ocazii în toate satele din lume. Sărbătoarea se încheie în ziua de 7, la prînz, printr-o procesiune. Şi tocmai în primele ore ale după-amiezii de 7 mai ale unui an oarecare începe povestirea mea.

În timp ce avea loc procesiunea, care durează toată dimineaţa, se demontaseră, în cea mai mare grabă, se încărcaseră şi porniseră pe drumurile de miazănoapte, spre alte bîlciuri, absolut toate barăcile. Satul se întorcea acum la tăcerea din celelalte zile ale anului, iar regretul după ceasurile trecutei sărbători se şi furişa în sufletul copiilor şi-al fetelor. Două fete, după ce procesiunea luase sfîrşit şi aproape toată lumea se întorsese acasă, se îndreptau pe o mică potecă dreaptă care iese din sat şi duce prin fîneţe, în trei sau patru mi-

nute de drum, într-un luminiş mărginit de tufişuri dese.

Fetele nu aveau, crêd, nici un fel de ţintă, şi poate că nici discuţia lor nu urmărea o anume idee : ajungînd acolo, se opriră amîndouă dintr-o dată şi se întrerupseră, uluite de un spectacol neaşteptat.

Apoi una din ele, care era blondă, spuse :

— Nu l-am văzut zilele trecute.

— Nu : de ce-o fi rămas ?

— O fi vreo ghicitoare ? întrebă din nou blonda. Bruna răspunse :

— Aşa cred.

Nu îndrăzneau să se apropie. Între timp, le ajunse din urmă şi alţi oameni din sat. Glasul se pierdu. Şi în scurtă vreme se strînse, în capul cărării, chiar la marginea luminişului, un mic grup de ţărani.

În mijlocul luminişului se afla o căruţă, dar nu i se vedea prea bine conturul, deoarece era mascată de-o mulţime de crengi lungi şi stufoase, sprijinite de jur împrejurul ei. Peste frunzişul acesta verde, lîngă latura posterioară a căruţei, se vedea un scaun înalt, pe care şedea o femeie.

Partea anterioară a căruţei era acoperită şi ea, nu de frunze însă, ci de un carton imens, constelat cu semnele zodiacului, pentagrame, salamandre, cifre, sori : în mijlocul acestor figuri, trasate cu roşu, se desluşeau încă de departe cuvintele, ceva

mai groase, ale unei specii de inscripții cu caracterele în negru :

Celebra TRICOMANTE
GHICEȘTE trecutul
și VIITORUL
FEMEILOR ȘI BĂRBAȚILOR
TOȚI
Aici!!...

Tricomante stătea nemișcată pe scaunul acela înalt : din profil, cu părul cenușiu, fața acoperită de o mască neagră ; peste ochi masca era strîns legată cu o bandă albă, înnodată la ceafă.

Bătrîna stătea împietrită și părea că, prin bandă și prin mască, pătrundea pînă-n inima petei negre a copacilor care închideau în șiruri compacte scena.

Cîtva timp, nici unul dintre spectatori nu îndrăzni să se apropie : stăteau strînși unii în alții la marginea luminișului, striviți parcă de-o invizibilă barieră. Șopteau uimiți între ei, apoi deodată, ca la îndemnul unei sugestii din ce în ce mai puternice, tăcură. Și, în liniștea aceea, se auzi vocea Prezicătoarei cu fața ascunsă de masca ei imobilă.

Vocea nu avea nimic profetic sau solemn. Era mecanică și monotonă. Tricomante spuse :

— Să vină cine vrea. Să vină cine are nevoie. Să vină cine are un pic de viitor, să vină la Tricomante.

Din vîrful arborilor se lăsă o lungă înfiorare și se prelinse peste capetele oamenilor. Și micul lor grup fu străbătut de-o undă de nedumerire, dar nu spuse nimeni nimic. După care intră totul, din nou, în nemișcare. Tricomante o luă de la capăt :

— Veniți cu toții, veniți la Tricomante, care nu ghicește nici în palmă și nici în cărți, ci vede soarta în păr, scurt sau lung, creț sau întins, blond sau brun : trecutul și viitorul femeii și al bărbatului.

Oamenii începură să se mai liniștească. Unul spuse :

— E somnambulă.

— Să vină, continuă Tricomante, să vină cine are curaj, și un pic de viitor ; să-și scoată pălăria dacă-i bărbat, să-și despletească părul dacă-i femeie, dar e nevoie de curaj.

Un bărbat mic și vioi, mucalitul satului, spuse cu glas tare :

— Vin eu.

Înaintă cîțiva pași ; cînd ajunse aproape de căruță, își scoase pălăria. Era complet chel. Nimeni nu îndrăzni să rîdă. Iar Tricomante, fără să se întoarcă spre el și fixînd tot timpul întunecimea pădurii, rosti cu vocea ei incoloră :

— Nimeni nu poate citi pe niște pagini albe.

Un murmur de groază și de admirație trecu prin mulțime. Tricomante reîncepu :

— Să vină, să vină cine vrea, dar pentru asta trebuie curaj.

Atunci păşi în faţă copila cea bălaie care zărise cea dintîi căruţa cu ghicitoarea. Prietena încercă s-o oprească.

— Nu te duce, nu, mi-e frică.

Blonda se smulse :

— Lasă-mă, şi alergă pînă aproape de căruţă.

Tricomante o încurajă :

— Suie-te.

Copila descoperi un soi de scară fixată în coasta căruţei. Puse piciorul pe ea, se urcă, se aşeză pe-un taburet scund în faţa scaunului pe care stătea ghicitoarea, îşi plecă fruntea.

Cu dreapta, ghicitoarea îi răvăşi încetişor părul ; începu apoi să i-l pipăie, cînd cu palma, cînd cu degetele, ca şi cum i l-ar fi mîngîiat, fără să-şi mişte însă capul sau bustul. În jur domnea o tăcere copleşitoare. În cele din urmă, Tricomante rosti :

— Părul bălai se naşte sub semnul cenuşii. Pe cine te iubeşte nu-l iubeşti, şi în cine te vinde te încrezi.

(— O somnambulă ca toate celelalte, repetă un bărbat.

— Taci, lasă-mă s-aud.)

Tricomonte continuă :

— De prima stea a serii şi de a cincea zi a săptămînii nu te vei feri, nu vei avea bucurii, vei fi femeie, la margine de pajişte vei muri. Dar soarta ta bună şi rea scrisă-ţi este, nici prin voinţa ta se va schimba. Pleacă.

Și-o împinse ușurel de tot, iar copila, puțin zăpăcită, coborî și se amestecă în mulțime. Cîțiva începură să cîrtească :

— Era mai bună cea care ghicea în palmă.

Fata cea bălaie își găsi prietena, care, foarte palidă la față, plîngea și spunea :

— Hai, hai să mergem ; e rea.

— Ajută-mă să-mi strîng părul. Mi-e frig.

Alții însă se obișnuiseră cu noua prezicătoare. Unul se arătă pînă într-atîta de încrezător, încît o întrebă, tare :

— Unde-ai fost în zilele de tîrg ?

Tricomante, fără să-și schimbe poziția, ci doar cu vocea puțin mai stinsă, răspunse :

— Acolo unde întotdeauna am fost sînt și voi fi. Să vină cine are curaj, și un pic de viitor, să vină la Tricomante.

— Vin eu, eu, eu, strigau acuma, în același timp, trei sau patru.

Tot grupul se puse în mișcare, apropiindu-se de căruță.

— Lasă-mă mai întîi pe mine.

— Ai dreptate : întîi femeile.

În vremea asta, veneau din sat, în fugă aproape, doi sau trei băieți trăgînd după ei un bătrîn cerșetor, pe care se duseseră să-l scoată din grota unde locuia : zdrențăros și cu capul gol, cu un păr stufos, alb aproape, încîlcit și murdar. Și se ruga cu glas sfîșietor :

— Nu ! Nu !

Băieţii începură să strige către Tricomante :

— Asta !

— El !

— Citeşte, bătrîno, citeşte viitorul capului ăstuia.

Fără să se întoarcă, Tricomante vorbi :

— Mişună, mişună coama bătrînului din cavernă.

De data asta izbucniră cu toţii în rîs, apoi comentară, plini de admiraţie :

— A văzut fără să se întoarcă.

— Asta înseamnă că ştie să ghicească.

— E vrăjitoare.

În timpul acesta, ghicitoarea tocmai îi spunea femeii care se suise în căruţă :

— Înainte de-a şaptea zi, pentru o scurtă călătorie vei pleca şi va deveni lungă. Tot timpul vei umbla pe calea cea bună şi fără să ştii te vei întoarce cînd ultima frunză din pădurea îngheţată va cădea. Aşa şi pentru tine viaţa întorcîndu-se ducîndu-se a luat sfîrşit. Pleacă.

— Ce va să-nsemne toate astea ? întrebă femeia cu nevinovăţie.

— Acuma eu, eu. Vreau şi eu, o întrerupseră mai multe voci.

— Să vină cine are curaj, mai înainte de-a se răci cu totul soarele.

O pereche cerea lămuriri :

— Putem veni împreună ?

Şi, strînşi unul lîngă altul, porniră spre căruţă. Bătrîna însă, care pînă în clipa aceea nu-şi schimbase vocea, distrată şi monotonă, dintr-o dată, fără să se mişte însă, scoase un strigăt, un urlet aproape :

— Nu !

Se îngălbeniră la faţă cu toţii. Ea continuă să urle :

— Nu, acuma nu, acuma nimeni. Să vină femeia îmbrăcată în roşu.

Încremeniţi, cei de faţă se uitau unul la altul, fiindcă nici o femeie nu era îmbrăcată în roşu.

— Da, iată-te, vino, rosti pe un ton declamator ghicitoarea, cu o voce nouă, plină de nerăbdare, dar cu faţa îndreptată ca şi înainte, spre desişul arborilor.

— Unde ? Ce spune ? Unde-i ? Cine ?

— Vino, suie-te, căci curaj ai, doamnă.

Atunci, printre arborii de la marginea pădurii, ca venind parcă de pe-o cărare ascunsă, se zări o oarecare mişcare printre ramuri, şi-apoi agitîndu-se ceva şi prinzînd, în timp ce înainta, formă şi culoare, şi apăru o doamnă îmbrăcată în roşu, iscată din întunecimea pădurii, în cealaltă parte a luminişului.

Gîfîia ca şi cum ar fi alergat ; privi însă cu multă siguranţă în jur, spre mulţimea aceea mută de uimire, apoi îşi fixă privirea asupra Prezicătoarei. Era blondă, cu capul gol. Şi era foarte frumoasă.

După cîteva clipe, se auzi o voce subțire, tînguitoare :

— Nu, nu, vino aici.

Abia atunci băgară de seamă oamenii, înmărmuriți, că alături de ea se află un copil. Copilul era blond și el, cu ochii plini de groază ; strîns lipit de veșmîntul roșu al femeii, repeta într-una, ca un apucat :

— Nu te duce, doamnă, nu te opri.

Femeia cea frumoasă îi porunci :

— Taci din gură.

Tricomante, care, fără să se fi mișcat din loc, era cu fața întoarsă spre cei doi noi-veniți, strigă :

— Vino, tu cea care ai mult trecut, și poate și-un pic de viitor.

Copilul o implora nebunește :

— Nu, doamnă Eva ; nu ; să plecăm de-aici ; s-ar putea ca omul acela să ne-ajungă din urmă.

Doamna încercă să-l liniștească :

— Nu-ți fie teamă, ne-a pierdut urma.

El insistă, ținîndu-se tot timpl de rochia ei.

— O s-o găsească. A și găsit-o de altfel, sînt sigur. Să mergem, să mai mergem puțin, ceva mai încolo ; puțin mai încolò.

— Taci, îl certă Eva, te-ai transformat în ghicitor și tu ?

— Mi-e frică, începu să strige copilul.

Prezicătoarea reîncepuse :

— E nevoie de curaj, ca să vii la Tricomante.

— Curaj am destul, strigă Eva zmulgîndu-se din mîinile copilului. Iată-mă, sînt gata.

Și porni spre căruță.

— Și eu sînt gata, doamnă, spuse Tricomante, în timp ce Eva se urca. Pentru tine însă, continuă din ce în ce mai însuflețită, pentru tine, fără mască și fără bandă.

Și, cu un gest teatral, își smulse masca și banda, și-și întoarse fața, încet, de la pădure către grupul de oameni, care nu mai scoseseră nici un singur cuvînt.

— Oh — gemu o femeie — Tricomante era oarbă.

Într-adevăr, în orbite îi albeau globurile stinse ale ochilor.

— Era oarbă, murmurară și alții.

Omul cel chel și mucalit spuse :

— Mai e și acuma.

Dar nu rîse nimeni.

— De ce, întrebă o altă femeie, de ce porți banda aceea, dacă tot ești oarbă ?

— De ce, întrebă a treia, de ce ți-ai pus mască, de vreme ce nu te cunoaște nimeni ?

Eva își desfăcuse cozile și, plecîndu-și capul pe genunchii ghicitoarei, întrebă :

— Așa ?

Tricomante începu să-și treacă mîna peste părul Evei. Și se auzi încă o dată vocea copilului, care plîngea cu sughițuri :

— Atunci vreau şi eu, vreau şi eu acolo sus.

Dar nu-l luă nimeni în seamă. Tricomante, reluîndu-şi vocea ei dintîi, monotonă, îşi începu profeţiile :

— Eva, Eva, suflet veşnic avid şi veşnic obosit...

— Ştiu, spuse Eva.

— ...veşnic pe drumuri, închisă şi eliberată...

— Şi asta o ştiu, o întrerupse din nou, cu duritate, femeia, vorbeşte-mi despre lucrurile pe care nu le ştiu.

— Acelea care încă nu sînt, reluă ghicitoarea, şi care mîine vor fi şi fost. Eva nenăscută niciodată şi totuşi nu nemuritoare.

— De ce voi muri ?

— Fiindcă n-ai să vezi niciodată marea sub ochiul tău potolindu-se, decolorîndu-se gingaş în timiditatea zorilor. Pentru asta mîine după lucrul acela nou vei muri, sau te vei naşte.

— Care lucru nou ? întrebă nerăbdătoare Eva.

— Nou şi imposibil şi adevărat, continuă ghicitoarea pipăindu-i cu febrilitate capul, dar niciodată nu va mai fi cu totul nouă inima ta.

— Asta şi vreau, Tricomante.

— Iată că inima ta se prinde, se încurcă pentru totdeauna se prinde într-o reţea de cinci fire.

Eva nu îndrăzni să răspundă. Trcomante, după un răstimp de tăcere, rosti, în semn de încheiere :

— Va veni la tine. De pe creanga uscată a unui arbore va coborî mîine.

Concluzia aceasta a profetesei i se păru puerilă Evei ; și prinse iarăși curaj.

— Să vină imediat, spuse, nu mi-e frică.

— Nu imediat, continuă ghicitoarea, la început are să vină un altul, Eva, are să vină cel care e mai tare decît tine.

— Cînd ? De cînd îl aștept !

— Și-are să te ducă dincolo de lume dacă pe prag vei dormi o zi și o noapte.

Auzind aceasta, Eva n-o mai întrerupse, tăcu chiar ; se opri atunci și Prezicătoarea, cu mîna încremenită pe părul ei.

Pe cer trecu un nor imens, aruncînd o umbră de plumb peste toată cîmpia. Iar răstimp de cîteva clipe păru că cerul, mînios, se va descărca în ploaie. O pală neașteptată de vînt înfioră pădurea, agită ierburile pajiștei, umplu de-un suflu de gheață văzduhul întunecat. Priviră toți spre înaltul cerului cu sufletul plin de groază.

După care norul se îndepărtă, coborî panta cerului spre răsărit, se decoloră fărămițîndu-se într-o sumedenie de norișori care se împrăștiară către geana zării. Pala de vînt muri și ea, iar văzduhul deveni iarăși limpede și calm. Nimeni nu scotea un cuvînt.

Și-n liniștea aceea nouă, se auzi, ridicîndu-se pe neașteptate, de la marginea pajiștei, vocea copilului părăsit, care, lîngă trunchiul unui copac, cu fața scăldată în lacrimi, se ruga îndurerat :

— Vino, acuma gata ; vreau să te urmez chiar dac-ar fi s-ajung dincolo de capătul lumii, doamnă.

Ecoul durerii lui inutile se pierdu o dată mai mult în atmosfera care învăluia, încremenită, scena. Și deoarece Tricomante nu reîncepuse încă să vorbească, Eva, pentru a birui tăcerea, întrebă :

— Are să fie frumos dincolo de capătul lumii ?

Bătrîna nu răspunse, dar se cutremură toată, își suci gîtul și-și aplecă fața spre ea, ca și ochii stinși, și urlă, cu vocea înăbușită :

— Taci ! stringe-ți părul, vine !

Și rămase cu brațul întins spre pîlcul de arbori, fără să se uite într-acolo.

Toți cei de față, care rămăseseră pînă atunci împietriți, se dădură deodată cîțiva pași înapoi, cuprinși de groază. Copilul începu să strige și el :

— Vine, îl simt, să fugim.

— Fii gata, răcni Tricomante.

Eva i se adresă bătrînei pe un ton imperios :

— Vreau să aflu și mai mult.

Dar, din ce în ce mai neliniștită, Tricomante stăruia :

— Nu simți ? E aici.

— E aici, îngînă copilul, nenorocire dacă-l lași să te găsească.

Eva, plină de cutezanță, stătea nemișcată. Gnicitoarea tremura toată, ca bătută de vînt ; insistă :

— Ascultă, e el : pleacă.

Copilul scoase un strigăt foarte puternic.

Tricomante, care stătea cu tot trupul aplecată, sprijinindu-se aproape de Eva, se îndreptă numaidecît, și în aceeași clipă chiar Eva se dădu puțin la o parte, își înălță capul și-și trase pieptul mai înapoi : atunci cei de față descoperiră, profilat pe fundalul de arbori, de partea cealaltă a căruței, sprijinindu-se însă cu o mînă de marginea ei, un om, dar nimeni nu-l văzuse ajungînd acolo, și nu înțeleseră de unde venise.

Copilul strigă :

— Ne-a găsit !

Omul stătea acolo liniștit, și așa, cu mîna dreaptă lăsată pe loitrea căruței, surîse. Se uită la Eva. Eva, după un moment de imobilitate, se cutremură, sări jos din căruță în spațiul din ce în ce mai larg lăsat de spectatorii înspăimîntați. Așa că între Eva și omul acela se afla căruța. Copilul alergă înnebunit spre ea și se agăță de hainele ei, ascunzîndu-și fața în ele : Eva îi puse o mînă pe cap.

Omul continuă să surîdă, dulce de tot, fără să scoată un cuvînt.

Întîi vorbi ghicitoarea, spunînd :

— Omul acesta e mai tare decît Tricomante.

Și rostind asemenea cuvinte, se prăbuși pe fundul căruței cu fața înainte, și dispăru acolo cu totul, ca înghițită.

Eva se întoarse spre om, sigură de ea :

— Tu, din nou tu.

Omul, care apăruse într-un mod atît de neobișnuit, nu avea nimic supranatural sau înfricoșător. Spuse :

— Mă recunoști deci ?

— Oarecum, răspunse Eva. Și tu pe mine.

— Da, spuse, dar nu tremur de frică văzîndu-te.

— Nici eu nu tremur, afirmă Eva.

— Acuma nu, i-o întoarse omul. Ocolind de jur împrejur căruța se apropie de ea, continuînd : La început, însă, ai tremurat, ca în fața unei prezențe infernale. Ce lucru diabolic vezi în mine ?

— Nimic, declară femeia, mai diabolică sînt eu, și făcea semn, cu semeție, spre veșmîntu-i roșu.

Dar omul :

— Nu te lăuda : nu mai mult decît oricare altă femeie.

— Iată un loc comun, îl mustră Eva, și nu intră în rol.

El se apără :

— Am să mă exprim mai limpede : nu mai mult decît oricare altă femeie sau decît oricare alt bărbat ; decît oricare altă creatură omenească. Unii pentru ceilalți, oamenii sînt niște neobosiți creatori de fantasme. Și-atunci cînd creatura omenească e singură, gîndește, adică își creează ea singură fantasmele pentru propriul ei consum zilnic.

Faptul că începutul acestei dialog provocă o bruscă dezamăgire și o mare plictiseală printre bărbații și femeile care luaseră parte la absurda

pregătire a acelei scene păru destul de straniu. Răstimp de-o clipă, peste sufletele lor încremenite de suflarea aceea înghețată se lăsase aripa magiei. În momentul acela, ca și cum totul s-ar fi prefăcut în fum, își dădură dintr-o dată seama că sînt obosiți. Și, treptat, plecară, unul cîte unul, fără să se întoarcă înapoi, fără să se întrebe ce văzuseră de fapt pînă atunci, dezorientați și toropiți de somn. Acum văzduhul era de-o nemaipomenită limpezime. Soarele, ajuns pînă aproape de linia orizontului, se ascundea după perdeaua întunecată a arborilor. Ultimele rămaseră, în mod straniu atrase de vraja acelor figuri și a acelor cuvinte de neînțeles, cele două fete care descoperiseră primele căruța. Copilul stătea tot ascuns în fustele Evei, dar nu-i mai era frică și nici nu mai protesta, părea preocupat, gata să ațipească și el. Între timp, bărbatul și femeia, fără să dea vreo atenție celor ce se petreceau în jur, începuseră din nou să vorbească :

Eva : M-ai urmărit, dimineața asta.

Evandro : Iată unde-ajungi dacă te lași pradă fantasmelor. Am străbătut același drum ca și tine, ceva mai tîrziu însă și făcînd poate și-un ocol. Dac-ai fi ajuns în urma mea, fii sigură că nu te-aș fi acuzat că te ții după mine și nici n-aș fi început să tremur văzîndu-te.

Eva : Asta înseamnă că tu ai nevoie de niște fantasme complicate. Ai dreptate, acuma totul mi se pare mult mai simplu. Numai că ceea ce

contează e clipa cea dintîi. Și trebuie să mărturisesc că, în clipa dintîi, apariția ta părea că ține de vrăjitorie.

Evandro: În ce privință ?

Eva: În ce privință ? N-aș putea să-ți spun. E drept : chiar și asta a devenit un lucru foarte simplu. Cu alte cuvinte, chiar și clipa ta cea dintîi e consumată, secătuită, sfîrșită. Și deoarece numai clipa asta contează, alta nu mai există. Deci : adio.

Evandro: De ce adio ? Pentru o fracțiune de secundă ai crezut probabil că-s un demon, iar acum crezi că nu-ți pot dărui altă clipă dintîi tot atît de uimitoare ?

Eva: Într-adevăr, după diabolica punere în scenă a apariției tale, e uimitor că ne aflăm aici angajați într-un dialog de rafinată comedie.

— Și, mai mult chiar, adăugă Evandro, cu prezența ultradecadentă a unui băiețel înspăimîntat și cu daruri oarecum profetice. Și fiindcă băiețelului ăstuia frumos trebuie să-i fie foame — și spunînd asta îl trăgea încet de lîngă Eva, luîndu-l de mînă — îl vom încredința celor două fete care-o să-l ducă să-i dea de mîncare.

Și-l însoți așa, docil și-adormit poate, pînă la cele două copile — cea blondă și cea brună. Blonda rosti :

— Hai, vino cu noi.

— Cum te cheamă ? întrebă cealaltă.

În loc să răspundă, băieţelul, trezindu-se din toropeală, întrebă :

— Ne întoarcem repede ?

— Da, repede, îi promise, matern, copila cea blondă.

Cealaltă, uitîndu-se de jur împrejur, se minună :

— Nu băgasem de seamă c-a plecat toată lumea. Mi-e tare somn.

Văzduhul se înfiora tot, iar soarele acoperea acum, cu umbrele prelungi ale arborilor, tot luminişul. Cele două copile, blonda şi bruna, cu băieţelul între ele, porniră pe cărarea dinspre sat şi dispărură. Răstimp de cîteva minute Eva şi Evandro tăcură, apoi Eva repetă :

— Aşadar, adio.

Evandro: Îmi spui adio pentru a doua oară. Dacă vrei, pot lua postura unui magician ca să-ţi prezic că nu va fi ultima.

Eva: M-a obosit tonul ăsta. Îmi demonstrează că nu ai ce să-mi spui. Şi nici eu ţie.

Evandro: Şi pretinzi că, aşa cum zici, te-am urmărit timp de cîteva ore şi de-a lungul cîtorva văi pînă aici, şi m-am înfăţişat înainte-ţi într-o formă care-a avut onoarea să ţi se pară pentru asta diabolică ?

Eva: Da. Ai obţinut un anumit efect. Mi-ajunge.

Evandro: Pînă şi somnabula aceea vulgară obţinea un anumit efect. Eu preţuiesc ceva mai mult.

Eva: Oh, Tricomante. M-ai făcut să și uit de ea. Unde-i ? Cine era ? Am văzut-o oare cu adevărat ?

Evandro: Te sfătuiesc să nu fii prea sigură de asta.

Eva: Mi-aduc aminte de vocea ei. Și iată că trepiedu-i de bîlci e tot aici. Unde a plecat ?

Evandro: Poate că închipuirea care-a făcut-o să se întrupeze din nimic ca să te-aștepte și să-ți vorbească, a făcut-o să dispară atunci cînd nu mai era nevoie de ea.

Eva: Dar eu păstrez în ureche cuvintele ei de foc.

Evandro: Nu spun c-a fost o închipuire de-a ta. Poate c-a altcuiva, a unuia din acele mii de milioane de creatori de fantasme, care sînt oamenii.

Eva: Trebuie să fi fost un creator puternic de tot.

Evandro: Așa sper și eu.

Eva: Aș fi vrut să-mi mai spună cîte ceva.

Evandro: Vrei s-o fac pe prezicătorul pentru tine ?

Eva: Dacă-i o provocare, primesc.

Evandro: Și n-am să-ți cer să-ți ating nici un singur fir de păr.

Și în timp ce rostea cuvintele acestea, Evandro se întoarse și se urcă numaidecît în căruță. Pentru o clipă, Eva fu ispitită să-l urmeze, dar curajul

nu fu pe măsura ispitei. Se uită totuşi la el într-un fel oarecum batjocoritor. El tăcea, şi ea, imitînd vocea prezicătoarei dispărute, rosti :

— Curaj : e nevoie de curaj ca s-o faci pe ghicitorul.

— De ce, îi răspunse Evandro de sus, să-ţi spun viitorul ? N-ar fi mai frumos să ţi-l creez ?

Eva, care nu înţelegea, răspunse printr-o diversiune :

— Cum ai putea să mi-l schimbi ?

— Tu, spuse Evandro, ai să mă urmezi în creaţia mea.

— Nu-s o fiinţă docilă, se apără Eva.

— Şi mă intimidezi, adăugă omul. Vezi cît de puţin supranaturală e situaţia. Nu te urci ?

Eva : Ai să mă răpeşti, aşa cum s-a întîmplat cu Persefona, sau cu Ilie ?

Evandro : Sigur că da.

Eva : Unde ?

Evandro făcu un gest atotcuprinzător şi vag, spre perdeaua de arbori şi spre frîntura de cer aurită de razele apusului :

— Acolo.

— Şi cu ce ? întrebă Eva.

Evandro : Mă umpli de groază, fiinţă pasionată şi romanţioasă : cu un mijloc mai puţin magic, dar mai modern şi mai comod.

Eva: Cu automobilul ?
Evandro: Da.
Eva: Unde e ?

— O dată ajunşi aici, răspunse Evandro, puţină culoare şi-un pic de trucaj fac cît se poate de bine. Să luăm, mai întîi, crengile astea care dau maşinii un aspect atît de rustic, aşa.

În vreme ce vorbea, dinaintea ochilor uimiţi ai Evei dădu la o parte crengile care acopereau partea posterioară a căruţei ; şi Eva văzu apărînd un automobil strălucitor. Evandro întinse destul de liniştit mîna spre ea, ca şi cum i-ar fi adresat o invitaţie, spunînd :

— De drept, acesta-i locul tău, doamnă Eva.

Pe Eva o cuprinse iarăşi mirarea, dar întrebă cu destulă siguranţă, fără a face însă nici o mişcare :

— Şi al tău ? La volan ?

— Văd că eşti total imună cînd e vorba de miracole, răspunse Evandro. Nu, locul meu e lîngă tine. Să iau şi crengile astea mici, uite-aşa ; şi să arunc afişul ăsta ridicol...

Şi cu o singură lovitură dădu jos afişul care ascundea încă ochilor Evei partea dinainte a căruţei ; şi apăru, exact acolo unde-i era locul, şi liniştit, şoferul, gata să pornească la drum, cu mîinile înmănuşate pe volan, ca într-o jucărie bine finisată. Eva se înfioră. Evandro o stăpîni cu o singură privire :

— Totul e gata, te poți urca ?

Și-i întinse mîna din nou.

Eva deveni galbenă ca ceara, ezită o singură clipă, apoi se hotărî :

— Iată-mă !

Și se așeză cu ușurință acolo unde-i arătase Evandro. Atunci luă loc și Evandro, alături de ea. Și întrebă :

— Vrei să pornim ?

Eva ezită iarăși, o fracțiune și mai mică de timp însă. Spuse apoi, cu vocea, fără voia ei, stinsă :

— Să pornim !

Șoferul manevră cîteva butoane și mașina porni.

CAPITOLUL AL DOILEA

CĂLĂTORIA

De îndată ce automobilul intră în viteză, Eva se simţi lucidă şi calmă. Drumul intra în pădure. Eva simţi cum i se imbujorează obrajii; îşi dădu seama, după căldura care-i năvălise în obraji, că pînă atunci trebuie să fi fost înspăimîntător de palidă; că în ora aceea care trecuse îşi forţase nervii ca să-şi poată domina impresiile, ca să poată lupta împotriva acelor fantasme pline de ambiguitate. Îşi dădu seama şi de faptul că aburul acela de somnolenţă care-i învăluise capul şi a cărei existenţă nici n-o lămurise măcar în timpul luptei se destrămase; era asemeni celui ce iese din ghemul des de nouri care se lasă uneori peste cărările din vîrful munţilor, şi se trezeşte deodată într-un aer de cleştar. Simţi cu adevărat o adiere proaspătă mîngîindu-i fruntea şi faţa. Şi-abia atunci îi veni în minte să privească drumul, pe care automobilul îl străbătea destul de încet din pricina neregularităţii terenului.

Se calmase în asemenea măsură, că începu să examineze împrejurimile — nu din curiozitate, ci dintr-un anumit simţ de precauţie. Cerceta locurile ca şi cum ar fi vrut să le aibă gata pregătite în minte, indiferent ce-ar fi fost să i se întîmple ; din care pricină omitea pentru moment să se ocupe de Evandro, pe care-l simţea, liniştit, alături.

Pădurea era în întregime de brazi, foarte deasă, şi drumul o tăia în linie dreaptă. Pe lături, copacii alcătuiau doi pereţi întunecaţi, compacţi, vărgaţi vertical de trunchiuri, iar ceva mai sus, ramurile dintr-o parte şi din alta se împleteau într-o boltă adîncă deasupra capului Evei. Cei doi pereţi, care se prelungeau la infinit în faţa ochilor ei, păreau că vor să bareze drumul, dar pe măsură ce maşina înainta, se depărtau treptat unul de altul, alergînd tot timpul fără odihnă.

Soarele pătrundea cu greutate, aruncînd raze piezişe, ca nişte pete violacee, în masa aceea de verde foarte întunecat, desenînd ici şi colo, asemeni unor ace, reţele diafane de umbră, cu toate că spre urzeala vîrfurilor se condensa în fulgerări purpurii. Lumina zilei scădea văzînd cu ochii. Farurile automobilului se aprinseră pe neaşteptate, proiectînd două fascicole rigide de lumină în întunecimea pădurii. După o scurtă luptă, se stinse şi cea din urmă rază de soare ; în jurul maşinii care mergea tot înainte şi a celor două fulgere scînteietoare care măturau drumul fără milă se lăsă o noapte adîncă.

Eva simţi un fior care-i străbătu şira spinării pînă-n moalele capului. Îşi duse mîna la ceafă, simţindu-şi părul în dezordine ; în chiar clipa aceea îi veni în minte figura Prezicătoarei.

Deoarece-şi dădu seama că, evocîndu-i chipul, o cuprindea o teamă nedesluşită, se rezemă şi se ghemui cît putu de tare în colţul maşinii, închise ochii şi-i ţinu strînşi, impunîndu-şi o severă imobilitate, care, după puţin, păru să-i elibereze sufletul de apăsarea aceea. Voia să se gîndească la propria-i aventură. Şi fiindu-i teamă că, dintr-o clipă în alta, Evandro ar fi putut începe să vorbească, continuă să stea cu ochii închişi şi capul nemişcat în fundul maşinii, ca să se creadă că doarme.

Ce-i spusese Tricomante ? Nimic neobişnuit, era o ghicitoare ca atîtea altele. Şi dacă, pentru cîteva clipe, cuvintele ei o fascinaseră, asemenea lucruri se întîmplă adesea în prezenţa celor mai obişnuiţi chiromanţi şi somnambule. Unde se mistuise însă ? Întrebarea o lovi dintr-o dată, insuflîndu-i o nelinişte de moarte.

O sudoare rece i se urcă pînă pe frunte, gîtlejul i se strînse de teamă. Mai înainte de-a se putea opri, se răsuci în colţul ei, şi printre dinţii bine strînşi îi scăpă un geamăt scurt. Auzindu-l, o apucă groaza, redeveni inertă şi mută. Băgă de seamă că Evandro o observa îngîndurat, ca şi cum ar fi stat la pîndă. Îi fu frică să nu-i vorbească şi,

impunîndu-și voința, continuă să se prefacă că doarme.

Înțelegea acum că Evandro era indus în eroare de propria-i ficțiune. Simți că se mișcă ; își dădu seama c-o acoperă c-un pled, ușor de tot, pînă sub bărbie aproape, și in jos, pînă la tălpi. Și-aproape că nici n-o atingea. Cine era Evandro ? Eva își porunci să nu se lase pradă temerilor acelora copilărești, dar trebuia să reia de cît mai departe firul aventurii.

„Dimineața asta chiar, gîndea, umblam singură pe cîmpie, în deplină libertate, liniștită, fără să mă gîndesc la nimic. Nu simțeam c-am pornit în întîmpinarea a ceva straniu sau nou. N-are nici o importanță : cînd am spus eu vreodată nu aventurii ? Am fost dispusă întotdeauna să primesc în orice moment neprevăzutul, mi-au plăcut întotdeauna schimbările neașteptate. Așa era viața mea întreagă, gata oricînd să părăsesc totul pentru lucrurile cele mai bizare. N-are nici o importanță deci faptul că, întîlnindu-l pe Evandro, n-am presimțit o nouă schimbare. Fiindcă atunci, sigur că da, atunci cînd hoinăream pe cîmpie, în chiar dimineața asta deci, l-am întîlnit. Sigur că da. Și poate că tot atunci l-am văzut pentru prima dată. Mi-a vorbit. Ce mi-o fi spus oare ? De ce nu-mi aduc aminte ? Poate că-i normal să nu-mi aduc aminte de cuvintele lui. Cu toate astea, iată : la un moment dat eram convinsă că eu și cu Evandro ne cunoaștem de multă vreme ; aici însă apare

o contradicție, doarece eram în posesia a două certitudini : aceea de a-l fi cunoscut atunci pentru prima oară, laolaltă cu aceea de a-l fi cunoscut de-o bună bucată de timp ; atunci însă nu-mi dădeam seama că e vorba de-o contradicție, mi-aduc foarte bine aminte că lucrul acesta nu mi se părea de loc absurd. Nu te încurcă, Eva. Poate că ceea ce a urmat a clarificat totul. Și ce-a urmat ? De îndată ce-a început să vorbească Tricomante, m-am și gîndit la cuvintele lui Evandro. Care din ele ? Și pe ea cum am întîlnit-o ? Oh, și unde-a dispărut năluca aceea înfiorătoare ? Nu, Eva, nu te mai gîndi la ea. Iată ce voiam să spun : și i-am și spus, sînt sigură, lui Evandro, lîngă căruța aceea acoperită cu frunze, i-am spus că ~~ne-a~~ urmărit ; așa i-am spus, și el știa foarte bine că am dreptate. Deci, de la întîlnirea aceea a mea și pînă-n clipa în care l-am regăsit lîngă căruță, s-a întîmplat în mod sigur ceva. Dar ce anume ? Și de ce nu mai știu ?"

Eva avu senzația că-și pierde pe neașteptate orice punct de sprijin și că se rostogolește într-un abis fără margini. Golurile acestea ale memoriei o înspăimîntau mai mult ca orice. Își revăzu cu o iuțeală nemapomenită propria-i viață, reuși, fără nici un fel de efort, să și-o vadă în întregime, limpede în fiecare amănunt, și toată, ca și cum ar fi fost în afară de timp, concentrată într-o singură clipă, așa cum se spune că li se întîmplă muribunzilor : toată, pînă în dimineața aceea, cînd se

plimba solitară, fără urmă de suspiciune, pe cîmpie. Și nu exista, pînă în clipa aceea, nici o lacună. Iar acuma, pe neașteptate, iată că lanțul amintirilor nu mai apare întreg, îi lipsește ceva. În chiar dimineața aceea continuitatea s-a întrerupt într-un mod înspăimîntător, și din răstimpul acela nou și atît de scurt, cîteva ore dintr-o zi, nu-i rămîn decît frînturi dezlînate, fulgerări, o succesiune de lacune înfiorătoare, spectre înșelătoare, jerbe de lumină printre masive porțiuni de umbră, de-a valma toate în fundul unui hău care-ți făcea groază, ca și cum ar fi băut un filtru care-i cufunda viața cea adevărată în atmosfera impură a unui coșmar. Se forță să nu scoată un nou geamăt. La un moment dat, își spuse c-ar trebui să-l întrebe pe el, dar o cuprinse chiar în aceeași clipă teama de-a i se adresa, i se părea o capitulare, simți că începe să se revolte. Și, pradă acestui tumult lăuntric, făcu o mișcare. Atunci luă hotărîrea de-a termina jocul, de-a nu se mai preface că doarme : avea nevoie de ceva clar, curat, definitiv. Își impuse să deschidă ochii. Rămase uimită, văzînd că nu poate. Inconștientul ei se temea de posibila urmare a unui asemenea act. Își stăpîni și-această nouă spaimă. Așa cum fac sinucigașii în clipa supremă, cînd gestul, hotărît de multă vreme, e săvîrșit ca și cum ar fi urmarea unui impuls irațional ; după ce birui în lupta aceea scurtă, își deschise ochii dintr-o dată, îndreptîndu-și în același timp și bustul și eliberîndu-se din strîmtoarea ple-

dului care-o acoperea. Dar rămase încremenită de uimire văzînd cît de mult se schimbase decorul din jurul ei.

Pinii se răriseră, calea devenise mai lată. Deasupra capului Evei bolta aceea împletită din ramuri întovărășea drumul și acuma. Dar din canavaua ei ploua un fel de luminiscență difuză, ramurile și frunzele erau îmbibate de-o lumină albă, pufoasă, și chiar și pădurea, de o parte și de alta, înainte și înapoi, era inundată și plină de strălucirea aceea mată de perlă. Coroana arborilor ascundea cerul și luna, dar văzduhul era înmuiat tot în lumina lunii, plantele păreau jilave ; iar umbrele care străjuiau drumul, învăluite în răsfrîngerea aceea de un alb subacvatic, erau mai puțin dense ; printre trunchiuri, ramuri și frunze — subțiri ca niște ace — se prelingea o uluitoare toropeală. După puțin, uimirea Evei scăzu. Uneori, în timpul cursei, își simțea fața scăldată de dalba strălucire a lunii. Și-o cuprindea o nedeslușită și plăcută căldură. Nu se feri cîtuși de puțin de starea aceea de amorțeală, ci, dimpotrivă, se lăsa pradă acesteia. Apoi lumina, pe măsură ce automabilul înainta, devenind tot mai înșelătoare, siluetele arborilor își pierdeau consistența. Din cînd în cînd, ramurile din vîrful coroanei lor se separau, dezvăluind, în neașteptate scorburi deschise spre înălțimi, frînturi de cer palid, fără o singură stea ; prin spărturile acelea se revărsau șuvoaie

de lumină ce pătau în fugă maşina, veşmintele Evei, mîinile ei. Trunchiurile arborilor, de-o parte şi de a maşinii, şiraguri fără de sfîrşit pe care privirea nu se putea opri nici o clipă, păreau să se legene într-o unduire de dans. Adîncul pădurii era muiat într-o nuanţă albăstruie, luminat încontinuu de şuvoaiele cele albe. Eva naviga lin pe un limpede şi calm fund de mare. Halucinată, începu să desluşească formele unor ciudate animale în petele acelea alburii şi schimbătoare : animale plate, vîscoase, care se mutau, într-o desăvîrşită tăcere, dintr-un contur în altul, plecau, reveneau, se topeau. Arborii însă rărindu-se din ce în ce mai mult, după puţin orice umbră şi formă şi fantomă se îndepărtau, se dizolvau în lumină ; cînd se risipiră toate, iar lumina puse stăpînire pe orice lucru, drumul ieşi din pădure într-o cîmpie nemărginită.

La schimbarea neaşteptată şi totală a scenei, impresia aceea de vrajă care sălăşluia în sufletul Evei dispăru. Băuse dintr-un filtru miraculos, dar acum se evaporaseră pînă şi cele din urmă resturi. Ochii îi fură orbiţi de nemărginirea spaţiului. Simţi cum o cuprinde un fel de încremenită tristeţe, toată spaima golului aceluia. Cîmpia se întindea cît vedeai cu ochii, şi în toate direcţiile, de jur împrejur, pînă-n zarea cea mai îndepărtată, şi părea că se lasă în jos şi coboară de parc-ar fi urmărit curba profundă a pămîntului. În zadar îşi întorcea Eva capul căutînd, în culmea deznă-

dejdii, ceva de care să-şi poată agăţa privirea : nici o singură formă nu se înălţa de la pămînt ca să întrerupă imensitatea cîmpiei. Lumina cerului biruia lumina farurilor, razele lor păreau acum vlăguite, sărăcăcioase. Scăldată toată de lună, cîmpia, acoperită de-un covor des de mărăcini pitici, părea goală ca suprafaţa unei mări.

Evandro, nici atunci cînd o văzu trează şi uitîndu-se cu atenţie la drum, nu-i adresă cuvîntul, ghemuit şi mut în colţul lui. Eva ar fi vrut acum ca bărbatul să rupă tăcerea, dar nu îndrăznea să se întoarcă spre el. Automobilul alerga, şi Eva avu impresia că are să alerge aşa la infinit, îndepărtîndu-se de trecut şi de lume, aşa cum se rupsese şi se despărţise de trecut, în memorie, viaţa ei după întîlnirea cu bărbatul.

Automobilul însă încetini pe neaşteptate, mai merse puţin, ca şi cum s-ar fi poticnit, apoi se opri cu totul. Nici cel mai mare miracol n-ar fi uimit-o pe Eva atîta.

Şoferul încercă butoanele, se dădu apoi jos, trecu în faţa maşinii, se aşeză în genunchi ca să vadă ce are.

După un scurt răstimp, Eva izbucni într-un hohot de rîs insolent.

— Ce s-a întîmplat ? întrebă Evandro.

— Ţi se pare ciudat că rîd ?

— Nu ; sigur, un hipogrif n-ar fi rămas în pană.

Nu-i asta cel mai bun mijloc de-a te scoate din cercul tău vrăjit ?

Eva răspunse :

— Nu mi-am închipuit niciodată că-s vrăjită.

Evandro însă, în loc să dea înapoi, o întrebă iarăşi :

— Ştii unde mergem ?

— Nu-s de loc curioasă să aflu. De altfel ştiu : nu mi-a spus prezicătoarea ?... „Dincolo de lume."

Dar cuvintele acestea, rostite de ea însăşi, o umplură de groază. Simţi nevoia să facă oarecare opoziţie. Se întoarse spre Evandro şi-i spuse dintr-o suflare, cu asprime :

— Vreau să dorm.

Evandro nu răspunse. Iar Eva, ca să nu se uite la el, îşi apropie faţa de portieră. Îl descoperi pe şofer lucrînd ceva lîngă una din roţi. Revăzu în minte, acoperită de ramuri, căruţa Prezicătoarei ; şi-şi aminti şi de felul în care se terminase jocul, dacă inexplicabil totuşi, mediocru şi mecanic ; şi se simţi umilită. Se gîndi cu neplăcere la scena aceea artificială din luminişul de la Hramazé ; peste sufletul ei dezamăgit nu mai flutura nici o adiere de basm. Aruncă o ultimă privire ostilă cîmpiei care i se părea, acuma, despuiată de orice mister, apoi se întinse din nou şi închise ochii pe jumătate. Începu să-i revină în minte cîte-o frîntură din drumul parcurs ; îşi dădu seama că nu-l urmărise tot timpul cu aceeaşi atenţie, aşa cum

își propusese la început, se enervă că se lăsase furată de niște gînduri care nu-i foloseau la nimic.

Și deodată, așa cum își ținea capul în sus și pleoapele întredeschise, i se păru că pe cerul lăptos se profilează capul imens al Prezicătoarei. Făcu ochii mari. Și băgă de seamă că șoferul își reocupase locul, că mașina pornise ; și acum gonea din nou pe drumul acela foarte drept către marginile invizibile ale cîmpiei. După scurt timp însă, la orizont apăru o pată neagră, care părea, la început, tot pădure ; apoi se înălță numaidecît, se extinse, și, apropiindu-se cu mare repeziciune, bară complet vederea cu peretele stîncos al unui munte. Curiozitatea nu izbuti s-o țină trează pe Eva, un somn iscat aproape pe negîndite o doborî chiar în clipa cînd intrară pe șoseaua care tăia stînca. Restul drumului îi rămase necunoscut.

Cu toate acestea, somnul nu-i fu nici adînc și nici continuu : din cînd în cînd, mintea ei înnegurată, scuturîndu-se oarecum de toropeală, înregistra cîte-un amănunt. Într-una din clipele acelea de semitrezie revăzu șoseau, pietroasă, luminată de farurile mașinii, care deveniseră foarte strălucitoare. Simțea apoi că mașina, dintr-o singură smucitură, se avînta pe o pantă anevoioasă. După fiecare revenire la realitate, o cuprindea din nou somnul. Auzul i se trezi și la susurul unei ape care-și făcea loc printre stînci ; după care adormi complet, pentru mai multă vreme.

Se trezi dintr-o dată și observă că șoseaua străbătea iarăși o cîmpie întinsă. Era bine bătută, lată și foarte dreaptă, iar automobilul începuse să alerge c-o viteză nemapomenită. Împrejurimile se limpeziseră și ele, în lumina zorilor ; coline albastre se profilau cînd și cînd la orizont, pîlcuri de copaci tărcau ici și colo cîmpia. Drumul se îndrepta spre răsărit, și pe culmea dealurilor celor mai îndepărtate nourii începuseră să prindă o nuanță aurie. Era destul de frig, pale fugare de vînt clătinau vîrfurile plopilor. Drumul era mărginit, și într-o parte și în cealaltă, de cîte-un rîuleț.

Eva își reveni, scoase din poșetă o oglindă și un pieptene, apoi se pieptănă, se pudră, și-și făcu buzele cu cea mai mare atenție ; în timpul acestei operații atît de delicate, arunca spre Evandro cîte-o privire discretă, cercetîndu-l. Era liniștit. N-avea de unde ști dacă dormise și el. Îi spuse cu naturaleţe :

— Bună dimineața !

— Bună dimineața, Eva, răspunse, am și ajuns aproape.

„Unde ?“ se întrebă în gînd Eva : dar nu spuse nimic, se uită doar de jur împrejur la peisajul acela îmbietor. Putea oare locul acela, atît de primitor și de pur, să fie ținta pe care i-o prorocise Tricomante, dincolo de lume ? Dar fraza aceasta, pe care și-o repetase în minte întocmai, o făcu să-și aducă aminte de băieţelul părăsit. Amintirea aceea foarte îndepărtată îi veni oarecum într-aju-

tor. Simţi că n-avea să-l mai vadă niciodată de-acum înainte, că n-avea să mai aibă de la el nici o veste ; nici nu-şi mai amintea bine în ce fel şi unde dispăruse. După ce coti de vreo trei sau patru ori, drumul intră într-o pădurice de dafini.

Maşina ieşi numaidecît din ea şi se angajă pe-un bulevard scurt ; ajunse pe neaşteptate în faţa unei esplanade ; şi se opri. La capătul esplanadei se înălţa o vilă.

Era o esplanadă foarte frumoasă, numai straturi de flori şi garduri vii tăiate jos de tot şi alei cu un prundiş mărunt şi bine greblat şi cîteva bănci de piatră. Vila avea o faţadă luminoasă, încununată de un fronton simplu şi drept. Iar de jur împrejur, numai arbori ; în spatele acestora, în înălţimi, strălucirea văzduhului vădea că soarele răsărise şi că va apare în curînd pe bolta cerului. Evandro se dădu jos din automobil şi se întoarse către Eva. Şi fiindcă ea nu făcea nici o mişcare, ci se uita tăcută în jur, o încită :

— Nu mai vrei să cobori ?

Eva, tot fără să facă vreo mişcare, întrebă :

— E aici ?

— Da, asta.

După un scurt răstimp de tăcere, Eva spuse politicoasă :

— E drăguţ.

— Altă deziluzie pentru tine, răspunse Evandro. Te aşteptai la cel puţin un castel : grote, prăpastii, şi-apoi lacuri plumburii cu sălcii plîngătoare, apa

care udă zidurile mucegăite ale castelului : şi nenumărate prezenţe oculte ; şi-acolo, într-o atmosferă plină de fosforescenţe şi spaime, să tăinuieşti de lume, cine ştie ? dragostea vieţii tale.

Eva: Rostești c-un glas suav lucruri cumplite. Asta e, deci, ceea ce mi-a fost anunţat în chip profetic odinioară ?

Evandro: Odinioară ? Acum cîteva ore. Dacă asta e lumea cealaltă, trebuia să nu ţi-o poţi imagina. Nu vrei ca locuinţa pe care-o vezi să fie pentru tine asemeni unui port ?

Eva: Vrei să spui că am navigat mult ? E adevărat. Numai că n-am dorit niciodată s-ajung în port. Ce eşti tu pentru mine ? Unde mă aflu ? Nu vreau să ştiu. Nu eşti tu acela care m-ai adus aici : am fost împinsă... nu ştiu de cine.

Evandro: Nu se spune „nu ştiu de cine" : se spune „de către destin".

Eva: Și cum rămîn aici : liberă sau ca prizonieră ? Și dacă e o vrajă, cine va veni să mă dezlege ?

Evandro: Ruggero cu inelul Melissei.

Eva: N-am lăsat nici un Ruggero în urma mea. Mi-e teamă însă că mi-am lăsat voinţa. Am trăit întotdeauna pentru pasiune, dar fiind-c-aşa mi-a fost voia. Nu mă tulburi de loc, îmi tai însă orice fel de avînt. Dacă eşti vră-

jitor, află că ai un stil absurd. Profanezi supranaturalul.

Evandro: De asta nu cobori ? Și stau de vorbă cu tine cu un picior pe scara mașinii, ca un tinerel cu o doamnă în timpul curselor de cai. Trebuia să te aduc aici noaptea, să-ți prezint spiriduși și silfide și să-ți spun că-mi sînt slujitori. În schimb, privește, o deziluzie mai mult : un grădinar, un servitor oarecare, un fel de țărăncuță arcadiană...

— În sfîrșit, răspunse Eva silindu-se oarecum să rîdă, suita obișnuită a nobilului de țară.

Și se uită curioasă la cei trei servitori care apăruseră din spatele vilei și veneau acum în întîmpinarea stăpînului.

— Bine-ați venit, stăpîne, rosti grădinarul scoțîndu-și imensa pălărie de paie.

— Bine-ați venit, spuse țăranca.

În momentul acela soarele escaladă vîrfurile cele mai înalte ale copacilor. Frontonul vilei străluci. Evandro își întreba servitorii :

— Totu-i în ordine ?

Eva se hotărî dintr-o dată, se dădu jos din automabil. Țăranca îi făcu o plecăciune :

— Bine-ați venit, doamnă.

— Mulțumesc, răspunse Eva. Totdeauna-i atîta soare la... Cum se cheamă locul acesta ? întrebă, întorcîndu-se oarecum spre Evandro.

— Cum vrei tu, răspunse curtenitor Evandro.

Iar țăranca :

— N-are nume, doamnă. E locul cel mai frumos din lume.

— E ca și cum ar fi în afară de lume, doamnă, adăugă grădinarul.

Țăranca îi spuse Evei :

— Trebuie curaj, doamnă, ca s-ajungi pînă aici.

Pe Eva o trecură fiorii. Evandro se întoarse către cei trei servitori :

— Puteți pleca.

Eva și Evandro rămaseră singuri. Eva era uluită. Evandro îi spuse :

— Nu te mai gîndi la somnambule.

Străbătură esplanada la pas. Evandro o luă pe Eva de mînă și-o aduse fără un cuvînt pînă-n pragul vilei, închisă cu o ușă imensă cu geamuri albe. Ajungînd în fața ușii, care era întredeschisă, Eva se opri. Evandro îi respectă șovăiala, nu spuse nimic. Șovăiala fu de scurtă durată. Eva făcu un efort ca să-și revină, și-i surîse :

— Să intrăm.

Evandro împinse canatul ușii. Eva trecu înaintea lui, intră într-un vestibul înalt. Nu avu timp să-l cerceteze, căci o cuprinse un nou val de somnolență, abătîndu-se aproape asupra ei. Căzu ca și cum ar fi fost lipsită de viață pe un divan scund. Capul i se aplecă pe umăr și adormi aproape numaidecît.

Evandro se uită cîtva timp la ea. Îi puse apoi o pernă sub cap. În somn, Eva își schimba mereu poziția, cuibărindu-se tot mai bine între cuverturi și perne. Respira adînc, părul îi căzuse pînă peste ochi, printre șuvițele blonde i se zăreau sprîncenele, date cu creion negru. Genele, plecate, puneau încă o pată neagră pe fața-i de-un alb foarte pronunțat. Paloare în care se deslușea o spiritualitate de făptură neînsuflețită, ca și în respirația-i egală și scurtă ; numai gura, roșie și întredeschisă, părea vie și făurită din materie.

Evandro se uită la ea timp îndelungat ; se așeză apoi jos, pe covor, lîngă picioarele Evei, și-și culcă fruntea pe genunchii ei.

CAPITOLUL AL TREILEA

OSPITALITATE

Eva se trezi ; dar numai după ce se convinsese că se făcuse tîrziu și că soarele, care pătrundea prin ferestrele larg deschise, era în înaltul cerului, numai atunci își dădu seama că e întinsă pe un pat, într-o cameră pe care n-o cunoștea, singură. Uluită, se ridică în capul oaselor.

O oglindă din fața ei, montată în perete, îi trimise propria-i imagine și-o predispuse spre o atitudine îngăduitoare. Se uită în jur. Era o cameră liniștită și luxoasă. În zadar încercă Eva, în uimirea ei, să-și ordoneze într-un fel oarecare gîndurile. Se uită încă o dată la propria-i imagine, și după puțin izbuti să-și amintească de ceea ce se întîmplase cu o zi înainte, de călătoria din timpul nopții, de intrarea în vilă : la punctul acesta memoria o părăsea. Se întinse din nou.

De teamă să nu-și piardă cunoștința, se sili să se scoale, apoi se dădu jos din pat. Dar, deși privea cu toată atenția, și după ce făcu vreo cîțiva pași, nu izbutea să cerceteze lucrurile din jurul ei.

De două sau de trei ori fu ispitită să se apropie de fereastră, dar nu avu destul curaj. Străbătu cu toate acestea mai toată încăperea, care nu era prea mare, sprijinindu-se cînd și cînd de cîte o mobilă, încercînd, dar fără succes, să le fixeze cu privirea, făcînd eforturi disperate, dar inutile, de-a pune o stavilă gîndului sau amintirii.

Și stătea așa, pe deoparte neputîndu-se concentra, iar pe de alta, crispată, cînd i se păru că aude un zgomot nedeslușit. Își incordă auzul, zgomotul se repetă, apoi dispăru. Pornind în direcția de unde venise zgomotul, Eva descoperi o imensă draperie de stofă. Se apropie, apoi, hotărîtă, o dădu la o parte și intră în cealaltă cameră, un salon lunguieț, mobilat cu mult gust : înăuntru nu se afla nimeni, dar în fund, pe-o măsuță, văzu o tavă, iar pe ea, tot ceea ce trebuie pentru un dejun. Aburi albi se ridicau din farfurii. Lucru care-i redădu un reconfortant simț al realității. Și acolo se afla, pe unul din pereți, o oglindă care atingea podeaua; Eva se privi și se declară mulțumită. Obloanele erau pe jumătate închise și camera se afla în semiîntuneric.

Eva o străbătu, se așeză la măsuță și mîncă, plină de încredere. Se sculă aproape refăcută, dădu iarăși la o parte imensa draperie și se regăsi din nou în prima încăpere. Descoperi imediat o altă ușă, întredeschisă, care dădea într-o vastă sală de baie, unde se vedea un dulap plin de rochii, halate și haine femeiești de toate culorile, complet noi

toate și deosebit de elegante. Eva dedică o bună bucată de timp toaletei, apoi, după ce se îmbrăcă tot cu rochia cea roșie, se întoarse în cameră și se decise să se apropie de fereastră.

Priveliștea o umplu de uimire, atît de deosebită era de cea pe care și-o imaginase. Chiar sub ochii ei, în continuarea peretelui, se prăvălea, brusc, o prăpastie plină de întuneric, al cărei fund nu se zărea, dar dacă-ți încordai auzul puteai auzi o cădere mare de apă : în cele din urmă, i se păru că deslușește, după ce-și fixase privirea în adîncuri, sclipirea apei printre frunzișul care se revărsase, tumultuos, peste fața ei. De partea cealaltă a prăpastiei, începea un teren accidentat, cu stînci, mici ridicături de pămînt, pîlcuri foarte întunecate de arbori : ceva mai departe, profilul terenului se potolea, acoperit de o pădure de brazi ce urca pînă la poalele unei serii de povîrnișuri care închideau aproape tot orizontul, iar dincolo de ele, crestele unor munți înalți, confundîndu-se cu norii.

Pe cel dintîi povîrniș, oarecum separat de celelalte și izolat, se înălța, din mijlocul unei păduri și mai dese, un turn.

Eva plecă de la fereastră, trecu în salon, deschise obloanele. Fereastra dădea pe altă latură a vilei. Văzu un parc bine întreținut, întrerupt ici și colo de cîte-o pajiște mai luminoasă, străbătut de liniile drepte ale aleilor.

Nici de-aici și nici de la cealaltă fereastră nu văzuse vreo prezență însuflețită, fie el om sau ani-

mal. Soarele, neclintit în cumpăna cerului, străbătînd văzduhul stăpînit de duhul cel cumplit al amiezii, se năpustea peste pămînt fără să deseneze pe el o singură umbră, încremenind parcă orice formă.

Eva, aducîndu-şi aminte de veselele privelişti care-o întîmpinaseră dimineaţa, se întrebă dacă n-o duseseră, în timpul somnului, în altă parte ; de la venire, îşi făcea ea socoteala, trecuseră trei sau patru ore. Simţi o dorinţă neînfrînată de-a vedea pe cineva, de a-l găsi pe Evandro ; şi, pe neaşteptate, începu să se îndoiască dacă-l văzuse vreodată aievea, spunîndu-şi că, poate, ceea ce credea ea că-şi aminteşte fusese doar un vis, dacă n-o fi cumva vis ceea ce trăia în momentul acela, trezirea ei plină de neprevăzut. Se aruncă într-un fotoliu imens, aflat în fundul salonului. Şi începu să numere, în mod mecanic, dungile care brăzdau, de sus pînă jos, draperia ; aceasta ocupa tot mijlocul peretelui ; ajungea aproape pînă-n tavanul ornat cu un ciubuc de lemn, de unde cădeau pînă la pămînt, bogaţi, faldurii ţesăturii, întocmai ca o cortină de teatru.

Eva începu să se plictisească. Întorcîndu-se puţin într-o parte, se zări în oglindă. Fapt care-i dădea oarecare siguranţă în mijlocul atîtor îndoieli şi-a fricii aceleia nedefinite şi mărturisite numai pe jumătate.

Îşi îndreptă ochii spre tavan. Observă că încăperea era foarte înaltă. Tavanul era drept, de-o to-

nalitate luminoasă. Și rămase așa, în timp ce gîndurile i se pierdeau într-un fel de ceață eterică. Și-și dădu seama că se simte ciudat de ușoară.

Tresări auzind foșnet ; își coborî privirea și-l văzu pe Evandro, așezat în fața ei. Atunci Evandro se ridică. Eva îi zîmbi și-i întinse mîna, Evandro însă abia i-o atinse. Apoi îi spuse :

— Vrei să coborîm ?

În parc, Eva privea cu candoare arborii și iarba, și merseră așa multă vreme, fără să scoată un cuvînt, într-o deplină înțelegere. Ajunși la capătul aleii, se așezară pe-o bancă de piatră.

Eva : Sînt complet odihnită.

Evandro : Și nouă.

Eva : Nu știu. Și nici nu țin la asta. De ce vrei să fiu nouă ? Abia m-ai cunoscut ; așa că n-aveai cum să te simți obosit de mine, ca să mă dorești nouă.

Evandro : Într-o anume zi din viață, se întîmplă să te simți tu însuți, și atunci crezi că ești nou. Și tocmai asta aș vrea să ți se întîmple ție acuma, aici, lîngă mine.

Eva : Ce mulți copaci ! E prima dată cînd văd, cu adevărat, copacii. Mă crezi ?

Evandro : Se poate.

Eva : Pentru prima dată atîția la un loc, și așa ca și cum ar avea suflet. N-am înțeles niciodată copacii. Aș vrea să merg și să tot merg și să-i văd pe toți, atîția cîți se află pe pămînt. Crezi

că mai tîrziu am să pot cunoaște vreunul, am să-l pot recunoaște și ține la el ?

Evandro: De ce te lași tulburată chiar și în dragostea asta nouă ? Pentru asta nu era nevoie să te reînnoiești.

Eva: Adevărul e că n-am înțeles încă dacă trebuie să văd în tine o gazdă, un medic, un amant, un profesor de morală...

Evandro: Renunți la ipoteza vrăjitorului ?

Eva: De ce flutură un steag pe turnul acela ?

Evandro: Turnurile sînt făcute pentru asta.

Eva: Cu alte cuvinte, acolo sînt și oameni. Aveam impresia că, în afară de tine, n-am mai văzut pe nimeni.

Evandro: E cu neputință să nu mai vezi și alții. Iată doi care tocmai coboară din vîrful colinei.

Eva: Unde ? E-adevărat. Și cine sînt ?

Evandro: Chiar și vrăjitorii au vecini.

Eva: Și ce vor să facă ?

Evandro: E ușor de înțeles : să te vadă.

Cei doi înaintau acum cu pași mari pe o cărare ce dădea în alee. Înainte mergea un tînăr înalt și subțire, cu capul gol, care începu să salute încă de departe, agitîndu-și brațele prin aer, și să strige cu multă volubilitate :

— Salut lui Evandro. Și omagii Reginei celei noi.

Și astfel ajunseră, și se opriră în fața lor.

— Asta, spuse Evandro, mă scutește de-a face prezentările. Apoi, întorcîndu-se spre Eva : îți place „Regina cea nouă“ ?

— Da, răspunse Eva, numai că nu știu ce semnificație are.

Al doilea om era mic, cu picioarele strîmbe, și din cale-afară de grotesc, cu o pălărie cu boruri mari, pe care nu și-o scoase, și o barbă neagră, imensă și încîlcită, plutind în niște haine largi, negre, fluturînd în juru-i Își înălță fața cu căutătura lui rătăcită spre Eva și-o întrebă :

— Stăpînă, ai dormit o zi și o noapte ?

— Cum credeți, răspunse Eva plină de curtoazie.

— Altminteri, continuă bărbosul acela nebun, se prăbușește absolut tot și se scufundă. În Cartea Sfîntă stă scris : *„Vei fi unsă Regină, dacă vei fi dormit pe prag o zi și o noapte“*.

Pentru o clipă, Eva se simți învăluită de ecoul unor lucruri care se întîmplaseră de multă vreme; și care se risipi în aer fără să-și dea seama cum. Îi rămase un ușor zumzăit în urechi. După ce se termină și el, se întoarse către Evandro :

— Răspunde, te rog, în locul meu, sau, dacă nu, indică-mi răspunsurile.

Tînărul cel dichisit luă cuvîntul :

— Nu luați în seamă, doamnă, cuvintele filozofului meu. Îl țin pe lîngă mine numai ca să-i imit pe seniorii Renașterii.

— Suflet frivol, ingrat și ignorant, strigă bătrînul.

— Domnul filozof, spuse Eva, a pomenit de ceremonia în timpul căreia va fi unsă Regina ; lucru care mă măgulea, și nu-mi place să renunț la el.

— Regina, interveni Evandro, nu are nevoie de altă ceremonie în afară de aceea a propriei ei prezențe.

Auzind acestea, tînărul cel frumos protestă cu toată vehemența :

— Nu, nu, nu ! Și banchetul la care trebuie să ia parte prietenii, potrivit străvechiului obicei ? Nu se poate nesocoti o tradiție milenară.

Evandro se întoarse către Eva :

— Ești de acord cu banchetul de care vorbește prietenul meu ?

Așa vorbi Evandro, dar părea oarecum tulburat. În schimb, Eva, în marea ei nevinovăție, repetă :

— Pentru a doua oară te rog să răspunzi în locul meu, ba chiar să și înțelegi în locul meu. Eu renunț la toate astea, cel puțin pentru moment. Mă aflu aici de cîteva ceasuri, adăugă întorcîndu-se către cei doi, așa că iertați-mă dacă totul mi se pare de neînțeles.

Prietenul răspunse :

— Nu, ci de multe ceasuri, doamnă.

Eva spuse :

— De azi-dimineață.

— De ieri-dimineață, stărui prietenul, așa cum ați fost semnalată de către observatorul meu.

Și cu un gest larg, se întoarse pentru a indica turnul care se înălța dintr-un pîlc de arbori de pe stînca cea izolată.

Toată ființa filozofului păru că face explozie.

— Ascultă-mă pe mine ! Ești Regină ! Și ai dormit o zi și o noapte pe prag, Regină nouă !

Eva se tulbură, Evandro urmărea cuvintele celor doi smintiți cu un surîs plin de resemnare. Prietenul încheie liniștit :

— Voi trece pe la toți prietenii ca să le duc vestea banchetului ritual. Și care va fi ziua ?

— Atunci cînd vei dori, răspunse Evandro, dar numărul oaspeților să fie cît mai mic.

— Strictul necesar. Îmi trebuie însă oarecum timp pentru pregătirile de rigoare. Peste trei zile, doamnă ?

Eva schiță un gest vag și plin oarecum de mîhnire. Cutezătorul prieten se închină pînă la pămînt, ca și cum i-ar fi mulțumit, apoi rosti în semn de bun rămas :

— Depunem omagiul nostru la picioarele domniei-voastre, doamnă.

Filozoful spuse :

— Adio, și Turnul să te aibă în pază, Regină nouă și efemeră.

Și cu acestea — prietenul înaintînd cu pași mari pe panta abruptă, iar filozoful, în urmă-i, prin salturi — se îndepărtară, și în scurtă vreme dispărură.

Eva și Evandro se uitară unul la altul. Bărbatul își lăsă cel dintîi ochii în jos, cu un fel de jenă, văzînd că peste privirea ei se lasă un văl ușor de melancolie.

Eva: Aceștia sînt prietenii tăi ?

Evandro: Nu tocmai prieteni ; aceștia și încă vreo cîțiva la fel, atunci cînd locuiesc aici.

Eva: Adică cei pe care-i voi vedea la banchetul la care ține așa de mult prietenul tău.

Evandro: Sper că nu vei da prea mare importanță aluziilor lor de prost gust.

Eva: Erau cît se poate de clare : se refereau la celelalte regine care-au domnit aici.

Evandro: Nu trebuie să faci caz de asta.

Eva: Crezi că-i un lucru care m-ar putea răscoli?

Evandro: Trufașă ca Satana. Aș fi vrut să te cruț de ceea ce prietenul meu numește banchetul ritual.

Eva: De ce să mă cruți, dacă face parte dintr-un rit ? E adevărat că sînt aici de-atîta timp ?

Evandro: E adevărat.

Eva: Am dormit ?

Evandro: Da. Iartă-mă.

Eva: Nu-i nimic de iertat în asta. E amuzant. Povestește-mi.

Evandro: Ieri, spre seară, te-am dus în camera în care te-ai trezit astăzi, cînd soarele se afla sus pe cer.

Eva: Și ieri, toată ziua ? Jos în vestibulul acela ? Eram singură ?

Evandro: Nu, Eva, te-am vegheat pînă seara. Nu-ți puteai închipui asemenea lucru, Eva.

Eva: Nu te emoționa. Așa se și cuvine să se întîmple, dacă lucrul acesta face parte din ritualul reginelor celor noi care vin din cînd în cînd pe domeniile tale.

Evandro: Nu-i bine să fii așa de amară. Lasă copilăriile astea în seama celorlalți. Și caută să mă înțelegi. Eva, nu vrei să fim prieteni ?

Eva: O propunere complet lipsită de interes. Eu vreau să mă distrez. Ești mult prea bizar ca să-ți pot cere altceva. Au fost clipe în care-ai izbutit să-mi trezești interesul ; dar de atras nu tu m-ai atras, ci senzația aceea de mister care-o împrăștii în juru-mi. Dar clipe rare. Te uiți la mine ca și cum m-ai supraveghea tot timpul, și asta chiar și atunci cînd te arăți tandru. Sau ești un om ca toți ceilalți oameni... dar nu ești capabil. Sau dacă nu, menține-mă în starea aceea de uluială pe care-am resimțit-o în puține și-atît de scurte clipe... dar nu ești capabil. În concluzie, îmi dau seama că nu, că nu putem fi prieteni. Abia am venit aici, și mă și gîndesc la un mijloc de evadare.

Evandro: Oh, dar nu te ține nimeni cu forța aici.

Eva: Simt totuși că, în ciuda voinței mele, e ceva care mă ține aici. Lasă-mă singură.

Glasu-i, melancolic, devenise pe neașteptate de-o mare asprime. Repetă :

— Lasă-mă singură.

— Fie cum vrei, Eva, răspunse Evandro cu blîndețe.

Eva, întunecată la față, se așezase pe iarbă, chiar la marginea unei prăpăstii. Evandro, în picioare lîngă ea, o privi un moment.

Eva își trecea încetișor mîna peste un smoc de iarbă fragedă, apoi se uita la firișoarele acelea plăpînde și verzi care, tremurînd, își ridicau din nou capetele.

Evandro repetă.

— Fie cum vrei. Pe curînd.

Eva își înălță ochii spre el, care se îndepărtase cu un pas. Spre el, care-și plecase fruntea în semn de salut și ridică mîna. Evandro i-o apucă ; atunci Eva îl trase ușurel spre ea, spunîndu-i :

— De ce nu stai aici, lîngă mine ?

CAPITOLUL AL PATRULEA

PEISAJE

A doua zi dimineața, Eva îl ura cu sălbăticie pe Evandro, care petrecuse parte din noapte cu ea.

Privi cu ură toate lucrurile care se aflau în cameră. Îi veni chef să spargă ceva și să arunce pe fereastră, să săvîrșească un act zgomotos și vulgar. Apoi mînia ei cunoscu un răstimp de rece răgaz, atîta cît îi trebui să-și potrivească părul, să-și rujeze buzele, să-și fardeze ochii, sprîncenele. După ce termină toate astea, o cuprinse iarăși furia.

Trecu în salon, îl străbătu, se duse să se așeze în fotoliul unde-l văzuse, cu o dimineață înainte, reapărînd pe Evandro. Încăperea i se păru acum urîtă și diformă ; spațiul, din punctul unde se afla ea și pînă la draperia care despărțea salonul de cealaltă cameră, era ciudat de lung, de gol, aproape ca un pustiu lucios și înspăimîntător.

Faldurii draperiei, imensă, se agitau din tavan pînă-n podea, atît de repede o lăsase să cadă în urma ei. Observînd însă unduirea stofei, inima

Evei începu să bată de teamă. Cînd, încetul cu încetul, draperia deveni iarăşi rigidă, Eva se întoarse spre oglindă. Chipul ei nu reuşi s-o liniştească, i se părea că din atmosfera aceea răsfrîntă în cristal prindea să sufle asupra-i o adiere ostilă şi înfricoşătoare. Se ridică numaidecît şi ieşi.

Coborî scările, ajunse afară, se pomeni în parcul cel plin de umbră. Mergea la întîmplare, plină de furie, schimbîndu-şi tot timpul direcţia. Şi atunci cînd aleile, mai largi şi drepte, păreau să-i impună un anumit drum, le părăsea numaidecît. Nesocoti pînă şi cărările, străbătu o pajişte care începea să înflorească.

În trecere, Eva smulgea ici-colo cîte-o frunză de pe ramuri, cîte-un boboc de prin tufişuri, şi-apoi, continuîndu-şi drumul în acelaşi ritm, le strivea între degete. Ajunse astfel în faţa prăpastiei care despărţea parcul de cîmpia sălbatică. Văzu în depărtare munţii aceia albaştri care barau orizontul, iar, mai aproape, înălţimea cea singuratică, turnul de pe ea şi steagul.

Şi dintr-o dată se opri.

Ajunsese pînă acolo, mînată de furie, rătăcind de colo-colo fără nici-un gînd anume ; şi, pe neaşteptate, îi veni ideea să cerceteze parcul şi cîmpia, să vadă pînă unde se întinde, ce formă au, pe unde se poate ieşi de pe domeniul acela, care i se părea, în clipa aceea, o închisoare de nesuportat.

Nemişcată deci şi dreaptă, se uita de jur împrejur. Îşi putu aţinti privirea sus, chiar pe globul de

foc al soarelui, care era învăluit într-un halo spectral, așa cum e uneori, noaptea, și luna.

Coborîndu-și privirea din nou pe pămînt, descoperi fără veste, destul de jos de punctul în care se oprise, un pod îngust de lemn care traversa prăpastia, ducînd spre cîmpie și spre regiunea muntoasă. Porni spre el, cînd o voce, care-o striga plină de voioșie, o făcu să tresară.

— Doamnă, doamnă Eva !

Se întoarse, îl văzu pe prietenul lui Evandro, care făcea largi gesturi de salut cu brațele ridicate. Ajungînd lîngă Eva, îi luă o mînă, fără ca ea să i-o fi întins, și i-o sărută îndelung. Apoi, dîndu-se un pas înapoi, începu s-o contemple, ca și cum ar fi fost în extaz. Eva, pe care apariția omului o enervase la început, izbucni acum în rîs :

— Nu rîdeți, doamnă preacrudă, spuse prietenul, vă aștept de șaptezeci de minute.

Eva se opri din rîs, se uită la el un moment, apoi răspunse cu simplitate :

— Destul de multe.

Prietenul păru descumpănit, dar își recăpătă numaidecît siguranța de sine :

— Știu că sînt enorm de multe, dar nu mă așteptam la asemenea răspuns. Trebuia să mă întrebați, în primul rînd, de ce vă așteptam.

— Nu, spuse Eva, îmi place ca motivele care-i împing pe oameni la acțiune să rămînă ascunse.

— Delicios răspuns, dumnezeiesc răspuns ; și mi-e de ajuns ca să mă conving că inteligența

domniei-voastre e la fel de neasemuită ca și frumusețea.

Eva lăsă să se stingă ecoul entuziasmului, apoi, impasibilă, întrebă :

— Și în al doilea rînd ?

Prietenul se uită la ea luit :

— Cum adică, în doilea rînd ?

— Sigur, ați spus că întrebarea aceea trebuia să v-o pun „în primul rînd".

— Oh, cît de atentă sînteți ! Eu, în schimb, în vreme ce vă vorbesc, mă încurc, mă zăpăcesc și-mi pierd șirul. Stați puțin, acuma-mi aduc aminte. În al doilea rînd, trebuia să mă întrebați de unde știam c-aveți să treceți tocmai pe-aici.

— Probabil că și dumneata ești tot vrăjitor.

— De ce și eu ? Timpul vrăjitoriilor s-a dus, doamnă Eva.

— Ești sigur ?

— Da. Dar timpul vrăjitoarelor nu va lua sfîrșit niciodată. Domnia-voastră sînteți o vrăjitoare. Iar filtrurile domniei-voastre sînt genele și pupilele, și fiecare gest și orice mișcare are valoarea unei incantații.

— Și ca să-mi spui toate astea ai așteptat cincizeci de minute ?

— Șaptezeci, doamnă Eva, șaptezeci ; toate femeile, chiar dacă sînt vrăjitoare, au tendința de-a diminua meritele noastre și sacrificiile pe care le facem pentru ele.

— Cronometrezi timpul fără greș. Cînd ne vom despărți, îmi vei putea spune cu exactitate cîte minute am stat împreună.

— Nu. Pentru un minut, pentru o secundă. Pentru o clipă care nu se poate măsura. O viață întreagă petrecută la picioarele domniei-voastre ar avea un caracter fugitiv, ca și cum ar fi în afara timpului. Alături de domnia-voastră, orice facultate care are vreo tangență cu acțiunea de-a măsura, de-a examina sau de-a judeca, dispare. Timpul se preschimbă într-o jucărioară și spațiul într-o glumă. Nemurirea emană din chiar coapsele domniei-voastre, dac-aș îndrăzni să mă exprim astfel, și răspîndindu-se... În timp ce eu vorbesc, în loc de-a mă asculta, vă uitați fix la trunchiul pinului aceluia, care, oricît l-aș cerceta, nu mi se pare c-ar prezenta vreun interes oarecare nici din punct de vedere botanic, nici din cel estetic și nici dintr-unul industrial.

Eva se scutură. E drept, în timp ce prietenul lui Evandro vorbea, gîndul ei hoinărea pe alte meleaguri. Întorcîndu-se iarăși la gîndurile care-o răvășiseră atîta înainte de-a fi apărut el, revedea deodată în gînd păduricea de dafini pe care-o străbătuse automobilul în dimineața sosirii, cu puține clipe înainte de-a se fi zărit vila. Nu înțelegea în ce parte a vilei se afla, voi să afle numaidecît. Și în loc să răspundă, ceru pe neașteptate :

— Vino cu mine pînă la păduricea de dafini.

El o privi o clipă ca năucit :

— Care ?

— Sînt mai multe ?

— Nu, Acuma înțeleg, laurii, și schiță un gest vag, ca și cum ar fi arătat încotro se află pădurea. Dar de ce vreți să mergem în păduricea de lauri ?

Eva răspunse :

— Fiindc-așa.

— Un motiv minunat și un răspuns și mai minunat, care-mi dezvăluie faptul că, pe lîngă frumusețe și inteligență, posedați și un rar simț de dominație, ceea ce pur și simplu ador la femeile care-mi plac. Să mergem.

Lăsară cîmpia în urmă, începură să înainteze prin parc. Eva întrebă :

— Unde v-ați lăsat filozoful ?

— În asemenea ocazii îl las acasă.

— Ce fel de ocazii ?

— Din astea, răspunse prietenul uitîndu-se, ca și cum ar fi fost distrat, în jur.

După ce făcură cîțiva pași, încercă, plin de familiaritate, să-i ia brațul. Eva, calmă, și-l feri, iar el nu mai făcu nici o tentativă. Dar continuă să vorbească. Dădea lămuriri asupra naturii atît de variate a drumului pe care-l străbăteau. Eva nu-i dădea cine știe ce atenție, cerceta parcul. Era, cu adevărat, foarte frumos, foarte bine îngrijit și foarte primitor, numai umbră și zumzete, plin de dulci nuanțe de verde. Străbătut în lung și-n lat de garduri vii, pline de boboci, și de boschete, își înălța spre cer prinosul frunzișului prin care aler-

ga vîntul ; cu toate acestea, părea că, peste mătasea ierburilor și-a fastuoaselor coroane ale stejarilor, plutește un fel de deznădejde ; aerul, care se strecura printre merișori și mirți, care aluneca printre crengile sălciilor și, amestecînd miresmele oleandrului cu ale pinului, pornea să mîngîie frunzele întunecate ale magnoliilor și să înfioare lujerele înalte ale florilor, părea posedat de-un suflet înșelător, ca și cum peste splendida dăruire a naturii ar fi stăpînit un duh viclean și de-o mare premeditare ; atîta neîncredere sălășluia în inima Evei. Valuri de zăpușeală alternau cu adierile vîntului, ca și cum acestea le-ar fi retezat în chip absurd. Merseră aproape tot timpul prin umbră. Eva și tovarășul ei călcau în picioare umbrele copacilor, rupte și împrăștiate pe jos. Eva mergea înainte cu capul plecat, ca și cum ar fi vrut să-și citească destinul în desenul acela capricios. Ori de cîte ori survenea vreo schimbare pe fața cerului invizibil, umbrele deveneau nemaipomenit de pale. Eva simțea că, o dată cu ele, pălește propria-i față.

Nu mai auzea nimic din belșugul de cuvinte al prietenului lui Evandro. La un moment dat, simțind că inima i se strînge de-o irațională temere, se opri imediat și-i puse mîna pe braț, iar prietenul se opri și el și tăcu și, întocmai ca și cum s-ar fi întrerupt curentul în mod mecanic, rămase cu gura deschisă, așteptînd și uitîndu-se la ea. Eva rosti :

— E extraordinar și teribil.

— Nu văd nimic extraordinar, răspunse el, în afară de domnia-voastră. Dar teribilă nu sînteți.

— Nu vi se pare că aerul, lumina sînt altfel ?

— Unde ?

— Aici, aici : altfel decît aerul și decît lumina din restul lumii.

Prietenul se uită în jur, apoi își înălță privirea sus, printre ramuri, și-o lăsă în jos peste pietriș și ierburi, cercetînd totul cu atenție. În cele din urmă, își întoarse spre Eva chipu-i angelic :

— Vă asigur că nu e nimic deosebit. Ați mîncat în dimineața asta ?

Atunci Eva, fără să răspundă, porni din nou la drum.

Pentr-un scurt răstimp tăcu chiar și el. Ajungînd însă într-un anumit punct, îi atrase imediat atenția :

— Vedeți ?

— Ce e ?

Prietenul zîmbea cu multă bunăvoință :

— Mi-aduc aminte de parc-ar fi fost ieri. Ați făcut foarte bine că m-ați adus pe-aici : n-am mai fost niciodată din ziua aceea.

— Dar despre ce vorbiți ?

— Acolo, arătă prietenul, pe coasta aceea plină de iarbă, sub copacul acela uriaș...

— Ce e ?

— O dulce amintire. Acolo am avut-o pentru prima dată pe cea din urmă dintre prietenele lui Evandro : dintre regine, cum le spunem noi.

Eva se uită la el încruntată :

— Ați avut pe una dintre prietenele lui Evandro ? Pe care ?

El se întoarse cu toată fața spre ea, strălucind de nevinovăție :

— Oh, le-am avut pe toate.

Eva simți că i se suie sîngele la cap de mînie, și se uită la el fix. El însă adăugă :

— Oricum, tot nu le știți după nume.

Chipul lui strălucea de-atîta candoare, încît mînia Evei se risipi. Nu mai spuse nimic. Puțin după aceea, ajunseră la păduricea de dafini :

— Iat-o !

— Îți mulțumesc că m-ai adus pînă aici, spuse Eva.

Și-i întinse mîna. Prietenul încercă o dureroasă dezamăgire.

— E straniu.

— Că-ți mulțumesc ?

— E straniu că eu trebuie să mă opresc aici.

— Nu trebuie să te oprești aici, ci să pornești înapoi.

Eva vorbea cu atîta siguranță, că prietenul nu îndrăzni să insiste. Spuse :

— Rămîne pentru altă dată.

Și o salută, făcînd o plecăciune adîncă.

Eva, pierzîndu-se printre dafini, găsi drumul care-i străbătea, și după puțin ieși din pădurice. Revăzu cîmpia pe unde venise, reîntîlni cotiturile drumului. Și-și aminti și de locul unde rostise Evandro : „Aproape c-am și ajuns" ; dar înainte de-a ajunge la el, dădu de-o poartă care-i bara trecerea. Era foarte mare ; în ziua aceea era desigur deschisă, din pricina asta n-o observase. Poarta era montată, cu ajutorul a doi pilaștri, într-un zid scund, năpădit de iederă ; limita domeniului pe care Eva era oaspete sau prizonieră.

Poarta era încuiată. Eva se sui pe o moviliță de pămînt, plină de mărăcini, care avea aproape înălțimea zidului : și făcînd un mic efort, ajunse pe creasta acestuia. Și de-acolo de sus văzu că zidul se prelungea în două arcuri destul de blînde, care închideau parcul dîndu-i un vast ocol, și-apoi se pierdeau, cînd ici, cînd colo, după pîlcurile dese ale copacilor. Amintindu-și de locul de unde venise, înțelese că zidul, venind dintr-o parte și din cealaltă, înainta pînă la marginea prăpastiei și alcătuia, împreună cu aceasta, hotarul acelui domeniu.

Atunci își aruncă privirea asupra cîmpiei, neîngrădită. Drumul cel foarte larg și bătut o tăia în linie dreaptă, se pierdea în imensitatea zării. Și foarte departe, spre stînga, printre smocurile rare ale plopilor, Eva descoperi un sat părăsit. Care era, împreună cu drumul, singura urmă de viață de pe meleagurile acelea, dar o urmă așa

de străveche și de neînsuflețită, încît grămezile acelea de ruine, invadate de mărăcini și înnegrite de vreme și de singurătate, nu mai aveau nimic din înfățișarea lucrurilor făurite de mîna omului, deveniseră niște obiecte ce aparțineau naturii, dacă nu chiar simple accidente cosmice ale solului.

Eva se gîndi să fugă. Privi în jos. Zidul era scund și într-o stare destul de proastă; i-ar fi venit destul de ușor să sară în partea cealaltă. Dar rămase pe loc. Și stînd așa, nemișcată, pe creasta zidului, se întoarse spre parcul din care venise, și văzu ivindu-se, pe deasupra copacilor, frontonul vilei. Și uitîndu-se de jur împrejur, avu iarăși impresia că pînă și aerul de pe domeniul acela are o culoare diferită, ca și cum ar fi fost bîntuit de un duh care prevedea totul. Cu toate acestea, din inima ei dispăruse orice dorință de fugă.

Își dădu seama de asta și se întristă. Privi din nou către acoperișul vilei: o forță diabolică sau divină o atrăgea într-acolo, ca și cum ar fi fost convinsă că ceva inevitabil din viața ei va trebui să se desfășoare acolo. Căută să scape de sub înrîurirea acelei vraje, se gîndi din nou la Evandro. Și făcea mari eforturi să regăsească înlăuntru-i furia înveninată care-o îngrozise numai cu puțină vreme înainte și care-o adusese pînă aici. Nu reușea însă. Își spuse că și-o va regăsi alături de Evandro, dori cu îndîrjire să-l revadă pentru a-l

acoperi cu injurii mai înainte de-a părăsi pentru totdeauna locul acela blestemat.

Și deodată, peste cîmpie trecu o perdea subțire de ploaie, apoi se îndepărtă, risipindu-se. Eva, înfricoșată, își inălță ochii spre cer, care era înspăimîntător de luminos și de gol.

Atunci coborî in grabă pe locul de unde se urcase pe zid și, îndreptîndu-se direct spre vilă, fără să mai țină seama de alei sau cărări, străbătu în goană pajiștea, trecu peste garduri vii, trecu de esplanadă, urcă în camera ei, năvăli în salon. Acolo îl găsi pe Evandro care o aștepta.

Dar nu mai încercă multdorita mînie.

Inima ei era copleșită acum de întristare și deznădejde. Evandro tăcea. Eva se uită în jur. Înlăuntrul casei nu se mai simțea atmosfera aceea încremenită care-o umpluse, afară, de groază, ci, dimpotrivă, regăsi un aer inexplicabil de ușor, rarefiat oarecum.

Tăcu și ea puțin, apoi străbătu camera și se duse să se așeze în fotoliul acela încăpător, care-i mai insuflase o dată puțină încredere.

Eva: Credeam că n-o să te mai revăd niciodată.

Evandro: Nu depindea decît de tine.

Eva: Nu ți-ar fi păsat dacă te-aș fi părăsit?

Evandro: Trebuie să te convingi singură că nu te reține nimeni cu forța.

Eva: Am ajuns pînă la ieșire. Era gata să fug.

Evandro: N-ar trebui să-i spui fugă.

Eva: Știu. Poate că de asta am și rămas. Și m-am întors aici. Purtarea ta mă scoate din sărite.

Evandro: De ce oare dragostea unei femei e totdeauna o luptă ?

Eva: Nu mă iubești.

Evandro: Ce voiai de la mine ?

Eva: Nu știi să iubești așa cum vrea o femeie.

Evandro: Nici un bărbat nu știe să iubească așa cum vrea o femeie. Iată secretul datorită căruia dragostea se perpetuează în mod atît de dureros în lume.

Eva: Pentru că bărbatul e incapabil să renunțe la ceva.

Evandro: La ce-ar trebui să renunț pentru a te convinge că te iubesc ?

Eva: La inteligența ta.

Evandro: Vrei să mă iubești așa cum nu sînt, și să fii iubită de mine așa cum ai putea fi de un altul, dar să nu fie un altul, ci să fiu tocmai eu acela care să te iubească așa. În felul acesta îmi explici de ce femeile iubesc adesea niște imbecili, și-apoi îi schimbă repede de tot, pradă tot timpul neliniștii și agitației ; și fugiți de ceea ce vă atrage cu adevărat : deoarece dragostea e o forță care ne împinge chiar și fără voia noastră spre orice lucru frumos, iar inteligența e lucrul cel mai frumos din lume. Mai sus decît ea nu se poate merge.

Eva: Cînd doi oameni se iubesc, cuvintele acestea n-au ce căuta între ei. Sînt lipsite de interes.

Evandro: Vorbeşti ca o femeie dezamăgită.

Eva: Eu nu te-am înşelat.

Evandro: Dragostea voastră nu-i decît curiozitate, atîta şi nimic mai mult.

Eva: Eu nu te-am înşelat, Evandro, nu uita.

Evandro: Am fost înşelaţi cu toţii de Dumnezeul acela uşuratic care v-a încredinţat darul de-a vorbi cu propriile noastre cuvinte, dar cu glas mai dulce. Dulceaţa asta ne îmbată, identitatea cuvintelor ne face să credem că ne-am putea înţelege. Trandafirul nu vorbeşte ca noi, şi ca între un om şi un trandafir să existe înşelăciune nu-i cu putinţă.

Eva: Dar nu eu, nu eu Eva te-am înşelat pe tine Evandro. Restul n-are nici o importanţă. Restul nici nu există. Ţi-am spus încă de la început : distrează-mă.

Pe fereastra deschisă intră o umbră, trecu peste pereţi şi peste lucruri, se opri apoi pe fruntea Evei.

Eva: Era ieri. De ce visam ieri să găsesc în braţele tale ceea ce nu găsisem încă în braţele nimănui ?

Evandro: În braţele mele, sau în mine ?

Eva: Simt acum că e vorba de ceea ce n-am să găsesc niciodată. Și e pentru prima dată cînd înțeleg asemenea lucru. E îngrozitor. E inutil să plec, e inutil să rămîn. Au fost clipe în care-am crezut că ești în posesia unei forțe supranaturale ! și nici nu știi să-mi dai măcar un lucru pe care să-l iubesc.

Evandro: Un lucru pe care să-l iubești ? Pe oameni tu însă-i cunoști. Un lucru, deci, care să fie ceva mai mult sau ceva mai puțin decît un om ? Sau să iubești fără obiect ? Asta ar fi cel mai bine. Te-ai putea chinui după dorința inimii.

Și în vreme ce rostea cuvintele acestea, Evandro se apropiase de fereastră. După puțin, Eva, incapabilă să suporte tăcerea, îl întrebă :

— La ce te uiți cu atîta atenție ? La destinul meu poate ?

— Nu, mă uit la prietenul nostru și la filozoful lui, care, de-acolo din turnul lor, dau de veste oaspeților, deoarece peste două zile va trebui să aibă loc — Dumnezeule ! — banchetul. Cred c-ar fi mult mai plăcut dac-am renunța la el.

Eva se opuse :

— Nu, vreau să-mi fac datoria. Țin foarte mult la banchetul ăsta. Poate c-am să mă pot distra și cu un pic. Ce lucru vezi în soare ?

Evandro nu răspunse, părea preocupat de bolta cerească. Eva se simți părăsită și singură, neliniș-

tea din ea crescu. Încercă să-l cheme din nou, se sili să pară răutăcioasă.

— La ce te uiți ? Faci vreo vrajă ? Lucrurile astea se fac noaptea.

I se făcu grozav de frică auzindu-și cuvintele. Se ridică dintr-un singur salt și se duse la fereastră, lîngă Evandro, care se dăduse numaidecît la o parte, făcîndu-i loc sub vasta arcadă a acesteia, fără să-și desprindă însă privirea de pe înalta boltă cerească. Eva îi urmări privirea, dar nu văzu decît orbitorul, nemărginitul azur.

Și tot privind așa, pe neașteptate, ca și-atunci cînd stătea nemișcată pe creasta zidului care împrejmuia domeniul, căzu un ropot de ploaie.

De mai lungă durată însă, și pe-o porțiune mult mai mare. Văzduhul părea liniat de interminabilele fire de ploaie care străbăteau spațiul oblic și cădeau rigide pentru a dispare fără zgomot în pămînt. Pe cer nu se vedea nici urmă de nor. Razele soarelui treceau prin ploaia aceea mecanică fără s-o lumineze, fără să-i smulgă o singură sclipire. Eva se uită la Evandro care rămăsese nemișcat. Și cum i se făcuse frig, se apropie instinctiv de el. Dar la atingerea lui o scutură un fior și se dădu un pas înapoi. În clipa aceea, ploaia încetă. Eva se îndoi de fapt c-o văzuse căzînd. Se mai îndepărtă puțin. În cele din urmă, Evandro se întoarse spre ea zicîndu-i :

— Ți-e atît de groază de mine ?

Eva: Mi-e frică de tine.

Evandro: Oh, astă-noapte nu fugeai aşa de mine.

Eva: Vrăjitor mincinos, nu-mi mai aminţi de asta.

Evandro: Nu mă provoca, Eva.

Eva: Ţi-am mai spus ; distrează-mă.

Evandro: M-ai jignit, Eva.

Eva: Distrează-mă, sau alungă-mă de-aici.

Evandro: Vrei să pun uraganele la picioarele tale ? Ar fi prea romantic. Să chem o întreagă curte de nimfe şi să le pun în slujba ta ? Nu. Numai nu mă provoca.

Eva: Ba da, te urăsc, mi-e frică de tine, dar te provoc.

Evandro: O, de fapt ceva tot pot să-ţi pun în slujbă. Vreau să încerc, da, să încerc să te distrez într-un mod rafinat.

Eva: Nu !

Evandro: De ce ţi-e teamă ? Magia mea e, în mod iremediabil, mult prea inteligentă pentru a chema un cortegiu de monştri.

Eva: Mi-e frig. De ce nu încerci să mă iubeşti, Evandro ?

Evandro: Pot, cel mult, să-ţi dăruiesc un spectru.

Eva: Nu !

Evandro: ...un spectru drăguţ şi bizar, în întregime-al tău, Eva.

Eva : Scuteşte-mă, scuteşte-mă !

Evandro: Poate c-a şi venit. S-apropie, cred.

Eva: Nu ! Nu ! Uită-te la mine.

Evandro: Va fi amintirea cea mai ciudată din pelerinajul pătimaş pe care l-ai făcut de la naştere pînă la moarte.

Eva: Ce tot spui acolo ? Nu înţeleg nimic, sînt complet îngheţată. Nu văd decît nori.

Evandro: Şi nu se mai poate întoarce în neant, e mult prea tîrziu. Se apropie. Nu-i înspăimîntător, Eva.

Eva: Nu pleca de lîngă mine.

Şi-l implora aşa, plîngînd, şi făcu un gest ca şi cum ar fi vrut să i se cuibărească la piept, dar el se feri de ea cu asprime ; privirea lui, plină de intensitate, căta în depărtare. În clipa aceea se văzu o umbră care plutea prin întreaga cameră. Eva, peste măsură de tulburată, începu să se dea înapoi pînă cînd atinse cu spatele peretele opus. Privirea îi fu atrasă spre draperia din mijlocul peretelui din faţă ; părea că, în partea aceea, umbra devine străvezie, prin contact cu o fugară şi capricioasă sclipire de perlă. Eva avu impresia c-a început să urle, dar din gură nu-i ieşi nici un sunet. I se păru că stofa draperiei e străbătută, în toată suprafaţa ei, de-un freamăt uşor. Trecură cîteva clipe de adîncă tăcere. Evandro spuse :

— Iată-l.

Eva vru să întrebe : „Cine", dar nu izbuti. El însă răspunse :

— Nimic înfiorător, Eva. E aici.

Și strigă cu glas puternic spre draperie :

— Bululú !

Eva se forță să strige : „Nu !“, dar înăuntrul ei încremenise totul.

Atunci se auzi un ciocănit slab dincolo de perdea.

Evandro repetă :

— Intră, Bululú !

Stofa draperiei începu să se agite, unduindu-și faldurii de jos pînă sus.

CAPITOLUL AL CINCILEA

APARIȚIA

Draperia se învolbură : Eva, însă, n-o văzu dîndu-se la o parte și desfăcîndu-se. Dar dintre faldurii ei se ivi pe prag o marionetă.

După ce intră, marioneta se opri, dreaptă, în tăcere și plină de respect, cu fața spre Evandro, întocmai ca și cineva care așteaptă un ordin.

Și cum Evandro nu spunea nimic, marioneta rosti :

— Iată-mă, stăpîne.

Abia atunci putu Eva să-și descleșteze dinții și să scoată un strigăt ascuțit.

Evandro spuse :

— Apropie-te, Bululú ; arată-te și prezintă-te cum trebuie.

Bululú își deslipi spatele de stofa draperiei și-și ridică picioarele de pe prag. Eva alergă spre Evandro, se agăță de el. Bululú făcu cîțiva pași spre ei ; și-n timp ce mergea, sforile, foarte lungi, care-l făceau să se miște fluturau și dispăreau în direcția tavanului.

Eva scoase un strigăt stins, uitîndu-se cu ochi mari spre marionetă :

— Nu...

Bululú se opri în mijlocul camerei ; întorcîndu-se cu mult respect spre Eva, îi spuse:

— Sînt servul domniei-voastre, stăpînă, așa cum mi-a ordonat stăpînul.

— Nu... nu... gemu din nou Eva, agățată de brațul lui Evandro.

Bululú adăugă :

— Stăpînul vă poate da toată asigurarea că n-aveți de ce ce vă teme de mine.

— O nălucă... murmura Eva, slăbind strînsoarea.

— Nu, spuse Evandro, uită-te bine.

Separîndu-se de Evandro, Eva, tremurînd toată, se retrăgea din nou, pînă ce se lovi iarăși cu spatele de perete : acolo se opri, cu ochii ficși, cu palmele contractate. Evandro repeta :

— Uită-te la el și pipăie-l bine. Apoi, întorcîndu-se spre Bululú : Îți vei sluji cu credință stăpîna ?

Bululú își duse mîna dreaptă la piept :

— Cu toată rîvna.

Eva : Să mă slujească ?

Evandro : Un om oarecare ți-ar fi pus la dispoziție o cameristă sau un valet. Un vrăjitor romantic ți-ar fi făcut rost de-un gnom sau de-un spiriduș. Eu însă nu-s nici un om oarecare și

nici un mag romantic, ştiai lucrul ăsta, Eva.

Eva: Şi-mi pui la dispoziţie un... o...

Bululú: Pe Bululú, stăpînă, la ordinele domnieivoastre.

Eva: Bululú ?

Bululú: Întocmai, stăpînă.

Eva: Şi mă auzi dacă-ţi vorbesc ?

Bululú: Perfect.

Eva: Mă înţelegi ?

Bululú: Am impresia că da.

Eva: Îmi poţi răspunde ?

Bululú: După cum vedeţi, stăpînă.

Eva: Şi poţi face ceea ce-ţi spune cineva?

Bululú: Sigur, dacă-i vorba de unul din lucrurile pe care le pot eu face.

În clipa aceea, creierul Evei, pe care şi-l simţise ca strîns cu toată forţa de două palme puternice, păru să se relaxeze, dacă nu chiar să se evapore, iar în faţa ochilor începu să-i joace un fel de abur cenuşiu ; pentru o clipă, privirea îi fu atrasă în sus, dar, simţindu-se scuturată de-un fior prelung, şi-o lăsă înspăimîntată în jos, oprindu-şi-o din nou asupra lui Bululú, care aştepta.

Cînd interveni Evandro, şi, surîzîndu-i cu subînţeles, îi porunci :

— Du-te la uşa aceea, Bululú.

— Imediat, răspunse marioneta şi, întorcîndu-se, porni spre draperie.

Eva însă îl întrerupse :

— Nu te duce !

Bululú se întoarse iarăşi, îndreptîndu-se spre ea:

— Iată-mă.

Eva îl opri la jumătatea drumului, cu un strigăt :

— Nu, stai acolo !

Bululú se opri numaidecît, rostind :

— Aici.

Eva băgă de seamă că atmosfera camerei era plină de-o pîlpîire strălucitoare, aşa cum se iscă deasupra unei bucăţi de fier înroşit sau deasupra nisipurilor încinse de soare.

Eva: Ce e ? Bululú, spune-mi, Bululú : exişti ?

Bululú: Nu ştiu. Dar domnia-voastră ?

Eva: Pînă aici !

Bululú: Pînă aici pot şi eu ajunge, stăpînă.

Eva: În cazul că exişti însă, exişti ca mine, ca noi, ca oamenii ?

Bululú: Nu-mi dau seama de diferenţe, iertaţi-mă.

Eva: Tu însă nu eşti om, eşti un... o...

Bululú: Sînt Bululú, stăpînă, la ordinele domniei-voastre.

— Şi după cum vezi, adăugă Evandro, cu o educaţie excelentă.

— Te rog, imploră Eva cu ochii plini de lacrimi, nu acuma, nu acuma, ajunge, fie-ţi milă de mine.

— Retrage-te, Bululú, îi ordonă Evandro.

Bululú adăugă :

— Cînd stăpîna va avea nevoie de mine, va fi de ajuns să mă cheme.

Și spunînd acestea, făcu o plecăciune adîncă, apoi, îndreptîndu-se, se întoarse și ieși pe unde venise.

Atmosfera camerei se potolise. Dar liniștea care urmă o umplu pe Eva de groază. Făcu un mare efort și, fără să tremure, rosti :

— Spune-mi că nu-i adevărat.

Evandro răspunse :

— Vrei să-l chem din nou ?

— Nu ! strigă Eva.

— Vrei să-l distrug ? Să-l pun pe foc ?

— Nu ! nu !

Evandro se îmbună :

— Iartă-mă. N-ai să-l mai vezi niciodată.

Eva se uită la el cu un fel de ferocitate. Și spuse apoi, cu o voce dură :

— Vreau să-l mai văd.

După un lung răstimp de tăcere, Eva își trecu mîna peste față. Își potrivi o șuviță de păr la tîmplă, și uitîndu-se cu un aer liniștit la Evandro, spuse :

— E foarte frumos.

Evandro rămase descumpănit.

CAPITOLUL AL ŞASELEA

INTERIOARE

CAMERA EVEI

Evandro: Îmi face plăcere să văd că te-ai obişnuit cu prezenţa lui.

Eva: Oh... ieri, la ora asta, abia-l cunoşteam.

Bululú: Dacă stăpîna doreşte, pot să-i aştept ordinele afară.

Eva: Da... Nu ştiu... Poţi să şi rămîi. Nu-i aşa. Evandro, că poate rămîne ?

Evandro: Rămîi, Bululú. Stăpîna ta se poate amuza avîndu-te alături, acum că nu-i mai e frică de tine.

Bululú: Cum ordonă.

Evandro: Aşadar, distrează-ne, Bululú.

Bululú: În ce fel, stăpîne ?

Evandro: Nu ştiu. Spune-i tu, Eva.

Eva: Bululú nu se află aici ca să ne distreze.

Bululú: Ba da, stăpînă, dacă-mi porunciţi.

Eva: Nu !

Evandro: Şi de ce nu ? E un lucru greu, bineînţeles. Şi numai din vina noastră. Un împărat roman, sau un senior din Renaştere, sau

un rege african te-ar ţine la mare cinste.

Bululú: De ce ? Dacă pot să învăţ...

Evandro: Aveau cîţiva măscărici melancolici...

Eva: Nu vorbi aşa.

Evandro: ...cîţiva măscărici şi cîţiva pitici, adevăraţi avortoni ; şi făceau felurite ghiduşii, caraghioslîcuri, tumbe şi tot soiul de jocuri ; şi lucrurile astea-i distra, fiindcă erau spirite depravate pînă la naivitate. Tu eşti ceva mult mai deosebit decît un măscărici sau un pitic.

Bululú: Dar pot învăţa şi eu să fac tumbe.

Eva: Nu ţi-aş da voie.

Evandro: De ce ?

Eva: O creatură nu trebuie înjosită.

Evandro: O creatură presupune un creator. Creatura cui ?

Bululú: Creatura voastră, stăpîne ; cel puţin aşa cred eu.

Evandro: Cu alte cuvinte, creatura unei creaturi a lui Dumnezeu. Într-un anumit fel, un nepot de-al lui Dumnezeu. Asta să fii tu, Bululú ?

Bululú: Cred că da.

Evandro: În cazul în care nu sînt Diavolul în persoană, aşa cum crede poate doamna şi stăpîna mea şi-a ta.

Eva: Prea mă chinuiţi, domnule.

Evandro: Nu ne mai spunem pe nume ?

Eva: Cînd nu sîntem singuri, nu-mi place.

Evandro: Dar sîntem singuri. Nu-i aşa, Bululú?

Bululú: Fiindcă eu nu sînt nimic, stăpînă.

Evandro: Întocmai. Faţă de calul tău, mi-ai spune pe nume. Bululú susţine că nu e nimic: e mult mai puţin deci decît un cal.

Bululú: Sau mult mai mult.

Eva: Fiindcă ştii însă că nu eşti nimic, înseamnă că ştii totuşi ceva.

Evandro: Atunci e mai mult chiar şi decît un om. Sus, sus, nepotul lui Dumnezeu: aceasta-i o împărătească romană şi eu sînt un rege african; distrează-ne: fă un salt, Bululú mai-mult-decît-un-om.

Bululú: Care-i modalitatea ca nimic să poată face un salt?

Evandro: Oh, oh, nu te credeam logician! În orice caz, un logician poate face un salt: nu există nici o contradicţie în asta.

Eva: Nu vreau eu. Nu mă mai faceţi să sufăr, domnule!

Evandro: Asta te face să suferi?

Eva: Imens.

Evandro: Şi de ce?... Nu ştii: n-are nici o importanţă. A suferi e o vocaţie ca oricare alta. În măsura în care o porţiune din timpul infinit e finită. Îmbracă-te, Eva: mă duc să te aştept în modul cel mai romantic cu putinţă în parc, şi anume, în desişul brazilor. Nu mă uita acolo. Tu, Bululú, aminteşte-i asta stăpî-

nei tale, atunci cînd va fi terminat să sufere şi să se îmbrace.

(Iese)

Eva: Tu nu suferi niciodată, Bulului ?

Bululú: Credeţi c-aş putea suferi ?

Eva: Poţi vorbi şi poţi gîndi.

Bululú: Dacă mi-o porunciţi, stăpînă.

Eva: În consecinţă, dacă-ţi ordon poţi să şi suferi.

Bululú: Ordonaţi-mi, deci.

Eva: Nu, niciodată.

Bululú: Foarte bine.

Eva: De ce-ai spus „foarte bine" şi nu „mulţumesc" ?

Bululú: Dac-aş fi vădit gratitudine, mi-aş fi trădat caracterul, care comportă o deplină pasivitate mecanică.

Eva: Mecanică ? Iată un cuvînt care-ar fi trebuit să mă lămurească. Cu toate astea, nu face decît să mă încurce şi mai mult. Ne aflăm aici, şi eu şi tu.

Bululú: Desigur.

Eva: Amîndoi aici? Adică amîndoi în acelaşi loc ? Unde ? Cîtva timp am crezut că mă aflu în captivitate.

Bululú: Şi pe urmă ?

Eva: Pe urmă ai apărut tu, şi nu m-am mai gîndit la asta. Poate că sîntem captivi şi unul şi celălalt, ţinuţi în aceeaşi închisoare ?

Bululú: Chiar şi stăpînul ?

Eva: Evandro? Nu. În cazul ăsta, nu; în cazul ăsta e cu totul altceva. Eu și cu tine; el n-are ce căuta aici. Poate că destinele noastre sînt mult mai asemănătoare decît îți închipui tu, Bululú.

Bululú: Destinele noastre? Dacă spuneți așa, așa trebuie să fie. Dar naturile noastre?

Eva: Mecanică, spuneai? Care e, Bululú, mecanica aceea care te îndeamnă să pui asemenea întrebări subtile? Natura ta te face să fii curios?

Bululú: Oarecum, stăpînă, trebuie s-o mărturisesc.

Eva: Dar destinul tău?

Bululú: Mai puțin. Poate că-i același lucru. Ar fi însă periculos.

Eva: De ce?

Bululú: Deoarece, dacă avem aceeași natură, drept ar fi s-avem și același destin.

Eva: Bululú, Bululú, confunzi cărțile. Începi să vorbești ca Evandro. Atunci e inutil.

Bululú: Ce lucru e inutil?

Eva: Că tu... că tu ești...

După o pauză, Bululú, pentru a-și scoate stăpîna din încurcătură, rosti:

— Vă așteaptă stăpînul, doamnă Eva.

Eva: „Doamnă Eva"... Ce curios e să-mi pronunți numele. Cine ți l-a spus? Iar mie, cine mi l-a

spus pentru prima dată pe-al tău ? Nu-mi aduc aminte nimic. Nu-mi aduc aminte nici cum am aflat că pe Evandro îl cheamă așa. Și dacă pe tine te cheamă Evandro și pe el Bululú ?

Bululú : Cu neputință !

Eva : Cît elan, Dumnezeule ! De ce cu neputință ? Ar fi, fără doar și poate, același lucru. Problema constă doar în a vă pune de acord prima dată.

Bululú : Nu, doamnă Eva, nu-i de ajuns : nu e niciodată același lucru.

Eva : Cum ? N-aș putea să mă numesc, în loc de Eva... nu știu... de pildă...

Bululú : Nu, după cum vedeți singură. Doamna Eva merge perfect.

Eva : E caraghios. Rostește-mi încăodată numele. Bululú.

Bululú : „Doamna Eva".

Eva : Oh... încearcă să spui numai „Eva".

Bululú : Cum ?

Eva : Așa : Eva.

Bululú : ...„Eva", deoarece mi-o porunciți, stăpînă.

Eva : Mecanismul te face să spui „Eva", dar ce simți înlăuntrul tău cînd spui „Eva" ?

Bululú : Înlăuntrul meu ?

Eva : Da.

Bululú : Cum adică ?

Eva : Înlăuntrul tău, în inima ta.

Bulú: Cum s-ar spune ?... Vă aşteaptă stăpînul, doamnă Eva.

Eva se întristă văzînd nerăbdarea lui Bulú, şi îl privi o clipă drept în ochi. Murmură cîteva cuvinte nedesluşite. Apoi rosti tare :

— Ai dreptate. Trebuie să mă îmbrac.

— Aveţi nevoie de ceva, stăpînă ? întrebă Bulú.

— Nu.

Bulú se retrase în partea cealaltă a camerei, lîngă draperie. Aici se opri, fiindcă nu primise nici un ordin. Eva părea să fi uitat cu totul de el, ca şi cum nici n-ar fi fost de faţă. Îşi cercetă multă vreme chipul în oglindă, îşi retuşă genele şi buzele. Intră apoi în sala de baie ; după puţin se întoarse, purtînd cu mare grijă pe braţe o rochie, verde toată şi fără nici o podoabă. O întinse pe pat şi începu s-o examineze. Făcu apoi, fără grabă, înconjurul camerei, uitîndu-se cînd în sus, spre tavan, cînd jos, în podea : se întoarse lîngă pat. Îşi ridică braţele ca şi cum ar fi vrut să-şi schimbe rochia, apoi le lăsă în jos. Trase cu coada ochiului spre Bulú, care, încremenit lîngă draperie, părea complet lipsit de vedere. Eva repetă gestul, dar îl întrerupse din nou. Rosti cu mare greutate :

— Nu, Bulú : du-te afară.

— Cum poruncîţi.

În timp ce Bulú se îndrepta spre draperie ca să iasă, Eva îl rechemă :

— Un moment.

— Ce doriţi ?

— Nu te-am văzut decît aici, Bululú. Exişti şi-n alte locuri ?

Bululú se gîndi o clipă, apoi răspunse :

— Da, cred că e cu putinţă.

Eva: Chiar şi afară ? În parc ?

Bululú: Cred că da.

Eva: Printre copaci? Trebuie să fie straniu... Du-te şi mă aşteaptă şi tu în parc.

Bululú: În desişul brazilor ?

Eva: Da.

Bululú: Foarte bine.

Eva: Sînt gata într-o clipă.

Îi face un semn de prietenie, iar el, întorcîndu-se, dispare.

UN LOC CU ARBORI

Evandro: Tu eşti, Bululú ? Aici ? Începe să-ţi placă natura ?

Bululú: Nu sînt făcut dintr-un arbore, stăpîne ?

Evandro: Vreau să spun că sufletului tău începe să-i placă natura, Bululú, cînd te văd venind c-o mină atît de sentimentală ca să te plimbi la umbra brazilor.

Bululú: Nu cumva şi sufletul meu e făcut tot dintr-un arbore, ca şi restul ?

Evandro: Nu.

Bululú: Atunci ce e ? Cînd stăpîna noastră m-a întrebat un lucru asemănător, nu i-am putut răspunde.

Evandro: Ca să dai o definiţie sufletului unei fiinţe ca tine, e un lucru tare greu. Poate chiar imposibil.

Bululú: Şi sufletului unei fiinţe ca voi ? ca toţi ceilalţi ?

Evandro: A, e tot atît de imposibil.

Bululú: Şi care e, atunci, diferenţa ?

Evandro: Fiecare îşi joacă propriul său rol.

Bululú: Mînuiţi de cineva ?

Evandro: Sigur : de cineva, sau de ceva. Mînuitorul, însă, se află complet înăuntru, sau complet în afară ? Iată punctul asupra căruia ar trebui să cădem de acord.

Bululú : Chiar şi cîinii, ţînţarii, şi celelalte animale ?

Evandro: Un moment. Animalele nu ştiu că joacă. Atunci cînd o ştiu, apare şi sufletul. De fapt, teologia spune că animalele n-au suflet, cu tot numele acesta riscant al lor. Un anumit conciliu a susţinut că nici femeile n-au suflet, poate fiindcă-şi spunea că femeile îşi joacă rolul fără să-şi dea seama de el. Iată una din ele pe care rolul o face să vină spre noi : stăpîna noastră, aşa cum îi spui tu cu atîta curtenie. Şi fiindcă eşti aici, Bululú, rămîi cu ea, şi spune-i că eu am plecat călare pe la unii

dintre vecini ca să fac ultimele invitații pentru banchetul de mîine.

Bululú: Am să-i spun, stăpîne.

Scena avea loc în inima unei păduri de brazi înalți, la marginea parcului, către regiunea muntoasă; trunchiuri zvelte și foarte înalte, golașe pînă la un anumit punct, iar de-acolo în sus, bogate ramuri orizontale — din ce în ce mai mici către vîrf — care se uneau, confundîndu-se, cu cele ale copacilor din jur. Rămas singur, Bululú se sprijini cu spatele de unul din trunchiurile acelea, încremenit. Crengile cele mai de jos ale bradului se agitau tot timpul din pricina veveriţelor care, fugărindu-se, săreau dintr-un loc în altul, ajutîndu-se de cozile lor enorme, în timp ce vîrfurile înalte ale brazilor unduiau în văzduhul mult prea limpede, care învăluia pădurea și pămîntul, și vibrau chiar și trunchiurile, cutremurîndu-se din creștet pînă la poale, iar acolo, pe mica porţiune de teren neacoperit de arbori, în jurul nodurilor rădăcinilor care ieșiseră la suprafaţă, se alungau mănunchiurile jucăușe de lumini și de umbre ce coborau prin rămuriș: numai Bululú, în mijlocul întregii naturi, era nemișcat. O rază, străpungînd bolta de verdeaţă, punea o dungă oblică de lumină pe trupu-i încremenit. Atunci se auzi vocea Evei, strigînd:

— Bululú!

El se scutură, ridică un braț și răspunse cu glas puternic :

— Sînt aici, stăpînă.

Apăru Eva, cu fața nespus de albă, în rochia aceea verde și mătăsoasă, încheiată pînă sub bărbie.

Eva îi spuse :

— Te-am auzit. Fă cîțiva pași, te rog, Bululú, și rămîi după un trunchi, așa ca eu să nu te văd, dar să-ți aud vocea dac-ai să-mi vorbești.

— E foarte ușor, răspunse Bululú.

Și se ascunse numaidecît după trunchiul de care se rezemase. Atunci Eva îl strigă :

— Bululú !

De după trunchi, vocea lui Bululú răspunse :

— Sînt aici, stăpînă !

— Strigă-mă și tu, îl rugă Eva.

Și vocea strigă :

— Stăpînă !

Eva porunci :

— Pe nume.

— Doamnă Eva !

— Numai pe nume, Bululú... De ce taci ? Numai pe nume : mă auzi ?

— Lucrul ăsta, obiectă Bululú, l-am mai făcut și înainte, în casă.

— Strigă-mă, insistă autoritară Eva.

De după trunchi ieși, mai slabă, vocea lui Bululú :

— ...Eva...

Ea strigă :

— Ieşi de-acolo, vino.

Bululú apăru în faţa copacului, cu trupul dungat de raza cea luminoasă.

Eva: E curios să-ţi aud numai vocea. Parc-ar aparţine copacilor. Parc-ar aparţine tuturor lucrurilor de pe pămînt, care mă strigă. Parc o voce izolată, care trăieşte prin sine, fără trup, care nu vine de la o creatură omenească.

Bululú: Aflaţi că se crede că eu nu sînt o creatură omenească.

Eva: Se crede? De către cine?

Bululú: Vă puteţi imaginea şi singură.

Eva: Ah... Dar tu poţi face indiferent ce.

Bululu: Nu: dar nu toţi oamenii ştiu să facă aceleaşi lucruri. Pe multe din ele trebuie să le înveţi, iar o parte din oameni învaţă unele şi cealaltă parte altele.

Eva: Dar lucrurile acelea pe care ştiu să le facă, de la sine, toţi oamenii, lucrurile acelea le poţi face şi tu.

Bululú: Cred că da.

Eva: Totuşi... poate că ceva...

Bululú: Spuneţi, stăpînă.

Eva: Îmi pare rău.

Bululú: Spuneţi-mi, şi nu vă faceţi griji din pricina mea.

Eva: Aici, aici chiar, în mijlocul copacilor ăstora aşa de deşi, ai putea...

Bululú: Ce să pot, doamnă Eva?

Eva: Ai putea da ocol unui copac, aşa, de jur împrejur ?

Bululú: Nimic mai uşor.

Eva: Cu toate ramurile acelea împletite aşa de strîns acolo sus ?

Bululú: Ce importanţă au lucrurile astea ?

Eva: Nici una... te împiedică ?

Bululú: Nu, stăpînă.

Eva: Fă atunci ce te-am rugat.

Timpul pe care-l folosi Bululú ca să facă înconjurul bradului i se păru nespus de lung Evei. De fapt el dispăru într-o parte şi reapăru în alta, nu rămase ascuns ochilor ei decît o singură clipă. Totuşi, clipa aceea, aşa cum se întîmplă cînd visăm, se dilată într-un interval de timp care i se păru imens, complex, plin de mişcare şi de variaţie, de senzaţii succesive, complicate şi felurite. Iar la început se simţi deodată singură de tot, ca şi cum ar fi fost smulsă de pe pămînt, depusă şi părăsită în alt univers, necunoscut şi gol cu desăvîrşire, pădurea din jur se transforma într-un fel de ceaţă cenuşie care-o învălui, după care, destrămîndu-se, fîşii-fîşii, se mistui pe bolta pală a cerului, lăsînd-o singură în nemărginire : unicul lucru viu şi existent, acel rigid trunchi de brad din faţa ei. O cuprinse atunci un val de frig, înfiorîndu-i toată fiinţa. Şi-n clipa aceea, din toate părţile decoloratei zări, de la cele mai îndepărtate puncte, porniră repede spre ea unduitoare şiruri de fantome :

bărbați, copii, femei ; și de îndată ce ajungeau în preajmă-i, Eva recunoștea în ele ființe dragi, pierdute de mult, uitate de-a lungul irositei ei vieți. Și cum recunoștea vreuna, se îmbulzeau numaidecît altele, iar în jurul oamenilor, frînturi de orașe, de case, de locuri diferite, pe care le văzuse în timpul peregrinărilor ei prin lume. Și toți și toate, prezentîndu-se în așa fel încît să poată fi recunoscute, se înghesuiau în juru-i și-apoi se îndepărtau, dar fără vorbe, fără zgomot, nici o singură șoaptă. Chiar dacă Eva ar fi vrut să vorbească, tăcerea lor o lăsase și pe ea fără glas, făcînd-o să nu-și mai aducă aminte nici de forma cuvintelor, nici de felul cum se înlănțuié silabele în gură, pe care și-o simțea secătuită și arsă. La un moment dat, toate fantomele se așezară într-un semicerc al cărui centru era ea ; și se înghesuiau unele în altele, numai în semicercul acela ca și cum ar fi fost un nevăzut obstacol. Și se uitau toate la ea, unele cu niște ochi mistuiți de febră, altele cu privirea încărcată de afectuoasă compasiune. Și deodată i se păru că aerul, lipsit de orice culoare, e străbătut de un fel de ploaie oblică și rigidă, care cădea din cer pînă deasupra capetelor fantomelor, deși acestea păreau că nu observă nimic, și că, din cînd în cînd, mulțimea aceea de fire se mișcă. Și cum firele se loveau unele de altele, Eva își închipui c-ar fi trebuit să scoată un anumit sunet : și-l aștepta cu înfrigurare, dar în nemărginire nu se auzea nimic altceva în afara acelei moarte și nefirești tăceri de

pe întreaga față a pămîntului. Atunci Eva voi să se miște, să ajungă pînă la ele, și poate c-ar fi izbutit să-și deslipească picioarele de pe pămînt, dar se sperie văzînd un bătrîn plin de gravitate, cu o barbă albă, care începu să orînduiască mulțimea aceea de fantome printr-un simplu semn, și, așezîndu-le în lungi șiraguri, le puse încetișor în mișcare. Și cînd toată acea procesiune întoarse spatele Evei, iar capătul ei începu să se piardă în zare, bătrînul, după ce-o învălui într-o îndelungă și binevoitoare privire, încheie procesiunea și porni și el, cu blînda-i și obișnuita-i gravitate. Locul deveni înfricoșător de gol, invadat de-o lucire moartă de perlă, sau de dimineți submarine, iar singurul lucru care domina spațiul, care devenise între timp mai îndepărtat și mai nemărginit, era trunchiul bradului. Eva își ridică brațele către el, așa cum le ridici, în semn de invocare, spre cerul nemărginit. La mișcarea aceasta aerul începu să se agite, firele, rigide, prinseră viață, se învălmășiră, se îngroșară și se întunecară pînă ce tot spațiul din jur fu invadat în mod vertiginos de pădure, pădurea de brazi din spatele ei, și, în față, după trunchiul la care se uita fix, reapăru Bululú care terminase tocmai să-i dea ocol, și, închinîndu-se, rosti :

— Iată-mă, stăpînă.

Eva, după o clipă, răspunse :

— Ce curios !

Bululú: De ce m-ați silit să dau ocol unei plante ?

Eva: Habar n-am.

Bululú: Probabil că lucrurile astea vă distrează.

Eva: Nu, Bululú, nu-i ăsta cuvîntul. Mă interesează. Poate că prin mijlocirea lucrurilor acestora voi izbuti să te înțeleg și să te cunosc mai bine decît punîndu-ți felurite întrebări.

Bululú: De ce țin oare atît de mult oamenii să cunoască și să înțeleagă toate lucrurile din lume ?

Eva: Nu lucrurile, ci persoanele.

Bululú: Sînt o persoană ?

Eva: Mereu același lucru ! Vezi cît dorești și tu și te străduiești să te înțelegi ?

Bululú: Poate c-o fac numai pentru domnia-voastră, deoarece am impresia că vă distrează. E ca și tumba pe care voia să mă pună s-o fac stăpînul, și care l-ar fi amuzat. Dar domnia-voastră n-ați vrut. De ce ?

În vreme ce Eva căuta un răspuns convenabil, se tulbură pe neașteptate la auzul unui glas stăruitor care striga :

— Regină, Regină...

Simți cum o cuprinde mînia recunoscîndu-l. În fața ochilor ei apăru după puțin și prietenul lui Evandro, alergînd aproape, urmat de filozof, care gîfîiia și-l ruga cu glas tînguitor :

— Un moment... fie-ţi milă... m-ai nenorocit, spirit malefic şi blestemat.

Şi spunînd acestea, filozoful se trînti jos.

— M-aţi speriat, rosti Eva.

Şi, cu adevărat înfricoşată, se uită în jur, dar nu-l mai văzu pe Bululú. Nu reuşise să-şi dea seama dacă se ascunsese dinadins sau dacă între el şi privirea ei se interpuseseră trupurile celor doi, cînd prietenul reîncepu :

— O singură plecăciune în mare grabă, Regină. Pentru domnia-voastră alerg şi mă zbat atîta. Colind pe la toate domeniile din jur ca să fac invitaţiile pentru banchetul de mîine, marele festin al sărbătoririi voastre. De ce vă uitaţi în toate părţile ca şi cum v-ar fi cuprins teama, sau ca şi cum aţi căuta ceva ? Treceam prin apropiere, şi-am văzut cum faceţi să pălească verdele copacilor cu verdele rochiei domniei-voastre. Miraculoasă creatură. Am alergat atunci pînă aici ca să vă aduc omagiile mele şi să vă spun că speranţa mea e şi mai verde încă decît verdele vestmîntului vostru.

— M-ai zăpăcit, spuse Eva.

— Întîi v-am speriat, răspunse prietenul, şi-apoi v-am zăpăcit, şi-apoi ?... Pentru moment e de ajuns.

— Nu, strigă filozoful, trîntit încă jos, ridicîndu-şi spre el barba-i învălmăşită şi privirea-i rătăcită. Nu-i de ajuns, mai spune ceva, papagal mecanic, strălucit stăpînitor ; şi vorbind, îngăduie-mi să mă odihnesc.

Eva căpătase convingerea că Bululú se ascunsese dinadins. Nu se putu abține să nu-i întrebe, cu oarecare neliniște, pe cei doi :

— Ați văzut ?

— Ce să vedem, Regină ? întrebă prietenul.

— Nu știu. Nimic.

Filozoful luă cuvîntul.

— O halucinație, aproape sigur, care la femeile îmbrăcate în verde, sau în altă culoare, însoțește, precede sau urmează stările cele mai interesante, sau mai indiferente ale spiritului.

— Scoală-te, porunci tînărul. Adio, preafrumoaso ! Am plecat !

Îl înșfăcă pe filozof de braț, și rotindu-și apoi mîna prin aer în fața Evei, asemeni unui mușchetar, plecă.

Eva se uită puțin de jur împrejur, apăsîndu-și inima cu mîinile. O ceață ușoară îi întuneca vederea. Ceața se risipi. Și-l văzu pe Bululú rezemat de copac, ca și cum nu s-ar fi mișcat de-acolo niciodată.

Eva: O, Bululú ; n-ai văzut ? Nu te-au văzut ?

Bululú: Ce spuneți, doamnă Eva ?

Eva: Persoanele acelea... niște persoane odioase...

Bululú: Așadar, nu toate persoanele devin amuzante cînd e vorba să le cunoști și să le înțelegi ?

Eva: Nu toate, Bululú. Dimpotrivă. Dacă stai să te gîndești, nici măcar una. Dorința de-a cu-

noaşte oamenii e o comedie cu sfîrşit trist, Bululú. Dar o iei mereu de la capăt.

Bululú: Poate fiindcă n-aveţi nimic mai bun de făcut pe lumea asta.

Eva: Pînă şi tu ! şi tu !

Bululú: De ce pînă şi eu ? Nu vă supăraţi, vă rog.

Eva: Pînă şi tu-mi faci asemenea reproşuri.

Bululú: Iertaţi-mă, nu ştiam că sînt reproşuri.

Eva: Pînă şi tu.

Bululú: Şi cine sînt ceilalţi ?

Eva: Nu ştiu. O mulţime. Poate chiar şi conştiinţa mea, cîteodată. Şi-atunci, ştii ce-am făcut ? Am alungat-o. Cine eşti tu ? Eşti conştiinţa mea ? Nu, n-am impresia. Pleacă însă, pleacă, pleacă de lîngă mine, Bululú.

Bululú: Plec, stăpînă. Trebuie să vă aduc însă la cunoştinţă că stăpînul s-a dus călare pe la vecini ca să facă ultimele invitaţii pentru banchetul de mîine.

Eva: Şi de ce crezi că mă interesează lucrul ăsta?

CAPITOLUL AL ŞAPTELEA

MĂRTURISIRE

Am auzit, sînt ani de-atunci, am auzit mărturisirile Evei din propria-i gură, o Evă cu părul alb, în pragul morţii aproape : şi mi-au slujit drept fundal pentru a aşterne această poveste a ultimei sale aventuri. Mi-aduc aminte că se mai minuna, după atîţia ani, gîndindu-se la repeziciunea cu care se obişnuise cu ciudăţenia lucrurilor care i se întîmplau, cît şi la deplina încredere cu care le primise şi luase parte la înfăptuirea lor. Îşi dăduse seama într-un anumit fel, numai mult mai tîrziu, şi după ce dispăruse, de miracolul care trecuse pe lîngă ea, şi acesta era regretul ei cel mai mare. Pînă şi mie mi se pare straniu, acum cînd repovestesc asemenea lucruri că, deşi evoluase printre persoane şi întîmplări în mod evident miraculoase, le putuse lua drept evenimente şi fiinţe de cea mai obişnuită speţă : cu toate că şi eu observ că începînd, şi-apoi continuînd să scriu, am privit fiecare lucru, aproape întotdeauna, cu cea mai mare nevinovăţie : şi numai cînd şi cînd răzbate, ajungînd

pînă la conştiinţa mea, fondul misterios al întîmplărilor acelora, în clipele de răgaz şi cînd îmi reiau lucrul : de îndată ce mă dedic povestirii, mi se pare extrem de limpede totul, în sufletul meu nu-şi află loc nici un fel de nedumerire. Adevărat e şi faptul că, veşnic şi pretutindeni, de-a lungul întregii noastre vieţi, în întîmplările cele mai obişnuite ca şi în cele mai bizare, omul nu are nici cea mai mică idee despre ceea ce e straniu şi despre ceea ce e obişnuit : miraculosul şi obişnuitul se confundă cu uşurinţă în mintea celui care priveşte cu atenţie spre esenţa lucrurilor. E nevoie să cercetăm totul cu umilinţă, şi să păstrăm cu fidelitate în minte cît putem mai mult din evenimentele lumii acesteia : şi să nu emitem judecăţi ; şi să avem convingerea că atunci cînd vom fi morţi, resemnarea noastră ne va fi făcut demni de a cunoaşte şi de-a judeca, numai atunci, adevărul.

În seara zilei aceleia în care-l văzuse pentru prima dată pe Bululú afară, Eva se retrase foarte devreme în camera ei. N-avusese chef să-l mai vadă pe Evandro, nu-l mai chemase pe Bululú. Cînd îi venea în minte imaginea lui Evandro se simţea stăpînită de-o crudă duşmănie, al cărei motiv îi scăpa însă, şi căuta să nu-şi mai amintească de el. Şi mereu îi răsăreau în minte cei doi maniaci, lucru care-o plictisea pînă la dezgust. Iar gîndul banchetului de-a doua zi se transformase într-o obsesie de nesuportat.

Ședea încă pe marginea patului, ținînd în mînă o oglinjoară, dar se uita în tavan, așa cum te uiți de obicei la nori. Încerca să găsească o modalitate de-a evita acel festin odios. Îi trecu deodată prin minte c-ar putea fugi. Nu ca să fugă de Evandro, nu ca să scape de locul acela lipsit de căldură, nu ca să facă noi investigații, fiindcă de cîtva timp dispăruse din sufletul ei pasiunea neprevăzutului și a noului care-i tulburase cînd și cînd întreaga existență ; să fugă, nu pentru altceva, ci pentru a evita festinul, care-i apărea ca o tortură și i se prezenta rezumat în obsedanta figură, monstru de stupidă frivolitate, a prietenului lui Evandro.

„Toată lumea găsea că cel mai mare cusur al vieții mele... se gîndea, nemîngîiată, Eva — a fost frivolitatea ; și nu știe nimeni că cea mai mare nenorocire a mea e că iau totul în serios".

Să fugă, dar își aduse aminte că ajunsese pînă la poarta domeniului și că se întorsese înapoi. Cînd ? Ieri, bineînțeles : să fie oare cu putință ? Ieri, pe lumină însă — trecuseră de fapt ceva mai puțin de douăzeci și patru de ore de-atunci — se pregătea să plece de-aici. Și de ce n-o făcuse ? Dar nu l-ar fi văzut, atunci, pe Bululú.

Amintirea lui Bululú o tulbură. Încercă la început un fel de neliniște, apoi fu cuprinsă de un sentiment de duioșie. Faptul că rămăsese pe loc îi fusese de mare folos : îl cunoscuse pe Bululú. Și memoria ei întrezări, în mod confuz, toate persoanele pe care le întîlnise în viață. Recunoscu ime-

diat că Bululú era persoana cea mai onestă, mai umană și mai naturală pe care o întîlnise.

„Să fug tocmai atunci cînd, singura dată în viața mea, găsesc naturalețea și simplitatea unită într-o singură persoană ?"

În clipa aceea își aminti că Bululú pusese la îndoială faptul că ar fi o persoană.

Lucru care-o răvăși. Își scutură capul cu energie, reușind să-și alunge tulburarea. Atunci încercă din nou sentimentul de duioșie care-o cuprinsese cu puțin mai înainte gîndindu-se la Bululú.

„Să plec de-aici ! Și Bululú ?"

Își spuse că, poate, ar fi posobil să-l ia cu sine. Nu-și dădu seama că nu era cu putință. Dar Evandro ?

Se întunecă iarăși. Stinse lumina, pentru a-și alunga temerile. Numai că gîndurile acelea se întorceau și se reîntorceau tot timpul, și se repetau fără să-și schimbe forma, chinuitoare de-atîta monotonie, în creierul ei otrăvit de oboseală. Numai tîrziu de tot, în fapt de ziuă, adormi, și dormi mare parte din zi, așa, pe jumătate dezbrăcată, un somn adînc și greu, fără vise. Ori de cîte ori se trezea, se minuna că nu visase, așa cum făcuse întotdeauna, din copilărie pînă-n urmă cu cîteva zile, ceea ce fusese o adevărată mîngîiere în nenumăratele ei clipe de amărăciune.

De îndată ce se trezi, își spuse : „În seara asta are loc banchetul acela blestemat". Își dădu apoi

seama că nu mai erau decît puţine ore pînă la căderea serii. Şi imediat îi reveniră în minte gîndurile care-o chinuiseră c-o seară înainte, ca şi dorinţa de-a fugi, dacă nu chiar de-a pleca; de-a pleca, poate, împreună cu Bululú. Acuma nu mai avea de unde şti de ce nu i se păruse chiar atît de uşor lucrul ăsta; era de ajuns să-l roage pe Evandro. Nu mai simţea nici un fel de duşmănie faţă de Evandro. Sufletul îi era ciudat de liniştit şi de vesel. Aşezîndu-se însă în faţa oglinzii, o umplu mirarea că nu-şi vede chipul surîzînd, aşa cum se simţea ea pe dinăuntru. Făcu o încercare, dar surîsul nu era decît o grimasă. Se supără, se înfurie, voi să surîdă cu orice preţ, îşi întinse, cu degetele, colţurile gurii pentru a-i da cu orice preţ forma unui surîs. Se resemnă însă, uitîndu-se îndelung la propria-i efigie — un chip extatic şi gol. Şi-şi dădu seama că nu mai zîmbise de mult. De cînd? Poate că Bululú n-o văzuse zîmbind niciodată. Bululú surîde oare? Poate să surîdă? Poate că nu îndrăzneşte, dar ar putea? Trebuie să-l întrebe pe Evandro. Gîndurile acestea puerile o calmară pe Eva din nou.

N-avu chef să coboare. Nu chemă pe nimeni, nici măcar pe Bululú. Începu să se îmbrace şi să se aranjeze.

Se gîndi că ori de cîte ori îl chemase, pînă atunci, pe Bululú, acesta apăruse din draperie. Îl găsise apoi în parc, aşteptînd-o, sprijinindu-se de un brad. Iar de acolo plecase, peste măsură de mîni-

oasă, părăsindu-l pur și simplu. Și nu-l mai văzuse. Se apropie încetul cu încetul și fără zgomot de draperie, o dădu brusc la o parte. Cercetă cu privirea salonul lung și gol, apoi faldurii bogați ai draperiei. Străbătu salonul și se apropie de fereastră. Albastrul cerului era pătat ici și colo de cîțiva nori purpurii. Aleile parcului erau tăcute și goale. Eva pricepu că sperase să-l vadă pe Bululú plimbîndu-se de-a lungul gardurilor vii și al straturilor de flori. Dar pe una din aleile acelea goale, și chiar sub fereastră, îl văzu în schimb venind, călare, pe Evandro, care începu să strige, plin de veselie :

— Azi ai privat lumea întreagă de chipul tău.

— Îmi pregăteam spiritul, răspunse Eva.

— Pentru ce ?

— Pentru banchet.

— Oh, credeam că e nevoie să-ți aduc aminte. Peste două ore vin să te iau, Eva.

Pe Eva o deranja destul de mult faptul că Evandro îi întrerupsese chiar atunci firul gîndurilor. La ce se gîndea oare ? La Bululú, în cazul că l-ar fi putut vedea apărînd din parc, și urcînd apoi scările. Se întoarse și se uită iarăși la draperie, dar de departe, ca și cum s-ar fi uitat la fațada unei clădiri ; se apropie, o dădu la o parte cu nepăsare, trecu în camera cealaltă. Reîncepu să se îmbrace. Își puse o rochie foarte deschisă, aproape strălucitoare, își pudră brațele și pieptul. Se privi îndelung, dreaptă, în fața oglinzii ; la un moment dat

băgă de seamă că nu-şi mai vede chipul ; suprafaţa oglinzii se tulburase, nu se mai zărea decît un fel de abur alb şi prăfuit. Se gîndi din nou la Bululú. Aburul se destrămă şi, în oglindă, în faţa căreia stătuse nemişcată tot timpul, văzu cum se agită draperia. Se întoarse brusc, şi iată-l pe Bululú, care-şi făcea plecăciunea rostind :

— Am venit, doamnă Eva.

Eva îi spuse :

— E pentru prima dată cînd vii fără să te chem.

Bululú : Am făcut rău ?

Eva : Nu, fiindcă voiam să te chem. Eşti prietenul meu doar. Nu mi-e teamă să te văd, indiferent de ceas. Nici teamă, şi nici ruşine. Am atîta încredere în tine, nici nu ştii cîtă.

Bululú : Doamnă Eva, astăzi ai altfel de voce.

Eva : Spune-mi, Bululú, am putea pleca împreună, noi doi, departe de-aici, în lumea largă ?

Bululú : Departe de unde ? Cu alte cuvinte, dincolo de lume ?

Se gîndi puţin, apoi încheie :

— Nu, căci îmi dau seama că n-aş mai exista.

Eva îşi plecă fruntea, şi ţinînd-o aşa, plecată, reîncepu să vorbească :

— Cînd sînt cu tine, Bululú, am impresia că în jurul nostru nu mai există timp. Sau că e tare, aşa cum e cristalul ; mai mult chiar, că se întoarce îndărăt ; eu am început cu bătrîneţea, şi, încet-

încet, iată-mă fetiță, aici cu tine, Bulului, ținîndu-ne de mînă...

Și-n timp ce spunea toate acestea, ca și cum ar fi ascultat de propriile ei cuvinte, se apropie puțin de el încercînd să-l apuce de mînă : dar Bulului se feri :

— Nu, doamnă Eva, eu sînt slujitorul vostru.

Eva rămase încremenită locului, apoi se uită la el deznădăjduită :

— Oh, mă refuzi deci. Tu n-ai de unde ști, Bulului, ce înseamnă să mergi pe drum în doi, ținîndu-te de mînă. N-ai de unde ști.

Bulului : Atunci, doamnă Eva, nu-mi spuneți lucruri mai presus de înțelegerea mea.

Eva : Mă respingi, așa cum respingi ceva nedemn.

Vocea ei tremura, dar nu s-ar fi putut spune dacă de mînie sau din pricină că se simțea umilită. Bulului, tot fără a fi la unison cu ea, îi spuse :

— Liniștiți-vă, doamnă Eva.

Eva : M-am liniștit. Cînd vorbesc cu tine, sînt liniștită. Cînd mă gîndesc însă la tine, mă simt tulburată. Evandro a înțeles asta foarte bine. De ce mă simt tulburată ? Tu trebuie să știi de ce, Bulului. Fiindcă nu te emoționează cuvintele mele ?

Bulului : Fiindcă sînt făcut din lemn, doamnă Eva, adică din nimic

Eva : Și pentru asta nu vrei să-mi dai mîna ? Ți-e frică, poate c-o să-mi dau seama că nu exiști ? Ce importanță are dacă te simt, dacă te simt în mine ? Și de ce te simt ca și cum ai fi în mine ? Poate că ești fiul meu, cine știe ?

Bululú : Oricum, nu numai al doamniei-voastre.

Eva : În timp ce eu tînjeam după un cuvînt izvorît din inimă, tu mă silești să cuget și să cercetez din nou.

Bululú : Ce poate să fie inima mea ?

Eva : Și-ți ceream pentru un singur minut numai mîna ta într-a mea, Bululú... Bululú...

Bululú : De ce atîta chin pentru a rosti cu dulceață un nume așa de ridicol ?

Auzind aceasta, Eva se întoarse brusc, ca și cum ar fi fost prinsă pe neașteptate c-un lat, și începu să strige :

— Nu ! Asta-i un cuvînt demn de Evandro. Pentru asemenea cuvinte l-am urît, în vreme ce căutam să-l iubesc. Atenție, Bululú. Să nu mă faci să te urăsc și pe tine.

Tăcură un moment, apoi Bululú, cu o nouă notă de gravitate în glas, spuse :

— De ce ? Ca să mă ucizi poate, așa cum își ucide uneori cîte-o femeie bărbatul ? În ceea ce mă privește, n-am nimic împotrivă, dacă asta poate servi la ceva. Dar, cum n-am fost născut, nu pot muri : cel puțin așa am impresia.

Eva: Iată : ție nu-ți poate fi teamă de moarte. De asta nu poți iubi.

Bululú: A iubi înseamnă a-ți fi teamă de moarte ?

Eva: Eu te iubesc, Bululú. Nu știu ce să însemne asta. Tremur de spaimă cînd mă gîndesc la ceea ce ar însemna să fii iubită de tine. Și totuși, aș vrea să mă arunc la picioarele tale. Am însă impresia c-ar trebui să străbat o întreagă lume necunoscută pentru a ajunge să te simt cu propriile mele mîini.

Bululú: Vorbiți foarte frumos, doamnă Eva.

Eva: Da, spune-mi fel de fel de răutăți. Căci mi-e de ajuns că vorbești. Și că, vorbind, te miști, te avînți spre mine, Bululú.

Bululú: Încep să înțeleg : vă plac cuvintele pe care le rostesc, și mișcările pe care le fac ; adică niște lucruri care nu sînt în mine, care nu vin de la mine.

Eva: Dar de la cine, de la cine, de la cine, pentru numele lui Dumnezeu ?

Bululú: De la cel care mă mînuiește, doamnă.

Eva: Dar eu ? Eu nu m-am întrebat niciodată dacă deasupra capului meu e și altceva.

Bululú: Dar deasupra capului meu ? Există, doamnă, există patru sau cinci sfori, iar cineva le trage și le lasă, sus, sus, sus, nu știu unde.

Eva începe să strige :

— Taci, monstrule.

Bululú nu făcu nici o mişcare, dar o invită :

— Doamnă Eva, puteţi pune mîna pe sforile mele.

Eva îşi pierduse capul de spaimă, o chinuiau tot felul de dorinţe, dar spuse cu o voce pe neaşteptate stinsă :

— Nu mă ispiti.

Bululú, deosebit de curtenitor, insista :

— Apropiaţi-vă, vă rog.

Eva, ca fascinată, se apropie, plutind parcă, de el şi murmură :

— Iată, sînt pe punctul de-a muri, sau de-a înnebuni.

— Mai aproape, spuse Bululú, acolo... sus... mai sus... dar cu atenţie, vă rog.

Eva îşi ţinea ochii strînşi, neputînd rezista la teroare, dar îşi ridicase braţele, biruită de ispita aceea îngrozitoare.

Dibui puţin cu mîinile, întregul ei cap şovăia, dibui deasupra capului lui Bululú, şi deodată scoase un ţipăt foarte ascuţit şi-şi retrase mîna ca şi cum s-ar fi fript ; şi cum tot corpul îi fu aruncat înapoi, deschise ochii, imenşi. Bululú părea neînsufleţit şi puţin aplecat pe-o parte. Eva începu să urle ca o nebună :

— Nu, mor. Mişcă puţin. Urlu dacă nu vorbeşti. Mă omor, Bululú.

După un minut, Bululú, ca şi cum ar fi făcut un mare efort, care-i înfioră tot trupul, se reanimă, se îndreptă şi rosti :

— Deoarece stăpîna mea îmi poruncește, iată că mă mișc și-i vorbesc.

Cîtva timp nu spuse nimic nimeni. Era aproape întuneric. În cele din urmă, Eva își reveni, sîngele i se întoarse din nou în obraji. Respiră adînc, și încetul cu încetul reuși să lege cîteva cuvinte : șopti :

— Mulțumesc.

Tăceau de-o bună bucată de timp, Bululú impasibil și Eva ca și sfîrșită, cînd se auzi bătînd în ușă; și mai înainte ca Eva să poată răspunde, intră Evandro. Rămase surprins văzîndu-l pe Bululú, dar nu făcu nici o remarcă. I se adresă Evei, invitînd-o :

— Coborîm ?

Eva își opri cîtva timp privirea, umilită, asupra lui.

— Mai e puțin, Eva ; să coborîm. Hai să ne-așteptăm oaspeții în vestibul.

Eva era istovită, ca și cum ar fi muncit din greu. Șopti :

— Să mergem.

— Am impresia, Eva, că te duc spre locul supliciului.

Eva nu răspunse, dar se apropie de el, ascultătoare. Evandro porni înainte, ridică draperia și-i făcu semn să treacă.

Eva, fără să se uite la Bululú, care rămăsese imobil și mut, îi spuse lui Evandro :

— Și... Bululú ?

Evandro îi răspunse cu răceală :

— E la ordinele tale.

— Atunci, rosti ea, fără să-şi dea seama că vocea ei devenise rugătoare, poate să vină cu noi...

Deoarece Evandro nu-i răspunse, Eva continuă, şi mai umilă :

— ... să vină cu noi pînă acolo... şi-apoi să se întoarcă ?

Evandro n-avu nimic de obiectat, făcu doar un semn indiferent cu capul. Eva, cu un firicel de voce, rosti :

— Vino, atunci, Bululú.

Evandro, continuînd să ţină cu o mînă draperia, cu cealaltă repetă invitaţia ; şi cum se pregătea să iasă, şi deoarece Evandro era în spatele ei, Eva nu îndrăzni să se întoarcă să vadă ce face Bululú. Pe scară, Evandro o ţinea uşor de mînă, conducînd-o ; şi nici atunci, coborînd scara, nu avu destul curaj să se întoarcă. Ajunseră astfel în vestibul, îl traversară, nu spre uşa dinafară, cu geamuri albe, ci către alta, pe unde Eva nu mai trecuse niciodată.

— Iată, spuse Evandro, acolo-i sala banchetului.

Se opriră o clipă, apoi Evandro reluă :

— Să stăm aici.

Şi-i indică un divan scund. În sfîrşit, Eva putu să se întoarcă.

Dar nici urmă de Bululú. Deşi se aştepta la asta, resimţi totuşi o durere îngrozitoare. Avu impresia că n-o să-l mai vadă niciodată. Era ca şi cum s-ar fi rupt o bucată din propria ei fiinţă.

Închise o clipă ochii, îi strînse cît putu mai mult, reuşind astfel să se stăpînească. Deschise ochii şi, surîzînd, se întoarse brusc spre Evandro, care nu se uita la ea în clipa aceea :

— Avem de aşteptat, nu-i aşa ?

— Nu cred. Vor veni toţi o dată.

Şi Eva îşi dă deodată seama că acela e locul, că acela e divanul pe care dormise la venire, cu puţine zile mai înainte. Era gata să-i spună lui Evandro, dar se abţinu : şi ca să-şi învingă emoţia, îl întrebă :

— Şi va ţine mult ?

Evandro: Nu. Cît mai puţin cu putinţă. Cît cea mai îndelungată iubire a unei femei îndrăgostite. E bine aşa ?

Eva: N-am reuşit să fim amanţi, Evandro. Poate că vina-i a mea. De ce nu putem fi prieteni ? Din vina ta ?

Evandro: Oh, asta nu-i un banchet de nuntă, ci un fel de parastas.

Eva: Şi va ţine mult ?

Evandro: Ţi-am răspuns doar.

Eva: Ai dreptate. Voiam să spun : vor fi mulţi ?

Evandro: Nu vor fi mulţi. Cincisprezece sau douăzeci.

Eva: Bărbaţi şi femei ?

Evandro: Da, şi femei.

Eva: Şi... nimeni altcineva ?

Evandro: Cineva, care nu e nici bărbat nici femeie.

Eva: El !

Evandro: Nu : filozoful.

Eva: Cum de-i suporţi pe oamenii ăştia ? Spune-mi, altădată, cînd nu eram eu, şi era în schimb o altă femeie... nu era... nimeni altcineva cu voi ?

Evandro: Nu.

Eva: Poate că nu m-ai înţeles.

Evandro: Te-am înţeles. Nu era, nu.

Eva: Şi nu ai, acuma, pe nimeni altul la fel ?

Evandro: Cum, la fel ?

Eva: Aşa, ca el.

Evandro: Bululú. Te gîndeşti la Bululú.

Eva: Nu mai ai nici unul ? Şi nici n-ai mai avut ?

Evandro: Niciodată.

Eva: Îmi pare bine. Cîţi ani are ?

Evandro: Oh, ce întrebare stranie ! A început să existe în clipa în care l-ai văzut intrînd.

Eva: Dar de la ce vîrstă a început să existe ?

Evandro: Destul !

Eva: I-e foame ? I-e sete ?

Evandro: Destul, Eva !

Eva: De ce nu vrei să răspunzi ?

Evandro: De ce nu l-ai întrebat pe el ?

Eva: N-am avut curaj.

Evandro: Aşa de mult îl respecţi ?

Eva: Eşti rău. Curiozitatea mea e cît se poate de firească. Şi orice om ar proceda la fel. Spune-mi, spune-mi, te rog : poate, e capabil să-i fie foame ?... sau sete ?... din ce trăieşte ?

Evandro: Dacă-ți răspund la întrebările astea, îmi vei pune altele, din ce în ce mai îndrăznețe : și pînă la urmă ai să ajungi să mă-ntrebi dacă Bulului e capabil să încerce fiorii dragostei.

Eva: Nu. Tu mă îndemni să mă gîndesc la asemenea lucruri. Ești un monstru. Cuvintele îți sînt mai infernale decît vrăjitoriile ; fiindcă îți fac rău, te ard pe dinăuntru ; pe cînd vrăjitoriile sînt niște glume răsuflate, povești pentru copii și pentru teatrul de marionete... Ah !...

Evandro: Ce ai ?

Eva: Nu știu.

Evandro: Eu știu însă ce înseamnă rana asta din inima ta. Suferi fiindcă te-ai surprins gîndindu-te la Bulului ca la o marionetă dintr-un teatru de păpuși : după două ore se sting luminile, se strîng decorurile, iar păpușile se agață în cui.

Eva se ridică mînioasă, strigînd :

— Nu, nu, nu ! Spune-mi că nu-i adevărat ! Cît de perfid ești.

Într-acestea, se auzi vuiet mare de voci dincolo de ușa cu geamlîc alb, care se deschise deodată cu zgomot. Apăru și se opri în prag, cu brațele ridicate și declamînd, prietenul lui Evandro, urmat de un grup de bărbați și de femei care-l împingeau.

— Se auzea vocea domniei-voastre, Regină... Vă aduc omagiul celor mai de vază supuşi ai voştri.

Şi intrară cu toţii, învălmăşindu-se. Văzînd-o pe Eva, grupul păru cuprins de sfială. Evandro schiţă cîteva gesturi, ca şi cum ar fi vrut să facă prezentările. Eva salută cu multă curtenie pe toată lumea, prietenul puse însă capăt salamalecurilor străbătînd micul grup în toate direcţiile, veşnic pe urmele filozofului, care părea mai nepieptănat şi mai strident ca oricînd. Erau în total, aşa cum spusese Evandro, vreo cincisprezece bărbaţi şi femei, acestea din urmă îmbrăcate cu mult fast. Pentru moment, Eva avu o impresie confuză, fără a reuşi să distingă în vreun fel anume măcar o singură persoană. Evandro puse să se dea uşile la o parte, prietenul oferi braţul Evei, şi, în urma lor, toţi ceilalţi, de-a valma, intrară în sala scînteietoare.

CAPITOLUL AL OPTULEA

BANCHETUL

După ce făcu primul pas în sală, Eva fu nevoită să se oprească orbită. Lampadarele electrice îşi aruncau lumina în toate direcţiile, punînd în valoare candoarea feţelor de masă, răsfrîngîndu-se în toate cristalurile şi obiectele de argint. Măsuţele erau toate la fel, cu cîte două sau trei tacîmuri fiecare. Tavanul şi pereţii, albi, erau de-o mare simplitate. Şi tot albul acela strălucitor nu era întrerupt decît de florile purpurii care şerpuiau în desene complicate pe măsuţe, şi de galbenul luminos al divanurilor îmbrăcate în mătase, aşezate de-a lungul pereţilor.

Susţinînd-o, prietenul o conduse pe Eva la locul ei.

— Ce e acolo? întrebă, plină de neîncredere, Eva.

Şi arătă spre cortina care acoperea o parte din cei doi pereţi lungi ai sălii, iar în faţa cortinei se vedea un fel de rampă, mărginită de un şir de vase înalte de porţelan.

— Teatrul, răspunse prietenul, micul meu teatru. Iar acolo, în dosul vaselor acelora misterioase, se adîncește un mic golf mistic, unde se află orchestra, mica mea orchestră.

— Și-or să cînte ?

— Or să cînte și-or să joace ; o comedioară de-a mea, cu muzica scrisă de mine. Și ridicînd vocea, deoarece conversațiile din jurul lor umpleau sala : La locurile voastre, supuși și supuse : fiți atenți, acesta e locul Reginei Eva, iar acela, într-o perfectă simetrie, al Regelui Evandro.

Cele două scaune indicate se aflau la două dintre măsuțele așezate în imediata apropiere a scenei : al Evei la stînga, al lui Evandro la dreapta.

— Și noi ? întrebă una dintre invitate.

— Aici, răspunse prietenul, pentru a îndeplini funcția de cavaler, de herald, de paharnic, de sufragiu, de paj și de slujitor al Reginei, bineînțeles că eu ; acolo, pentru a îndeplini funcția de doamnă de onoare a Regelui Evandro, domnia-voastră, drept răsplată de-a fi cerut cea dintîi instrucțiunile necesare, recunoscîndu-mi, prin aceasta, puterea.

Doamna, care era impunătoare și frumoasă, se porni fără grabă spre locul său, unde-o urmă imediat și Evandro.

— Cît despre ceilalți, continuă prietenul, fiecare acolo unde crede de cuviință, unde-l îndreaptă providența, unde-l aruncă destinul, cu

singura condiție ca fiecare bărbat să stea alături de-o femeie, așa cum poruncește înțeleapta natură.

Măsuțele erau împrăștiate ici și colo, într-o dezordine aparentă, dar cît se poate de plăcută ochiului : în întregime opera lui, care inițiase și supraveghease pregătirile în cele mai mici amănunte. Se așezară cu toții la locurile lor, continuînd să vorbească. Filozoful luase loc alături de-o pereche, dar organizatorul banchetului nu-i îngădui.

— Nu, nu, strigă, aici e o măsuță liberă, și fiindcă e chiar în spatele măsuței mele, filozoful va fi sub directa mea supraveghere, și singur, singur ca un cîine, așa cum și e.

— Bărbatul singur e cel mai puternic, declamă filozoful îndreptîndu-se spre locul indicat, atunci cînd meditează, ca și atunci cînd mănîncă și cînd bea.

— Și nu uitați, strigă iarăși organizatorul, că acesta nu-i un prînz obișnuit sau o cină, ci un rit sacru. Și aflați că orice discurs plicticos e interzis. Și gîndiți-vă că fiecare amănunt al serbării mi se datorează mie, umil supus al Reginei noastre. Supus, dar pentru toată seara aceasta va fi comandantul vostru suprem și unic.

— Dac-aș fi știut că-ți aduci filozoful, țipă de la o măsuță din fund o femeiușcă durdulie, mi-aș fi adus și eu buldogul.

Atunci luă cuvîntul Eva, care se întoarse spre el și-i spuse cu blîndețe :

— Văd că toată lumea glumeşte pe socoteala dumneavoastră, domnule filozof; trebuie să vă iau sub aripa mea ocrotitoare.

— Oh, *donna* Quijote, exclamă prietenul.

— Atunci, strigă filozoful, aveţi nevoie de-un Sancho Panza. Dacă nu l-aţi aflat încă, mă întreb cum e putinţă.

— Ah! strigă Eva atinsă.

— Dacă l-aţi aflat, continuă filozoful, m-aş mulţumi să fiu Rosinante.

Eva îşi revenise. Cavalerul său începu să declame:

— Regina a spus un „ah!" miraculos, de-un mare rafinament, asemeni, în ceea ce priveşte culoarea, parfumul şi tonul unui anumit şi de neuitat „Aţi văzut?" pe care l-a rostit ieri în parc, după care n-am mai văzut-o pînă în seara aceasta: noua regină, pe care-o consacrăm în cursul acestui ritual, emană şi împrăştie în juru-i un suflu de mister, ca nici una dintre reginele pe care le-am consacrat pînă astăzi.

Nimeni nu dădea atenţie cuvintelor lui, deoarece peste tot în jur, perechile şi grupurile discutau cu însufleţire. Numai Evandro era tăcut şi distrat, şi cu totul inutil încerca frumoasa-i vecină să-i atragă atenţia. În schimb, Eva, disimulîndu-şi cele mai intime gînduri, făcea risipă de amabilităţi mondene de-a căror deprindere credea că uitase de multă vreme. După ultima frază a cavalerului său, întrebă:

— Și aceasta e, din întîmplare, una din frazele ce aparțin ritualului, și pe care ești nevoit s-o repeți de fiecare dată ?

— Nu, nu, răspunse comandantul. Dimpotrivă, ritualul comportă o mare libație cu un anumit vin, ușor și spumos, înainte de-a începe vulgara funcție masticatorie.

— Să vină, rosti, în sfîrșit, Evandro, să vină vinul cel ușor și spumos.

Patru slujitori, care umblau, plini de morgă, printre mese, aduseră amfore cu vin gălbui ; se pregăteau să-l verse în paharele oaspeților, cînd comandantul îi opri :

— Nu. Căci marea noastră Regină trebuie să umple cea dintîi cupa tuturor neînsemnaților săi supuși.

Eva se ridică plină de grație, umplu toate cupele, primind cu blîndețe plecăciunile și urările fiecăruia. Apoi se întoarse la loc.

— Juraţi cu toţii, strigă comandantul ridicîndu-și paharul, credință acestei perechi.

— Și acestei cupe, urlă filozoful.

— Nu, țipă doamna cea mică și durdulie, credință nimănui niciodată.

— Credință vinului acestuia, explică filozoful, și celor ce vor veni după el.

— Da, da, așa da, strigară mai mulți.

Cu greu și-ar fi putut imagina cineva o societate mai lipsită de spirit ca aceasta.

Pe feţele femeilor şi ale bărbaţilor se putea desluşi o bestialitate din ce în ce mai cordială şi mai mulţumită de sine. În timp ce mîncau, vorbeau, iar ca să poată vorbi, ţipau. Dar, mai presus de orice, beau, beau cu toţii, beau cu convingere, în vreme ce slujitorii serveau cu o mare repeziciune felurite mîncăruri. Banchetul ţinu mult. Invitaţii lui Evandro gustau din plin echivoca plăcere a mesei, exaltarea luminii, artificiul frivolităţii şi senzualitatea avidă ce domneşte în timpul ospeţelor. Nici un bărbat şi nici o femeie nu-i mai dădea acuma vreo atenţie Evei, pe care-o simţiseră numaidecît departe de ei şi într-altfel, şi pe care cavalerul ei servant căuta s-o prindă în mreaja cuvintelor mieroase. Filozoful era preocupat numai de mîncăruri şi de vinuri. Ceilalţi oaspeţi, aproape numai perechi, vorbeau din ce în ce mai tare, ridicau adesea paharele, închinînd, lovind cristalul cu putere, înveselindu-se peste măsură la vederea picăturilor de vin care cădeau pe feţele de masă. Iar cînd femeile se lăsau pe spătarele scaunelor în hohote exasperate de rîs, bărbaţii le urmau, plecaţi asupră-le, contemplîndu-le cu ochii îndobitociţi de pofte. Glasurile, lipsite de logică, şi mirosurile trupurilor păreau că se întretaie şi că se multiplică în spaţiu cu repeziciunea lianelor dintr-o pădure, şi că din învălmăşeală se ridică, spre lumina care săgeta de sus, un nour dens, care încetoşa şi îngroşa aerul.

Astfel că larma petrecerii alcătuia un fel de fundal mobil, plin de nervozitate, pentru izolarea Evei și a lui Evandro. Acuma prietenul îi vorbea Evei încontinuu și cu glas scăzut, la ureche : ochii ei priveau dincolo de el. Evandro era copleșit, întunecat aproape.

Apoi, așa cum se întîmplă adesea, fără veste și fără nici o rațiune, tăcură deodată cu toții și se făcu liniște ; și-n liniștea aceea se auzi vocea frumoasei vecine de masă a lui Evandro, care, în eforturile ei stăruitoare de-a lega o conversație, întrebă :

— Teatrul funcționează ? Cînd îl inaugurăm ?

Evandro se scutură, coborî de pe înaltele culmi pe care se avîntase, se uită spre scenă și spre cortină ca și cum le-ar fi invitat să răspundă. Prietenul auzise și, întrerupîndu-și convorbirea cu Eva, strigă :

— V-am spus doar, e gata, complet gata, îl inaugurăm chiar în seara asta : e o comedie cu dans, cu muzică, totul alcătuit de mine. La primul semn, cîntăreții vor începe să cînte, cortina se va da la o parte, actorii vor apărea pe scenă.

— Și cine va face semnul ? ceru să afle unul dintre oaspeți.

— Și cînd ? adăugă altul.

— Ce mai așteptăm ?

— Dați-i drumul, imediat...

— Nu...

— Liniște ! strigă comandantul, semnul nu-l poate face decît Regina.

— Oh ! spuse Eva, nu știam că-mi revine asemenea responsabilitate. Te împuternicesc pe dumneata.

— Momentul însă, stărui prietenul, trebuie să-l aleagă Regina.

— Imediat !

— Nu...

— Ba da... se auziră, urlînd, diferite voci, căutînd să se ia la întrecere.

O doamnă spuse :

— La sfîrșit !

— La sfîrșitul cui ? întrebă doamna de onoare a lui Evandro.

În clipa aceea interveni filozoful, care, întinzîndu-și gîtul de după paharele multicolore și sticlele pe jumătate goale din fața lui, urlă :

— La început !

— Care început ? țipă doamna cea micuță și durdulie, din fundul încăperii ; nu-ți dai seama că-i destul de mult de cînd ai început să te îmbeți ?

Filozoful încercă să le explice :

— La începutul timpului viitor : iar începutul timpului viitor e clipa de față : așadar, imediat.

Fel de fel de strigăte întîmpinară propunerea. Comandantul le domină pe toate :

— Nu poate hotărî decît Regina.

Eva abia aștepta să scape de conversația prietenului :

— I-am făgăduit filozofului alianță, așadar, imediat. Ai înțeles, domnule comandant ?

Comandantul, în nerăbdarea lui de autor, fu foarte fericit auzind ordinul, și, fără să mai piardă timpul, începu să bată din palme în direcția scenei și să strige :

— Olà, olà : cîntăreți, cîntați ; cortină, dă-te la o parte ; actori, puneți-vă în mișcare !

În întreaga sală se lăsă o liniște desăvîrșită. Mesenii toți își îndreptară privirile spre cortină, încă lăsată.

Și aproape numaidecît, de după vasele înalte care mărgineau scena se auzi micuța orchestră care ataca uvertura.

Începea cu cîteva acorduri puternice, aproape stridente, uluitoare, susținute de timbrul grav al armoniumului, dar într-o mișcare plină de vioiciune care, după puțin, se prefăcea în ritm de operetă. Publicul începea să-și piardă răbdarea. Doamna cea micuță nu se putu stăpîni și începu să protesteze :

— Dar nu se vede nimic.

— Un moment, imploră în șoaptă autorul.

— Ce importanță are ? murmură vecina de masă a lui Evandro. E minunat să-l poți privi pe celălalt în sunetul muzicii.

Slujitorii umblau în vîrful picioarelor, punînd pe mese tăvi încărcate cu fructe : acel du-te-vino al lor însă părea a-i îndreptăți pe oaspeți să-și reia conversația, din care pricină organizatorul porunci

imediat, făcînd și de astă dată efortul de-a nu ridica vocea :

— Aduceți tot ce trebuie și-apoi plecați !

Ritmul muzicii devenea tot mai accelerat. Autorul, posomorît, îi șopti Evei :

— De ce-ați dorit să se înceapă imediat ?

— Așa, ca să fac și eu ceva, ca să-mi mai schimb gîndurile...

— Mă mîhniți profund.

În clipa aceea, ritmul muzicii, de dincolo de taina vaselor înflorite, slăbea, părea să se îndrepte spre pauză : autorul își ridică ambele brațe cu mîinile întinse, întocmai ca un dirijor de orchestră, întors însă către oaspeți :

— Liniște, liniște, începe !

— Oh, spuse o doamnă, se ridică cortina.

Într-adevăr, cortina se ridica încet-încet, iar curiozitatea restabili o liniște generală.

Scena era foarte mică și joasă. Închipuia o piațetă, de-o desăvîrșită simetrie, cu opt căsuțe : trei la stînga, trei la dreapta și două în fund : toate perfect egale, cu un singur cat ; cu cîte-o ușă și două ferestre verzi, și-un acoperiș roșu țuguiat.

— Oh, rosti Eva, ce scenă mică ! Și oamenii unde-o să încapă ? Or s-atingă tavanul cu capul.

— Care oameni ? spuse autorul privind scena cu atenție. Aveți răbdare !

Printre notele adînci ale violoncelului începuseră să se amestece, cu destulă brutalitate, cîteva acorduri de ghitară. Și-n piață apăru imediat o mică

marionetă, în costum de Arlechin, cu ghitara atîrnată de gît.

— Ce drăguț e, murmură vecina lui Evandro.

— Ah ! strigă Eva ; și se ridică brusc.

— Ce s-a întîmplat ? întrebă de la locul lui Evandro, uitîndu-se fix la ea.

Eva, nemaipomenit de palidă, se așeză din nou. Autorul o întrebă :

— Ce aveți ? Tremurați toată.

— Nimic, răspunse ea, nu știam.

Autorul dădu din umeri. Doamna cea micuță și durdulie, care era cea mai departe de scenă, strigă:

— Lăsați-mă s-ascult.

— Da, liniște, spuse autorul, acuma vorbește.

Și într-adevăr, Arlechinul, după ce-și acordă ghitara, începu să recite :

Mi s-a spus c-aici e casa Colombinei, cu un singur etaj, cu ferestrele verzi. Numai c-aici sînt una, două, trei, patru, cinci, șase, șapte, opt case, toate cu un singur etaj și cu ferestrele verzi. Sub care, Dumnezeule, am să-mi cînt serenada ?

Și reîncepu să-și ciupească ghitara.

— Are dreptate, bietul de el, spuse o doamnă, unde-o s-o cînte ?

Aproape ca și cum i-ar fi răspuns, Arlechinul încheie :

Am s-o cînt în mijlocul pieții. Colombina are să m-audă.

Mica orchestră urcă la cele mai ascuțite note.

— E în proză, observă unul dintre invitați.

— Linişte, răspunse autorul, vin numaidecît şi versurile.

Arlechino, după ce orchestra tăcu, execută la ghitară cîteva arpegii, apoi începu să cînte :

Colombina, Colombina...

Din interiorul căsuţelor îl întrerupse o suită de voci feminine, aşa ca şi cum ar fi ieşit din fiecare căsuţă cîte una, şi răspunse :

Ah-ah-ah-ah-ah-ah-ah-ah

Arlechino, uimit şi încurajat, reluă cu putere :

Colombina, Colombina
unde eşti ? dă glas de zor
de nu vrei,
de nu vrei,
de nu vrei să vezi cum mor.

Aici orchestra atacă din nou. Iar filozoful, cu un pahar în mînă, rosti cu vocea-i aspră, sentenţios :

— Versurile sînt aproape asclepiadeice.

— Mie-mi aparţin şi versurile, îl asigură autorul.

— Băgasem de seamă, strigă cineva.

— Termină. Ajunge. Vrem s-auzim, protestară cîteva glasuri.

Se-auzea mereu clinchet de pahare şi gîlgîitul vinului din sticle.

La unison şi ca o singură voce, din cele opt căsuţe şi ca dintr-o singură căsuţă, acea misterioasă voce multiplă a Colombinei rosti :

Iată-mă, sînt aici, ce dorești de la mine?

Arlechino declamă :

Vreau să te învăț dansul Paraté.

Vocea, înmulțită cu opt, răspunse :

Vin acolo, zbor la tine.

Arlechino se opri cu brațele deschise, cu fața întoarsă spre public, așteptînd. Publicul, foarte atent acuma, aștepta cu aceeași nerăbdare.

Și cele opt uși se deschiseră deodată, acționate parcă de un singur mecanism : și în cele opt praguri apărură opt Colombine, îmbrăcate toate la fel, toate identice. Și cîntară la unison :

Iată-mă aici.

Arlechino se întoarce, și vede că sînt opt.

Între timp, orchestra indica motivul unei vesele melodii de dans. Arlechino însă își pierde capul, le înnumără, e descumpănit :

Una, două, trei, patru, cinci, șase, șapte, opt;
cîte despărțituri are roata norocului: dar care e
Colombina din voi opt?

În mod succesiv, cele opt Colombine, din ușă în ușă, de la stînga la dreapta în jurul pieței, rostesc :

Eu sînt, eu sînt, eu sînt, eu sînt, eu sînt,
eu sînt, eu sînt, eu sînt.

Apoi încep să cînte imediat toate împreună, pe o dramatică și puternică melopee de un stil aproape wagnerian :

Eu sînt, iată-mă întreagă a ta,
învață-mă dansul Paraté.

În clipa aceea, Arlechino părea, într-adevăr, desperat și, urmărit de motivele ascuțite ale flautului, își mărturisea desperarea într-o frază melodioasă:

Dac-aș fi fost la etajul al patrulea m-aș fi aruncat jos:
Cum să fac să le învăț pe toate opt?

Mica orchestră cînta acum cu vioiciune. Colombinele cîntau în două semicoruri:

Nu, nevoie de asta nu e,

dădea asigurări cel dintîi:

Nu, nevoie de asta nu e,

îl ajungea din urmă al doilea; apoi cele două semicoruri se contopeau într-o candidă imitație:

Căci îl știm,
căci îl știm,
căci îl știm mai bine ca tine.

Și fiecare din ele se mișcă, în sfîrșit, de pe prag, și lăsîndu-l pe Arlechino, mut de uimire, la mijloc, pornesc în juru-i un dans simetric și vesel. E, pe cît se pare, mult trîmbițatul dans Paraté.

Cauzele efectului teatral sînt inexplicabile și misterioase. Poate că felul neașteptat în care fusese rezolvată problema care-l chinuia pe Arlechino, sau poate că ușurința cu care-și schimbase muzica ritmul în clipa aceea, dar atunci cînd cele opt Colombine își începuseră, pe scenă, dansul în jurul

ghitaristului, publicul din sală izbucni în aplauze puternice, părînd multiplicat de entuziasmul împărtășit în mod atît de unanim. Singuri Eva și Evandro erau moderați, cu adevărat regali, în aplauze. Autorul, în timp ce, radiind de fericire, se înclina, de pe scaunul său, în toate părțile, aplauda și el, fără să-și dea seama ce face, cu toată sinceritatea. Și cum aplauzele începeau să slăbească — iar pe scenă Colombinele continuau să danseze, și în dosul vaselor înalte viorile și flautul continuau să le îndemne și să le îmbărbăteze — Eva, buimăcită încă, îl întrebă pe autor :

— Sînt... marionete ?

— Sigur, răspunse prietenul.

— Din cele... adevărate ?

— Cum adică ? întrebă prietenul, există și marionete false ?

— O clipă, strigă filozoful, să fac un raționament. O marionetă e un om fals. De unde o marionetă falsă e un fals om-fals, adică un om adevărat, adevăratul om adevărat, singurul om adevărat, omul adevărat prin excelență.

— Uff, gemu toată sala.

Evandro, în schimb, binevoi să-l aprobe :

— Bravo filozofule ! Peste mai puțin de-o jumătate de oră — și-și privi rînd pe rînd invitații — nu toți cei de față vor putea raționa la fel de bine.

Într-adevăr, pe unii îi podidiseră lacrimile, alții se agitau fără rost, dar și unii și alții continuau să bea, forțîndu-se să rîdă.

— Liniște, gemu, plină de melancolie, doamna cea micuță, nu se mai aude nimic.

— Poate că dansează.

Frumoasa vecină de masă a lui Evandro rosti :

— Domnule autor, comedia dumitale e cam naivă.

— Cum ? țipă autorul atins, ridicîndu-se în picioare ; ăsta nu-i nimic, ăsta-i un mic prolog ; acuma vine partea cea mai frumoasă : fiți atenți...

Colombinele, într-un semicerc larg, al cărui centru era tot Arlechino, se opriseră și, cu multă gingășie, își plecau capul înainte și ridicau cîte un picior spre spate, în vreme ce micuța orchestră se relaxa într-un acord prelung.

— Liniște, își continuă autorul explicațiile, se schimbă scena : atenție, atenție, coboară un văl cenușiu... un minut... mai puțin chiar... liniște, liniște... vălul cenușiu se ridică... și totul e complet schimbat.

Publicul își exprimă uimirea pe diferite tonuri. Scena era fastuoasă. Micuța orchestră începuse o melodie abia auzită și lentă, pe un ton exotic.

— Acesta, explica mereu autorul, e haremul unui Sultan ; iată divane, covoare, narghilea, tot ce trebuie...

— Și Arlechino ?

— Liniște. Acesta-i haremul unde, pe urmă, dar mult mai tîrziu, ajunge Arlechino, și — adăugă coborîndu-și glasul pentru a conferi o mai mare valoare indiscreției — îl fac eunuc.

Una dintre doamne se scandaliză :

— Oh... şi-o să se vadă ?

Între timp, pe scenă apărură două odalisce care se aruncară pe divan şi începură să scoată nişte suspine adînci, susţinute cu brio de orchestră. Erau foarte decoltate şi împodobite c-o puzderie de nestemate, dar continuau să suspine.

— Întîi, începu să explice din nou autorul, reluîndu-şi locul pe scaun, va intra prietenul lui Arlechino, împreună cu alte inovaţii originale.

— Dar cine-o să intre ? întrebă Eva. Tot marionete ?

— Linişte ! fiţi atentă !

Una dintre cele două odalisce se hotărîse să vorbească :

Selima, l-ai văzut pe străinul acela cu nume bizar, căruia-i arată Sultanul haremul ?

A doua odaliscă răspunse :

Nu : trebuie să vină în curînd şi aici.

Eva exclamă :

— Dumnezeule !

— Ce s-a întîmplat ? întrebă autorul. Evandro, Regina e deosebit de sensibilă la spectacolele de teatru. Iar voi, cei de-acolo, terminaţi o dată !

Apostrofa era adresată celor doi convivi, de sex opus, care, apropiindu-se prea mult unul de altul, se izbiseră cu prea multă putere de măsuţa încărcată cu pahare.

— Oh, răspunse bărbatul împiedicîndu-se în cuvinte, oricine poate face ceea ce crede de cuviință.

— Liniște, strigară ceilalți.

De pe divan, prima odaliscă propuse :

În timp ce-așteptăm să ne acordăm mai bine guzlele, fiindcă ne va pune să cîntăm.

O invizibilă și binevoitoare mînă întinse fiecăruia, dintre culise, cîte o guzlă, cunoscut instrument arab cu o singură coardă. Publicul, la intervenția aceasta diabolică, protestă. Odaliscele însă, credincioase programului, începură să-și ciupească, languros, guzlele.

Publicul își pierduse răbdarea.

— Durează cam mult.

— Liniște.

Eva, stăruitoare, întrebă din nou :

— Dar cine-o să intre ? Tot o marionetă ?

— Tot o marionetă, Dumnezeule, răspunse autorul deznădăjduit ; vreți să intre o girafă ?

— Ah, iată...

Intra tocmai, ușor de recunoscut după pasul solemn și o arbitrară coroană pusă peste turban, Sultanul cel bărbos ; și uitîndu-se în jur cu semeție, porunci :

Pregătiți-vă, frumoaselor, să cîntați cele mai frumoase cîntece pe care le știți : care sînt ultimele noutăți ?

— Ajunge, ajunge ! Se auziră cîteva glasuri din public, deși erau intercsați și atenți cu toții : inex-

plicabilă şi stranie comportare datorită acelor efecte de teatru.

Dînd ascultare dorinţei Sultanului, prima odaliscă execută la guzlă primele măsuri dintr-o anumită melodie, susţinută de micuţa orchestră. Cineva din public începuse să fredoneze.

Doamna de lîngă Evandro hotărî :

— E prea stupid.

O pereche ceva mai îndrăzneaţă se şi ridicase de la masă şi se tolănise, fără pic de ruşine, pe divanul cel galben de lîngă peretele din fund. O voce strigă.

— Cine v-a dat voie să plecaţi ?

Nerăbdarea însă îi cuprinsese pe toţi ceilalţi, care începuseră să se agite, să şuşotească, să caşte, să mişte scaunele, să hohotească în mod echivoc fără a mai da vreo atenţie acţiunii de pe scenă. Evandro devenise sumbru. Autorul stătea gata să izbucnească, îl reţinea însă teama de-a nu provoca o şi mai puternică revoltă în public.

Guzlele continuau să se jeluie. La un moment dat, păru că murmurul general a mai scăzut în intensitate, dar în liniştea care urmă se auzi, ridicîndu-se fără veste, un grohăit, apoi un altul, şi un altul : observară că era filozoful, care începuse să sforăie voinicеşte, cu faţa pe masă, printre farfurii.

— Uh-uh-uh, şi cîteva coji de portocală căzură peste ţeasta-i imobilă.

Bietul autor spera să atragă din nou atenția publicului și strigă :

— Atenție, atenție, intră alte marionete.

Efectul se vădi modest, aproape nimeni nu-i dădu atenție. Singură Eva privea cu disperată nerăbdare spre scenă. În clipa aceea, atinse brațul autorului și-l întrebă cu teamă :

— Ești sigur... că vor fi absolut toate.. marionete adevărate ?

Autorul nu se mai putu stăpîni :

— Dumnezeule, ce trebuie să fac ca să înțelegeți un lucru atît de simplu ca ăsta ?

Și în murmurul indiferent al celor din jur, se ridică, porni spre scenă, se urcă sus, se lăsă pe vine — părînd, acolo, enorm și neverosibil — și întinse o mînă spre sultanul care tocmai spunea :

...va trebui, de asemenea, să dansați dansurile voastre cele mai suges...

În punctul acesta bietul Sultan se întrerupe, rămase într-o postură dramatică, cu brațul drept întins și genunchiul stîng ridicat. Autorul, exasperat, îi apucase sforile, oprindu-le la jumătatea cuvîntului și a vieții.

Cea mai mare parte dintre invitați începură să rîdă în hohote. Eva strigă :

— Ah, l-ai asasinat !

Autorul, roșu la față, cuprins parcă de un fel de voluptate a furiei, continua :

— Priviți ! și apucă de sforile unei odalisce ; priviți din nou ! și apucă de sforile celeilalte.

Nenorocitele încremeniră pe loc, și absolut identic, rămaseră aplecate pe spate, cu brațele desfăcute, fustele ridicate, picioarele în aer într-o poziție îngrozitor de obscenă.

În momentul acela, toți cei de față, oprindu-se din rîs, deveniră furioși, acoperind cu ocări pe autorul sacrileg :

— Idiotule ! termină o dată ! Strașnică idee !

Autorul coboară de pe scenă și, minios la culme, se întoarce spre Eva :

— Ați văzut ? V-ați convins ? Jur că nu vă înțeleg de loc !

— Uff, spunea doamna cea micuță și durdulie, care se apropiase de scenă ca să vadă mai bine, fac o impresie nemaipomenită.

Evandro, care nu ieșise pînă acum din mutenia lui, rosti cu un aer funebru :

— Așa se întîmplă cînd vrei să te atingi de sforile marionetelor.

Abia atunci reuși filozoful să perceapă vacarmul din jur : își ridică dintre farfurii și pahare fața buimăcită, văzu odaliscele de pe scenă și porni să strige :

— Ah, ah, afară, afară cu ele, rușine, rușine, afară cu tîrfele acelea neobrăzate.

În vacarmul general interveni o pauză : și-atunci băgară de seamă că micuța orchestră continua să cînte, că, plină de cutezanță, continuase tot timpul să cînte : că arcușurile executau cu mare zel un

acompaniament îndrăcit (pentru că, cine știe, la punctul acesta al spectacolului pe scenă ar fi trebuit să cînte poate un cor numeros) ; iar acompaniamentul acela rudimentar, cu o notă joasă și forte a contrabasului și cu cele două pizzicate ascuțite ale viorilor, acompaniament executat în gol, era deplasat și macabru. Imprudentul autor făcu semn că vrea să vorbească, dar fu primit de noi urlete ; erau beți cu toții.

— Las-o baltă ! Ajunge ! Să ne distrăm și noi, e timpul !

Și, ca și cum s-ar fi înțeles mai dinainte, pentru a umple golul lăsat de muzică, trei sau patru convivi începură să cînte, încercînd să se folosească de acompaniament. Autorul, ridicîndu-și capul spre scenă, strigă :

— Jos cortina ! Aceasta căzu numaidecît ; iar el, întorcîndu-se către public, încheie : Sînteți o bandă de inconștienți.

Arcușurile își continuau acompaniamentul.

Vecinul de masă al doamnei celei micuțe și durdulii rosti cu glas puternic :

— Să se termine și cu muzica. Nu-i bună decît ca să poată galopa caii la circ. Ajunge !

În cele din urmă, orchestra tăcu. Vecinul de masă continuă :

— Noi sîntem în stare să galopăm și fără muzică. Și, luîndu-și doamna pe după mijloc : Hop la, hop la, hai să dansăm !

— Da, strigă o doamnă brună, să dansăm noi în locul marionetelor.

— Da, da !

Și pentru a face loc, apucară măsuțele care se aflau în mijlocul sălii și le împinseră la perete cu mare zgomot de pahare sparte.

— Am să-l execut eu, strigă din nou bruna.

— Ce anume ?

— Dansul oriental.

Ajunse dintr-un salt în mijlocul sălii, își desfăcu dintr-o singură mișcare cingătoarea, rochia îi căzu la picioare și, aproape goală și cu brațele ridicate, spuse :

— E nevoie de muzică !

Două perechi, care începuseră să danseze, se izbiră de ea, aproape s-o trîntească jos : ea țipă ; vociferau cu toții ; o parte din ei se trîntiseră de-a valma pe divane. Cei douăzeci de invitați păreau cincizeci de oameni beți.

Eva se apropie de Evandro, îl luă deoparte și-i spuse, indignată :

— Te rog, oprește-i !

Evandro răspunse, rîzînd cu cruzime :

— De ce ? Să ne amuzăm. Bea și tu, Eva.

Eva se înfurie :

— E oribil ! Nici nu mi-aș fi putut imagina. Trimite-i acasă. Trimite-i acasă pe toți.

Îi întrerupse un urlet ; apoi un altul. Se întoarseră într-acolo cu toții. Era filozoful, îl aruncaseră

pe podea și-acum îi turnau vin în barbă. Iar el striga :

— *Donna* Quijote, apără-mă !

Bruna, numai în cămașă, alergă și i se așeză pe cap.

Eva îl săgeta pe Evandro cu priviri de foc :

— Privește ! Să se termine o dată !

— Oh, se amuză !

Eva simți c-a ajuns la capătul puterilor :

— Evandro, nu vezi că mă întristează toate astea ?

— Foarte rău. Tristețea e un păcat.

Prietenul care organizase banchetul uitase, între timp, cu ajutorul mai multor pahare de vin, dezamăgirea lui de autor. Trecînd în clipa aceea pe lîngă ei, auzi cuvintele lui Evandro.

— Bravo, Evandro, exclamă ; plăcerea e singura virtute. Și întorcîndu-se către ceilalți, rosti cu glas tare : Doamnelor și domnilor, vă invit să vă arătați virtutea : să facem cu toții împreună un frumos exercițiu de virtute, aici în templul acesta.

Invitația căzu însă neonorată la picioarele oratorului ca dopul unei sticle după ce se evaporă spuma. Oaspeții nu mai aveau nici măcar forța să urle, atît erau de istoviți și de plini de moleșeală. Cei mai mulți zăceau întinși ici și colo de-a curmezișul scaunelor și a divanelor. Doamna de onoare a lui Evandro, cu statura ei de junonă, care nu se amețise încă de tot, se apropie de el și, arătînd spre ceilalți, spuse :

— Vedeţi în ce stare i-a adus muzica.

— Bravo, gemu filozoful, muzica i-a adus în starea asta. Trăiască muzica ! Oh, *donna* Quijote, mai toarnă-mi un pahar de muzică.

Şi-şi întindea paharul gol, cu un aer lacrimogen.

Doamna cea frumoasă continuă :

— Dac-am ieşi să facem un tur pe-afară ?

Eva prinse din zbor propunerea :

— Da, Evandro, ar fi minunat. Ar fi o minunată diversiune pentru toată lumea.

Evandro era din ce în ce mai rău.

— Şi cine are nevoie de diversiune ? Unica diversiune de la viaţă e moartea.

— Piază-rea ce eşti, gemu prietenul. Vinul te-a făcut melancolic în seara asta.

Eva insistă :

— Te rog, Evandro, dacă ţii la mine cît de puţin...

— Oh, răspunse Evandro, ce helalocul lui sună cuvîntul ăsta ! Tu eşti cea care vorbeşte astfel ? Vrei, spune-mi, vrei, vrei cu adevărat o diversiune ?

— Mi-e teamă, rosti Eva tremurînd.

— Teamă de ce ? stărui Evandro. Ideea e minunată. Şi, strigînd din răsputeri în direcţia oaspeţilor : Prieteni, încercaţi să m-auziţi. Cine doarme să se trezească.

Prietenul îl susţinu :

— Supuşi ! Vorbeşte Regele. Treziţi-vă !

Şi se aplecă să-i scuture pe cîţiva.

— Ce e ? Ce s-a întîmplat ?—

Evandro continuă :

— Doresc invitații mei...

Prietenul se încăpățînă :

— Nu așa, supuși, ce Dumnezeu ?

— ...doresc supușii mei o diversiune ? Un lucru nemaivăzut ? O surpriză nemaipomenită ?

— Da, da, imediat, repede !

— Despre ce e vorba, în numele cerului ? gemu Eva, bănuitoare și neliniștită.

— Ah, văd că știi, c-ai înțeles.

Eva scoase un strigăt înfiorător :

— Nu !

Evandro declamă afectat, dar și mohorît :

— Așa vrea Regele !

Se apropie de ușă și făcu un semn, ca și cum ar fi chemat pe cineva aflat afară :

— Olà, arată-te...

— Nu ! strigă Eva, apucîndu-l de mînă. Nu permit așa ceva !

— Pe cine-ai chemat ? întrebă doamna cea frumoasă.

— Regina e înfricoșată și plină de mister, spuse prietenul ; și adresîndu-se Evei : lăsați-l, sînt și eu pe-aici.

Evandro reîncepu, strigînd mereu în direcția ușii :

— Arată-te ! Vino ! Prezintă-te în fața acestor domni, hai, prezintă-te, Bu...

Eva se repezi la el, îi acoperi fața și gura cu mîinile, îl împinse cu violență :

— Nu ! Nu ! E o cruzime. Nu vreau.

— Și ce drept ai tu ca să vrei ? o întrebă cu asprime Evandro.

— Ești un laș. Și te urăsc. Între noi nu mai există decît ură.

Prietenul comentă cu melancolie :

— Atunci nu mai e un banchet al dragostei.

— Nu e decît ură, striga Eva fără să-i pese cîtuși de puțin de cei de față sau de altceva. Și nu numai acuma : ci din prima zi. N-ai înțeles niciodată nimic. Ai făcut tot ce-ai putut ca să mă îndepărtezi de tine, cu fiecare oră, cu fiecare minut. Iar acuma te porți ca un laș. Nu-l chema, bagă de seamă. Ești beat ca și ceilalți.

Cuvîntul căzu greu în tăcerea generală. Și-l rănì adînc pe Evandro. Și-n el se clătină și se sfărîmă ceva. Fără să vrea, privirea lui căta în pămînt. Șopti :

— Eva, nu-mi mai dau seama...

Eva răspunse, trufașă :

— Lasă-mă singură.

Evandro era din ce în ce mai doborît și mai descumpănit. Eva stărui :

— Trimite-i de-aici. Și pleacă și tu.

Cealaltă doamnă, care auzise tot dar nu înțelese nimic, îi veni într-ajutor :

— Da, să plecăm.

— Aveți vreo dorință ? întrebă prietenul.

— Să pleci de-aici, să-i iei și pe ceilalți.

Cea mai mare parte dintre oaspeți se treziseră și se sculaseră și, uluiți, se supuneau ordinului Evei. Cu capetele plecate, păreau o turmă.

— Afară, afară !

Și plecară, împingîndu-l din spate pe filozof, trăgîndu-i pe cei mai nesiguri pe picioare. Pe ușă intră un curent de aer rece. După puțin, ieșiră cu toții. Evandro și prietenul se aflau pe prag. Evandro încercă să vorbească :

— Eva...

— Nu, nu, vreau să rămîn singură, singură.

O clipă tăcură. Apoi Evandro și prietenul ieșiră și ei. Eva închise ușa. Se rezemă puțin de ea, căci abia mai putea respira.

Trecu așa un timp incalculabil. Mintea ei era încețoșată. Și aburi tulburi începură să se încolăcească încetul cu încetul prin aer, miresme ambigui o copleșeau, obiecte răsturnate peste tot, pete de vin, resturi de mîncare, imagine de naufragiu și de descompunere. Apoi Eva plecă de lîngă ușă, rătăci puțin prin încăpere, se lăsă pe-un divan, rămase acolo. Lumina îi intra în ochii larg deschiși ; în cele din urmă, și-i închise, dar sub gene mai stăruiau încă fulgere neîndurătoare, iar prin pleoapele strînse razele îi răneau pupilele. Eva nu mai avea puterea de-a se întoarce pentru a le evita. Tot trupul i se vlăguise, era ca și mort. O cuprinsese un fel de toropeală bolnăvicioasă. Și-n starea aceasta de toropeală retrăia frînturi din supliciile

seratei, a acelei îngrozitoare serate : i se păru că vorbeşte cu Evandro, sau, pe scenă, cu Sultanul din balet, că vede umbrele Colombinelor coborînd de-acolo pînă la ea, străbătîndu-i trupul şi dispărînd în dosul lui, nefăcîndu-i însă nici un rău : reauzi fără încetare stridente hohote de rîs şi prelungi clinchete de pahare. Făcea eforturi deznădăjduite ca să fixeze imaginile acelea labile, se prăbuşea dintr-una în alta cu toată violenţa.

Se făcu apoi tăcere deplină, dar Eva se simţea tot inertă, incapabilă de-a articula un singur cuvînt.

Dar în timpul acelei chinuitoare stări de semitrezie întrezări siluete tăcute de servitori intrînd, stingînd aproape toate luminile, dispărînd asemeni nălucilor ; întunericul îi aduse puţină uşurare, îngăduindu-i să alunece într-o somnolenţă mai calmă, în care gîndurile deveneau mai fluide, împăcate aproape cu totul. După puţin, îşi simţi faţa inundată de lacrimi, care se prelingeau, îmbelşugate, pe obraji. Şi plînse mult, deznădăjduită, dar şi cu oarecare voluptate. Se trezise cu totul, continua să plîngă însă în linişte şi fără să facă nici o mişcare. N-avea puterea să-şi ridice mîinile pentru a-şi şterge lacrimile acelea atît de nefireşti.

Şi stînd aşa, auzi, sau i se păru numai, o uşoară ciocănitură în uşă. Uşa se deschise încetişor, iar prietenul lui Evandro intră, prevăzător. O închise la loc cu băgare de seamă, apoi cercetă întunericul. Se apropie de-o fereastră şi întredeschise puţin oblonul. Şi o palidă scînteiere stelară se contopi cu

slaba și livida lumină dinăuntru. Prietenul se uită în jur, o văzu și porni spre ea cu un pas nesigur, șoptind.

— Sînt eu.

Eva avu atîta putere să murmure :

— Nu, nu.

— Ba da, și iartă-mă. Se apropie, îi văzu fața scăldată de lacrimi. Oh, dar plîngeți, doamnă Eva.

— De ce te-ai întors ? Pleacă. Vreau să dorm. Plecați cu toții.

— Da, au plecat cu toții. S-au dus sus pe colină. Chiar și Evandro. Eu însă nu. Eu n-am putut. Și m-am întors. Gîndul c-ai rămas aici mă chinuia. Nu te puteam lăsa așa, singură.

— Mulțumesc. Acuma mă simt bine. Pleacă.

— Nu. Ți-e fața scăldată de lacrimi.

Fără ca Eva să bage de seamă, prietenul îngenunchease lîngă divan.

— Nu vreau să te văd plîngînd, continuă. Ai crezut că sînt amețit și eu ca și ceilalți ? Nu, sînt treaz, Eva. Și te iubesc. Știi doar. Te-am iubit din clipa dintîi. Eva, niciodată în viață n-am să mai trăiesc o clipă ca asta. Să n-o pierdem.

Eva se ridică :

— Ce vrei să spui ? Ești nebun.

El o apucase de mînă :

— Da, nebun după tine. Din ziua aceea, cînd te-am văzut în umbra copacilor. Fii a mea, Eva.

Și stăruia, și-o învăluia în dogoarea cuvintelor.

— Lasă-mă ! spuse Eva retrăgîndu-și mîna. Dacă nu pleci, strig.

— Pe cine vrei să strigi ? Fii a mea. Spune. Spune că mă vrei și tu.

— Ești nebun. Și-n fond, cine ești ? Ah, nu știu nici măcar cum te cheamă.

— Dă-mi tu un nume, și va fi numele meu pe vecie. Te doresc, Eva.

Și cuprinzîndu-i trupul cu brațul, o strînse la piept. Eva se eliberă. Începu să strige :

— Termină, sau strig.

— Pe cine să strigi ? spuse el pe jumătate rîzînd, pe jumătate gîfîind ; și-o strînse din nou.

Eva, sufocată, începu să strige, să cheme cu adevărat :

— Nu ! Nu !... Bululú !...

— Oh, așa-mi spui ? Ce nume drăguț. Da, spune-mi Bululú.

Eva încercă să scape din strînsoare, dar n-avea forța necesară. Avea impresia că strigă, dar glasul i se stingea, strivit de fața celuilalt, în vreme ce hohotea, deznădăjduită :

— Bululú...

— Vezi că mă vrei, chiar dacă spui nu. Da, spune-mi tot timpul așa. Da, sînt Bululú, sînt al tău.

Eva simțea că înnebunește :

— Ești... Bululú... ești chiar Bululú ?...

— Da, dragostea mea. Dă-mi ochii, vreau să-i sărut, să-i sărut...

Eva închise ochii sub sărut. În mintea ei toate lucrurile se învălmășeau. Și în delir, murmura :

— Ești Bululú ?...

— Vreau să-ți simt gura, s-o simt cînd rostește numele ăsta.

Sub gura lui, gura Evei continua să murmure :

— Bululú...

— Cît e de dulce ! Dragostea mea. Așa... strînge-mă așa. Mai tare.

Iar Eva, din ce în ce mai pierdută, dar cu ochii veșnic închiși, murmura :

— Bululú...

CAPITOLUL AL NOUĂLEA

DESTRĂMARE

Trecuseră numai puține ore de la scena pe care am redat-o ; iar Eva, în faptul luminos al zilei, mergea, dincolo de domeniul lui Evandro, pe șoseaua cea bătătorită și largă.

Nu-și amintea cu prea multă exactitate cum de ajunsese acolo, și nici de ultimele sale aventuri nocturne. Își dădea seama că, făcînd oarecare eforturi, și-ar fi putut reaminti totul. Dar nu voia să facă nici cel mai mic efort. Trecutul i se părea inutil. Se lăsa dusă de valul clipei prezente, clipă istovită și-aproape dulce. Se rupsese din ea ceva, ceva care rămînea în urmă-i. Iar inima i se eliberase.

Și-acea stranie și-atît de nouă liniște sufletească îi dădea puterea de-a merge mai departe. Din cînd în cînd, și fără să-i poată pune stavilă, o înfiora umbra cîte unui gînd, dar n-o mai putea tulbura.

Cît vedea cu ochii, cîmpia era presărată de arbori clorotici. Văzduhul era limpede și pămîntul respira cu gingășie prin toată întinderea aceea de

pajiști peste care plutea un sul de ceață pufoasă. Spre răsărit, pe geana alburie a cerului, chiar în fața Evei, se iviră cîteva dungi trandafirii : apoi, dintr-o dată, izbucniră zorile. Ciripit de păsări ce străbăteau aerul în zbor săgetat o salutară. Pînă și Eva surîse văzînd aurora, așa cum ar fi surîs unei persoane.

Simțea oboseala ca pe-o voluptate. În memoria ei nu mai rămăsese nimic din straniile evenimente ale săptămînii care se scursese. Acțiuni, imagini, persoane, spaime, întîmplări, pieriseră toate. Din toate însă păstra înlăuntru-i un fel de extaz : și simțea că mai tîrziu și-ar fi putut, chibzuind în liniște, descoperi și percepe propriile-i amintiri.

Mergea, și nu se întreba pentru ce. Era o întoarcere, dar Eva știa că nu se întoarce spre trecut. În sufletul ei nu-și afla locul nici o remușcare, acele umbre nelămurite nu veneau din străfunduri. Pornise în întîmpinarea proaspătului vînt de dimineață. Înaintea, și în jurul ei aurora se și preschimba în vaste fulgerări de nouri gălbui.

Și cum Eva căuta cu privirea, dincolo de ei, linia orizontului, își dădu brusc seama că gestul acela o îndemna să întoarcă ochii îndărăt.

Și-atunci se opri, aproape fără să vrea.

Să se gîndească la drumul pe care-l străbătuse, să se întoarcă, fie și numai cu privirea, la locurile pe care abia le părăsise — toate acestea o tulburau. Vru să pornească din nou, tot înainte, era însă ceva care-o reținea. Iar nesiguranța o irită. Peste liniștea

aceea ciudată care-o cuprinsese, se lăsă pe neașteptate o pală de întuneric. Nu putu rezista în fața absurdei obsesii și, dintr-o dată, se întoarse.

Și, numaidecît, o umplu de uimire înfățișarea atît de diferită a cîmpiei și a cerului. Acolo, în fund, aria scinteietoare a aurorei se întrerupea, barată de-o zonă întunecoasă. Negru și pe pămînt, poate-o pădure, poate pădurea lui Evandro; și neagră o mare porțiune de cer; și totul tulbure și cețos ca și cum acolo, izolat de restul lumii, s-ar fi condensat inima unui uragan.

Lumina din văzduh părea să se strîngă în jurul porțiunii aceleia întunecate ca și cum ar fi vrut s-o distrugă. Iar în inima întunericului părea că se luptă trîmbe de funingine, nouri denși ce se prăbușeau din cer asupra pădurii, iar pădurea săltîndu-se și revărsîndu-se spre cer în niște nouri plumburii.

Bătălia nu ținu mult. Și preț de cîteva clipe, duhurile acelea tenebroase păreau pline de mînie în vreme ce căutau să răpună și să cuprindă cerul, pămîntul și lumina.

Apoi aerul izbuti să irumpă valuri-valuri în lăcașul tenebrelor, le înfrînse și le nimici, întunericul, subțiindu-se dintr-o dată, porni în goană spre înalturi, risipindu-se; și cercul luminii se închise. Eva nu mai văzu pădurea.

Nu se mai vedea nimic — doar lumină deasupra pămîntului. Cerul nu mai era galben, ci alb peste

tot. Atunci, dintr-un anumit punct al zării, țîșni pe neașteptate o rază și-o lovi pe Eva, încremenită de uimire, drept în față, orbind-o.

Țipete și mai ascuțite de păsări spintecară aerul. Eva simți o mare oboseală în trup, iar în suflet o fericire nouă. Se așeză la marginea drumului pe-o piatră, uitîndu-se liniștită la lucrurile din jur. Cerul era în întregime alb, plopii din zare străluceau. Verdele ierbii scînteia în mii de nuanțe. Pămîntul era o întinsă cîmpie de lumină.

Vîntul care sufla peste fața Evei se preschimba acum, din minut în minut, într-o briză călduță. Păsările, care săgetaseră pînă atunci ici și colo prin aer, se strînseră sus de tot într-un stol și dispărură. Iar din sufletul Evei își luaseră în același fel zborul și cele din urmă umbre. Și în desăvîrșita liniște a cîmpiei i se păru că aude un foarte îndepărtat, egal și aproape imaterial zgomot, ca a unor care ce merg fără grabă unul după altul de-a lungul drumului circular al orizontului, un zgomot insesizabil, dinafara limitelor naturii parcă, o voce venită poate din spațiul interplanetar.

Eva rămase îndelung, fără nici un gînd, într-o suavă stare de reverie, unde imaginile nu izbuteau să-și capete un contur ferm. Și privi îndelung cum cade din piatră în piatră apa pîrîiașului ce mărginea drumul. Iar minusculele fire de iarbă se plecau înfiorate.

Pierduse cu desăvîrşire noţiunea timpului, cînd vocea aceea îndepărtată a orizontului păru să devină mai perceptibilă, să se materializeze, să se apropie : apoi, de pe-un drum lăturalnic, intră pe şosea un car tras de doi boi falnici.

Apariţia lor fu atît de neaşteptată, că Eva se cutremură, ca şi cum ar fi avut în faţa ochilor un lucru supranatural.

Carul era încărcat cu fîn : iar în vîrful carului stătea liniştit un om, care-şi îndemna boii cu un băţ lung. Cînd ajunse în şosea, sări jos, şi, trecînd în faţa boilor, îi sili să se întoarcă şi să pornească pe şosea la vale. În clipa aceea o văzu pe Eva şi-o salută.

Eva se gîndi pe dată c-ar putea să-i ceară ospitalitate :

— Îmi dai voie să mă urc în car ?

— Cu dragă inimă, doamnă.

O ajută să se urce peste mormanul de iarbă proaspăt cosită, care era amestecată cu flori. Se aşeză apoi lîngă ea, încurajîndu-şi animalele cu băţul şi cu glasul.

Carul mergea prin mijlocul şoselei, care începuse să coboare într-o pantă lină.

Soarele, care făcuse o bună bucată de drum pe boltă, chiar în spatele Evei, proiecta înainte-le umbra greoaie a carului.

— Nu era pe-aici, întrebă deodată Eva, un sat părăginit ?

Țăranul se gîndi un moment, apoi răspunse :

— E departe de drum, doamnă, și mult-mai în urmă. De-aici nu se mai poate vedea.

În mintea Evei înmugureau și alte întrebări, dar nu îndrăzneau să prindă formă.

După cîtva timp, Eva întrebă din nou :

— Și drumul ăsta pînă unde merge ?

— Pînă la oraș, doamnă.

Eva se dădu bătută văzînd atîta simplitate. Nu îndrăzni să-l mai întrebe nimic altceva, provocînd astfel răspunsuri mai exacte.

După puțin, țăranul, urmărindu-și firul domol al gîndului, exclamă cu gravitate :

— La oraș se trăiește ușor.

Tăcură și unul și altul. Încet-încet, Eva se afundă în fînul înmiresmat și moale. Și, sub soarele cald care i se lăsa greu pe pleoape, în mersul monoton al carului, Eva adormi de-a binelea.

NOTE LA *EVA ULTIMA*

I. NOTĂ LA *CAPITOLUL AL ŞAPTELEA*

(v. pag. 236)

„Am auzit, sînt ani de-atunci, am auzit mărturisirile Evei din propria-i gură, o Evă cu părul alb, în pragul morţii aproape; şi mi-au slujit drept fundal pentru a aşterne această poveste a ultimei sale aventuri.“ Doamna Eva mi-a povestit toate acestea în mai multe etape, cu mulţi ani în urmă, pe cînd trăia singură, la ultimul etaj al unei vile, într-un sat din Lombardia, unde mă dusesem să-mi petrec vacanţa.

Era, aşa cum am spus, cu părul complet alb, de bătrîneţe însă nici nu putea fi vorba; după cum, atunci cînd o întîlnisem pentru prima dată, cu puţin înainte de călătoria ei la Duiblar, poate să fi fost mai puţin tînără decît părea. După sfîntul meu obicei, nici prima, nici ultima dată nu m-am întrebat cam ce vîrstă ar putea avea. Eva făcea parte din categoria aceea de femei care de la optsprezece la patruzeci şi şase de ani ştiu să se menţină într-o stare de continuă efervescenţă, în care se ascund liniile alterabile, fie

că e vorba de cele ale fizicului, sau de cele ale sufletului, pînă la episodul acela din urmă, care le fac să treacă, într-o singură oră și printr-un unic salt, pe celălalt mal. Unele, în clipa aceea a trecerii, cad și se distrug, altele se pomenesc dintr-o dată mature, de-o maturitate aproape placidă. Călătoria în car, povestită în ultimul capitol, avu misiunea s-o ducă pe Eva pînă la țărmul cel alb și liniștit. Muri după aproape doi ani de la ultima mea vizită. Avu parte de-un sfîrșit foarte simplu și firesc.

La începutul povestirii (pag. 142) scrisesem că evenimentul avusese loc în luna mai *„a unui an oarecare“* : mă gîndeam poate, scriind astfel, să adaug, prin mijlocirea acelui naiv artificiu, o aură de legendă — aură pe care mi-o inspirase vocea Evei în timp ce povestea — întîmplărilor acelora pe care nu doream să le transfigurez, ci să le expun în precisa lor exactitudine.

În legătură cu aceasta doresc, dimpotrivă, să semnalez faptul că, în vreme ce Eva îmi relata minuțioasa ei povestire (și eu, seară de seară, întors acasă, consemnam fiecare lucru pe care mi-l povestise și descrisese) aș fi vrut să fac o expunere seacă, ceea ce se cheamă de fapt o relatare, pe un ton de document științific aproape. Eva însă, cu binecunoscutul ei romantism, nu mi-a îngăduit asemenea lucru, poruncindu-mi, dimpotrivă, să dau povestirii tonalitatea unui roman inventat. Cu toate acestea, eu nu voiam să de-

naturez nimic. Ceea ce m-a făcut ca, după moartea Evei, să vizitez locurile unde se desfășurase aventura, așa cum am pomenit într-o mică lucrare autobiografică (*Mia vita morte e miracoli*, capitolul al patrulea). Dar despre acea călătorie, care s-a extins — de la Hramazé — pînă spre orașele mai însemnate de pe platou, am făcut, cîțiva ani mai tîrziu, unele relatări prin ziare, plasînd totul în chiar epoca în care-mi compuneam acest jurnal de călătorie (așa cum procedăm deseori, noi, ziariștii) : unul din fragmentele acestea l-am introdus apoi în pomenitul capitol al patrulea al lucrării autobiografice, pe celelalte nu le-am strîns în volum niciodată, dar cine dorește poate găsi parte din ele în colecția ziarului *Corriere della sera*, din anii, am impresia, 1923 și 1924. Nu fac însă nici o referire la ele în notele de față, deoarece n-au nici o legătură cu Eva și nici cu povestea ei.

Trebuie să menționez și faptul că, mai tîrziu, ori Duiblar ori Hramazé și-a schimbat numele ; și cînd am fost acolo am recunoscut satul în care-a întîlnit-o Eva pe Tricomante, și pădurea de pini, și cîmpia și muntele, și zarea aceea limpede pe care se profilau colinele, n-am găsit însă nici o urmă din vila lui Evandro. Mi-am spus atunci că trebuie să fi fost cu adevărat distrusă, și într-un mod supranatural poate, în chiar dimineața în care-a fugit Eva, așa cum ea însăși mi-a povestit și cum am relatat, cu fidelitate,

în ultimul capitol : mărturisesc că la început considerasem catastrofa aceea o pură interpretare imaginativă a povestitoarei, dacă nu chiar o adevărată alegorie.

Cînd apăru *Eva ultima,* anumite persoane care-o cunoscuseră pe Eva mi-au scris trimiţîndu-mi şi cîteva scrisori de-ale ei, din diferite epoci, cu îngăduinţa de-a le publica. Primesc sugestia : şi sînt convins că cine a citit povestirea va citi cu interes şi scrisorile, şi va fi bucuros să găsească în paginile lor unele dovezi privind veridicitatea fundamentală a istorisirii pe care mi-a relatat-o Eva. Spun fundamentală, deoarece unele amănunte au fost cu siguranţă contrafăcute, nu ştiu dacă de Eva în timp ce povestea, sau de mine în timp ce redactam. Iată un exemplu : în al doilea capitol (la pag. 164), unde se vorbeşte despre călătoria nocturnă, în automobil, de la Hramazé la vila lui Evandro, se descrie lumina violentă a farurilor, lumină pe care n-am cunoscut-o decît mulţi ani mai tîrziu şi pe care n-o putea avea, în mod sigur, maşina lui Evandro ; pe vremea aceea automobilul era în primii lui ani de existenţă, cînd nu putea fi vorba decît despre nişte slabe faruri cu acetilenă, incapabile, bineînţeles, „să mături cu violenţă şoseaua". Poate că denaturarea îmi aparţine, dar numai din grija de-a da povestirii, potrivit dorinţei

Evei, unele tuşe colorate şi romanţioase : ceea ce descrisesem eu nu sînt, bineînţeles, farurile lui Evandro, ci poate că farurile pe care le aveam eu cînd am pornit în pelerinaj prin locurile acelea, cu aproape zece ani mai tîrziu de la întîmplarea propriu-zisă. Alte exemple privind greşeli de felul acesta n-am mai găsit, deşi trebuie să mai fie ; nu multe însă, şi toate de minimă importanţă.

Păcat că Eva n-avea mania fotografiatului (care, de fapt, la femeile pasionate se întîlneşte foarte rar), şi de aceea nu mi-a putut arăta, şi nici împrumuta pentru a fi reproduse, fotografii de-ale locurilor şi persoanelor întîlnite. Mă trec fiorii cînd mă gîndesc c-aş fi putut avea o fotografie de-a lui Bulului. Mi-ar fi fost, bineînţeles, cît se poate de utilă pentru a combate părerea celor care, la apariţia acestei povestiri, au bănuit în Bulului un simbol. Al cui simbol ar putea fi, o ştie numai cerul.

Nu mă pot reţine — cu toate că sînt convins că nu interesează pe nimeni — să nu evoc locul în care mi-a povestit Eva toate acestea. Era un salonaş cu pereţii cenuşii, mobilat cu un divan, o măsuţă scundă, un fotoliu şi un mic şi străvechi pian, a cărui claviatură, atingînd-o doar, scotea nişte sunete dulci şi fragile ca nişte suspine. Ajungeam la ea pe la cinci, ea vorbea aproape fără întrerupere pînă la opt. Scanda cu-

vintele aşa cum nu ştiu s-o facă, în general, femeile. Nu-şi accelera niciodată ritmul. Auzind-o fără s-o asculţi ţi s-ar fi părut monotonă şi incoloră; ascultînd-o şi privind-o, descopereai că vorbele ei erau încărcate de penumbre, pe fondul cărora se decupa conturul tuturor lucrurilor, care rămîneau, brusc, încremenite şi indestructibile. Părul, alb ca şi fruntea, aureola aerul din jurul feţei pe măsură ce umbrele invadau încăperea. La un moment dat, întunericul devenea de nesuportat şi eu, fără s-o întrerup, mă ridicam să aprind lumina; mă întorceam apoi la loc, în fotoliul din faţa divanului pe care se ghemuia Eva. Cînd termina de povestit, înainte de-a pleca, mă apropiam puţin de fereastră, ce îmbrăţişa o vastă întindere de pajişti, peste care se lăsau, în fîşii dese şi negre, umbrele serii. Nu era nimic straniu în lucrul acesta şi nu ştiu de ce mi-a rămas întipărit cu-atîta precizie şi vigoare. O salutam scurt şi plecam.

Iată, aşadar, scrisorile. Unele sînt foarte scurte. Nici una nu are dată; sînt însă din cel puţin două sau trei epoci distincte din viaţa Evei. Anterioare toate călătoriei în Duiblar. N-am căutat, şi e un lucru lipsit de importanţă, să aflu cui fuseseră adresate, nici la cine se refereau puţinele aluzii la cîte-o terţă persoană. Le reproduc întocmai, fără cea mai mică modificare. Am omis numai unele amănunte insignifiante (indicaţii practice etc.) şi n-am mai găsit necesar să repet

fiecare formulă de politețe. Ori de cîte ori am omis cîte ceva, am semnalat omisiunea prin puncte-puncte, așa cum face orice erudit zelos.

SCRISORILE EVEI

I

. . . . . .

În noaptea asta a bîntuit o furtună de-o nemaipomenită măreție, cu aspect de ciclon, n-am putut-o vedea însă, deoarece a izbucnit la trei din noapte, și cu toate că vuietul îngrozitor al vîntului și al ploii mă sculaseră din somn, nu m-am mișcat din pat fiindcă mi-era frig. În dimineața asta, după atîtea zile cenușii și drumuri albe și-o mare palidă, cerul a redevenit scînteietor de-atîta aur. Drumurile au culoarea castanei, marea e o neîntreruptă goană de valuri care mugește prelung. Sub pini aerul e dulce, copacii au devenit curați, iar ramurile lor verzi strălucesc. Grămezi de ace de pin, răspîndite pe jos, îmi făceau o poftă nebună să le dau foc ca să se deschidă, deasupra, coconarele.

În loc de asta, am făcut un act de virtute și m-am dus în vizită la bietele mele cumnate; cea tînără, la ora patru după-amiază nu se spălase încă pe față, în schimb, își spăla chiar atunci

cîinele. Conversația s-a purtat timp de-o melancolică oră, printre lipicioase sorbituri de cafea și variatele urlete ale cumnatei mai în vîrstă adresate servitoarelor, care, cu părul unsuros lăsat pe umeri, în veșminte romantice cu felurite petice pe ele, stăteau la marginea pajiștii și alegeau, pe o cuvertură de damasc, cartofi: și-i puneau în două grămezi: cei noduroși la dreapta, cei perfect netezi la stînga. Grămezile creșteau și soarele cobora spre apus. A venit apoi băiatul, care-a slăbit îngrozitor, și privindu-i ochii m-a apucat groaza, gîndindu-mă că în copilul acela trebuie să fi intrat sufletul vreunui spînzurat, așa de ficși și de pierduți îi avea; iar cînd încearcă să surîdă, te-apucă pur și simplu groaza, deoarece privirea îi rămîne imobilă și numai restul feței rîde. S-ar putea, de altfel, să mă înșel; și-o și sper chiar, fiindcă nu trebuie să fie ușor să porți în tine un spînzurat.

. . . . . .

2

. . . . . .

Mă conving din ce în ce mai mult că e bine să fii înzestrat c-o judecată oarecum confuză, dar lipsită de prejudecăți, decît cu prea mult bunsimț; ceea ce e valabil chiar și pentru o femeie care trebuie să-și crească copiii. E mai bine s-o

ai drept mamă pe Madame Bovary sau chiar pe Salomea, decît pe Cornelia sau Lucia, două mediocrități infatuate. În concluzie, poate că e mai bine să n-ai copii, altfel ar deveni nemaipomenit de cruzi.

Ascultă ce urmează (dar n-are nici o legătură). O doamnă bătrînă, prietena Lenei, foarte credincioasă (așa de credincioasă, c-a reușit s-o convertească pe mama Lenei, care din protestantă a devenit catolică) sosește cu cîțiva ani în urmă la Florența și închiriază o cameră într-o vilă străveche, proprietatea unei anumite familii. La sosire, nu găsește în casă decît o cameristă. Aceasta avea ordine s-o însoțească în camera care i se destinase ; și pornește, precedînd-o, printr-un nesfîrșit coridor pe care se deschid cîteva camere. Trecînd pe-acolo, doamna zărește una foarte însorită : „Aș dori-o pe asta“, *îi spuse cameristei. Aceasta, încurcată, îi răspunde că odaia e ocupată ; și-o conduce în alta, frumoasă, dar expusă în mod mai puțin fericit. După puțin timp se întoarce și stăpîna casei, iar bătrîna doamnă, încăpățînată, începe să se agite, pretinzînd camera pe care o văzuse trecînd pe coridor. Ca și camerista, stăpîna casei se arată încurcată și ea și-i răspunde că odaia e ocupată. Bătrîna doamnă nu se lasă convinsă, se duce la camera care-i plăcuse, intră, o cercetează cu de-amănuntul, nu descoperă nici un indiciu precum c-ar locui acolo cineva, începe să protesteze din nou,*

pînă cînd stăpîna casei e silită să-i spună adevărul, să-i explice cu alte cuvinte că odaia în cauză fusese descuiată absolut întîmplător, dar că acolo nu lasă pe nimeni să doarmă, deoarece e vizitată noapte de noapte de o fantomă. Bătrîna doamnă răspunde : „Foarte bine, camera-mi place, așa că voi dormi acolo".

Valizele sînt transportate în camera cu fantome, iar seara, bătrîna doamnă se retrage în ea. Bătrîna doamnă avea, bineînțeles, felurite metehne, artrită, reumatism etc. și predispoziție la insomnie, din care pricină o trezea chiar și palida lumină a zorilor. Deoarece patul e cu fața spre fereastră, iar ei i se pare că obloanele nu se închid la perfecție, își pune perna acolo unde stau de obicei picioarele și se culcă cu picioarele în locul capului. Își spune rugăciunile cu fervoare, stinge lumina și adoarme.

În inima nopții, se trezește din pricina unei dureri îngrozitoare la un picior; ar vrea să strige, dar se abține, crezînd că e vorba de-o criză de reumatism; începe din nou să se roage; încetul cu încetul, durerea se potolește, apoi dispare. Dimineața, sculîndu-se, se uită la picior și vede, în jurul gleznei, cinci semne negre, asemeni degetelor unei mîini care i-ar fi strîns picioarele ca într-o menghină. Se îmbracă și coboară pentru micul dejun. S-au adunat cu toții și-o așteaptă, palizi: chiriașii, stăpîna casei,

camerista; o privesc și respiră cu toții ușurați, izbucnind într-un strigăt de bucurie: „N-a murit!“ *exclamă stăpîna casei.* „Și de ce ar fi trebuit să mor?“ „Dumneavoastră, doamnă, nu mi-ați dat voie să vă explic, ieri, ați alergat în cameră cu atîta îndîrjire, n-am avut curajul...“ „Curaj pentru ce? spuneți-mi.“ „Fantoma aceea, doamnă, cînd se duce cineva să doarmă în camera ei, îl sugrumă cu mîinile, iar dimineața oaspetele e mort, purtînd în jurul gîtului semnele lăsate de mîinile fantomei.“

Atunci bătrîna doamnă le arătă semnele care-i rămăseseră la glezna piciorului, la piciorul acela pe care ea, de teamă ca lumina să nu-i rănească ochii, îl ținuse în locul capului.

Partea nostimă e că, noaptea următoare, bătrîna doamnă a vrut cu tot dinadinsul să se întoarcă în cameră și să doarmă acolo. „Sînt bătrînă, zicea, iar dacă fantoma mă ucide, înseamnă că are nevoie de asemenea lucru ca să-și afle liniștea.“ *Numai că de data aceea s-a culcat cu capul acolo unde trebuia; înainte de-a adormi însă, s-a rugat cu atîta fervoare pentru liniștea fantomei, că a dormit de minune toată noaptea, n-a mai simțit nimic, iar a doua zi dimineața nu avea semne nici la picior nici la gît; despre fantomă n-a mai auzit nimeni nimic, și azi toți dorm în camera aceea fără să li se întîmple nici o nenorocire.*

Găsește orice explicație vrei, povestirii acesteia, dar și fără explicație e frumoasă și, mai mult decît atîta, e adevărată.

. . . . . .

3

. . . . . .

Fac ordine în acest refugiu al meu. N-aș fi crezut niciodată că-i un lucru așa de obositor. Și că trebuie să înghiți atîta praf, și că treaba merge așa de încet. În fiecare zi vine un lucrător, se uită într-un punct oarecare și-apoi spune: „aici nu trebuie decît atît" — *și dispare. În ziua următoare — iată alt lucrător care se uită și-și dă cu părerea:* „într-un sfert de oră e gata" — *și pleacă și el și dispare înghițit de șuvoiul timpului. Mai este apoi și misterul cheilor; nici proprietarul, nici administratorul, nici portarul, nici eu nu avem nici o cheie. Casa e deschisă zi și noapte, cu toți indivizii aceia care se perindă prin camere. Unul spune:* „sînt zugravul" — *și are, într-adevăr, o pensulă în mînă; altul:* „sînt mecanicul" — *și agită un șperaclu; al treilea strigă:* „tîmplarul" — *și te amenință cu rindeaua; un al patrulea, agățat de tavan, se uită în jos și șoptește în taină:* „electricianul" — *iar un altul:* „geamgiul" — *și se duce în magazie și ia lemnele pe care le cumpărasem pentru foc și*

face din ele o ramă la fereastra din camera servitorilor. Și-n toată zăpăceala și zarva asta există o biată Tonina care umblă desculță și nu visează decît să spele și să lustruiască geamurile și parchetele; și cu cîți mai mulți kilometri pătrați de parchet lustruiește, cu atîta capătă mai multă cutezanță fața ei minusculă, firavu-i trup transparent de care dispune devine opac ca și podeaua pe care se tîrăște, în genunchi, învăluită în aburii fierbinți ai leșiei.

Ca s-o silesc să se mai odihnească puțin, am încercat să-i spun să stea jos și să ia cărțile una cîte una și să le șteargă de praf, sau să facă același lucru cu sticlăria; s-a uitat la mine gata să izbucnească în plîns și mi-a spus: „Nu vă uitați că sînt puțintică la trup, dar am cinci copii și un bărbat șomer, așa că dați-mi de lucru, vă rog!" *Iar eu:* „Pentru mine, chiar și a șterge praful înseamnă a lucra, și am nevoie de asta". *Și ea:* „Nu, nu, asta înseamnă a trîndăvi *(plîngînd)*, dar pot face orice, nu mă credeți fiindcă vă uitați la trupul meu".

Eu, în schimb, priveam înlăuntrul meu propria-mi conștiință, dar, pentru a nu-mi vedea nici conștiința și nici pe Tonina, am închis ochii și i-am poruncit cu toată asprimea: „Într-o oră trebuie să fie spălat tot parchetul din salon (92 m²)"; *și am deschis ochii.*

Oh, ce bucurie să poți contempla acum fața aceea tînără, emaciată și consumată de mizerie și

de lacrimi, și s-o vezi învăpăindu-se de culorile speranței și de ale încrederii, gura îndurerată zîmbind, mîinile, martirizate de munca lor zilnică, lăsîndu-se pe sfioasa ei inimă într-un gest în care uimirea și veselia se înfrățeau într-un nețărmurit sentiment de recunoștință.

. . . . . .

4

Nici nu știi cît de mult aș vrea să fii aici, iubită mamă. Aici ai o altă semnificație, mai perfectă și mai luminoasă. Dar oriunde-ai fi, aș vrea să fiu cu tine, fiindcă mi se pare mult prea greu să nu te văd și cred că lucrurile pe care trebuie să ți le împărtășesc sînt atît de multe și atît de importante, că e cu neputință să le las pe altă dată și că nu voi reuși să le epuizez nicicînd. Pe urmă însă nu le mai găsesc. Cînd ești departe, sînt fără număr, fiindcă ele constituie întreaga mea viață, care nu știe pe care țărm să poposească. Cînd ești lîngă mine, ții locul priveliștii, ești peisajul care absoarbe preaplinul senzațiilor mele; ești un ecou care-mi trimite frînturi — de mult uitate în timp — care-mi reactualizează întotdeauna venirea mea pe lume, și care mă trag din nou spre trecut, îndepărtîndu-mă de viitor, la capătul căruia afli întotdeauna moartea. Prezența ta mă ocrotește, cu toate

că nu mi-e de fapt frică, în ceea ce mă privește, de moarte. Îți spun toate astea fiindcă tu știi cît de complicată e viața mea, fiindcă-ți dai seama de importanța pe care-o ai pentru mine, în ce fel egoist și total te iubesc; așadar, voi continua să-ți cer enorm de mult, ca și pînă acuma, și voi continua să nu-ți dau nimic. În loc să-ți îmbogățesc eu viața (cum ar fi normal), voi continua să-mi trag seva din tine.

E ziua în care oamenii își fac urări. Ce să-ți urez? Fiecare dintre noi nu are pentru sine decît o dorință, o speranță, pentru sine și pentru ceilalți: pace. Fiecăruia pacea de care are nevoie și vălul uitării peste cel mai dur dintre propriile-i războaie, peste durerea lui cea mai sfîșietoare.

. . . . . .

5

Dragă mamă, nu-ți face sînge rău fiindcă te jefuiesc, nici chiar dacă ți-ar fura nu numai poamele, dar și pămîntul, iar bucățica aceea de pămînt pe care ți se sprijină picioarele nu ți-o pot fura, și aceea, te asigur, ajunge. Cînd ești în satul tău, care e locul tău pe scoarța globului, și-ți ții picioarele pe-o fărîmă de pămînt cu un fir de iarbă verde c-un minuscul culbec în vîrf, și-ți spui „brazda asta de pămînt și firișorul ăsta de iarbă îmi aparțin, și marea asta nimeni nu

poate, în afară de Dumnezeu, să mi-o ia din fața ochilor", *simți atunci că e de ajuns să vrei și să dai puțin din coate, și recîștigi totul. Important e să nu părăsești spațiul acesta, deoarece acesta, un punct neînsemnat pe fața globului, ne ține cu adevărat loc de mamă. Așadar, fii tare, fii fermă: nu ai nici o altă certitudine în viața ta decît aceea de-a ști că te vei putea întoarce acolo oricînd și te vei putea așeza sub un pom, fie chiar unul singur, care să fie al tău. Unul ar trebui să-ți ajungă, fiindcă lucrul acesta nu trebuie să aibă drept rațiune simțul de proprietate. Unul îți e de ajuns deoarece îți ține loc de rădăcină.*

A fost însă necesar să stau cel puțin o zi pe pămîntul acela al tău, ca să înțeleg asemenea lucru. Mă tem că pămîntul nostru a devenit pentru mine o boală; dacă mă uit la munți, mă chinuie gîndul mării din spatele meu, iar dacă-mi întorc privirea spre țărm, mă cuprinde dorul după umbra castanilor de pe munte, iar dacă mă urc pe munte, umblu după apele torentului. Mi-ar trebui toată panorama asta, în întregime și veșnic prezentă în juru-mi, chiar dacă n-aș privi-o niciodată; chiar dacă aș pleca de-acolo, dar să știu c-o găsesc în același loc dacă mă întorc la ea. Așa cum se întîmplă și cu tine, pe care te părăsesc mereu și-mi ești atît de necesară, și poate că te părăsesc fiindcă uneori nu ești alături de mine toată, așa cum erai odinioară, ești ca locul acesta pe care trebuie să-l cauți prin preajmă.

De fiecare dată ai un gînd al tău care te absoarbe, nu mai ești ca acum mulți ani în urmă, cînd ne duceam la mare într-un car cu boi. Marea îndepărtată și plopii care ne-o ascundeau, asta e mama, mama care iese înaintea noastră pe podețul de pe țărmul ei, așa cum o frîntură de munte vine în întîmpinarea privirilor noastre. Priveliștea ne ieșea înainte ca să ne redea vlaga pierdută, nu noi eram aceia care porneam în căutarea ei și n-o găseam. Iată de ce, uneori, sînt rea cu tine.

E ora cînd trebuie să plec la baie. Pe zi ce trece, se face tot mai frumos; pe măsură ce sezonul se apropie de sfîrșit, totul devine mai palid, iar apa, la suprafață, e încropită, încît pare un obraz omenesc cînd te mîngîie.

. . . . . .

6

Scumpă mamă, vezi unde mă aflu? în loc să fiu veșnic cu tine, așa cum aș vrea, alerg tot timpul de colo-colo după nu știu nici eu ce; e sigur însă că nu găsesc niciodată nimic, și cînd simt nevoia să spun cuiva ceva în gînd, îți spun ție. Aș vrea să-ți dau și ție aceeași senzație, de-a putea fi alături de mine ori de cîte ori sufletul plînge. Cînd încerci asta, simți cum se iscă o căldură nemaipomenită, ca atunci cînd, mici fiind,

ne întorceam acasă cu picioarele ude, iar tu și cu tata ne scoteați ghetuțele și ne țineați picioarele în mînă pînă cînd se încălzeau. Acesta însă e un sentiment pe care nu-l poți încerca dacă nu ești părinte, și oricîtă bunăvoință ai avea, nu poți fi mamă și tată numai imaginîndu-ți că ești.

Ieri seară am fost la operă, la spectacolul de deschidere a stagiunii. Am văzut aceleași persoane pe care le vezi întotdeauna, cele pe care le-ai părăsit la Torino pentru deschiderea Teatrului regal, le regăsești la Napoli pentru o premieră la San Carlo, le revezi la Scala. Ne întîlnim și ne salutăm, deznădăjduiți, cu un surîs funebru și, apropiindu-ne puțin unii de alții: „Ceva noutăți la Milano?" „Nimic important." „La Florența?" „Veșnic același lucru." „Ce se joacă la Costanzi?" „Nu se știe încă nimic." *Unde să te duci ca să găsești ceva inedit? Nenorocirile aduc cu sine obișnuința, și acesta e lucrul cel mai rău. Eu, care sînt destul de nebună ca să am idei și să mă arăt și intransigentă, trec, la toate petrecerile, drept un adevărat bufon. Sînt poftită peste tot și provocată să-mi spun părerea, și toată lumea se distrează cînd am vreo ieșire mai violentă, ca și cum ar vedea ursul care dansează sau maimuța care cîntă la acordeon. Numai că eu nu sînt nici urs, nici maimuță, și pînă la urmă va trebui să dau și de cineva care să priceapă ceea ce spun. Căci și Socrate a găsit în cele din urmă, chiar și Iisus, care erau nemăsurat de mari*

față de mine și, în consecință, mult mai stranii și mai de neînțeles pentru oamenii care-i ascultau. Poate că pe mine nu mă consideră încă îndeajuns de simplă. Întrebuințez acest cuvînt în sensul lui parsifalian. Am impresia că în zilele noastre oamenii stau în jurul mesei încărcate cu rămășițele trecutului; unul își curăță îndelung dinții, altul se luptă cu un oscior, al treilea face cocoloașe din miez de pîine, un altul ciugulește bobițe de struguri mucegăite, iar alții, luîndu-se drept niște temerari răsturnători ai ordinii prestabilite, răstoarnă ici și colo sarea pe fața de masă murdară. Și toți aceștia cred că benchetuiesc, își imaginează că iau parte la niște orgii: sînt ani de zile de cînd nu mănîncă, dar rămîn pe loc, convinși că sînt ghiftuiți de-atîta mîncare și băutură, încît nu mai sînt în stare să se scoale de la masă. Plictiseală universală. Cu toate acestea, își bat joc de cel care, stînd cinchit în colțișorul lui, înfulecă dintr-un codru de pîine pe jumătate crudă. Își dau aere de domni și put a unsoare, își închipuie că-s sătui pînă-n gît și sînt mai flămînzi decît emigranții aceia nenorociți cărora le lasă gura apă în fața puilor de carton, cred că-s generoși și nu sînt decît niște cămătari, prudenți fiindcă nu judecă și sînt dezertori. Văd în fața ochilor, de fapt, unul din tablourile acelea ale lui Breughel cel Bătrîn, în care sînt reprezentate, în mijlocul întregii umanități, cele șapte păcate capitale. Există însă un păcat despre

care cred că n-avea nimeni cunoștință pe-atunci, păcatul veșnicei toleranțe. Fiecare secol își are viciul său, și chiar eu însămi, care nu sînt un secol, îmi îngădui luxul de-a avea unul: acela al unui veșnic refuz. Sîntem, așadar, la egalitate, așa ca să nu mai vorbim de asta.

Între timp, pînă să-ți scriu o scrisoare așa de lungă, cada s-a umplut de două ori pînă la margine cu apă clocotindă, și de două ori am golit-o, spunîndu-mi: „de data asta am să fiu atentă", *dar acuma e a treia oară cînd iau aceeași hotărîre. Așa că, din considerație față de economia domestică, mă grăbesc să te salut și să pun punct scrisorii.*

I

. . . . . .

Isabella m-a dus în vila ei de pe colină ca să petrec acolo cîteva zile; sînt aici de sîmbătă, de unde-ți și scriu. Vila e cu adevărat frumoasă și construită în așa fel, încît să-ți alunge orice teamă. Cu toate că noi, oamenii, sîntem așa de rău alcătuiți, că ori de cîte ori ne aflăm în condiția unei liniști desăvîrșite, suferim că nu ne încearcă nici un fel de tulburare, aproape ca și cum am fi lipsiți de spirit. Așa că de multe ori stau și mă uit cu un fel de spaimă necunoscută

la Isabella, de-un calm desăvîrşit tot timpul, ca şi cum ar fi vorba de-o creatură care dansează pe marginea unei prăpastii. În sfîrşit, de-o creatură care s-a instalat în mijlocul vieţii şi se foloseşte de ea fără să bănuiască nici pe departe măcar ceea ce este în realitate viaţa. În orice caz, e o femeie de-o totală naturaleţe, trăieşte în mijlocul florilor şi împodobeşte cu ele orice ungher, ceea ce dă o mare satisfacţie. Camera mea e suprasaturată de miresme: lăcrămioare, trandafiri, piciorul-cocoşului, iasomie, azalee, calendule şi alte flori care, în mîinile Isabellei, se schimbă într-un adevărat limbaj.

Chiar dacă-aş vrea să-ţi povestesc vreo întîmplare, n-aş avea ce. Nimeni nu face nimic, nimeni nu rosteşte nimic mai de seamă. Fiecare persoană pe care-o văd ştiu mai dinainte ce-o să-mi spună, ba chiar şi cum. Pînă la urmă ajungi să cunoşti felul de-a gîndi al fiecăruia, şi, lipsind neprevăzutul, dispare şi una din cele mai mari bucurii ale vieţii. De fapt, profeţii nici nu trebuie să ştie ceea ce spun, iar dacă prevestesc viitorul, nu sînt obligaţi să şi creadă în ceea ce spun; altfel viaţa pentru ei ar fi de-o ucigătoare plictiseală. Ştim de la început, ştim că orice-am face e inutil, dar dacă am vedea inutilitatea asta oglindită în secole nenumărate fără a nutri niciodată speranţa unei schimbări, am muri numaidecît de teamă. S-ar putea întîmpla chiar ca profeţii să nu ştie că moartea e un mod de-a trăi ca oricare altul,

adică tot un lucru inutil. De fapt, plăcut nu-i nici să umbli, nici să stai pe loc, plăcut ar trebui să fie să nu știi că circuli, că ai venit, și de unde, că vei pleca, și unde. Și iată c-am ajuns din nou la Isabella și la groaza de-a semăna cu ea.

În clipa asta plouă îngrozitor și-mi dau seama că scrisoarea mea trebuie să fie monotonă și deprimantă ca și ploaia.

8

Draga mea Luciana, îți înțeleg durerea, îți repet însă, nu te mai închide tot timpul în lumea aceea atît de îngustă, alcătuită din tine și din el. Gîndește-te că lumea e nemărginită, se cercetează ținuturi necunoscute, se poartă războaie, se descopere astre noi; gîndește-te că fiecare dintre noi are datoria, da, să dea din coate ca să-și facă loc și să-și delimiteze personalitatea de restul universului; cu toate acestea, fiecare dintre noi e o celulă din acel univers, dar dacă se izolează de rest, nu poate să se hrănească la infinit din ea însăși. La un moment dat, așa izolată cum e, se usucă, iar celelalte celule nu-i pot veni cu nici un chip în ajutor. Adu-ți aminte că dragostea, cînd e dragoste adevărată, trebuie să treacă la un moment dat peste orice interes personal și să devină act de credință; cînd a dat roade, să devină un fel de colaborare terestră, și să reintre

atunci într-un mecanism fenomenologic pe care nu trebuie să-l mai tulbure absolut nimic. O deziluzie, oricît de mare ar fi ea, nu poate zdrobi decît o parte din inimile noastre, dar cealaltă parte, cea care-a devenit copii, acea parte care suferă, aceea nu poate să nu meargă înainte crezînd, fără a mai avea nevoie de ființa în care crede. Poți crede într-un Dumnezeu necunoscut, într-un Dumnezeu ostil, într-un Dumnezeu de-a cărui existență nici nu ești sigur. Important e doar faptul de-a crede și de-a te ruga în sufletul tău fără a cere în schimb pîinea cea de toate zilele sau iertarea păcatelor. Căci açestea sînt contracte și nu acte de credință. La un moment dat ne mulțumim, în dragoste, cu a ne dărui pentru a ne dărui, fără a căpăta nimic în schimb. Cînd ajungem aici, cred că chiar și în cursul celor mai sfîșietoare chinuri trebuie să fim fericiți.

. . . . . .

9

. . . . . .

Să te plimbi în gondolă pe drumurile astea de apă, să strîngi pe maluri ceasurile și zilele, timpul are un trup mai vast și indiferent, viața nu e

peremptorie. Am găsit o pensiune mică și liniștită, camera mea are trei ferestre, două dau spre canalul Giudecca, a treia spre un rîu minuscul. Dacă-mi ridic ochii văd la dreapta biserica del Redentore, în față un crîmpei vesel de grădină, și podul de peste rîu. Serile sînt pline de surprize, noaptea trecută am stat o mulțime de timp pe mal uitîndu-mă la un băiat care prindea sepii cu o plasă. Vii sînt poate urîte, de jur împrejurul pungii aceleia, care e trupul lor, au un fel de franjuri care vibrează în mod dezordonat, fără o clipă de răgaz.

Data trecută nici nu observasem că Veneția e de-o frumusețe atît de ciudată. E de ajuns să-ți muți privirea de pe fața apei pe cea a caselor ca să-ți găsești liniștea, în detașarea de toate lucrurile obișnuite. Cînd mă uit la oamenii aceștia mergînd pe stradă, nu-mi mai vine să mă întreb „unde se duc? nu știu că mersul e inutil?“ *Știu foarte bine cu toții, știu că totul e inutil (așa pare cel puțin) și umblă nu în scopul de-a ajunge într-un anumit loc, ci pentru că mișcarea e un atribut al vieții fizice și în cazul ăsta e mult mai bine să te folosești de el. Umblă însă încet, ca și cum n-ar urmări nici un scop, fără nici un pic de interes, ceea ce-mi place la nebunie.*

În clipa asta, în care mi-am ridicat ochii de pe scrisoare, pe canalul Giudecca trece un va-

por uriaș, barcagiii și gondolierii însă nici nu-și întorc măcar capul să vadă din ce parte vine și dacă e nevoie să-l ocolească. Par că simt gesturile în aer, că adulmecă mișcările; fac totul dintr-o dată și-n deplin acord unii cu alții, fără să fi scos nimeni un sunet. Chiar în fața celei de-a treia ferestre, e o casă de marmură albă, cu un brîu de altoreliefuri de-a lungul pereților, cu ghirlande de fructe și de dansatori, iar de jur împrejur cu cedri și brazi.

În felul acesta, Veneția e atît de frumoasă și dezinteresată, că e de ajuns să te uiți pe fereastră ca să-i furi toate comorile de care ai nevoie. Oraș fără rezerve, lipsit de avariție, lipsit de intermitențe. N-ai nevoie să te duci să vezi un anumit lucru, să cauți o anumită priveliște: fiecare colț e o descoperire, orice stradă e o panoramă. Într-adevăr, trăind într-un oraș ca acesta, ți se rafinează spiritul, gesturile devin armonioase din instinct.

Săptămîna trecută am avut trei zile de vînt; bătea cu atîta putere, că gondolele nu mai treceau călători de pe un mal pe altul, și multe bărci erau gata-gata să se scufunde; în fine, astăzi vîntul s-a potolit aproape cu totul, apa are o nuanță de-un verde mîlos, cerul e alb, străzile și piețele măturate așa de vînt, au căpătat o înfățișare sărăcăcioasă, oarecum hibernală.

În clipa aceasta, soarele, la capătul canalului Giudecca, la dreapta mea, stă să apună; canalul tot s-a acoperit de-o nuanță trandafirie. Dangătul îndepărtat al clopotelor încrețește fața lagunei, încet-încet, cu niște mici și foarte dese cercuri.

Apa are o influență nemaipomenită asupra spiritului, locuitorii Veneției sînt blînzi cu toții, vin la tine și te mîngîie, apoi se retrag întocmai ca valurile pe-un țărm. Ca să poți trăi aici, ar trebui să devii asemeni lor. Nu știu dac-aș izbuti: nu-mi displace să-mi plăsmuiesc o nouă natură, dimpotrivă, îmi provoacă un fel de exaltare chiar; la momentul potrivit însă, îmi dau seamă că mai am unele nostalgii, și o adevărată afecțiune pentru vechea mea natură; în felul în care Pinocchio, devenind copil adevărat, se uita cu afecțiune la trupul de lemn al păpușii.

10

. . . . . .

Îți scriu dintr-un palat de pe Canal Grande (casa lui Eusebio). Chiar în clipa asta s-a dezlănțuit o minunată furtună de zăpadă. Canalul e de-un albastru palid și toate palatele sînt albe. Zăpada aleargă orizontal pe suprafața apei, iar pescărușii, asemeni unor uriașe noduri de panglică albă, vin încet în întîmpinarea ei. Nu e un spectacol hibernal; zăpada pare făcută din pe-

tale de flori de migdal, totul pare o uriașă și palidă broderie aruncată pe-o sticlă opacă. Zăpada a pornit acum să dănțuiască prin aer și descompune puțin lucrurile, care par doar schițate.

. . . . . .

11

. . . . . .

Toată Veneția e sub apă. Imaginează-ți că ieri dimineața, trezindu-mă, aud un vuiet imens, subteran, ca și cum m-aș fi trezit în matca unui fluviu. Mă uit pe fereastră și văd că toată laguna se sculase, venise în vîrful picioarelor și-mi înconjurase casa, împingea încetișor ușa și intra, plină de curiozitate, în camerele de la parter. Valurile ei micuțe semănau c-o păsărică ce țopăie ici și colo pe mobile, intrată întîmplător pe-o fereastră deschisă într-o cameră necunoscută. Impresia pe care mi-a făcut-o apa aceasta adînă și molcomă e întocmai aceleia care, mică fiind, mi-o făcea venirea zăpezii. Am vrut să ies numaidecît, stăpîna pensiunii mi-a împrumutat niște cizme de-ale ei speciale, am ajuns bălăcindu-mă pînă la Academie, unde, ca să iei vaporașul, trebuia să urci în loc să cobori, atît de mult se umflase canalul și-și înălțase pontoanele. Pasarele peste tot, magazine în-

chise, și la fiecare răscruce marinari plini de voie bună care te anunță că „pe aici nu se trece, strada e inundată". *Ca să pot ajunge pînă-n piață, am fost nevoită să mă urc în roaba unui marinar care trecea trecătorii de pe un trotuar pe altul; un altul, care nu avea roabă, îi trecea în brațe. Un grup de curioși se adunase în jurul nostru și, asemeni unor oameni flămînzi, întindeau mîinile spre noi strigînd* „Cine mă trece?" „Cine mă ia și pe mine?" *etc.*

Piața San Marco era complet inundată, la mijloc apa se agita într-una, dar de jur împrejur era foarte liniștită. Porumbeii zburau jos de tot, chiar la suprafața apei, și părea că ei, cu vîntul care-l stîrneau aripile lor, îi tulbură oglinda. De pe una din laturile bisericii și pînă la mijlocul pieței erau aruncate două pasarele lungi, pe care-am umblat de la un capăt la altul cîtva timp. Părea că orașul pregătise toate acestea ca să se amuze.

. . . . . .

12

. . . . . .

Ieri am fost la... excursie destul de frumoasă, cu toate că cei care ne invitaseră, ca și toți prietenii lor, erau niște țărani în adevăratul înțeles

al cuvîntului. Poate că peisajul e frumos, și e frumos cu adevărat, sînt sigură de asta, dar nu mă interesează absolut de loc. Găsesc că-i cenușiu și limitat. Posedă doar ceea ce poți vedea și nimic mai mult, nu ascunde nici o taină: poți bate mult și bine cu pumnii în munții lui, nu scot nici un sunet, bolta stă sus din pură datorie, iar oamenii și lucrurile devin, pentru cei ce se apropie de ele, tot atîtea obstacole. Contururile sînt inevitabile, priveliștea nu are nici un fel de fuziune, nu există nici afecțiune și nici înțelegere.

. . . . . .

13

. . . . . .

Am sfîrșit prin a mă opri aici patru zile... iar ieri ne-am urcat, parte cu mașina și parte cu un teleferic, în vîrful muntelui. Spre vîrf era zăpadă, peste tot o liniște desăvîrșită, un monument în onoarea nu știu cui. Totul e frumos, bineînțeles; și de acolo, din mijlocul zăpezilor, se vedea, jos, valea înverzită și cerul învăpăiat al apusului, și arborii verzi, și căsuțele albe, în contrast izbitor cu severitatea peisajului care ne înconjura din toate părțile. Ți-am mai spus însă, priveliștile de soiul acesta nu mă interesează de

loc. Numai gîndindu-mă la mare și mi se și umplu ochii de lacrimi, atîta de aproape-i de sufletul meu, ca și cum ar fi din același sînge cu mine. Tot ieri am coborît pînă la lac, într-o vilă care-a aparținut nu mai știu cărui însemnat personaj istoric: are o grădină nemaipomenită, cu niște copaci de nu știu cîte secole, cu flori rare, bazine imense cu bărci, paturi în care-au dormit generali faimoși, terase cu altoreliefuri de Canova, parapete romantice, tufe de trandafiri oglindindu-se în apă, pești în lac și cîntece în văzduh; iar înlăuntrul meu o groază infinită pentru fiecare ceas care nu se scursese încă, pentru fiecare pas pe care-l mai aveam de făcut pe pămîntul acela. Cînd am dat în șoseaua principală, cu imensa mașină a prietenilor mei, am avut impresia că ies la aer după ce stătusem două zile sub un clopot de sticlă pe un scrin Louis-Philippe. Mă simțeam ca și cum aș fi fost de ceară, cu coronița de lămîiță a unei străvechi mirese.

. . . . . .

14

Dragii mei, nevenind ieri, v-ați purtat ca niște trădători.

Casa e o specie de cetățuie roșie căzută în

ruină, în mijlocul ogoarelor de pe coasta unui deal; şi e o căldură încremenită şi înspăimîntătoare. Camera mea ar fi destul de drăguţă dacă n-ar fi plină de furnici şi de ţînţari, şi dacă ferestrele ar avea obloane: aşa c-am devenit matinală.

Cu alte cuvinte, ieri am stat singură şi v-am aşteptat toată ziua. A fost o zi foarte frumoasă, părea un spectacol pirotehnic dat în onoarea voastră. Dimineaţa un soare strălucitor, am fi mîncat în grădină — între muşcate de nuanţa coralului, crini albaştri şi eucalipţi cenuşii — ceapă, roşii, anghinare, bob şi lăptuci. Ceea ce am făcut singură şi fără nici un chef. După cafea, totul a căpătat o nuanţă palidă de perlă, miresmele au prins aripi, acţionau cu prudenţă, veneau şi treceau încetişor pe deasupra, asemeni străvechilor amintiri de pace în jurul unor războinici. În preajma lucrurilor se statornicise ceva ca o aşteptare imensă, arborii se ridicaseră puţin pe rădăcini şi-şi ciuleau ramurile, florile-şi deschiseseră petalele, iar norii stăteau ţintuiţi locului, spionînd zarea. Fiecare, şi eu în mijlocul lor, îşi aştepta semenii, care nu veneau. Aşa că totul, la un moment dat, a început să verse lacrimi şi să suspine, iar eu păream în mijlocul acelui uragan de prea dulci suspine şi miresme, şi frunze fragede şi spumă de mare, păream un Rege Lear

de zahăr, cu tragedia — pusă de-a-ndoaselea — în mînă. Pînă ce a venit cu adevărat, și numai pentru mine, ca să mă aline în părăsirea aceea a mea, un uragan adevărat și nemaipomenit, cu un zgomot îngrozitor, care-mi scotocea creierul și inima, și înlătura, ca sfredelul caria, toate regretele, așteptările zadarnice. Minunat uragan, mulțumesc. Iubesc uraganul, așa cum vă iubesc și pe voi. Îi mulțumesc lui Dumnezeu c-a dat atîta frumusețe furtunilor, cu fulgerele lor lustruite la perfecție și cu norii bine scuturați, cu puhoaiele de apă fără nici un prag și cu tunetele acordate în cel mai pur la. Ce gospodină desăvîrșită mai e și Dumnezeu! Nu disprețuiește ordinea și curățenia nici chiar cînd e vorba să pună în scenă sfîrșitul lumii.

. . . . . .

15

. . . . . .

Grădina e mai frumoasă ca niciodată, toți trandafirii și toți lămîii plini de flori și de fructe, în bazin nenufari și broaște, iar pajiștile cu garduri vii și tufe de levănțică. E așa de frumos, că te-apucă un fel de desperare, și mi-ar place să sărut

copacii, ferestrele, cupola aceea care se vede și colinele.

Trebuie să vă explic mai limpede, ca să înțelegeți ce minunate flori sînt aici. Imediat în dosul casei, vreo sută de lămîi dispuși în așa fel, încît să poată alcătui alei și răzoare, iar printre lămîi, cercuri de trandafiri și patrate din niște flori albastre și diafane cărora în engleză li se spune „iubirea cetii", iar în italiană, am impresia, nigella[1]. *Apoi un alt răzor, înconjurat de lămîi cu alți trandafiri roșii și bujori de-un roz-pal; și-apoi spaliere, de lîngă casă și pînă la zidul împrejmuitor, înconjurîndu-l, de eglantine. În bazin, printre pești roșii și broaște de smarald, nenufari albi. Din această primă grădină ieși pe sub patru arcade de trandafiri și te îndrepți spre fermă, străbătînd mai întîi o pajiște cu iarbă fragedă și tufe de levențică, cu măslini închiși în răzoare de crini, tufe de calendule și măzăriche, verbine, și maci de Irlanda, și irși palizi. Se găsesc pînă și trandafiri cu parfum de mosc, dintr-aceia pe care mi-i dădea mama de ziua mea cînd eram mică.*

. . . . . .

---

[1] Chica-voinicului.

16

. . . . . .

De ce mor copiii? Cînd mă gîndesc la pruncul Mariei simt o nemaipomenită sfîșiere lăuntrică. L-am visat toată noaptea și aveam impresia că toți copiii din lume sînt ai mei, și-i țineam în brațe, dar pe băiețașul Mariei mi-l luau. Atunci am început să plîng. Avea niște mînuțe catifelate și mă mîngîia și se juca împreună cu alți copii pe o pajiște verde în fața Domului. Nu pot suporta gîndul că există atîția copii pe lume și că nu sînt ai mei. Dacă ar fi ai mei, i-aș pune să se joace și nu i-aș lăsa să moară. Iar cînd s-ar face mari, ar porni prin lume, fiecare cu sufletul lui, și ar creea viața.

. . . . . .

17

. . . . . .

Ieri am avut unele simptome de rău de mare, deoarece valurile din Atlantic sînt mult mai mari și provoacă ruliu. Le-am pus însă capăt numaidecît, ieșind pe punte, unde bătea un vînt teribil — luna pusese stăpînire pe tot cerul. Asta zic

şi eu mare. Departe, foarte departe, trecea încă un vapor şi am încercat să mă emoţionez, dar n-am izbutit. Singurul lucru care mă mişcă e linia de demarcaţie a mării pe cerul celor patru puncte cardinale; şi curcubeul de pe creasta valurilor pe care le lasă vaporul în urma lui. Pe bord se află o doamnă imensă; mi s-a spus că e una din cele mai importante traficante de femei albe. S-a urcat la Barcelona şi s-a închis în cabină cu capotul ei albastru ca cerul. Nu ştiu cum de-a reuşit să intre pe uşa cabinei, cu un singur obraz umple un hublon. În fiecare dimineaţă fac baie în piscină, sînt roşie ca o flamură subversivă.

18

Am ajuns cu bine pe Tamisa, iubitul meu. Da, fiindcă eşti aici cu mine şi nu ştiu, nici nu mă interesează, să mi te închipui în altă parte: orice punct de pe glob e de-acum încolo însăşi inima mea, iar tu eşti viaţa aceea fără de preţ care-o face să bată. Dacă cineva moare, cine ştie dacă mai percepe viaţa, dacă-şi poate aduce aminte de ea, dacă, într-un mod oarecare, trăieşte încă? Sînt sigură însă că, dac-o să mor, voi purta totdeauna în mine dragostea ta; iar dacă Dumnezeu n-o va permite, voi deveni, împotriva voinţei lui, nemuritoare.

Nu vreau să-ți povestesc, astăzi, tot ceea ce am făcut, am simțit, am spus, ca în toate celelalte scrisori ale mele. Aș vrea să stau puțin singură cu tine; mi-e tare greu să ies din sumedenia asta de imagini.

Cînd izbutesc, ca acuma, să rămîn cîteva ore singură, universul întreg mi se deschide în față și văd lucruri așa de profunde și de neobișnuite, însuși echilibrul lumii care bate întocmai ca un pendul între bucurie și durere. Să nu crezi cumva că exagerez. Iar peste toate acestea ești tu, și în zîmbetul tău ușor, atunci cînd mă privești, se hotărăște totul, se explică totul. Cum te îndepărtezi de mine, pornesc de fiecare dată spre tenebroase aventuri prin spațiile sufletului, și văd lucruri, și pe altele le intuiesc, foarte profunde și înfricoșătoare și nu mai izbutesc, nu izbutesc absolut de loc și în nici într-un fel să chem cu mintea starea în care mă aduceau în cei dintîi ani aparițiile acelea, nu mai izbutesc să-mi fie teamă de ele sau să sper c-o să se ivească, să le doresc, sau să cred că aspirația noastră se va sfîrșit într-un chip înspăimîntător. Fiecărei cuceriri, fiecărei agonii i se suprapune deodată chipul tău plin de limpede lumină și totul se liniștește. Oh, nu voi fi suprapus chipul său peste chipul lui Dumnezeu? Nu vei fi luat, în sufletul meu, locul pe care-l are, în inimile oamenilor, spiritul suprem? Dacă nu mi-e

teamă, dacă nu-mi mai e cu putință să mă tem în nici un fel de moarte, după ce mi-am imaginat-o de-atîtea ori pe cînd eram copil, nu e pentru că te văd pe tine în lumea aceea a umbrelor? Iar dacă mi se va întîmpla cu adevărat lucrul acesta, ce-o să devin? Dacă nu mă mai atrage nimic, dacă nu mă mai îngrozește nimic, dacă nimic nu mă mai poate face să mă nasc sau să mor fiindcă sînt cu desăvîrșire completă atunci cînd mă gîndesc la tine, devin o povară inutilă în lume, și te închid într-o imagine eternă care te poate transforma într-un coșmar îngrozitor, îți răpesc mobilitatea ta de suflet care trăiește.

. . . . . .

19

Am primit scrisoarea ta. Cuvintele tale îndepărtate și limpezi sînt ca aerul săgetat de lumina lunii, cînd nu mai știi bine ce-ai auzit dar simți că te-ai liniștit, cu mîna în mîna Celui pe care-l căutăm puțin chiar și atunci cînd avem convingerea că totul se află înlăuntrul nostru și că noi și Acela sîntem una și aceeași persoană. Știu acuma, fiindcă mă gîndesc de-atîția ani la lucrul acesta, că fiecare din noi are o mică fărîmă din el în altcineva; sau pentru că am uitat și credem că ne putem lipsi

de ea venind pe lume ; sau o dăruim, atunci, fiindcă nu avem o idee justă despre granițele umanului. Iată de ce o persoană poate purta înlăuntrul ei toată rațiunea de-a fi a altcuiva.

Spune-mi, te rog, în următoarea scrisoare, dacă mă iubești tot atîta cît te iubesc și eu. Pune la începutul paginei un da sau un nu : mi-e de ajuns. Cu tine, de fapt, nu pot vorbi decît despre dragoste, restul mi se pare searbăd și inutil. Cît de bine înțeleg, acuma, sufletul celui care recită rozariul, a celui care murmură litanii. Gîndește-te ce minunat ar fi să-ți spun litaniile ție și să te numesc turris eburnes și rosa mistica.

Mă ștîng de dragoste ca și cea din Sion, și nimeni nu-mi vine în ajutor aducîndu-mi flori, sau vase, sau turte de struguri, nimeni nu mă umple cu fructe. Și cine să mă iubească dacă Regele meu e departe, dacă sînt albă dar nu și frumoasă ? O, preadulcele meu curcubeu, cînd te întorci pe cerul Italiei ca să-mi ții loc de acoperămînt ? Întoarce-te, fiindcă te iubesc atîta, că înăuntrul meu inima-mi tremură.

Totul pentru tine, suflet preaiubit, și scrisul, și văzul, și mișcarea mîinilor ; dacă trupul meu nu-ți folosește ție, e inutil să-l mai am, iar atunci cînd vreau să-l folosesc pentru tine, am impresia că nu e de ajuns de mare, de puternic și de potrivit pentru asta. Și tot așa cred și despre gîndul meu, care

e veşnic în preajma-ţi, ceea ce pentru tine e destul de plictisitor poate, dar pentru mine e o adevărată scamatorie să-ţi porţi gîndul de colo-colo, între Londra, Amsterdam şi Bruxelles, iar trupul, aici, să-ţi fie gol.

Cum de se poate întîmpla ca cineva să iubească pe altul cu atîta încăpăţînare şi tărie, care poate să pară, uneori, cruzime şi înverşunare?

Adio, iubitul meu, fiindcă m-am întristat, acum, şi ţie nu-ţi place; închid scrisoarea ca şi cum aş închide uşa camerei, iar tu rămîi înăuntru.

20

Iubitule, sînt la Roma de două zile. Aici căldura e totdeauna mai mare şi mai compactă, fără o pală de vînt în aer, fără umbra unui nour pe cer. Lumina e aşa de densă, încît a pierdut orice transparenţă şi învăluie tot timpul lucrurile, ca nişte cumuli de lînă gălbuie. Toată lumea crede în nouri şi speră să se dezlănţuie furtuna, dar cînd cercetezi cerul, găseşti un chip orb şi asudat, devastat de soare, te simţi întocmai ca prizonierul în faţa celor patru pereţi ai celulei, pereţi care, scoţîndu-şi toţi patru pieptul în afară, îl strîng şi-l ameninţă. În fine, în timpul nopţii aerul se colorează iarăşi puţin, dar chipul cerului nu se destinde şi nu-şi

revine nici chiar atunci, deoarece a fost prea maltratat în timpul zilei. Iar eu, deși stau tot timpul în casă, la umbră, am, ca și el, ochii arși, pleoapele mă apasă ca niște obloane. Dacă voi continua în felul acesta, orbitele mi se vor adînci, pleoapele-mi vor deveni grele și, în consecință, voi avea o privire fatală. Atunci oamenii vor cădea morți la picioarele mele, voi fi proclamată vrăjitoare.

Aveam atîta nevoie, azi, de mirosul mării, c-am pornit pe Via Solaria, am rupt cîteva fructe dintr-un pin care-și întindea ramurile pînă-n stradă, am închis ochii și-am început să le mestec, dar aveau gust de praf, de asfalt și de gaz ; erau nemaipomenit de amare și, în loc de-un pic de răcoare, îmi lăsau pe buze o imensă usturime. Atunci le-am scuipat și am renunțat la orice tentativă de magie.

Tu ești fericit, la mare. Poartă-te bine cu ea, ți-o las moștenire. Nu aveam nici un fel de avere în afara mării și de freamătul lent de resac pe care-l scot pinii cînd trece printre ei vîntul. Ți-am lăsat toate astea ție, ca să le folosești și să le consumi. Vei reuși oare să le consumi ? Sau te porți ca un avar atunci cînd e vorba să te folosești de capitalul care ți se oferă ? Sînt cîțiva ani de cînd ți-am dăruit dragostea mea și nici n-ai atins-o măcar. Oh, iată că-ți fac a o mie și una declarațiile.

. . . . . .

Dimineața ne ducem să facem baie într-o mare minusculă, înconjurată de grădini și păduriei de pini: plajă nu există și, ca să nu mă prăjesc prea tare, sînt obligată să mă cațăr și să stau cinchită pe zidul împrejmuitor al unei case, ținîndu-mă, c-o mînă, de-o gratie ruginită, iar cu cealaltă alungînd tot felul de animale. Atunci mă cuprinde dorul de ducă și „scrutez orizontul".

Azi a bătut însă un vînt teribil și marea avea culoarea viorelelor, cu niște dungi livide, minunat de frumoasă: se folosea de vînt ca de propria-i respirație, îl obliga să se supună condiției umane. Poate că vînt înseamnă momentul în care curgerea aerului în jurul planetei devine sensibilă.

Ascultă ce-am visat: că mergeam printr-o pădure de castani, cu niște trunchiuri uriașe, care se întindea pe un povîrniș; în vîrfuri trunchiurile acestea-și purtau coroana asemeni unui gard viu și scund ce se profila pe cer, ascunzîndu-l în același timp privirii mele; jos, fiecare trunchi avea, între rădăcini și mușchi, cîte-o poartă de bronz strălucitor. Băteam și după o îndelungă așteptare poarta se deschidea, vedeam o călugăriță grasă care-mi spunea „mulțumesc" *și-o închidea din nou. Mă duceam la cealaltă poartă, încercam s-o descui cu cheile mele și poarta se deschidea*

brusc și aceeași călugăriță grasă, pe care-o văzusem la primul copac, îmi spunea impasibilă „mulțumesc" și-o închidea la loc, și așa, din copac în copac, împingînd cu mîinile și cu tot trupul, sau lovind cu capul, sau folosindu-mi degetul cel mic drept șperaclu, deschideam una cîte una toate porțile, asemănătoare întru totul, din trunchiurile castanilor, și de fiecare dată apărea aceeași călugăriță imperturbabilă care-mi spunea „mulțumesc" și închidea canaturile la loc. În spatele ei zăream de fiecare dată un strîmt și nesfîrșit coridor, pardosit cu lespezi albe și negre. M-am împiedicat apoi într-un fir electric și m-am trezit. Era puțin după miezul nopții.

Știi că mi se întîmplă un lucru aproape miraculos? În fiecare dimineață, la șase și douăzeci și cinci fix, nici un minut înainte nici un minut după, telefonul sună o singură dată, apoi amuțește. Acum nici nu mă mai scol din pat. Mă trezesc cu cîteva minute înainte și aștept; cînd necunoscutul acela sună mi-e puțin frică, aprind însă lumina și mă uit la ceas: șase și douăzeci și cinci. Să fie un semn mustrător sau prevestitor? O tentativă de comunicare a unei ființe care nu posedă încă mijloacele noastre de expresie? Sau un contact banal? dar de ce întotdeauna la aceeași oră? Sunetul acesta care-mi vestește venirea zilei, cocoșul acesta mecanic și oarecum tardiv intră în casă și tulbură

toate chipurile dragi. În loc să alunge fantomele, le cheamă. E un lucru care nu-și are rostul.

. . . . . .

22

Iubitule, mă chinuie un rău ciudat, devine din ce în ce mai grav și sînt așa de fericită, încît aș vrea — și sînt sinceră cînd spun asta — ș-atingă punctul maxim. Sînt ca un om care doarme; mă mișc ca și cum m-aș afla sub apă, obosită și greoaie, glasul îmi vine de foarte departe, și-a ajuns doar un firicel; zilele astea nu ți-am putut scrie, nu ți-am putut aștepta scrisoarea și cînd, în sfîrșit, a sosit, am citit-o după cîteva ore. Și pentru astăzi nu-ți pot scrie mai mult.

23

Iubitule, în dimineața asta mă aflam în camera ta. Mă apropii de pat, nici eu nu știu bine pentru ce; voiam să mîngîi puțin pernele pe care ți-ai sprijinit capul (o, miracol al inimilor romantice) și văd pe tăblia patului un animăluț ciudat, un fel de vierme încolăcit, dar cu două coarne, cum n-am văzut niciodată la nici un vierme. Părea mort. Am stat și m-am uitat la el multă vreme și cine știe de ce nu îndrăzneam să-l dau jos cu mîna, mi se făcuse frică; dar în cele din urmă mi-am spus:

„Luca n-are să mai poată dormi dacă nu-i fac vînt animalului ăstuia mort". *Am luat o bucăţică de hîrtie ca să-l dau jos. Dar de îndată ce l-am atins, începe imediat să se desfacă, se descolăceşte, devine lung şi gros, e un scorpion de cel puţin cinci centimetri, care începe să alerge nebuneşte prin patul tău. Nici nu mă mai puteam mişca, atît eram de îngrozită ; o chem în cele din urmă pe Caterina, care nici nu voia să creadă cînd am strigat-o, vine însă, vede şi începe s-o strige şi ea, tare de tot, pe bucătăreasă ; bucătăreasa apare cu un zîmbet batjocoritor pe buze, vede, scoate un ţipăt şi-şi cheamă fiica, iar aceasta, moartă şi ea de frică, îşi cheamă fratele. Fratele, zîmbitor şi naiv, ia o cîrpă şi începe să urmărească scorpionul, îl dă jos de pe pat şi, cu o lovitură de toc, schiţînd un pas de vals aproape, îl striveşte, în timp ce scorpionul, furios, i se zvîrcolea la picioare cu coada întoarsă. În fine, eu, cu nostalgica şi exagerata mea dragoste, ţi-am salvat viaţa. Sau poate că ţi-ar fi plăcut să mori ca Orion, şi să te urci la cer asemeni semizeilor ? Atunci eu i-aş fi luat locul lui Sirius şi-aş fi stat de pază la picioarele tale, ca nu cumva vreo cometă cu coadă înveninată să-ţi atingă, trecînd, călcîiul. Ce devine, spune-mi, după moarte, o constelaţie muşcată de scorpion ? Şi de ce se află şi el, scorpionul, pe cer ? El care-a muşcat-o ? Sau poate că e pe cer tocmai pentru că l-a ucis pe Orion ?*

Întoarce-te mai înainte de-a putea, fiindcă lumea fără tine n-are, de fapt, nici un rost. Azi am fost obosită și prost dispusă, ca de obicei, apoi am avut mustrări de conștiință toată ziua. Și din mustrările acestea de conștiință mi s-a tras o straşnică durere de cap, furuncule și patosul respectiv.

. . . . . .

II. NOTĂ LA *CAPITOLUL AL OPTULEA*
(V. pp. 262—266)

Fiindcă-am luat hotărîrea să public scrisorile Evei, mă eliberez și de alt document (mult mai puțin interesant ca celelalte) care rămăsese în posesia mea. Mi l-a dat chiar Eva, în timpul uneia din convorbirile pe care le-am menționat. E vorba de muzica primei părți a reprezentației compuse de prietenul lui Evandro (al cărui nume nu l-am aflat niciodată, cine știe dacă mai trăiește încă ?), muzica descrisă la pagina 262 și următoarele din acest volum. Mă întreb abia astăzi cum de-a putut să pună Eva mîna pe-un asemenea obiect prețios. Ea fugise în chiar dimineața aceea (vezi și primele cuvinte ale capitolului al nouălea, pagina 285) nu mi-a povestit niciodată cum a ieșit din sala respectivă și din vilă, dar nu mi se pare cu putință ca, după întîmplarea cu care se termină capitolul al optulea, prietenul lui Evandro (oricît de prost și de infatuat ar fi fost) să găsească oportun a-i face un dar atît de candid. Să-i fi expediat manuscrisul mai tîrziu ? sau să se fi întîlnit din nou în altă

parte și după cîtva timp ? Nu cred, și nu are nici o importanță. Era prinsă de note și o foaie cu anumite indicații privind orchestrația ; erau însă scrise cu creionul, și cu timpul se decoloraseră într-atîta, încît mare parte din ele nici nu se puteau descifra. Și nu mi se putea, bineînțeles, cere să mă chinui să le descifrez și să le pun în practică : valoarea muzicală a acestor pagini mi se pare foarte redusă ; atît de redusă, că n-am avut curajul să le arăt nici unui expert, sigur cum eram că orice bun cunoscător nu m-ar fi sfătuit să le public. Și-atunci de ce le tipăresc ? Fiindcă scrupulele mele muzicale atîrnă mai puțin decît o anumită complezență patetică pe care-o încerc strîngînd în acest volum tot cea ce ar putea avea, indiferent în ce mod, vreo legătură cu Eva. Primind paginile acestea muzicale din mîinile ei, n-aș fi avut curajul să le distrug ; și încerc, în același timp, o stranie necesitate de-a mă elibera de ele. Am făcut în așa fel, însă, ca foaia aceea decolorată să se piardă ca de la sine, iar cele douăsprezece pagini muzicale le trimit editorului împreună cu restul. A publica ceva e și aceasta un fel de înmormîntare. În momentul de față nu mai am nimic de la Eva, sau ceva care să-mi aducă aminte de ea.

SCENA DI ARLECCHINO

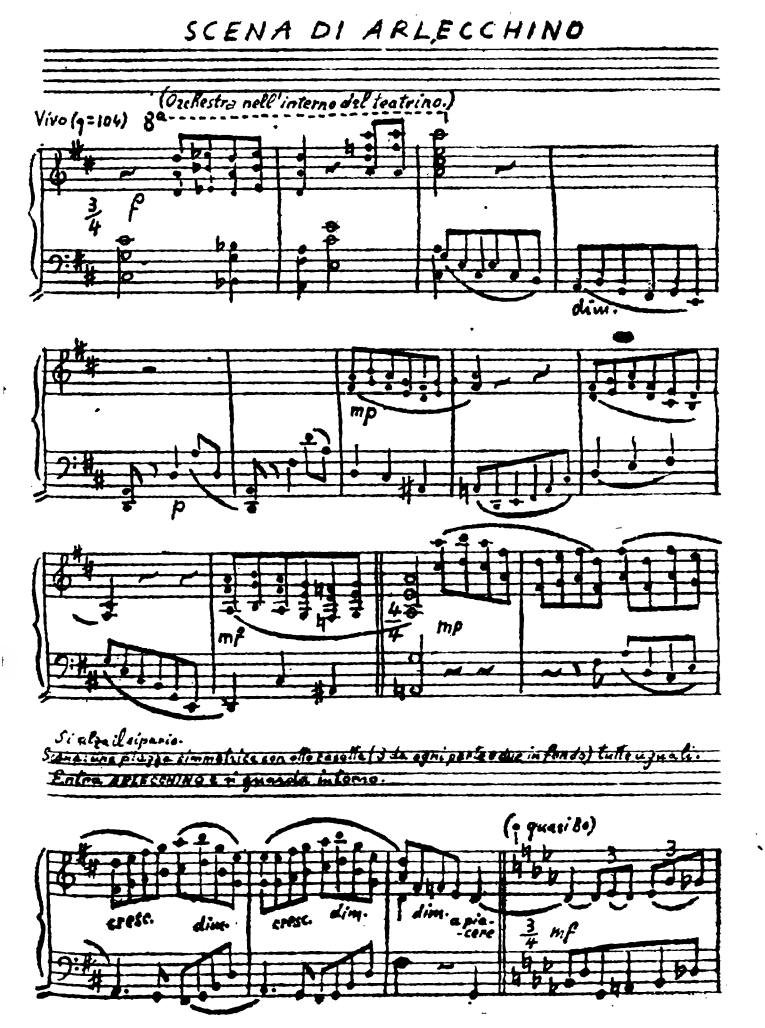

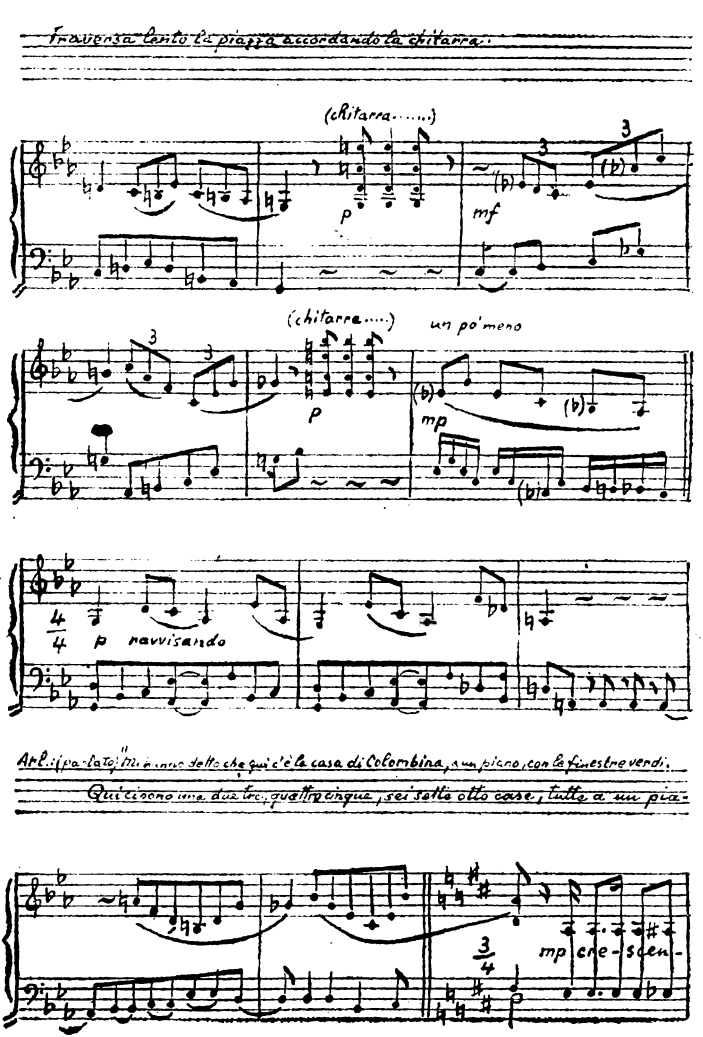
Traversa lento la piazza accordando la chitarra.
(chitarra.....)
p
mf
(chitarra.....)
un po' meno
p
mp
4/4
p
ravvisando
Arl.: (parlato) Mi hanno detto che qui c'è la casa di Colombina, a un picco, con le finestre verdi.
Qui ci sono una, due, tre, quattro, cinque, sei sette otto case, tutte a un pia-
3/4
mp che-scen-

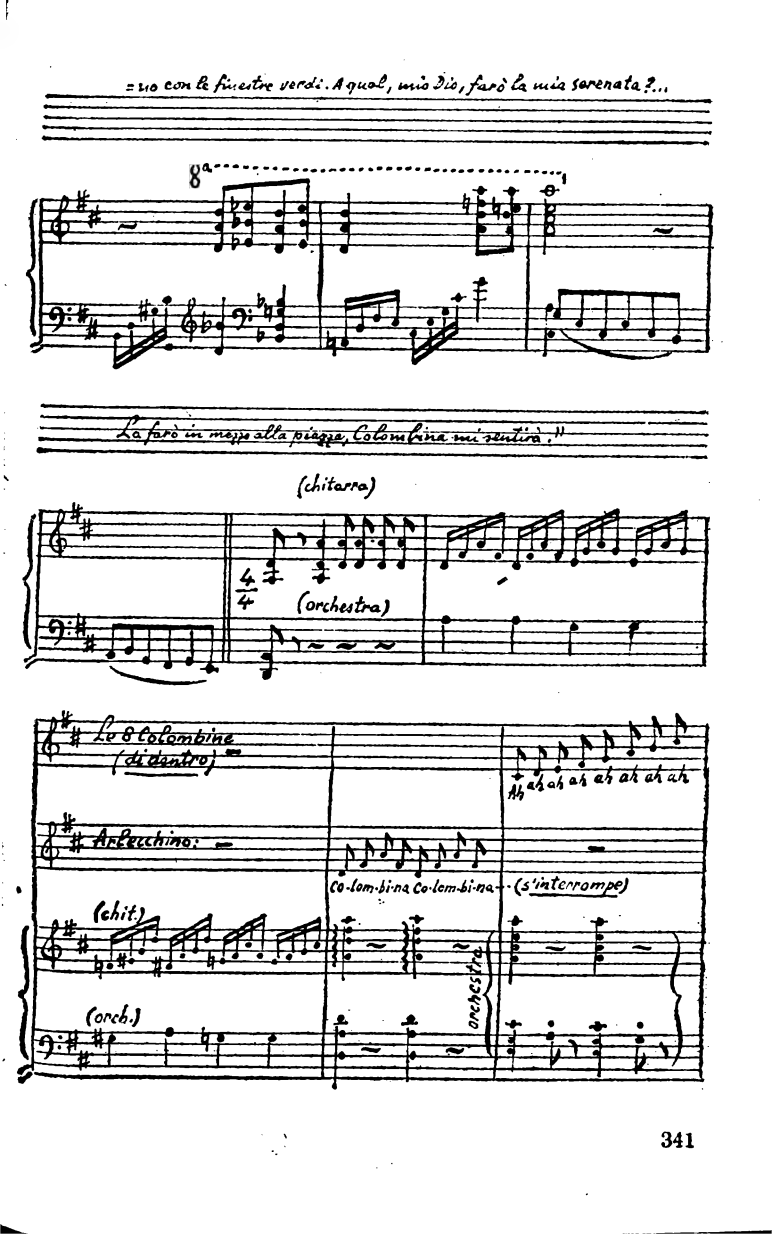
=ro con le finestre verdi. A qual, mio Dio, farò la mia serenata?...
8a
La farò in mezzo alla piazza, Colombina mi sentirà!"
(chitarra)
(orchestra)
Le 8 Colombine
(di dentro)
ah ah ah ah ah ah ah
Arlecchino:
Co-lom-bi-na Co-lom-bi-na
(s'interrompe)
(chit.)
(orch.)
orchestra

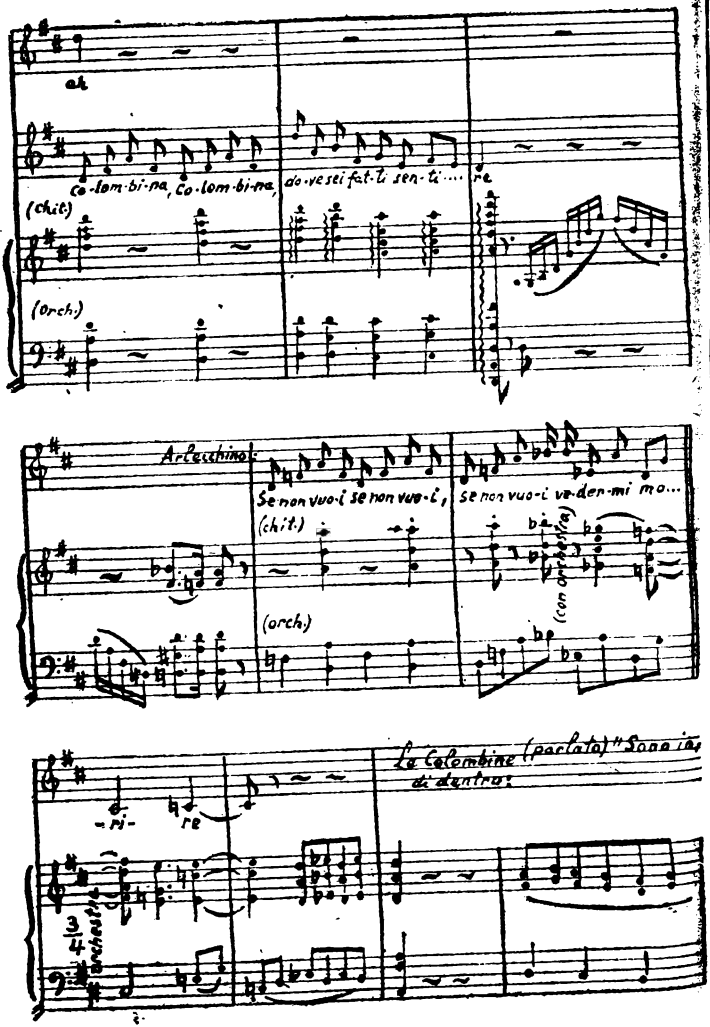

ah

co-lom-bi-na, co-lom-bi-na, do-ve sei fat-ti sen-ti.... re

(chit.)

(orch.)

Arlecchino:

Se non vuo-i se non vuo-i, se non vuo-i ve-der-mi mo...

(chit.)

(orch.)

(con orchestra)

-ri- re

La Colombine (parlato) "Sono io, di dentro:

3/4 orchestra

sono qui, che cosa vuoi da me?"

Arlecchino: "Voglio insegnarti il ballo del Paraté"
(parlato)

4/4

Si aprono tutte insieme le otto porte, e si presentano sulle

Le Colombine: "Vengo già, volo a te".
(di dentro, parlato)

2/4

otto soglie otto Colombine, una per soglia, tutte perfettamente uguali.

Le Colombine: (parlato)
"Eccomi qui."

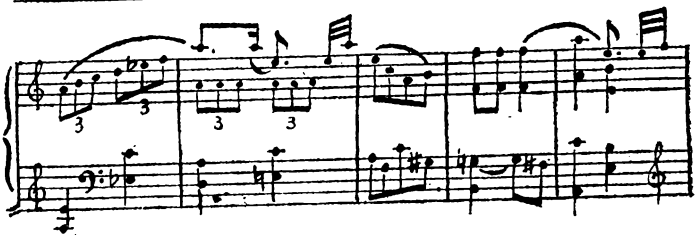

Arlecchino (si volta e vede che sono otto): (parlato)
"Una due tre quattro cinque sei sette otto; siete quante

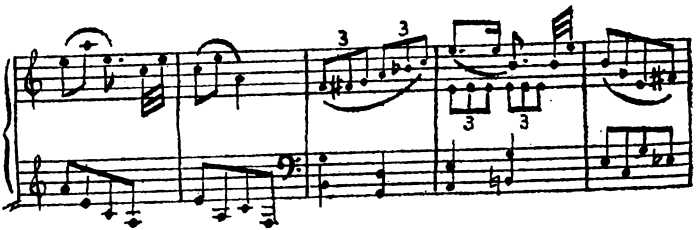

le ruote del botto; ma chi è Colombina di voi otto?"

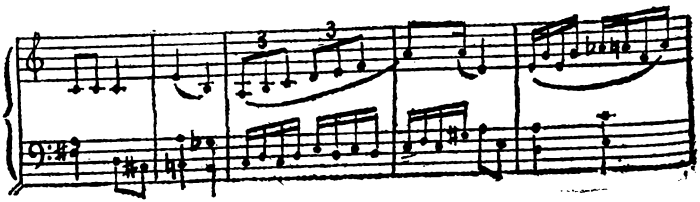

Le Colombine, una dopo l'altra: (parlato)

"Sono io, sono io, sono io, sono io, sono io, sono io, sono io, sono io!"

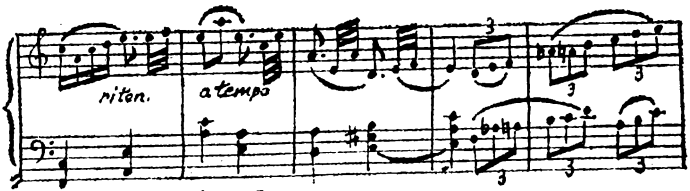

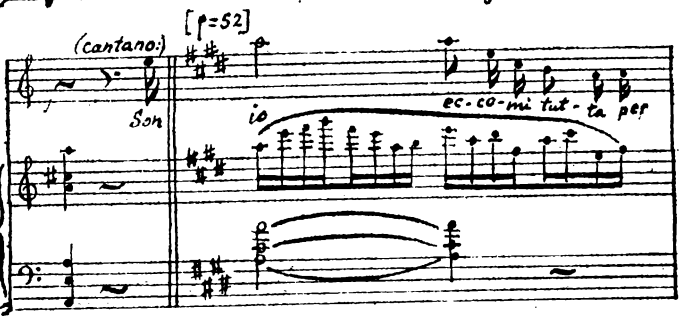

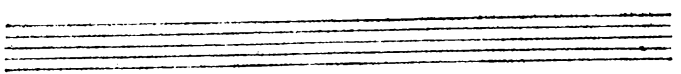

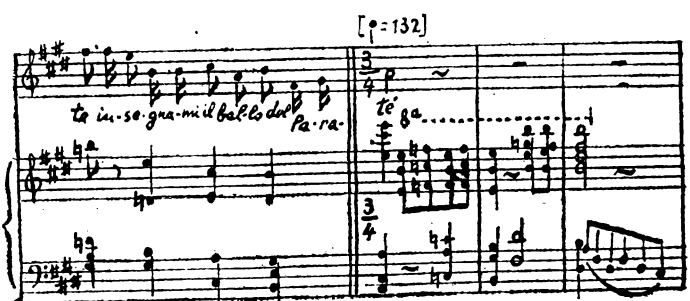

Arlecchino (disperandosi):

Se fos-si al quar-to pia- no mi got-te-rei di

sot----to co-me fac-cio a in-se-gnar-lo a tut-te ot-to?

Quattro Colombine:

No bi-so-gno non c'è no bi-so-gno non c'è se

Le altre quattro:

No bi-so-gno non c'è

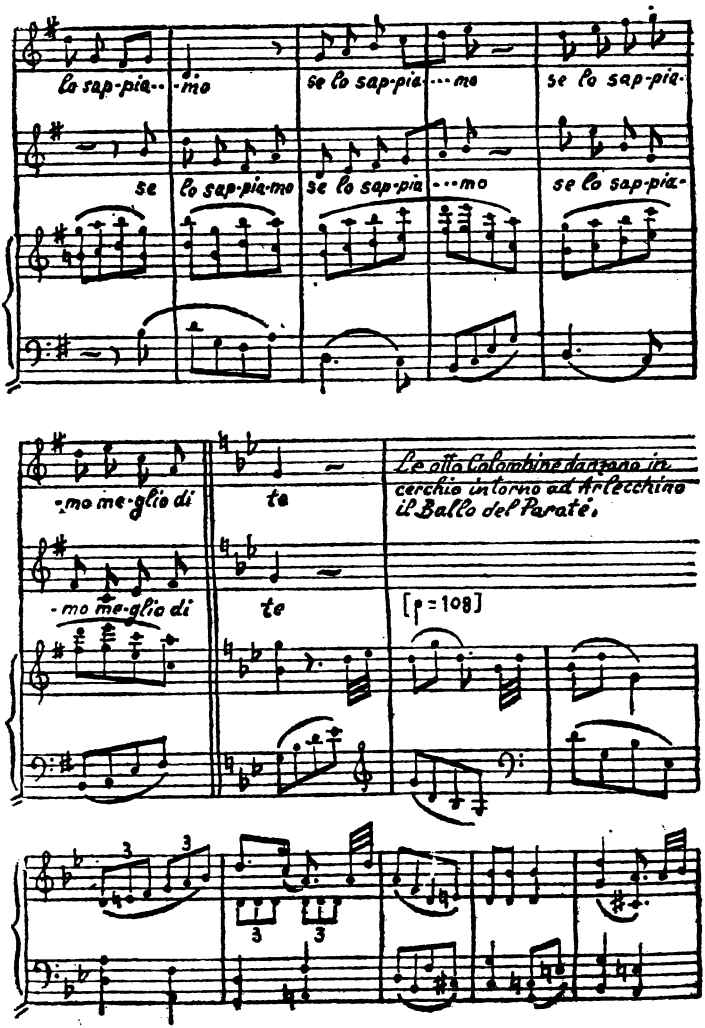
lo sap-pia-mo
se lo sap-pia-mo
se lo sap-pia-mo
se lo sap-pia-
se lo sap-pia-mo
se lo sap-pia-mo
se lo sap-pia-
-mo me-glio di te
-mo me-glio di te
Le otto Colombine danzano in cerchio intorno ad Arlecchino il Ballo del Parate.
[♩ = 108]

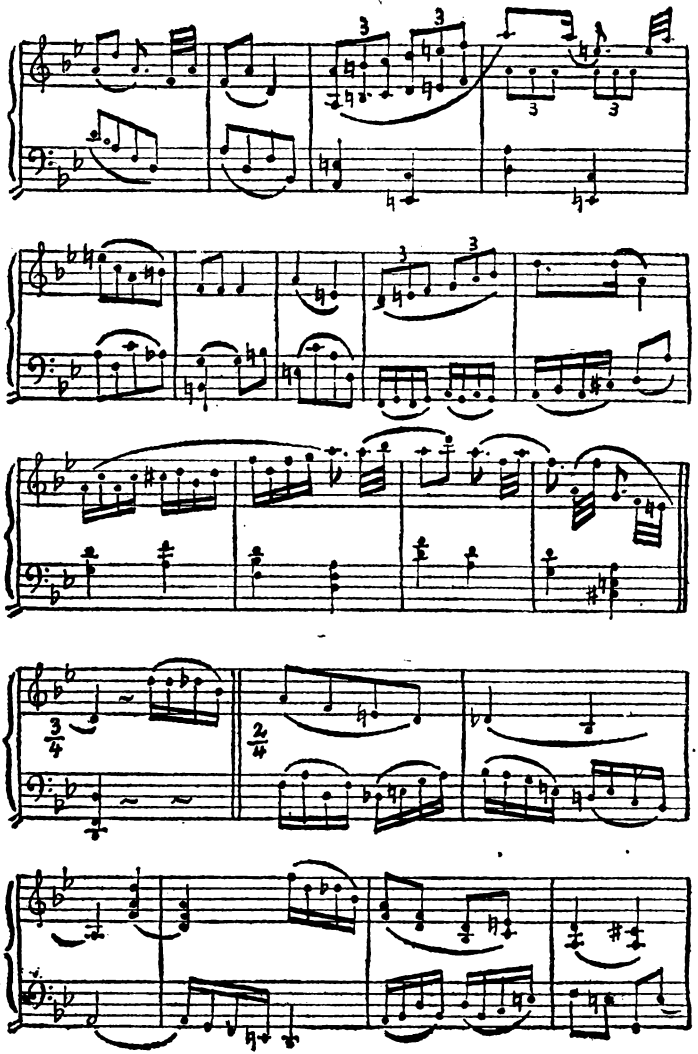

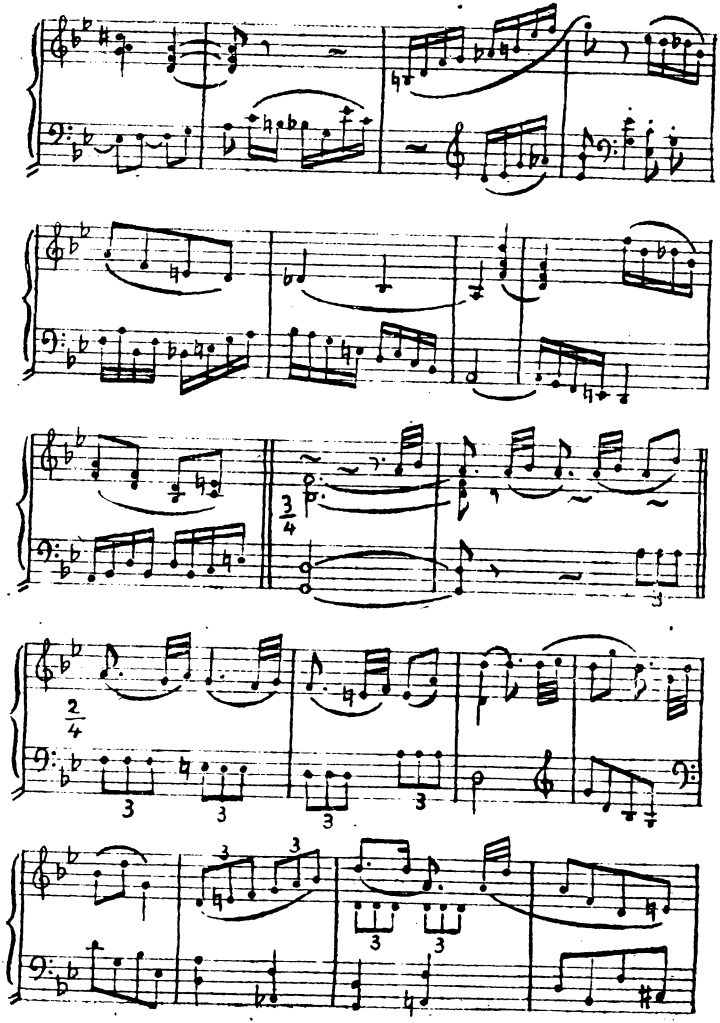
3/4
2/4
3
3
3
3
3
3
3
3
3
3

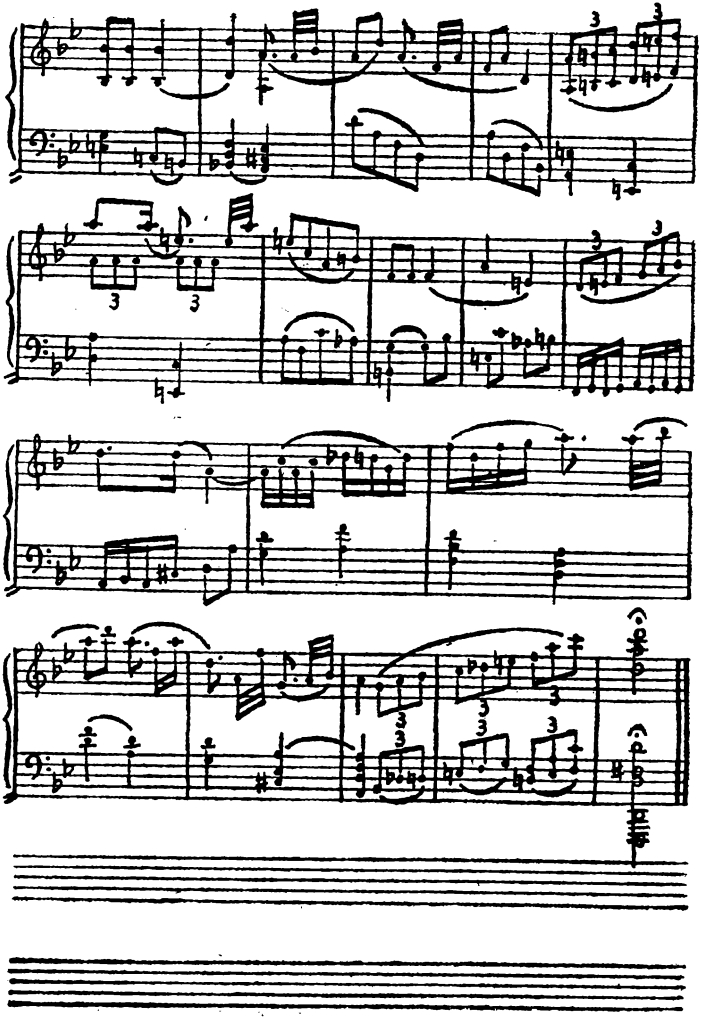

CUPRINS

Prefață V
Tabel cronologic XXIII

CELE DINTÎI POVESTIRI

Masa doamnei 3
Răzbunarea flautului 27
Căldura și frigul 50
O clipă de neatenție 101
Colecționarul 113
„Opera" de adio a unui fabricant de nuvele 125

EVA ULTIMA

CAPITOLUL ÎNTÎI. Apropierea 141
CAPITOLUL AL DOILEA. Călătoria 164
CAPITOLUL AL TREILEA. Ospitalitate 181
CAPITOLUL AL PATRULEA. Peisaje 193
CAPITOLUL AL CINCILEA. Apariția 212
CAPITOLUL AL ȘASELEA. Interioare 217
CAPITOLUL AL ȘAPTELEA. Mărturisire . . . 236
CAPITOLUL AL OPTULEA. Banchetul . . . 253
CAPITOLUL AL NOUĂLEA. Destrămare . . . 285

Note la EVA ULTIMA 291
I Notă la capitolul al șaptelea (SCRISORILE EVEI) 291
II Notă la capitolul al optulea *(SCENĂ PENTRU ARLECHINO)* 336

Redactor : ELENA MURGU
Tehnoredactor : ELENA CĂLUGĂRU

Apărut 1969. Tiraj 60.175 ex. broşate. Hîrtie ziar de 50 g/m². Format 700×920/32. Coli ed. 13,49. Coli tipar 12. A. nr. 10 468/1969. C.Z. pentru bibliotecile mari şi mici 85—32=59

Tiparul executat sub comanda nr. 90 573 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piaţa Scînteii nr. 1, Bucureşti — Republica Socialistă România

CLUB COLECȚIA Povestiri ȘTIINȚIFICO-FANTASTICE

Scanare și prelucrare digitală

AVENTURA

CM

SCORPIONUL

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2026

CR

EDITURA "ION CREANGĂ"

COLECȚIA SFINX

COLECȚIA SFINX

fondată în 1895 bpt serie nouă